

FAMILIA *română*

ASTRA NĂSĂUD REDIVIVA

REVISTĂ PENTRU SOLIDARITATEA ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI

FAMILIA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE CULTURĂ ȘI CREDINȚĂ ROMÂNEASCĂ

Editori: Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare
și Asociația Culturală „Familia Română”
Director fondator: dr. Constantin MĂLINAȘ

Redactor-șef: **dr. Teodor ARDELEAN**
Redactor-șef adjunct: **dr. Ștefan VIȘOVAN**
Secretar de redacție: **dr. Ioan-Mircea FARCAȘ**

COLEGIUL DE REDACȚIE

Hermine **Anghel** (Detroit, SUA) ♦ Vadim **Bacinschi** (Odesa, Ucraina) ♦ Vasile **Barbu** (Uzdin, Serbia) ♦ Pașcu **Balaci** (Oradea) ♦ Nicolae **Băciut** (Tângu-Mureș) ♦ Ioan **Bătea** (Baia Mare) ♦ George **Berinde** (Biserica Albă, Ucraina) ♦ Pamfil **Bilțiu** (Baia Mare) ♦ Liviu **Boar** (Tângu-Mureș) ♦ Ioan Aurel **Bolba** (Mangalia) ♦ Constantin **Buchet** (București) ♦ Ion M. **Botoș** (Apșa de Jos, Ucraina) ♦ Ion **Buzași** (Blaj) ♦ Silvia **Caba-Ghivireac** (Herța, Ucraina) ♦ Sanda **Ciorba** (Algarve, Portugalia) ♦ Eugen **Cojocar** (Stuttgart, Germania) ♦ Luminița **Cornea** (Sfântul Gheorghe) ♦ Flavia **Cosma** (Toronto, Canada) ♦ Cornel **Cotuțiu** (Beclean) ♦ Lucia **Davis** (Auckland, Noua Zeelandă) ♦ Mihail **Diaconescu** (București) ♦ Mihai **Drecin** (Oradea) ♦ Nicolae **Felecan** (Baia Mare) ♦ Ionela Nicoleta **Flood** (Londra, Marea Britanie) ♦ Corneliu **Florea** (Canada) ♦ Ilie **Frândăș** (Reghin) ♦ Vasile **Frățilă** (Timișoara) ♦ Ilie **Gherheș** (Baia Mare) ♦ Mirel **Giurgiu** (Kiel, Germania) ♦ Anca **Goja** (Baia Mare) ♦ Constantin **Gomboș** (Timișoara) ♦ Eugenia **Guzun** (București) ♦ Viorel **Hodiș** (Cluj-Napoca) ♦ Sălcuț **Horvat** (Baia Mare) ♦ Ion **Huzău** (Slatina, Ucraina) ♦ Vasile **Ilica** (Oradea) ♦ Cătălina **Iliescu** (Alicante, Spania) ♦ Lidia **Kulikovski** (Chișinău) ♦ Natalia **Lazăr** (Negrești-Oaș) ♦ Ioan **Lăcătușu** (Sfântul Gheorghe) ♦ Adrian **Marchiș** (Baia Mare) ♦ Ștefan **Marinca** (Limerick, Irlanda) ♦ Ioan **Miclău** (Cringila, Australia) ♦ Viorel **Micula** (Sacramento, SUA) ♦ Tiberiu **Moraru** (Oradea) ♦ Cornel **Munteanu** (Baia Mare) ♦ Mihai **Nae** (Viena) ♦ Ion **Negrei** (Chișinău) ♦ Nina **Negru** (Chișinău) ♦ Ion Onuc **Nemeș** (Sibiu) ♦ Alexandru **Nicolici** (Baia Mare) ♦ Marcel **Oprișan** (Glasgow, Scoția) ♦ Aurel **Pantea** (Baia Mare) ♦ Mia **Pădurean** (Ottawa) ♦ Raisa **Pădurean** (Tiraspol) ♦ Mihai **Pătrașcu** (Baia Mare) ♦ Gheorghe **Pârja** (Baia Mare) ♦ Viorica **Pâtea** (Salamanca, Spania) ♦ Ioana **Petreuș** (Baia Mare) ♦ Ioan **Pintea** (Bistrița) ♦ Zinaida **Pinteac** (Frumușica Veche, Ucraina) ♦ Vlad **Pohilă** (Chișinău) ♦ Silvia **Pop** (Blaj) ♦ Mircea **Popa** (Cluj-Napoca) ♦ Mihai **Prepeliță** ♦ Adrian **Rezeanu** (București) ♦ Florian **Roatiș** (Baia Mare) ♦ George **Roca** (Sydney, Australia) ♦ Origen **Sabău** (Apateu, Ungaria) ♦ Ioan **Sălcudean** (Biia, Alba) ♦ Ioan **Seni** (Năsăud) ♦ Lucia **Soreanu** **Șugariu** (Aachen, Germania) ♦ Ovidiu **Suciu** (Satu Mare) ♦ Ilie **Șandru** (Toplița) ♦ Marin **Șara** (Reghin) ♦ Vasile **Șoimaru** (Chișinău) ♦ Vasile **Tărățeanu** (Cernăuți) ♦ Teresia **B. Tătaru** (Augsburg, Germania) ♦ Traian **Trifu-Căta** (Petrovasăla, Serbia) ♦ Petre **Țurlea** (Ploiești) ♦ Gabriel **Vasilii** (Cluj-Napoca) ♦ Erika **Vârșescu** (Israel).

Redactori: Laviniu ARDELEAN, Simona DUMUȚA, Simona GABOR,
Alina LEMNEAN, Valentina ROTARU, Paula RUS, Ștefan SELEK,
Corina ȘANDOR-MARTIN, Florina VANCIU,
Oana UNGUREAN
Tehnoredactare: Fîruța ȘOMCUTEAN

ADRESA REDACȚIEI:
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU”
(Pentru redacția revistei „Familia Română”)
Bd. Independenței, 4B, 430123, Baia Mare
MARAMUREȘ – ROMÂNIA
Tel: +4 0262 275583, Fax: +4 0262 275899
Email: familiaromana@yahoo.com
Web: www.bibliotecamm.ro

Asociația culturală „Familia Română” – cont pentru donații:
RO13BRDE250SV30956102500, deschis la BRD

Tipar EUROTIP
Baia Mare, str. Dacia 4, tel./fax: 0262-211118, email: eurotipbm@yahoo.com

ISSN 1454-8607

ASTRA NĂSĂUD REDIVIVA!

Sub semnul unei noi reînvieri

Dr. Teodor ARDELEAN

Obişnuim să privim cu nostalgie și recunoștință spre acele perioade din istoria noastră în care mai marii neamului, în adevăratul sens al cuvântului, adică dascălii, preoții și conducătorii obștilor au găsit calea de a scoate „poporul” din negurile ignoranței și a-l ridica la stadiul firesc de emancipare, prin căi și metode specifice, care au îmbrăcat, de cele mai multe ori, hainele voluntarismului. Vorbim aici de „luminătorii” ce au sădit învătătura limbii, dragostea de glie și de tradiții, iubirea de neam și speranța de libertate. Iar toți aceștia au crezut în steaua lor, în misiunea cea sfântă și clară, că fără o ridicare a mulțimii la „cerurile patriei” nu este cu putință „binele social”. Cultura și credința, îngemănate sublim și intim, au biruit inerția cea rea, cea care-l îndeamnă pe om să-și rabde soarta și să-și ducă crucea. Dar, soarta trebuie asumată, iar crucea luată în brațe, într-un înțeles adevărat creștin și într-o manieră activă și dinamică.

Erau acei bărbați și acele femei însoțite în lucrarea lor de idealuri majore? Cu neputință, altfel! Și mai erau cuprinși de un fior pozitiv, de acea stare pe care ți-o dă însoțirea în lucrurile cu adevărat mari, cu adevărat bune, cu adevărat istorice. Pe scurt, lucra o solidaritate angajantă, o înrâurire debordantă, o însuflețire eclatantă! Erau vremurile ASTREI, această zidire românească de suflet, fără de seamă în istoria noastră. O organizație care nu doar că a salvat de la pieire fibra cea bună a neamului românesc din Transilvania, ci a și construit temeiurile culturale, sociale și acționale de edificare a visului de aur al tuturor românilor – România Mare.

Rolurile și rosturile acestei asocieri mirabile au fost, cu atât mai mari, cu cât în vremurile acelea Neamul Românesc din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș și „părțile ungurene” nu avea niciun alt sprijin administrativ oficial, niciun reazem instituțional, niciun ajutor financiar. ASTRA a fost și Guvern, și Minister al Educației, și Colegiu Medical, și Minister al Culturii, și Consiliu Economic, și Academie! Iată de ce ziceam, la începutul acestui text, că privim cu „nostalgie și recunoștință” într-o astfel de clepsidră a istoriei!

Dar oare astăzi, când avem de toate: și Guvern, și ministere, și Academie, și biblioteci, și centre de conservare, și muzee, și teatre, și case de cultură, și patronate, și cămine culturale, instituțiile de tip voluntar gen ASTRA mai pot ființa și funcționa? Mai au roluri și rosturi, mai au temeiuri, mai au teren de lucru și de afirmare?

Sigur că răspunsul rațional nu poate fi decât cel afirmativ. În primul rând pentru faptul că... de prea multă cultură n-a murit nimeni pe lumea asta! Dar nu, nu vrem o astfel de deschidere spre răspuns. Vrem certitudinea pe care ți-o dă cartea de identitate

instituțională! Adică acele dimensiuni tipice ale misiunii, scopului, teritoriului de lucru, strategiilor, căilor și mijloacelor puse în lucrare și, în final, rezultatele întreprinderii respective!

Cum nu ne propunem să ne aventurăm în elaborarea unui studiu în acest domeniu, lăsând o atare operă în seama cercetătorilor din instituturile academice, venim, în acest număr al revistei „Familia Română”, cu un set de secvențe din istoricul și activitatea unei „secțiuni” astriste ce și-a găsit și „simțirea”, și „menirea”, chiar fără a-și pune prea multe semne de întrebare existențiale. Este vorba despre Despărțământul Năsăud al ASTREI, o zonă cu cele mai mari rodire academice, o regiune cu semne clare că Sufletul-Românesc-în-Mare-Lucrarea-Lui beneficiază de rezerve uriașe, fiind într-o consecvență sfântă cu istoria acestei organizații, cu istoria acestor locuri și într-o fluentă armonioasă cu starea superioară de fințare a excelenței românești în toate domeniile sale de afirmare.

Deci, ASTRA NĂSĂUD REDIVIVA vine și vrea să se așeze în memoria românească, atât pe palierul propriu-zis al istoriilor astriste, cât și pe segmentul „cetăților de scăpare” ce au fost și mai sunt istoriile regimentelor grănicerești și Asociațiile VIRTUS ROMANA REDIVIVA. Lectură plăcută și îmbucurare deplină în fața frumuseților ce se vor proiecta în lumina cunoașterii reciproce!

*Copiii duc mai departe tradiția Maialului Năsăudean.
Sursa www.mesagerul.ro*

Pagini din istoricul Despărțământului ASTRA Năsăud¹

Prof. Ioan SENI

președinte Despărțământul ASTRA Năsăud

În anul 1861, ținutul năsăudean devenea district autonom – o reușită încercare de autoguvernare a românilor din spațiul Transilvaniei. În același an, o delegație a năsăudenilor obținea, prin demersuri juridice la Curtea de la Viena, fondurile grănicerești – munți, păduri, active – drepturi firești, normale, din care năsăudenii vor acorda, până în anul 1918, peste 400 de burse pentru tinerii studioși, dintre care va rezulta splendida pleiadă de cărturari năsăudeni. În 1863 se înființa Gimnaziul Grăniceresc din Năsăud, cu predare în limba română, fiind un prilej de mândrie pentru miile de absolvenți, în cei peste 150 de ani, împliniți în 4 octombrie 2013².

Începând cu 1862, documentele de arhivă menționează pe primii membri ai ASTREI năsăudene, în persoana prof. Octav Barițiu, preotul Simeon Tanco, jr. Florian Mikeș, la care se adaugă în anii următori: Ioane Catone, Basiliu și Ioane Dumbravă, Nechita Ignat (care a participat și la elaborarea Statutelor ASTREI), Ioachim Mureșan – președintele Judecătoriei, Ioan Pavel – vicanotar, Toader Anton – căpitan, Leon Pavelea – profesor, Grigore Moisil – vicar, Alexandru Bohățel – căpitan districtual, Florian Porcius – vicecăpitan, Francisc Mihăilaș – căpitan, Ioan Isipu – Rodna, M. Făgărășanu – Tăure, Iosif Balu – Ilva Mare, Maxim Pop, A. P. Alexi, Ioan Mălai, Florian Moțoc, Ștefan Buzilă, Basiliu Groze, Basiliu Bașotă, dr. Constantin Moisil, dr. Paul Tanco, Gr. Pletosu, Gavril Scridon, Ioan Ciocan, Simeon Stoica – medic, Andrei Monda, Ioan Gheție, Solomon Haliță, Nestor Șimon, Anton Precup, Vasile Petri, Sandu Manoliu, Iulian Marțian, Virgil Șotropa, N. Drăganu.

În anul 1870, la Adunarea ASTREI Centrale, desfășurată la Năsăud, Alexandru Bohățel

– căpitan suprem al Districtului Năsăud, a înscris toate cele 44 de localități foste grănicerești, la ASTRA, depunând 6.874 de florini în contul Asociațiunii. Devin membri pe viață (cu 100 florini) comunele: Măgura, Bichigiu, Hordou, Romuli, Salva, Rebrisoara, Rebra, Parva, Leșu, Poiana, Ilva Mică, Nepos, Runc, Mocod, Zagra, Poieni, Suplai, Găureni, Borgo-Susăni, Borgo Mureșeni, Borgo Mijloceni, Borgo Joseni, Cârlibaba, Coșna și membri fondatori (cu 200 florini) localitățile: Rodna Veche, Rodna Nouă, Ilva Mare, Maieru, Feldru, Sângeorz, Mititei, Telciu, Borgo Tiha, Borgo Bistrița, Borgo-Prund, Borgo Rusu și, bineînțeles, fosta capitală a districtului – orașul Năsăud. A fost evenimentul care a creat o emulație specială în sufletele foștilor urmași de grăniceri, grăbind înființarea despărțământului.

În 21 august 1881, ora 6,30 p.m., în sala hotelului Rahova, la chemarea profesorului Constantin Moisil, din Gimnaziul Grăniceresc, „inteligența” năsăudeană a creat Despărțământul ASTREI, „focar de instruire și ajutorare împreună a românilor transilvăneni pe terenul culturii naționale”. Președinte a fost ales dr. Constantin Moisil, Ioan Tanco – „actuar” (secretar), Octav Barițiu – casier, Florian Moțoc – controlor, dr. Paul Tanco, Ioan Ciocan, Grigore Pletosu, Ioan Isip, Paul Besia și Ioan Catone – membri. Începea, de fapt, adevărata muncă de voluntariat pe tărâmul emancipării culturale și economice în spațiul năsăudean, muncă altoită pe trunchiul european al fostului Regiment Grăniceresc năsăudean (1762-1851), aflat, aproape 100 de ani, în contact cu Marile Puteri ale Europei apusene.

În zilele de 22-23 octombrie 1893 – avea loc a doua adunare a ASTREI la Năsăud, co-

FAMILIA ROMÂNĂ | ASTRA NĂSĂUD REDIVIVA

¹ Vezi Conferințele Bibliotecii Județene ASTRA Sibiu, la nr. 132, unde se consemnează: Ioan Seni – *Pagini din istoricul Despărțământului ASTRA Năsăud*.

² Vezi *Monografia Colegiului Național „George Coșbuc” din Năsăud la 150 de ani de istorie (1863/2013)*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2013, p. 415-461; Ioan Seni, *Spiritualitatea astristă năsăudeană și Colegiul Național „George Coșbuc” la 150 de ani de la înființare*; Vezi și Ioan Mititean, *Un univers. În vârful penitei vol. VIII*, Editura Napoca Star, 2011, Capitolul I: *ASTRA 150 – O component utilă a prezentului și viitorului*, p. 7-72.

mitetul de organizare al acesteia fiind alcătuit din președintele Despărțământului Năsăud – dr. Ioan Pop, secretarii acestuia: Gregoriu Pletosu și Ioan Gheție, precum și din alți membri ai despărțământului: dr. Paul Tanco, Ioan Ciocan, Octav Barițiu, dr. Constantin Moisil, pr. Gherasim Domide, Iacob Prădanu – primar, dr. Alexiu Larionessi, pr. Anton Precup, prof. Ioan Tanco, prof. Gavril Scridon, dr. Andrei Monda etc. Cu acest prilej s-au înscris noi membri în ASTRA: Banca „Aurora” din Năsăud, ca membru fondator, dr. Demetriu Ciuta (avocat, Bistrița), ca membru pe viață, iar ca membri ordinari s-au înscris: Vasile Terente (Romuli), George Vintilă (Bistrița), George Bancu (Feldru), dr. Alexe Larionesi (Năsăud), Gavril Vârtic (Bistrița), George Linul (Bistrița), Ioan Dologa (Tiha Bârgăului), Amos Popescu (Prundul Bârgăului), Eliseu Dan (Josenii Bârgăului), Iacob Maioreanu (Nepos), Ioan Lupoai (Năsăud), Anhidim Candale (Bistrița Bârgăului), Zaharia Bulbuc (Măgura Ilvei), Ioan Șerban (Năsăud), Iacob Pop (Năsăud), Sever Orban (Coșna), Iuliu Pop (Năsăud), Ieronim Slăvoacă (Ilva Mare), Iacob Predan (Năsăud), Simeon Monda (Bistrița Bârgăului), Iacob Bichigean (Năsăud), Dionisie Login (Bistrița), Ioan Pop (Nușfalău – Mărișelu), Ilarion Bosga (Prundul Bârgăului).

Mulți dintre ucenicii ASTREI au devenit membri ai Academiei Române: Florian Porcius, Virgil Șotropa, Nicolae Drăganu, Iulian Marțian, Iuliu Moisil, Nicolae Bălan, Leon Daniello, Miron Cristea, Emil Isac, Simeon Florea Marian, Constantin Moisil, Iacob Mureșianu, Iuliu Prodan, Liviu Rebreanu, Grigore Silași, George Coșbuc, Dumitru Protase.

Activitatea de voluntari aștrști a fost analizată și încurajată în adunările despărțământului la: Năsăud (1881, 1891, 1899, 1903, 1905, 1907), Sângeorz-Băi (1895), Rodna (1896, 1910), Telciu (1898), Salva (1900, 1919), Feldru (1902), Ilva Mare (1909), Șanț (1911), Mintiu (1912), Rebrisoara (1913), Coșna (1914), Zagra (1921), Mocod (1923), Nepos (1924), Năsăud (1928).

Principalele sale activități analizate și încurajate erau: înființarea de biblioteci populare, susținerea de conferințe și prelegeri populare, organizarea de șezători culturale, înființarea reuniunilor de lectură și cântări, organizarea unor expoziții istorico-etnografice, înființarea reuniunilor de înțajutorare, a băncilor populare sătești etc. Era încurajat interesul pentru pomicultură, stupărit, industrie casnică, meșteșuguri, negoț, tovărășii agricole, societăți de credit și asigurare care să protejeze interesele populației românești. Aștrștii năsăudeni promovau o

viață național-culturală românească prin care se cultivau limba română, istoria națională și se milita pentru unitatea politică a românilor. Dar, Asociațiunea ASTRA va fi desființată de comuniști în perioada 1948-1950, confiscându-i-se toate proprietățile, proprietăți care nici în ziua de astăzi nu-i sunt înapoiate, cu tot regimul democratic pe care-l promovăm! Bunăoară, așa-zisele Case Naționale, construite de voluntarii aștrști înainte de regimul comunist, în fiecare localitate, au devenit ulterior cămine culturale sau primării, rămânând în proprietatea autorităților locale până în zilele noastre, fără ca *ASTREI Rediviva* să i se ofere măcar un sediu.

Despărțământul năsăudean a avut filiale în toate comunele grănicerești năsăudene și lucra pe secțiuni: Secțiunea filologică: Liviu Rebreanu, Grigore Silași, Nicolae Drăganu, Vasile Scurtu ș.a.; Secțiunea școlară: Grigore Pletosu, Vasile Petri, dr. Valeriu Seni; Secțiunea științe naturale: Florian Porcius, Simion Stoica; Secțiunea istorică: Iacob Mureșanu, Virgil Șotropa, Iulian Marțian, Ioan Pecurariu, Al. Ciplea, Victor Motogna. Mulți dintre membrii acestor secțiuni au colaborat la elaborarea primei *Enciclopedii Românești*, cum ar fi: Ioan Gheție, Grigore Pletosu, dr. Paul Tanco, dr. Ioan Pop, Virgil Șotropa, Simeon Stoica și Ioan Tanco. Voluntarii aștrști năsăudeni au susținut material și realizarea unor busturi, cum ar fi cele ale lui Andrei Mureșanu, George Barițiu, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Aurel Vlaicu, Avram Iancu, ale memorandiștilor etc. Au oferit ajutoare financiare pentru Casa Națională din Sibiu – devenită Biblioteca Județeană „ASTRA” Sibiu și pentru Școala de Fete din Sibiu etc.

Președinții Despărțământului Năsăudean al ASTREI, de care a depins întreaga activitate a voluntarilor aștrști, constituiți în cercuri sau secțiuni, au fost aleși din rândul profesorilor din Gimnaziul Grăniceresc sau al vicarilor greco-catolici năsăudeni, după cum urmează: prof. dr. Constantin Moisil, 1881-1892; vicar dr. Ioan Pop, 1892-1901; prof. dr. Paul Tanco, 1901-1905; vicar Ciril Deac, 1905-1909; prof. Ioan Pecurariu, 1910-1930; prof. Teodor Șimon, 1931-1933 (probabil); prof. dr. Iuliu Moisil, 1934-1944; prof. Aurel Șorobetea, 1945-1947, prof. Ioan Seni: 1990-prezent.

Reluarea activității aștriste, după evenimentele din 1989, s-a făcut în 27 octombrie 1990, prin aprobarea Statutului și Regulamentului de funcționare ale noului Despărțământ Năsăud, funcționând, în ultimii peste 20 de ani, pe baza Programelor aprobate în adunările anuale realizate în localitățile cu cercuri ASTRA. Printre

fondatorii și membrii consecvenți amintim pe prof. Ioan Seni, prof. Octavian Ruleanu, prof. Grigore Găzdac, prof. Viorel Pălăgeșiu, protopop Ioan Dâmbu, ing. Dumitru Mureșan, patron Dumitru Nistor, ec. Vica Istrate, preoții Dumitru Tomi – președinte al Cercului ASTRA oraș, Leon Pop, Nifon Odobescu, prof. Sever Ursa, Titus Cărbune, Mihai Roman, pr. Emil Coman, prof. Iacob Naroș, prof. Icu Crăciun (Maieru), Ana Filip (Salva), prof. Traian Ciociu, prof. Ioan Costea, prof. Axinte Viorica, prof. Ilie Bosancu, prof. Raveca Gaveniuc, prof. Zânuca Szabo (Sângeorz-Băi), prof. Simion Palagi, Elena Stratulat Anisie (Feldru), prof. Ioan R. Nistor, prof. Steluța Someșan, prof. Lucian Prahase, prof. Adriana Lupoai, Angela și Liță Baci, dr. Georgeta și jr. Pompei Raus, prof. Traian și Zenovia Pavelea, ec. Ina Șuteu, prof. univ. Nichifor Someșan, prof. univ. Alexandru Tohăneanu, prof. Gh. și Livia Pleș, inv. Ioan și Lucreția Mititean, tehn. Viorel Tofeni, ing. Ioan Obrejan, prof. Șt. Bachiș, prof. Vasile Bărte (Rebra), pr. Ioan Pop, prof. Leon Muti, prof. Macedon Ilovan, Leon Catarig, pr. Nicolae Hoha (Rebrișoara), prof. Mircea Daroși (Nepos), prof. Constantin Catalano (Coșbuc), prof. Domnica Homei (Telciu), prof. Mihaela Ursa și prof. Gabriela Herța (Romuli), prof. ing. Tudorica Pampa (Bistrița), prof. Romana Fetti (Bistrița).

Adunările anuale ale Despărțământului ASTRA Năsăud, în ultimii peste douăzeci de ani, au analizat și promovat, ca formă, voluntariatul astrist, adaptat în conținut la nivelul problemelor societății românești contemporane. Este de admirat că astfel de adunări s-au organizat anual și au întrunit un număr respectabil de delegați și invitați, atât din ținutul năsăudean, cât și din județ, din țară sau din afara granițelor, după cum urmează: 1990 – Năsăud; 1991 – Maieru; 1992 – Sângeorz-Băi; 1993 – Salva; 1994 – Zagra; 1995 – Ilva Mare, Măgura Ilvei; 1996 – Sângeorz-Băi; 1997 – Rebrișoara; 1998 – Coșbuc; 1999 – Năsăud; 2000 – Feldru; 2001 – Năsăud; 2002 – Beclean; 2003, 2004 – Cristeștii Ciceului; 2005 – Salva; 2006 – Maieru; 2007 – Rebrișoara; 2008, 2009 – Colegiul Național „G. Coșbuc” Năsăud, 2010 – Rodna; 2011, 2012 și 2013 – la Muzeul Grăniceresc Năsăud. În toate aceste adunări, inițiate și organizate la nivelul despărțământului, rolul președintelui în asigurarea logisticii și a finanțării a fost decisiv. Aproape de fiecare dată, la aceste adunări generale anuale, prezența conducerii centrale s-a concretizat prin participarea președintelui Asociațiunii – prof. univ. dr. Dumitru Acu. La fel de important și decisiv a fost rolul

președintelui în acceptarea, organizarea și asigurarea condițiilor de desfășurare optimă a adunărilor anuale ale Asociațiunii ASTRA găzduite de orașul Năsăud: în 1991 (președinte al Asociațiunii – pr. prof. dr. Dumitru Abrudan) și 2010 (președinte al Asociațiunii – prof. univ. dr. Dumitru Acu). Ambele adunări au purtat amprenta pregătirii și organizării președintelui de despărțământ – prof. Ioan Seni.

— Prof. Ioan Seni vorbind la o adunare a Despărțământului ASTRA Năsăud —

Principalele activități astriste la nivelul cercurilor și secțiunilor din Despărțământul Năsăudean se concretizează în: prezentări power-point (evenimente naționale sau locale, personalități, monografii); sesiuni de comunicări naționale sau internaționale; dezveliri de busturi și plăci comemorative sau aniversare; spectacole cu formații locale sau cu ansambluri invitate; vernisări de expoziții diverse (pictură, carte, artizanat, desene, filatelie, etnografie etc.); acordare de premii anuale; deniile eminesciene; Tabăra Internațională *Acasă la noi*; lansări de carte; Festivalul Ilvean de Colinde (18 ediții); Concursul Interdisciplinar „Dr. Paul Tanco” (16 ediții); amenajarea sediului (expoziție permanentă, bibliotecă din donații, galeria academicienilor năsăudeni); aniversarea evenimentelor naționale (Ziua Națională, Ziua Eroilor, Unirea); elaborarea și editarea de cărți (*Dicționarul culturii și civilizației populare al județului Bistrița-Năsăud*, vol. I, *Țara Năsăudului*, Editura Napoca-Star, ediția 2009 și 2010, fiecare ediție având circa 900 p.; *Asociațiunea ASTRA Rediviva. Sesiune internațională* (2010, Năsăud), Editura Asociațiunii ASTRA, Sibiu, 2012. Ambele volume l-au avut coordonator pe prof. Ioan Seni – președintele despărțământului. În realizarea *Dicționarului culturii și civilizației populare al județului Bistrița-Năsăud*, vol. I, *Țara Năsăudului* s-au implicat marea majoritate a aștristilor din

cercurile Despărțământului Năsăudean, pentru a salva un patrimoniu cultural sortit uitării. Prin realizarea volumului s-a demonstrat și faptul că proiectele de finanțare realizate profesional au sorți de izbândă, întrucât AFCN București a suportat peste 90% din costul acestui dicționar. S-au evidențiat în mod deosebit: ec. Monica Măgurean – expert în proiecte, profesorii Liviu Păiuș (Rodna), Sever Ursa (Maieru), Pavel Berengea (Ilva Mare), Lucreția și Ioan Mititean, Floarea Pleș, Ioan Lăpușeanu (Năsăud), Ana Filip, Romana Fetti (Salva), Leon Catarig (Rebrișoara), Grigore Marțian, Ioan și Ioanela Seni (Năsăud), Domnica Homei, Cristi Ilovan (Telciu), Gabriela Herța (Romuli), Constantin Catalano (Coșbuc), Vasile Dâncu (Runcu Salvei), Florin Bindea (Mititei), Ilie și Reghina Mare (Ilva Mică), Șt. Bachiș (Rebra), Alexandru Pugna, Menuț Maximilian (Bistrița), Floare Vaida, Paula Burdeți (Năsăud).

O altă activitate atent gestionată a fost și colaborarea la reviste în afara județului sau conducerea de periodice culturale, la nivel local, cum ar fi *Ecologistul* (responsabil prof. Romulus Berceni) sau *ASTRA năsăudeană* (primele 26 de numere ca pagină de mijloc în periodicul județean *Răsunetul*, iar următoarele două numere sub forma unei reviste proprii de circa 100 pagini fiecare număr) – responsabili Ioan Seni și Mircea Daroși.

Altă activitate de voluntariat astrist a fost cea de dezveliri de plăci, busturi și monumente în cadrul manifestărilor anuale ale Despărțământului Năsăud: 1992 – Năsăud: plăcile lui Iuliu Moisil – în Piața Unirii, pe fațada casei în care a locuit distinsul academician; Virgil Șotropa – pe clădirea Poștei, fosta sa locuință și Iulian Marțian – în Piața Alimentară, pe fațada casei în care a locuit; 1994 – Zagra – placa Nicolae Drăganu, pe fațada școlii, care-i poartă numele; 1995 – Ilva Mare pe fațada Casinei și Măgura Ilvei, pe fațada Primăriei – ambele plăci sunt cu efigia de bronz a lui Liviu Rebreanu; 1996 – Sângeorz-Băi – bustul Solomon Haliță; 1997 – Rebrișoara – plăcile Ignat Seni – pe fațada școlii vechi, Anton Precup pe fațada Căminului Cultural, Iacob și Ioachim Mureșanu – pe fațada școlii noi; 1998 – Coșbuc – plăcile: Iuliu Bugnariu Sălăuțeanu – la Centrul de Cultură Local; școala în care a învățat George Coșbuc; 2000 – Feldru – placa Anghelinei, sora lui Coșbuc, pe locul unde a avut locuința; 2001 – Năsăud – placa Despărțământului Năsăud la 120 ani, pe fațada actualei Jandarmerii; 2002 – Beclean – bustul Liviu Rebreanu, donat de medicul Gh. Traian Dascăl Școlii Generale cu

același nume; 2004 – Cristeștii Ciceului – Lupa Capitolina cu busturile Decebal și Traian, în fața Școlii Generale; 2005 – Salva – bustul Tiberiu Moraru; 2006 – Maieru – bustul Iustin Ilieșiu. Donațiile medicului Gh. Traian Dascăl, care la această dată sunt în număr de peste 35, pot fi văzute în multe localități ardelen. La Cristeștii Ciceului ne întâmpină busturile lui Mihai Eminescu, Ion Creangă, George Coșbuc, Torma Karoly, Andrei Mureșanu, Monumentul Eroilor, crucea bisericii vechi, bustul lui Petru Rareș, Crucea Eroilor Unirii, Crucea Fiilor Satului; monumentul „Lupa Capitolina” la: Dej, Năsăud, Maieru, Leșu, Cristeștii Ciceului și Gherla; bustul Mihai Eminescu: Năsăud (două), Chiuești (Cluj), Lechința; bustul Decebal: la Rebrișoara, Coșbuc și Șomcuta Mare; bustul lui Ferdinand la Beclean, în parcul orașului; statuia Ferdinand (în mărime naturală) la Năsăud, în parcul de est; bustul Iuliu Hossu la Dej, lângă biserica greco-catolică; bustul Ianoș Bolyai la Nușeni, în curtea bisericii reformate; bustul Iustin Ilieșiu la Maieru, lângă Muzeul „Cuibul Visurilor” și la Anieș, în fața școlii. Donații importante a făcut pentru Sighetul Marmăției și Cărlibaba! Dar astriștii voluntari năsăudeni s-au implicat și-n dezvelirea altor plăci, busturi sau monumente. La Rebrișoara au fost dezvelite: plăcile general Onișor Cărcu și prof. Ștefan Lupu; la Năsăud plăcile Dumitru Vârtic, dr. Paul Tanco, placa Grănicerilor, busturile Veronica Micle, Avram Iancu, Liviu Rebreanu, iar la Mintiu bustul Iulian Marțian. Toate aceste acțiuni au fost derulate în colaborare cu autoritățile locale sau cu diferite societăți culturale.

Astriștii năsăudeni au participat la adunările generale anuale – adevărate congrese naționale ASTRA: 1990 – Sibiu, 1991 – Năsăud, 1992 – Dej, 1993 – Orăștie, 1994 – Arad, 1995 – Sibiu, 1996 – Iași, 1997 – Sfântul Gheorghe, 1998 – Blaj, 1999 – Șomcuta Mare, 2000 – Făgăraș, 2001 – Constanța, 2002 – Brașov, 2003 – Sângeorzul de Pădure, Sovata, 2004 – Dej, 2005 – Sibiu, 2006 – Sibiu, 2007 – Lipova, 2008 – Sibiu, 2009 – Șomcuta Mare, 2010 – Năsăud, 2011 – Sibiu, 2012 – Sângeorzul de Pădure, Sovata, 2013 – Orăștie.

Participările s-au soldat cu rapoarte și propuneri benefice pentru bunul mers al Asociațiunii, dar și cu încărcarea bateriilor pentru activitatea care ne aștepta acasă, în situațiile concrete ale ținutului năsăudean.

Implicarea astriștilor năsăudeni, în acțiunea „Deniile Eminesciene”, a fost gestionată ca un omagiu pios, spiritual adus poetului de către despărțămintele ASTRA din Republica Moldova,

din țară și din afara țării (la Năsăud, 2002, s-au dezvelit cu acest prilej busturile Mihai Eminescu – sculptor I. R. Nistor; din 2009 – bust nou, sculptor Vlad Prună; donatori: deputatul Ioan Aurel Rus și medicul Gh. Traian Dască; bustul Veronica Micle – sculptor Aurel Contraș, București, donatoare Primăria orașului – primar ing. Dumitru Mureșan).

Delegații năsăudeni – Ioan Seni, Sever Ursa, Emil Nistor, familia Romulus și Valeria Berceni, Ana Filip, familia Ioan și Lucreția Mititean, familia Pavel și Olimpia Berengea, Leon Catarig au onorat marea majoritate a acestor ediții, depunând, pe masa organizatorilor din Iași, simbolurile cuvenite: colacul împletit, vinul și jerba de flori cu tricolor. Delegații năsăudeni au participat și la edițiile Sesiunii internaționale de Comunicări a Românilor de Pretutindeni, găzduite de aștriiștii din Iași, Blaj, Chișinău, Alba Iulia, Sibiu, Odesa, Cahul, Cernăuți, Herța, Hotin, Soroca, Edineț.

Aștriiștii năsăudeni s-au implicat cu soliditate în marea majoritate a edițiilor Taberei internaționale *Acasă la noi* (18 ediții), găzduind numeroase grupuri de copii de peste Prut la Ilva Mare, Maieru, Ilva Mică, Poiana, Măgura, Sângeorz-Băi, Feldru, Nepos, Rebra, Rebrîșoara, Năsăud, Salva, Coșbuc, Telciu, Dumitra, Bistrița (2012) și Gledin (2013). Programul taberei a valorificat realitățile comunității locale și ale județului nostru, copiii oaspeți având parte de un tratament special: întâlniri cu autoritățile locale, cu personalitățile județului, excursii, drumeții, turul județului, turismul istoric, schimburi de experiență între gazde și oaspeți etc. Hrana rece și răcoritoare, la întoarcerea spre casă, au fost asigurate de patronii Tania și Radu Marțian, respectiv Silvia și Dorel Olteanu, la care se adăugă suvenirurile gazdelor unde au fost cazați copiii oaspeți și educatorii lor.

Concursul Interdisciplinar „Dr. Paul Tanco”, inițiat și organizat de Secțiunea științifico-pedagogică a Despărțământului ASTRA Năsăud, a ajuns la ediția a XVI-a (în anul 2012 – n.n.). Directorul concursului este prof. dr. Gh. Pleș – președinte al Secțiunii, care a mobilizat sute de elevi și zeci de profesori în realizarea celor 16 ediții ale concursului, găzduit de mai multe școli din Năsăud – Colegiul Național „G. Coșbuc” și Școala Generală „Mihai Eminescu”, Maieru, Beclean – Școala „Liviu Rebreanu” și Școala „Grigore Silași”, Lechința, Zagra, Monor, Rodna, Lunca Ilvei, Bistrița – Școala generală nr. 1, Școala generală „Ștefan cel Mare”, Șanț – Școala Generală „Enea Grapini”, Telciu. Elevii performeri la limba română și

matematică din clasele III-VIII, din școlile generale ale județului, au fost recompensați cu premii oferite de sponsorii ASTREI: Inspectoratul Școlar Județean Bistrița-Năsăud, Societatea de Științe Matematice, Protopopiatul Năsăud și Consiliul Județean, prin consiliile și primăriile locale.

Funcționează cu bune rezultate Secțiunea literară – președinte prof. Ioan Lăpușneanu, actualmente – scriitorul Mircea Daroși; Secțiunea științifico-pedagogică – prof. dr. Gh. Pleș; Secțiunea bisericească – pr. protopop Ioan Dambu, pr. Leon Pop; Secțiunea istorică – prof. Floare Vaida; Secțiunea etnografică – prof. Sever Ursa, actualmente prof. Liviu Păiuș; Secțiunea ecologică – prof. Romulus Berceni; Secțiunea muzeală – prof. Liviu Păiuș, actualmente dr. Lucian Vaida; Secțiunea școlară și de tineret – prof. Maria Frijan; Secțiunea geografia turismului – prof. Paula Burdeți.

Curcile își desfășoară activitatea în funcție de preocupările membrilor ce le compun, înscriindu-se cu rezultate remarcabile cele din orașul Năsăud, Colegiul Național „G. Coșbuc”, Cristeștii Ciceului, Rebrîșoara, ASTRA Ilveană, Salva, Maieru, Rodna, Sângeorz-Băi, Telciu, Coșbuc, Romuli, Dumitra, Rebra, Mititei, Nepos. Ele totalizează circa 250-300 de membri.

Un efect pozitiv asupra tinerilor școlari îl au premiile anuale ale ASTREI oferite în ultimii 18 ani, pentru media anuală „cea mai mare” pe profil: informatică, filologie, științe economice, pedagogic, silvic, științele naturii. Anual, conducerea Despărțământului Năsăudean al ASTREI oferă 30-40 de astfel de premii în cărți și diplome de merit.

Aștriiștii năsăudeni publică studii și articole în *Foaia poporului*, *Revista română*, *ASTRA blăjeană*, *Gând românesc*, *Arhiva someșeană*, *ASTRA năsăudeană*, *Curierul năsăudean*, *Plaiuri năsăudene*, *Ecologistul*, *Amalgam*, *Răsunetul*, *Mesagerul*, ultimele datorându-se activilor redactori năsăudeni Olga Lucuța și Radu Sîrbu. Un harnic publicist este și domnul Ioan Mititean, iar prof. Romulus Berceni conduce cu succes, de 17 ani, revista *Ecologistul*. Profesoara Floare Vaida conduce revista pentru tineret *Amalgam* în Colegiul Național „George Coșbuc”, iar *Muza someșeană* este condusă de Ioan Lăpușneanu.

Numeroși aștriiștii năsăudeni publică în revistele bistrițene *Studii și cercetări etnoculturale*, redactor-șef prof. Mircea Prahase; *Revista ilustrată*, redactor-șef Emilia Ometiță, în almanahul cultural-științific *Virtus Romana Rediviva*

din Cluj-Napoca, redactor-șef prof. univ. dr. Ironim Marțian. Toate aceste reviste au fost un real punct de sprijin pentru publiciștii năsăudeni.

Un plus de forță și energie ne asigurăm prin parteneriatele încheiate cu Inspectoratul Școlar Județean Bistrița-Năsăud, Centrul Județean de Cultură Bistrița-Năsăud, Societatea Culturală „Cultul Eroilor”, cu numeroase muzee, biblioteci, școli, primării, biserici, consilii locale etc.

Despărțământul năsăudean promovează acele activități sau manifestări prin care poate ne vom salva de la degradarea morală și spirituală care ne amenință de două decenii încoace și insistă asupra valorilor noastre statornice: credința, bunul-simț, cultura, valorile moștenite de la înaintași, tradițiile și obiceiurile românești, iubirea de țară și neam. Se impune să definim interesul național pentru aceste timpuri, când la nivelul Uniunii Europene fiecare țară își apără propriile interese.

În această societate românească contemporană, ASTRA noastră *rediviva*, unită în jurul câtorva intelectuali vrednici – conducerea centrală, conducerile de despărțăminte – a reușit acțiuni de admirat. Avem, în acest sens, în vedere adunările anuale organizate la nivel central sau la nivel de despărțământ – adevărate congrese culturale; adunările jubiliare „ASTRA 150”, prin care sunt omagiați întâii aștrști și faptele lor, adevărați patrioți ai neamului românesc; sesiunile de comunicări sau simpozioanele organizate pe plan local sau central; lansările de carte; schimburile de experiență; expozițiile tematice; diferitele concursuri sau festivaluri; revistele sau volumele cu specific astrist editate; dezvelirile de plăci, busturi sau monumente; parteneriatele cu alte ONG-uri, cu autoritățile locale, județene sau naționale prin care s-a demonstrat că avem sau putem avea și în viitor reprezentanți responsabili pentru pre-

zentul și viitorul țării. Toate aceste acțiuni, și încă multe altele, au avut darul să ne unească și să ne îmbărbăteze sufletește, să ne facă responsabili de misiunea noastră în noile condiții ale Uniunii Europene.

Pentru revigorarea ASTREI trebuie încercate și alte acțiuni concrete. Trebuie revăzută legislația actuală, care ne oferă șansa de a ne manifesta ca o asociație sau societate culturală de utilitate publică (Legea 145/2012), iar acțiunile noastre trebuie adaptate și raliat pe această linie. Trebuie învățată metodologia de atragere de fonduri locale, naționale sau europene, adică trebuie asigurate fonduri pentru organizarea acțiunilor educative, iar cei implicați în acest sens – autorii și realizatorii de proiecte – să fie plătiți sau retribuiți corespunzător, proporțional cu fondurile atrase. Este necesar să se revadă Statutul și Regulamentul de funcționare ale ASTREI, în vederea creșterii motivației de a acționa prin această entitate în folosul interesului național. Trebuie promovată o nouă relație cu oficialitățile locale, județene și naționale, astfel ca acestea să vadă în ASTRA oportunitatea de a investi în educație, oportunitatea de a proteja și valorifica patrimoniul nostru de valori naționale, oportunitatea de solidarizare a românilor de pretutindeni. Se impune, de asemenea, să stabilim cu exactitate cui adresăm ofertele noastre (care este grupul țintă) etc.

Membrii ASTREI, cei rămași sau care vor veni în ASTRA – nu trebuie să existe doar de formă, ci să atragă mereu atenția asupra derapajelor ce se petrec în societatea românească. Trebuie să avem zâmbetul pe buze, pentru că dorim să ne facem utili țării și comunităților în care trăim, pentru că trebuie să promovăm optimismul, sinceritatea și responsabilitatea ca reușite ale ASTREI, reușite de ieri și de astăzi, reușite obținute cu flacăra cinstei de care dispun aștrștii, totdeauna oportuni și utili în promovarea binelui.

„Căci prin această lume să trecem ne e scris / Ca visul unei umbre sau ca umbra unui vis”. (Mihai Eminescu).

„Să nu ne mai facem inimă rea și spaimă gândindu-ne că lumea românească ar fi mai stricată decât altele. Nu, neamul acesta nu e un neam stricat; e numai nefăcut încă, nu e până-acum dospit cumsecade”. (I. L. Caragiale, 1912).

Despărțământul ASTRA Năsăud

RAPORTUL ANUAL 2013

„Pentru ca răul să triumfe este suficient ca cei buni să nu facă nimic” (Edmund Burke)

Prof. Ioan SENI

președinte al Despărțământului ASTRA Năsăud

I. ACȚIUNI ASTRISTE ÎN ORAȘ

15 ianuarie. De *Zilele culturii naționale*, Despărțământul ASTRA Năsăud a depus coroane de flori la busturile lui Mihai Eminescu și Veronica Micle, ocazie cu care au rostit alocuțiuni Ioan Seni și Romulus Berceni. Au participat: primarul Mircea Romocea, ex-primarul Dumitru Mureșan, Floarea Pleș – președinta ASTREI oraș, preoții Florin Rusu și Lucian Greab, dr. Gh. Tr. Dascăl, Lucreția Mititean, Tuca Urâte, Grigore Marțian, familia Valerica și Romulus Berceni, Pahone Pop, Nicolae Grumezea, Viorica Mureșan, Maria Deac, Veronica Istvan, Floarea Tămaș, Mia Cantor, Crina Ceuca, Livia Istrate, Florin Persecă, George Năsăudean, Macedon Suci, Mihai Cucos, Dumitru Buhai, Leon Catarig, George Cârceu, Ioan Nistor, prof. Eugenia Ilovan și clasa ei de la Școala Generală „Mihai Eminescu”, liceeni de la Colegiul Național „George Coșbuc” – director prof. Dorel Coc.

Despre destinul și locul poetului Mihai Eminescu în cultura română au vorbit profesorii Ioan Seni și Romulus Berceni la postul N1 TV Năsăud, redactor Gabriela Bodea.

24 ianuarie. Primăria, Consiliul Local și instituțiile din oraș au depus coroane de flori la Monumentul Eroilor. Prof. Mircea Romocea –

primarul orașului a fost susținut și de membrii ASTREI: George Pop, Ioan Seni, Floarea Pleș, Pahone Pop, Gicu Andriescu, Berceni Romulus, Olga Lucaș, Radu Sîrbu, Valentin Gălățan, pr. Dumitru Tomi, Nicolae Grumezea, Lenuța Dâmbu și mulți alții.

Luna **februarie** a debutat pe plan astrist cu o amplă lansare de carte la Colegiul Național „George Coșbuc”. Au fost felicități de ziua lor directorul colegiului – prof. Dorel Coc și scriitorul Ioan Mititean – ambii fiind vicepreședinți ai Despărțământului ASTRA Năsăud. Cele 3 cărți: *În vârful penitei* – vol. VII și vol. VIII, precum și lucrarea *De peste ocean* îl au ca autor pe Ioan Mititean. Dorel Coc s-a referit la vol. VII, în care erau prezentați directorii colegiului de-a lungul celor 150 de ani. Despre vol. VIII, *În vârful penitei*, a vorbit prof. Ioan Seni care a scos în evidență rolul dascălilor din colegiul năsăudean în misiunea lor voluntară pe linia educativă a ASTREI în cei 150 de ani. Doamna Floarea Pleș a prezentat volumul editat de autorii Ioan și Lucreția Mititean – *De peste Ocean* – ca o experiență bogată, trăită de autori în cele trei deplasări pe continentul american, unde-și trăiesc viața membrii tineri ai familiei. Familia Mititean s-a referit și la volumul lor dedicat artistei Maricica Mihoianu din Iași și la amploarea manifestărilor din Copou cu prilejul lansării acestei cărți. Au fost de față: ec. Vica Istrate, pr. Florin Rusu, pr. Lucian Greab, prof. Romulus și Valeria Berceni, Vasile Hanț, Elisabeta Nistor, Elisabeta Vranău, Livia Gavrilaș, familia Lucian Popoviciu, prof. Daniela Chira – secretarul Despărțământului ASTRA Năsăud, Cârceu Anca – director adjunct al colegiului, jr. Raus Pompei, prof. Darius Comes, Icu Crăciun, Iacob Naroș, Liviu Păiuș, Gavril Moldovan, Gicu Andriescu, Valer Petrehuș, Radu Băeș, Mircea Daroși, fam. Nechita Bumbu, Leon

Catarig, Macedon Suci, ing. Mihai Cucoș, Angela Găurean, medicul Gh. Tr. Dascăl, ing. Ovidiu Maghiar, George Năsăudean etc.

La 9 februarie a avut loc *Adunarea anuală a Despărțământului ASTRA Năsăud* în sala festivă a Muzeului Grăniceresc (director dr. Lucian Vaida), adunare care a debutat cu intonarea imnului național și a celui al ASTREI. Au urmat un moment de reculegere pentru aștriiști dispăruți – Ioan Lăpușeanu, Eleonora Creoșteanu, Virginia Hodorogea, dr. Lazăr Ureche, prof. univ. dr. Gh. Pop și un Te Deum susținut de preoții dr. George Celsie și Lucian Greab. La Adunare au fost prezenți: prof. univ. dr. Dumitru Acu – președintele Asociațiunii, Alexandru Pugna – vicepreședintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, Florin Moldovan – administratorul public al județului, Angelo Manea – inspector șco-

Ioan Neagoș). La conferința anuală a fost prezent și studentul masterand Ersilian Roșca, de la Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, care a prezentat lucrarea cu tema „ASTRA în viziunea regelui Carol al II-lea”, referindu-se la voluntariatul astrist din perioada interbelică și la raporturile onorabile ale autorităților statului român cu Asociațiunea ASTRA, al cărei Președinte de Onoare era însuși regele țării. Au fost prezentate următoarele documente: *Raportul anual* (prof. Ioan Seni), *Raportul financiar* (ec. Vica Istrate), *Raportul Comisiei de cenzori* (prof. Grigore Marțian), *Proiectul pe 2013* (Ioan Mititean), *Rezoluția adunării* (Ioan Seni). La discuții au participat: Menuț Maximinian (Bistrița), Adrian Mănarcă (Bârgău), Leon Catarig (Rebrișoara), Icu Crăciun (Maieru), Pavel Berengea (Ilva Mare), Ana Filip (Salva), Mircea Daroși (Nepos), Liviu Păiuș (Rodna), dr. Lucian Vaida, Romulus Berceni, Grigore Marțian, ing. Dumitru Mureșan, dr. Gh. Pleș, Floarea Pleș, Lucreția Mititean și Dorel Coc, care a insistat asupra organizării jubileului anului 2013 – *150 ani ai Colegiului Național „G. Coșbuc”*. Au răspuns cu soluții de optimizare: Al. Pugna, Florin Moldovan, prof. univ. dr. Dumitru Acu, Ioan Seni. Lansarea de carte a fost dirijată de Ioan Mititean, Liviu Păiuș (Rodna), Mircea Daroși (Nepos) și Romulus Berceni (Năsăud). Au fost transmise mesaje din țară: prof. dr. Valeria Bîlt (Târgu-Lăpuș), col. dr. Vasile Tutula (Cluj-Napoca), ec. Radu Gavrilă (președinte al Despărțământului ASTRA Dej), jr. Ștefan Mihuț (Dej), col. Ioan Cordovan, Luiza Iliescu, Ioan Neagoș (Bistrița), Areta Moșu (Iași), Silvia Pop (Blaj) și dinafara țării: Valentina Butnaru (președinte al Societății „Limba Noastră cea Română” Chișinău), Ana Gheorghita (di-

*Adunarea aștriiștilor năsăudeni,
Năsăud, 9 februarie 2013*

lar, prof. Mircea Romoceca – primarul orașului, prof. Pahone Pop – director al Casei de Cultură, Domnica Dologa – artista romanțelor pe plaiurile noastre, Viorica Catună – rapsod popular, corul „Laudatio” Năsăud (pr. G. Celsie, dirijor – Dumitru Buhai), postul N1 TV (Lia și Radu Măierean, Gabriela Bodea), *Răsunetul* (director Menuț Maximinian, Olga Lucuța), *Mesagerul de Bistrița-Năsăud* (Radu Sîrbu), Societatea „Cultul Eroilor” Bistrița-Năsăud (Ioan Cordovan, Vasile Măgerușan, Nicolae Pop), Consorțiul „Pentru o Românie Durabilă” (Luiza Iliescu,

rector, Liceul „Principesa Dadiani” Chișinău), Doina Focșă (președintele Despărțământului ASTRA „Iulia Hasdeu” Cahul), prof. dr. Elena Apetri (Liceul „Gh. Asachi”, regiunea Herța), prof. Vera Bălan (vicepreședinte al Despărțământului ASTRA „Petre Ștefănuță” Ialoveni), Octavian Zelinski, (președinte al ASTRA Anenii Noi, Nistru), conf. univ. dr. Victor Axenti, Ioana Axenti, lector univ. Maria Barbă (președinte ASTRA, Cercul „Onisifor Ghibu”), conf. univ. dr. Ludmila Balțatu, lector univ. Anastasia Mocanu, lector univ. Gârneț

Margareta de la Universitatea de Stat din Cahul (toți din Republica Moldova). Președintele Ioan Seni a oferit diplome de merit pentru aștriiști cu performanțe deosebite și activitate neîntreruptă în ultimii 20 de ani: Floarea Pleș, Vica Istrate, Gr. Marțian, Ioan și Lucreția Mititean, pr. protopop Ioan Dâmbu (care a susținut financiar adunarea), Sever Ursa, Ana Filip, Pavel Berengea, Menuț Maximinian, Olga Lucuța, Radu Sîrbu, dr. Lucian Vaida, Vasile Cleja, Emil Iugan – patron MISGRUP, ing. diplomat Dorel Sima – director INTEX, Ioan Neagoș, Luiza Iliescu, Ioan Cordovan, prof. univ. dr. Dumitru Acu, prof. dr. Valeria Bîlț, președinte Despărțământul ASTRA Târgu-Lăpuș, ec. Radu Gavrilă, președinte Despărțământul ASTRA Dej.

Participanții au aprobat rapoartele, propunerile și rezoluția adunării. Adunarea a ales noul președinte al Secțiunii literare în persoana domnului profesor Mircea Daroși. Comisiile adunării: pentru procesul-verbal (Gabi Herța, Romuli și Augustin Gușă, Rodna), pentru evidența și prezența membrilor (Leon Catarig, Rebrîșoara, Pavel Berengea, ASTRA Ilveană), pentru reținerea propunerilor (Ana Filip, Salva, Icu Crăciun, Maieru, Iuliu Măierean, Lechința), pentru încasări de cotizatii și decont carnate (Vasile Cleja, Șofroni Adela, Gicu Andriescu, Năsăud). Au fost prezenți: dr. Gh. Traian Dascăl, ing. Ovidiu Maghiar, prof. Valeria Berceni, Tuca Urâte, Maria Deac, Sabina Câmpean, Elisabeta Nistor, Andrei Cărcu, Monica și Floarea Salvan, George Năsăudean, Vasile Hanț, Angela Găurean, Floarea Andriescu, Floare Vaida, Ioana Mîti, Alina Marica, Dinu Puica, Suciuc Macedon, Gh. Forfotă, Radu I. Nistor, Telcean Rafila, Ioana Leșan, Vasile Moț, Lucian Popovici, Tămaș Sandu Florica și Vasile, (Năsăud), student Iuliu Morariu (Salva), Cărbune Titus, Iacob Naroș (Maieru), Gușă Iacob (Rodna), Bența Eugen (primar Poiana Ilvei), Bozga Livia și Floroae Silvia (Dumitra), Mare Ilie și Reghina (Ilva Mică), Emilia Someșan (Lunca Ilvei), Cătuneanu Viorica (Ilva Mare), dr. Alex. Bar, Mircea Calu, Roșca Rodica (Bistrița, care a oferit 100 lei pentru revista *ASTRA Năsăudeană*), Nechita Bumbu (Nepos), Raveca Vlașin, Mia Borzași, Bogdan Gavrilă, Viorel și Doina Lăcătuș, Elena Mereuță, Mircea Cotuțiu (Dej), Mihai Beltag, Gh. Mureșan (Josenii Bărgăului).

Adunarea a fost susținută financiar de Protopopiatul Năsăud – pr. protopop Ioan Dâmbu și Mis Grup Anieș – patron Emil Iugan (inclusiv periodicul *ASTRA Năsăudeană*, nr. 25-26, supliment al ziarului *Răsunetul*). Aștriiști Floarea Pleș, Ioan și Lucreția Mititean, Romulus Berceni, Ana

Filip, Iuliu Morariu (student, UBB Cluj-Napoca) și Ioan Seni au fost invitații postului *N1 TV Năsăud* – redactori Lia și Radu Măierean, Gabriela Bodea, unde au prezentat realitatea aștristă năsăudeană, pe parcursul celor peste 150 ani de existență a ASTREI, dar mai ales pe cea din ultimii ani.

21 februarie. Conducerea Uniunii Comunelor Grănicerești Năsăudene (UGCN) – președinte ing. Mihai Mureșan și Comitetul director au invitat câțiva delegați ai ASTREI la **adunarea anuală UGCN**. Aștriiști năsăudeni (Ioan Seni, Dorel Coc) au admirat ambiția Uniunii de a dubla numărul de burse de la 44 la peste 80 în anii următori, și de a spori în mod semnificativ numărul de burse studențești pentru urmașii de grăniceri. Au fost prezenți și susținătorii ASTREI: ex-primarul Vasile Borș (Maieru), jr. Raus Pompei (fondator ASTRA Năsăud), primarii Anchidim Pavelea (Runc), Sever Mureșan (Telciu), Nicolae Anghel (Coșbuc), Viorel Clapău (Rebrîșoara), Aurel Horea (Ilva Mică), Alexandru Anca (Ilva Mare) etc., care au susținut cu multă eficiență acțiunile ASTREI năsăudene mai ales în ceea ce privește taberele cu copiii de peste Prut.

Luna **martie** a debutat cu **vernisaajul expoziției de pictură al Doamnei Angelica Ursu**, membră ASTRA oraș Năsăud, la Muzeul Grăniceresc. Despre talentul doamnei Angelica Ursu au vorbit prof. Lucian Bichigean – expert în arte plastice, doamna Lucreția Mititean și doamna Floarea Pleș.

În **7 martie**, aștriiști năsăudeni au sărbătorit **Ziua Femeii**. Primarul orașului – prof. Mircea Romocea le-a oferit flori tuturor femeilor prezente, iar profesorii Grigore Marțian, Mircea Daroși și Ioan Mititean le-au închinat cele mai frumoase creații din literatura națională sau uni-

Primarul Năsăudului, prof. Mircea Romocea, alături de aștriiști năsăudeni

versală; preoții Lucian Greab și Florin Rus le-au omagiat prin cele mai frumoase și alese expresii biblice; prof. Ioan Seni a făcut elogiul femeii printr-o prezentare power-point. Atmosfera de veselie a fost întreținută de prof. Ana Filip (Salva), domnișoara Cristina Morar și de domnul Cristi (muzica).

În **2 aprilie**, la Muzeul Grăniceresc, acad. Ovidiu Bojor și-a lansat cartea *Iubire, dragoste, sexualitate*, scrisă în colaborare cu Octavian Popescu, doctor în medicină, avându-i ca moderatori pe Sever Șuteu, Buia Dorina, Romelia Cosma, Gonda Maria și Onul Gabriela. Astriștii năsăudeni au apreciat din plin fericitul eveniment.

De **Sfintele Paști**, atriștii năsăudeni din corurile bisericilor năsăudene (*Deisis* și *Laudatio*) au adus laudă și mulțumire Marelui Creator printr-un recital de pricesne bine pregătit de profesorul arhidiacon Cornel Pop (Bistrița).

Prezente la un simpozion internațional organizat de UBB Cluj-Napoca, profesoarele universitare **Ioana Axenti, Maria Barbă și Ludmila Bălțatu de la Universitatea „B. P. Hasdeu” din Cahul au poposit o zi și la Năsăud**, orașel aflat în plină sărbătoare a *Maialului elevilor năsăudeni*, admirând din plin portul popular, cântecul și jocul someșean. S-au întreținut cu primarul orașului – prof. Mircea Romocea, cu viceprimarul Nicolae Găitan și conducerea colegiului – directorii Dorel Coc și Cărcu Anca, privind oportunitatea unei vizite a năsăudenilor la Cahul, într-un schimb de experiență. Cele trei profesoare au fost primite apoi, în ospetie, de familiile Floarea Pleș, Valerica și Romulus Berceni, Vica Istrate, Ioan și Lucreția Mititean.

La **24 mai**, la Muzeul Grăniceresc a avut loc **ședința Comitetului Despărțământului Năsăud al ASTREI**, punându-se în discuție mai multe probleme:

1. Implicarea membrilor ASTREI în derularea programului educativ al Taberei Internaționale *Acasă la noi*, ediția a XVII-a, ocazie cu care grupuri de copii din Basarabia vor fi găzduiți în județul nostru, la Gledin, în Centrul Parohial Ortodox „Sfântul Pahomie”, prin grija și implicarea pr. Ioan Titieni. Copiii oaspeți vor susține spectacole la Bistrița, Teaca, Beclean, Rebrîșoara și Rușii Munți (jud. Mureș), vor vizita Muzeele și Casele Memoriale din județ, vor avea întâlniri cu oficialitățile județului – la Consiliul Județean, Inspectoratul Școlar Județean, Centrul Județean de Cultură, Centrul Militar și cu presa județeană etc. La susținerea taberei, ca

parteneri, vor colabora ASTRA și Consorțiul pentru o Românie Durabilă.

2. Realizarea unei reviste a ASTREI năsăudene, promisă și de autoritățile județene la Adunarea anuală a Despărțământului Năsăudean din februarie a.c. Redactorul-șef – prof. Mircea Daroși, noul președinte al Secțiunii literare ASTRA, a prezentat un sumar al revistei, bine apreciat de cei prezenți, în care se regăsesc opinia și interesul pentru cultură ale atriștilor din ținut. Se așteaptă colaborări din toate mediile intelectuale – învățământ, sănătate, cultură, biserică, artă etc., dar mai cu seamă experiențe trăite în mediul atrișt năsăudean, informații despre atriști remarcați pe plan local, național și internațional, evidența membrilor pe cercuri comunale sau orașenești, activități voluntare în interesul comunităților locale, aspecte din experiența Asociațiunii ASTRA etc.

3. Dezvelirea plăcii dedicate meseriașilor năsăudeni din toate timpurile, precum și lansarea cărții destinate acestor meseriași, volum elaborat de Floarea Pleș și familia Ioan și Lucreția Mititean.

4. Se recomandă o nouă evidență a membrilor ASTREI și o implicare a lor pe plan local și național, pe măsura timpurilor pe care le trăim. Au fost prezenți: Pleș Floarea, Gr. Marțian, fam. Romulus și Valeria Berceni, Livia Gavrilaș, dr. Gh. Traian Dascăl, Olga Lucuța, Berengea Pavel (Ilva Mare), Catarig Leon (Rebrîșoara), Herța Gabriela (Romuli), Nicoleta Mureșan (Rebra) și Ioan Seni.

Prof. Cornel Pop și membri ai corului „Laudatio”

În perioada **13-14 iunie** a fost sărbătorit *Ispasul năsăudean* și s-au marcat **Zilele orașului Năsăud**, membrii ASTREI participând la depuneri de coroane la Monumentul Eroilor, la vernisarea unor expoziții. S-a organizat, de asemenea, un amplu spectacol de muzică populară și o seară pentru tineret întreținută de formații

celebre de muzică ușoară. Sesiunea de comunicări și lansarea *Monografiei orașului*, vol. II au fost amânate pentru o altă dată. Programul a fost conceput de edilii locali – primar Mircea Romocea și viceprimar Nicolae Găitan, de consilierii orașului (Comisia de cultură), dar mai cu seamă de doamna Ioana Lăpușneanu, lucru subliniat de însuși primarul orașului.

Premiile anuale ale ASTREI, oferite pentru media anuală cea mai mare obținută pe profil, s-au acordat la Colegiul Național „George Coșbuc”, unui număr de 23 de elevi evidențiați, după cum urmează: 8 cu media anuală 10 în gimnaziu: Vertic Sergiu – 5A, Urs Alexandra – 5B, Dedea Alexandra – 5B, Ioviță Andrada – 7, Filimon Bogdan – 7, Oancea Dan – 7, Căldărea Cristian – 8, Cosma Cristiana – 8; 2 cu media 9,97 la informatică: Iacob Naomi – 9A și Bogdan Cărcu – 10A; 11 cu media 10 la filologie: Ionașcă Adriana – 10C, Mureșan Daniela – 10C, Bârlădean Narcisa – 11C, Bidică Dora – 11C, Chira Ioana – 11C, Horți Ioana Dumitrița – 11C, Iuga Cristina Maria – 11C, Mușină Lia – 11C, Sidor Sanda – 11C, Țuțuruga Nicoleta – 11C, Vasilica Teodora – 11C; 1 la științele naturii cu media 9,97: Pinti Gabriela – 10S și 1 la pedagogic cu media 9,95: Pop Diana – 11P. La Colegiul Economic și Grupul Școlar Silvic cele mai mari medii se vor cunoaște după terminarea practicii anuale.

La Școala Generală „Mihai Eminescu” au obținut media anuală 10 (zece) un număr de 18 elevi: Galea Darius – 5A, Frim Anca – 5A, Mocanu Laura – 5A, Roș Elisabeta – 5A, Suci Vlad Mihai – 5A, Toma Cristian – 5A, Țeran Ada Mădălina – 5A, Magdea Adelina Elena – 6A, Pînzariu Florina Mihaela – 6A, Moldovan Liana – 6A, Tîrlișan Ioan Paul – 6A, Mîti Andrei Ștefan – 6B, Babă Emma – 7A, Georgescu Paula – 7A, Iftimie Diana – 7A, Mureșan Paul – 7A, Stoian Iulia-Tia – 7C, Vencsel Victor-Mihai – 4E.

Acordarea acestor premii și diplome a fost posibilă datorită sprijinului acordat de Intex Năsăud – director ing. diplomat Dorel Sima și Mis Grup Anieș – patron Emil Iugan. De un real folos ne-au fost și cei 2% acordați anual ASTREI, precum și cotizația membrilor din despărțământ.

Vicepreședintele Despărțământului ASTRA Năsăud, profesorul Alexandru Dorel Coc – director al Colegiului Național „George Coșbuc”, a fost premiat de Inspectoratul Școlar Județean Bistrița-Năsăud, clasându-se între primii 10 dascăli din județ, cu performanțe dintre cele mai meritorii în specialitatea sa, dar și în arta conducerii celei mai prestigioase instituții de învă-

țământ năsăudene, Domnia Sa urmând să organizeze manifestările din toamnă (3-4 octombrie 2013), legate de împlinirea a 150 de ani de la înființarea instituției pe care o conduce.

S-a acordat o atenție deosebită pregătirii materialelor pentru *ASTRA năsăudeană*, revistă mult așteptată în mediul cultural și astrist năsăudean, a cărei finanțare a fost promisă de autoritățile județene la Adunarea anuală a Despărțământului din 9 februarie a.c. Au trimis materiale prețioase mulți intelectuali năsăudeni stabiliți la Cluj, Dej, Alba Iulia, Târgu-Mureș, dar mai ales cei din arealul Despărțământului Năsăudean. Mulțumim celor care și-au ținut promisiunea finanțării: vicepreședintele Alexandru Pugna, administratorul județului, domnul Florin Moldovan și directorul Bibliotecii Județene – domnul Ioan Pinte.

Coordonată de directorul Dorel Coc – vicepreședinte al Despărțământului ASTRA Năsăud, *Monografia Colegiului Național „George Coșbuc”* se pregătea prin ședințe de lucru în direcțiunea colegiului, bucurându-se de colaborarea selectă și activă a numeroși autori de cărți sau volume de cercetare, printre care distinsul academician Dumitru Protase, scriitorul Teodor Tanco, matematicianul dr. Dumitru Acu, dr. Aurelia Dan, dr. Adrian Onofreiu, dr. Vasile Tutula, dr. Gh. Pleș, Pompei Raus, Ioan Seni. Efortul acestor ședințe a meritat.

La **29 august** a avut loc la Năsăud, din inițiativa președintei Cercului ASTRA pe oraș – Floarea Pleș și cu contribuția financiară a conducerii Despărțământului ASTRA Năsăud, *dezvelirea* pe fațada clădirii Muncii Colective (manager Nicolae Pop), a *plăcii dedicate „meseriașilor năsăudeni din toate timpurile”*. Domnul Ioan Seni a vorbit publicului despre importanța meseriilor de-a lungul istoriei. Acțiunea a fost completată de lansarea cărții *Meseriași și talente năsăudene (1900-2013)*, autori Ioan și Lucreția Mititean și Floarea Pleș, care, pe rând, au evidențiat dimensiunea efortului făcut pentru a finaliza această carte realizată pe cont propriu. Manifestările au fost precedate de un *Te Deum* susținut de preoții Ovidiu Sermeșan, Lucian Greab, Rusu Florin și dr. George Celsie. Primăria și Consiliul Local au fost reprezentate de consilierul Ovidiu Maghiar. Autorii au fost felicitați de însăși editoarea cărții, doamna Nadia Baci (*Ecoul Transilvan*) și au primit numeroase buchete de flori. Prin contribuția președintei Floarea Pleș și a gazdelor – familia Nicolae și Viorica Pop, toți participanții

*La dezvelirea plăcii dedicată
meseriașilor năsăudeni
din toate timpurile.
Năsăud, 29 august 2013*

s-au „îndulcit” câte puțin. La sfârșitul manifestării au fost bine primiți și copiii din județele Mureș și Brăila, cazați la Gledin într-o tabără de creație, care, sub îndrumarea profesoarei Maria Băciuț (Târgu-Mureș) au vizitat orașul Năsăud și Mănăstirea Salva. Autorii cărții le-au donat și lor câte un exemplar, dându-le apoi explicațiile cuvenite referitoare la vechimea și importanța orașului Năsăud de-a lungul etapelor istorice prin care a trecut.

În zilele de **3 și 4 octombrie 2013** s-a marcat **împlinirea a unui secol și jumătate de existență a Gimnaziului Grăniceresc**. Serbările au debutat în după-masa zilei de 3 octombrie, în Aula colegiului, prin salutul directorului Alexandru Dorel Coc – amfitrionul întregii manifestări. Au urmat discursurile scriitorului Teodor Tanco (Cluj-Napoca) și prof. univ. dr. Dumitru Acu – președintele Asociațiunii ASTRA, după care am asistat la o interesantă prezentare power-point a prof. Ioan Seni. Dr. Teodor Ardelean – directorul Bibliotecii Jude-

țene „Petre Dulfu” Baia Mare a evidențiat locul Năsăudului și al acestei instituții în peisajul cultural al Transilvaniei, al României.

Simpozionul omagial s-a derulat în 4 secțiuni. Moderatori: 1) T. Tanco, D. Coc, Gh. Rusu, cu Mircea Prahase, dr. Ironim Marțian, dr. Vasile Tutula, dr. Adrian Onofreiu, Menuț Maximilian, Raus Pompei, Morar Iuliu-Marius, Ioan Mititean, Ana Filip; 2) Ioan Seni, Silvia Pop (Blaj), cu dr. Mariana Istrate (Cluj-Napoca), Gavril Moldovan (Bistrița), Gabi Herța (Romuli), Pavel Berengea (Ilva Mare); 3) Dr. Dumitru Acu, Sever Ursa, Grigore Marțian cu dr. Lucian Vaida, Nicolae Vrășmaș (Bârgău), Ioan Sălcudean (Blaj), Liviu Păiuș (Rodna), Floare Vaida, Cornel Cotuțiu (Beclean), Raveca Moldovan (Bistrița), Floarea Pleș; 4) Dr. Ion Istrate, dr. Gh. Pleș cu dr. Theodor Bohățel, Andrei Fica, Ana Hinescu, Mircea Daroși, Buia Dorina. Mulți dintre cei înscriși și-au trimis lucrările pentru apariția lor în volumul II, dedicat acestor serbări. Urcând spre aulă, poate fi admirată astăzi efigia în bronz a poetului George Coșbuc – patronul spiritual al liceului, lucrare realizată artistic de profesorul de arte plastice Ionică Urs. A doua zi, manifestările au debutat în Sala polivalentă a orașului, în prezența a sute de persoane – cadre didactice și elevi, numeroși invitați, în fața cărora, directorul colegiului și-a invitat principalii oaspeți pentru a-și rosti alocuțiunile: Mircea Romocea (primar), Ecaterina Andronescu (din partea Parlamentului României), Doina Pană (reprezentanta Guvernului României), Camelia Tabără (Inspectoratul Școlar Județean), Dumitru Acu (președintele ASTREI), Stelian Dolha (parlamentar), Ion Olteanu (parlamentar), Ioan Deneș (parlamentar), Ioan Țintean (prefectul județului), Emil Radu Moldovan (președintele Consiliului Județean), Teodor Tanco (scriitor), Ștefan Tatay (fost profesor, Bistrița), Rodica Petrescu (fost elev, Cluj-Napoca), Gheorghe Pleș (fost elev, profesor, director, Năsăud), Gheorghe Rusu (fost elev, București), Vasile Dâncu (fost elev, Cluj-Napoca), Ecaterina Bulea (fostă elevă, Franța), Daniel Pavelea (fost elev, actual profesor, Bistrița). Directorul Dorel Coc a susținut în fața publicului prezent o expunere documentară exhaustivă, însoțită de imagini relevante, iar prof. dr. Aurelia Dan a prezentat monografia liceului, realizată cu ocazia împlinirii a 150 de ani.

La marea sărbătoare a Colegiului Național „George Coșbuc” din Năsăud (sus); Ioan Seni, Dumitru Acu și Alexandru Dorel Coc (dreapta), Năsăud, 3 octombrie 2013

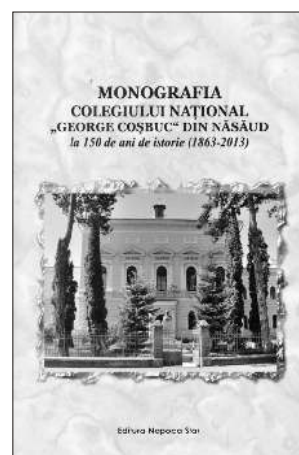
Volumul a fost distribuit gratuit tuturor invitaților și tot gratuit a fost distribuită și lucrarea domnului Ioan Mititean, *Liceul Grăniceresc Năsăudean – în vârful peniței*, vol. XIII, scos la Editura Napoca Star, prin bunăvoința Bibliotecii Județene – director Ioan Pinte. După-masă au fost vernisate două expoziții găzduite de Muzeul Grăniceresc – director dr. Lucian Vaida, una fotografică, reprezentând aspecte din viața liceului, cealaltă filatelică (Mircea Calu și Mihai Valea), cu exponate dedicate evenimentului. Muzeul documentar al colegiului a fost actualizat și modernizat prin efortul profesoarei Floare Vaida, responsabilul Comisiei metodice de științe socioumane din școală, care a expus documente, anuare și alte materiale, inclusiv pozele academicienilor năsăudeni. În aula se derula un film documentar, privind aspecte din istoria școlii, pregătit și prezentat de profesorii dr. Gh. Pleș și Grigore Marțian. În Sala polivalentă s-a derulat un spectacol artistic în care s-au afirmat elevii colegiului, în cadrul mai multor formații, precum: *Romana* (Daniela Chira), *Călușarul* (Cristi Mîti), *Suita someșană, bihoreană sau maramureșană* (Florin Persecă), *grup vocal* (Livia Istrate), secvențe de dans modern sau artistic. Seara, în aula, s-au încheiat manifestările, printr-un concert de operă (Vivaldi, Mozart), prezentat de artiști ai Filarmonicii de Stat din Cluj-Napoca, prezența lor la Năsăud datorându-se directorului Consiliului Județean pentru Cultură – dr. Gavril Țărmure, a cărei generozitate este bine cunoscută în tot județul.

Membrii ASTREI din școală se regăsesc în toate compartimentele acestor manifestări, începând cu vicepreședintele Despărțământului ASTRA Năsăud – directorul Dorel Coc, secretarul – Daniela Chira, președintele Secției de istorie – Floare Vaida, Cărcu Anca și toți cei-

lalți, la care se adaugă numeroși alți aștriști din oraș: Floarea Pleș, dr. Lucian Vaida, Grigore și Florica Marțian, dr. Gh. Pleș, Dumitru Mureșan, Raus Pompei, familia Lucreția și Ioan Mititean, Olga Lucuța, Radu Sîrbu, Ana Vaida, Adriana Lupoai, de la Maieru – Sever și Liviu Ursa, Iacob Naroș, Macavei Al. Macavei, de la Rodna – Liviu Păiuș, de la Nepos – Mircea Daroși, de la Salva – Ana Filip și Morar Iuliu, de la Romuli – Gabriela Herța, de la Ilva Mare – Pavel Berengea, Niculae Vrăsmaș – Bârgău, Mențu Maximilian și Gavril Moldovan – Bistrița.

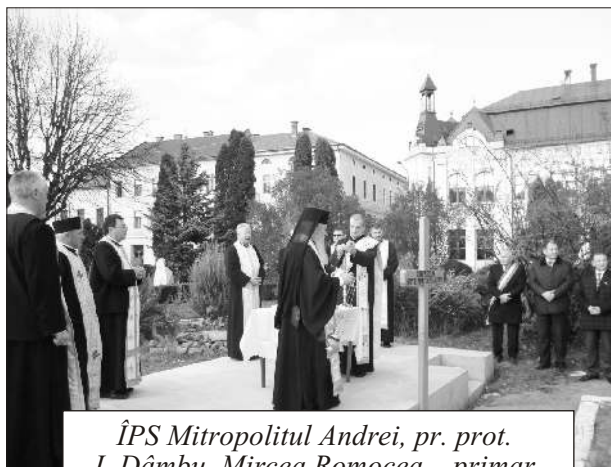
Sprijinul Consiliului Județean, oferit de președintele Emil Radu Moldovan, a fost mai

mult decât util, consistent și oportun, după cum se exprima sincer, amfitrionul întregilor manifestări – directorul Al. Dorel Coc, neuitând să amintească și de necesitatea susținerii editării volumului al doilea al monografiei colegiului.

Prin efortul Bibliotecii Județene – director Ioan Pinte, năsăudenii au beneficiat, la data de **12 noiembrie**, de un *simpozion dedicat Sfinților Martiri Năsăudeni, la împlinirea a 250 de ani de la martiriul lor*. Simpozionul a fost găzduit de Muzeul Grăniceresc și patronat de ÎPS Andrei Andreicuț, Mitropolitul Clujului. Au rostit alocuțiuni dense și plină de căldură sufletească președintele Consiliului Județean – Emil Radu Moldovan, ÎPS Andrei, prof. univ. dr. Ioan Bolovan, conf. univ. dr. Dorel Man, conf. dr. Flore Pop, dr. col. Vasile Tutula, pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, pr. Nicolae Feier și dr. Pașcu Balaci, care și-a prezentat drama istorică *Fluierul de oțel*, al cărei erou era grănicerul Tănăsă Tudoran. Cu acest prilej, în Parcul central al orașului a fost sfințit locul unui viitor monument dedicat Sfinților Martiri, printr-un *Te Deum* oficiat de ÎPS Andrei, în prezența primarului Mircea Romocea, a președintelui Consiliului Județean, Emil Radu Moldovan și a vicepreședintelui Alexandru Pugna. Preoții năsăudeni, credincioșii ortodocși, membrii ASTREI și publicul numeros apreciază interesul autorităților județene, pentru sprijinirea inițiativelor locale, prin care se menține încă imaginea de oraș cultural a Năsăudului.

Cu aceeași căldură, directorul Bibliotecii Județene – pr. Ioan Pinte a orientat spre Năsăud și *Colocviile Liviu Rebreanu, ediția a XXXI-a*, desfășurate în zilele de **26 și 27 noiembrie**, la

ÎPS Mitropolitul Andrei, pr. prot. I. Dâmbu, Mircea Romocea – primar, E.R. Moldovan și Al. Pugna – Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, la sfințirea locului unde va fi amplasat Monumentul Martirilor Năsăudeni

Colocviile „Liviu Rebreanu” cu prof. univ. dr. Gh. Glodeanu, Al. Pugna, acad. M. Cimpoi, I. Simuț și Ioan Pinte – amfitrionul acțiunii, Năsăud, 26-27 noiembrie 2013

Muzeul Grăniceresc – director dr. Lucian Vaida. Au fost audiați cu mult interes academicianul Mihai Cimpoi din Chișinău, Ion Simuț (Oradea), Ovidiu Moceanu (Brașov), Gh. Glodeanu (Baia Mare), Gh. Pleș, Ioan Seni, Olimpiu Nușfelean și Moldovan Andrei din Năsăud. Discuțiile s-au purtat în jurul unei teme majore și deosebit de incitante – „Academicienii năsăudeni. Chipuri și opere” – care îndeamnă la cercetare și implicare. Prof. Ioan Seni a făcut un paralelism între ASTRA, creată în 1861, Gimnaziul Grăniceresc – 1863 și Academia Română – 1866, folosind exemplificări prin academicienii năsăudeni în împletirea benefică a activității celor trei foruri culturale, atât în folosul națiunii române, cât mai ales al zonei năsăudene.

Ziua națională a României, 1 Decembrie, a fost sărbătorită la Năsăud cu fastul cuvenit – paradă și depuneri de coroane ale autorităților locale și județene. Au participat consilieri locali și județeni, parlamentari, reprezentanți ai partidelor și confesiunilor din oraș, ai școlilor și ai altor instituții. Totul s-a desfășurat în compania Fanfarei din Telciu și a formațiilor artistice ale Colegiului Național „G. Coșbuc”. Primarul Mircea Romocea a rostit o cuvântare emoționantă, iar prim-ministrul României, domnul Victor Ponta, a transmis un mesaj prin prefectul județului, Ioan Țintean. Coroanele ASTREI au

fost depuse la Monumentul Eroilor și la Statuia lui Ferdinand I Întregitorul (regele a fost Președinte de Onoare al Astrei, ca și Carol al II-lea). Au depus o coroană și monarhiștii bistrițeni. Manifestările s-au încheiat cu agapa primarului, de la care n-au lipsit produsele calde – sărmașutele și vinul, oferite din belșug și cu multă căldură.

La 5 decembrie, Colegiul Național „G. Coșbuc” a găzduit lansarea cărții *Leonidas Popp 1831-1908, Adjutant General și Șeful Cancelariei Militare a Împăratului Franz Joseph I*, operă de cercetare a autorilor Ilja Skidelsky (Cetățean de Onoare al Năsăudului), Peter Steiner (istoric și cercetător austriac) și Dorel Alexandru Coc (directorul colegiului). A fost evidențiat efortul unei echipe întregi: al autorilor volumului – în cercetare și documentare; al Consiliului Local, al Primăriei și al Uniunii Comunelor Grănicerești, în susținerea financiară, al familiei Viorel și Dana Nașcu, în păstrarea unei mari părți din documentele volumului (scrisorile de familie), al familiei Ilja și Brigitte Skidelsky și al medicului chirurg năsăudean Harald Szilagyi, pentru traducerea textelor. Profesorul Ioan Urs a prezentat un mulaj din lut, reprezentând bustul generalului Leonidas Popp, bust căruia edilii locali ar trebui să-i găsească un loc potrivit pe raza orașului. Astriștii orașului apreciază reușita directorului Dorel Coc – vicepreședinte al Despărțământului ASTRA Năsăud, care a început acțiunea în 2009, printr-un simpozion național și a finalizat-o în 2013, prin editarea unei cărți dedicate acestei personalități, figură unică în istoria ținutului năsăudean, ajunsă la cele mai înalte demnități pe plan european – șeful Cancelariei Militare a Curții de la Viena, în vremea împăratului Franz Joseph I, model de reușită ce poate fi urmat și de alți tineri năsăudeni capabili.

În data de **10 decembrie**, Cercul ASTRA al orașului Năsăud, prin președinta Floarea Pleș, a organizat „*Șezătoarea astristă năsăudeană*” la Muzeul Grăniceresc. Directorul dr. Lucian Vaida a vernisat expoziția „Iuliu Moisil – promotor al artelor plastice”. Prof. Ioan Seni i-a accentuat și apreciat preocupările în calitate de director al Despărțământului ASTRA Năsăud (1933-1947), iar Lucreția Mititean i-a subliniat calitățile de dascăl emerit. Nechita Bumbu și-a prezentat expoziția proprie de pictură, insistând asupra particularităților fiecărui tablou, așa cum a procedat și la Bistrița sau Nepos. La fel au procedat Angela Găurean și Viorica Ghioc, în prezentarea lucrărilor de artă proprii. Președinta

Floarea Pleș a trecut în revistă acțiunile astriștilor năsăudeni din perioada semestrului II al anului 2013. Șezătoarea a continuat cu lansarea numărului 1 al revistei *ASTRA năsăudeană*, după care Rodica Fercana Moldovan, Valer Mureșan, Lucreția Mititean, Daroși Mircea, Ștefan Ghioc și Floarea Pleș și-au prezentat pe scurt reușitele literare. S-a anunțat și înființarea la Năsăud a filialei someșene – a Ligii Scriitorilor Români, avându-l președinte pe Ioan Mititean, iar ca vicepreședinte pe Ana Berengea din Ilva-Mare, secretar fiind Mircea Daroși din Nepos și trezorier Valer Mureșan din Năsăud. Șezătoarea s-a încheiat cu un buchet de colinde, interpretate de grupul folcloric „Dor Năsăudean”, cu Valer Fodorca și Leon Scridon, condus de prof. Ecaterina Rațiu, precum și cu cântecele elevei Ancuța Morariu din clasa a XII-a de la Colegiul Național „G. Coșbuc” Năsăud și ale prof. Ana Filip din Salva.

Cu ziua de **18 decembrie** se deschidea *stagiunea Concertelor de colinzi* în ținutul năsăudean, mai întâi la Colegiul Național „George Coșbuc”, unde s-au afirmat formațiile proprii, pregătite de prof. Darius Comes, Liviuța Istrate și Florin Piersecă, la care s-au adăugat grupul din Poiana Ilvei (însoțit de instructorii Mărioara Buta și Alexandru Pop, de pr. Leon Pop, directorul Sandu Ureche și primarul Eugen Bența) și Rebrîșoara (instructor Leon Scridon, directori Ica Ciuta și Domnica Cârțu). Concertele au continuat la Școala Generală „Mihai Eminescu”, Clubul Elevilor, la Primărie, Muzeul Grăniceresc și la bisericile din oraș. Membrii ASTREI s-au regăsit în toate aceste concerte, fie în calitate de colindători, fie de gazde. De Sfântul Crăciun, corurile „Deisis” și „Laudatio” au colindat și la casele preoților din oraș, la Spitalul Orășnesc sau la casa primarului. Corul „Laudatio” (dirijor – diacul Dumitru Buhai) a colindat, alături de

Corala „Andrei Mureșanu” pentru publicul de pe pietonalul Bistriței.

În **31 decembrie** sute de năsăudeni au beneficiat de *Revelionul Primăriei* organizat de

primarul Mircea Romocea, care i-a impresionat pe localnici printr-un bogat program muzical, oportun pentru toate vârstele, printr-un plăcut foc de artificii și mai ales printr-un mesaj optimist pentru Noul An.

II. Acțiuni ale ASTREI sau cu ASTRA în județ

La **14 ianuarie** a avut loc *comemorarea dr. Lazăr Ureche*, la care au participat domnul Al. Pugna, din partea Consiliului Județean, domnul Angelo Manea, din partea Inspectoratului Școlar Județean, domnul Claudiu Șular, de la Asociația Profesorilor de Istorie din România, filiala Bistrița-Năsăud, precum și foști inspectori, foști olimpici și foști colegi. (Vezi și *In memoriam prof. dr. Lazăr Ureche – o forță a demnității și unității*, în „Didactica Nova”, an XXIII, nr. 1, 23 ianuarie 2013, Bistrița, p. 2, în „Răsunetul”, an XXV, nr. 6224, 23 ianuarie 2013, p. 6).

În data de **15 februarie**, la **Nepos**, prof. Mircea Daroși – președinte al ASTREI locale și al Secțiunii literare a Despărțământului Năsăud, și-a lansat cartea *Gavril Istrate – decanul filologilor români*, Editura Mesagerul, Bistrița, 2013. Au opinat prof. Ioan Seni, prefător, Ioan și Lucreția Mititean, Leon Catarig, prof. Măriuca Pop, directorul școlii și primarul din Feldru, Grigore Țiolan și, bineînțeles, însuși autorul. Au participat Grigore Sălván, prof. Călin Sbârcei, director adjunct, Olga Lucuța – redactor la *Răsunetul*, Nechita Bumbu – pictorul care a dat explicațiile dorite admiratorilor expoziției sale. Cartea va fi lansată și la Iași, locul unde s-a stabilit distinsul om de cultură, în cadrul manifestărilor comune ale ASTREI, universității ieșene și Uniunii Scriitorilor. Volumul a mai fost prezentat la Cluj-Napoca și Bistrița.

Astriștii din **Lechința** au susținut în **februarie**, activitatea educativă „Ține-te de tra-

diții”, prin care s-a promovat sărbătoarea străveche românească „Dragobetele”. Au fost valorificate dansuri și cântece vechi, portul românesc tradițional. Tinerii au fost animați de miza concursului „Miss și Mister Dragobete”, fiind susținuți de prof. Camelia Florian, Iulius Măierean și Daniela Hlinca. În ianuarie, sub îndrumarea directoarei Raluca Baciú, au depus flori la bustul lui Eminescu și l-au omagiat pe poet prin cânt și poezie, atrăgând un numeros public local.

În **martie** astriștii din Lechința au editat revista *PreTexte*, o revistă susținută de directorul Raluca Baciú și de primarul Romeo Florian și bine apreciată de scriitorii dr. Vasile Filip și Olimpiu Nușfelean, după cum recunoaște redactorul ei coordonator – Adrian Iliuță.

Profesorul scriitor astrict Iacob Naroș (Maieru) câștigă premiul Societății Scriitorilor Bistrița-Năsăud. Astriștii năsăudeni Romulus Berceni, Daroși Mircea, Leon Catarig și Ioan Seni au fost primiți în Liga Scriitorilor Români, iar la finele anului, împreună cu alți publiciști, au creat filiala năsăudeană.

Prof. Romulus Berceni – vicepreședinte al ASTREI Năsăudene a participat la lansarea cărții *Istoria furată. Cronică românească de istorie veche*, autor ing. Cornel Bârsan, în „Studioul” Centrului Cultural Municipal „George Coșbuc” din **Bistrița** – director prof. dr. Dorel Cosma – cetățean de onoare al orașului Năsăud.

În **4 aprilie** astriștii năsăudeni Ioan Seni, Gh. Traian Dască și Romulus Berceni au participat la *întâlnirea de lucru a Societății Culturale Eroilor Bistrița-Năsăud*, ședință prezidată de col. (r.) Vasile Măgherușan – președinte, col. Tanco Gheorghe – șeful logisticii Brigăzii 81 Mecanizată „General Grigore Bălan”, col. (r.) Ioan Cordovan – președinte de onoare, care și-au asumat, în mod voluntar, numeroase manifestări de interes local sau național. Printre participanți: col. (r.) Pop Nicolae, lt. col. Drăgan Dorel, Rațiu Virgil de la Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, lt. col. (r.) Valea Lucian Mihai – președinte al Asociației Numismaților și

Filatelishilor Militari Bistrițeni, col. (r) Tohati Alexandru – secretarul Asociației European Business & Innovation Centre Network, col. (r.) Gherman Pompei, plut. adj. Vasile Zbânca – erou în Afganistan, Marius Chiuzan – directorul ziarului online *Bistrita News*. S-au anunțat propuneri exemplare, dintre care dezvelirea unui bust al generalului Grigore Bălan. Delegații năsăudeni au oferit volumul recent *Asociațiunea ASTRA REDIVIVA*, editat cu sprijinul Consiliului Județean, prin Muzeul Județean, și revista *Ecologistul*.

Printre cei care l-au sărbătorit pe **Ion Pop Reteganul** (fost secretar I al ASTREI și un mare astrist al ținutului nostru, ale cărui volume împodobeau bibliotecile ASTREI) în cadrul manifestărilor organizate de Biblioteca Județeană – director Ioan Pinte, au fost și astriștii: Liviu Păiuș (Rodna), Gavril Moldovan (Bistrița), Iacob Naroș și Icu Crăciun (Maieru), alături de scriitorii Ion Radu Zăgrean, Cornel Cotuțiu, Aurel Podaru (Beclean) și Mircea Măluț (Bistrița).

În **25 aprilie** inspectorul școlar Angelo Manea și prof. Claudiu Șular – președinte APIR Bistrița-Năsăud, dr. Dan Aurelia, metodistul

I. Naroș, T. Cărbune, I. Crăciun –
fondatori ai ASTREI măierene rediviva

Dănuț Archiudean, dr. Adrian Onofreiu, prof. Anca Loredana Zbânca – director al Casei Corpului Didactic Bistrița-Năsăud și prof. Ioan Seni – președintele ASTREI năsăudene s-au întâlnit la Bistrița în vederea elaborării și a editării unei *Istории a învățământului în județul Bistrița-Năsăud*, idee inițiată de foștii inspectori generali Leon Hogiu, Leonida Ștefănescu, Anton Buta, Constantin Totir și acceptată de actualul inspector școlar general Camelia Tabără.

La **10 mai** a avut loc **sfințirea bisericii de la Mănăstirea „Izvorul Tămăduirii” din Salva**, cu participarea unui numeros sobor de episcopi și preoți, grupați în jurul ÎPS Mitropolitul Andrei Andreicuț, eveniment la care s-a amintit de revolta grănicerilor năsăudeni, din 10 mai 1763, în urmă cu 250 de ani, prin care martirii Tănăsă Todoran din Bichigiu, Vasile Oichi din Telciu, Grigore Man din Zagra și Vasile a Popii din Mocod s-au jertfit pentru dreapta credință a ținutului năsăudean. Maica stareță Emanuela, cu măicuțele sale, și-a binemeritat lauda adusă de numeroșii oaspeți și de Mitropolitul Andrei. O monografie bine documentată a mănăstirii, scrisă cu mult talent de profesoara Ana Filip și studentul în teologie Marius Iuliu Morariu a fost dăruită numeroșilor oaspeți.

Revista *Pretexte*, reprezentând mediul școlar-educativ și astrist din Lechința, îl surprinde plăcut pe toți cititorii care au norocul să intre în posesia ei. Numerele 1 și 2 din *Pretexte* îi învață pe elevi „să scrie”, iar profesorii scriu pentru „a-i învăța pe alții” ce, cât și cum să scrie. Interesant și optimist se prezintă și interviul cu managerul școlii – prof. Raluca Oana Baci, un profesor modern cu un CV impresionant și cu intenții dintre cele mai benefice pentru școala și comunitatea lechințeană prin care își îndeamnă elevii „să învețe – singurul mod de a se realiza în viață, să păstreze și să ducă mai departe tradițiile și obiceiurile, care se pierd treptat în ultima perioadă. De ei depinde dacă viitorul va fi unul bun sau mai puțin bun. Toate speranțele noastre sunt în elevii de azi”.

De felicitat sunt și fondatorii revistei *Pisanii sângeorzăne*, aprilie 2013 – prof. Florin Hodoroga – membru ASTRA și teologul Alexandru Dărăban, pentru conținutul deosebit de bogat în spiritualitate, istorie și tradiție locală, făcându-ne bucuria de a-i reîntâlni pe marii condeieri ai zonei, care ne pun în contact cu mediul etnografic și religios al Sângeorzului și cu destinele sale împlinite.

Astriștii nășăudeni din partea superioară a Someșului Mare au trăit emoționante momente de sărbătoare la **împlinirea a 280 de ani de învățământ** în orașul **Sângeorz-Băi**, prin manifestările organizate de Școala Generală „A. P. Alexi”, în care s-au remarcat familiile de dascăli Bosancu, Gaveniuc, Szabo, Ilișiu și toți ceilalți astriști sângeorzeni.

Membrii ASTREI din Lechința au organizat în data de 14 iunie, în parcul dendrologic de la Arcalia, o interesantă lansare de carte (Cornel Cotuțiu, Douăzeci) în care și-au prezentat propria revistă (PreTexte), premiată ulterior la nivel național de Casa Corpului Didactic Vrancea. S-au remarcat prin discuții elitiste Cornel Cotuțiu, Mircea Cupșa, Olimpiu și Ionela Nușfelean, dr. Vasile Filip, Menuț Maximilian, Zorin Diaconescu, astriștii din Maieru și Rodna – Icu Crăciun, Liviu Păiuș, Iacob Naroși, Ilie Hoza, Ioan Neagoș, din partea Consorțiului „România pentru o Dezvoltare Durabilă”, Ioan Seni – președintele Despărțământului ASTRA Năsăud, Adrian Iliuță – coordonatorul revistei, Daniela Hlinca – președinta ASTREI Lechința, Raluca Baciuc – directorul școlii, Ciprian Moldovan. Elevii au prezentat fragmente din creațiile proprii.

Membrii ASTREI ilvene și numeroși astriști nășăudeni au participat la marea sărbătoare religioasă din **Poiana Ilvei – hramul Bisericii și 110 ani de la înălțarea edificiului**, manifestare organizată de pr. Leon Pop, liderul ASTREI locale. Toți credincioșii s-au bucurat de cuvintele pline de învățătură ale prof. univ. dr. Alexandru Morar, ale P.S. Episcopul Vasile Someșanul, ale Protopopului Ioan Dâmbu – susținătorul ASTREI nășăudene în ultimii peste 20 de ani. Cu acest prilej poienarii ilveni și primarul Eugen Bența au fost vizitați de parlamentarii Stelian Dolha și Dorin Dobra, iar părintele Leon Pop – amfitrionul manifestărilor, s-a bucurat din plin de prezența prietenilor astriști de pe Valea Ilvelor, de la Rodna și Năsăud (pr. Emil Dănilă, pr. Lupșan Daniel Cristian, familia pr. Mircea Suciuc, pr. Vasile Cihorean, pr. George Ruști, pr. Dumitru Tomi, pr. Gh. Ganea, Liviu Păiuș, Lucreția și Ioan Mititean, Ioan Seni).

Simpozionul Cultural al Văii Bârgăului, ajuns la ediția a 42-a, a scos în evidență și de această dată frumusețea ținutului Bârgaielor, promovat de intelectualii bârgăuani și evidențiat prin opera înaintașilor, prin faptele lor de viață

și cultură. Tematica simpozionului, cărțile prezentate și mai ales *Anuarul bârgăuan* sunt oglinda unei realități culturale, ale cărei repere valorice sunt fixate la cote tot mai înalte pe plan județean și național. Trecând de numărul 100, *Gazeta de Bârgău* evidențiază din plin aceste repere de viață economică și culturală. Felicitări primarilor și consilierilor care susțin o astfel de realitate istorică! Fericiți membrii ASTREI implicați în eveniment, cât și cei ce au avut șansa să fie părtași la reușita acestuia! Un motiv în plus de a-i felicita pe amfitrionii acestui fapt cultural, în special pe distinși oameni de cultură ing. Nicolae Vrăsmaș, Adrian Mănarcă – membrii ai ASTREI Rediviva contemporane, ca și Mihai Beltag – unul dintre fondatorii ASTREI Rediviva pe Valea Bârgăului, care a primit din partea primarului Tudorel Ciotmonda un spațiu de 7 camere unde a organizat Muzeul Satului.

Grupul de copii din Strășeni, Republica Moldova, constituiți în Ansamblul „Fir de busuioc”, au fost invitați în spectacolul de gală de la Vatra Dornei din luna iulie, după care, conduși de directorul Claudia Nestor – președinta Despărțământului ASTRA din Strășeni, au poposit trei zile în zona Năsăudului, fiind cazați la Mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” de la **Rebra-Parva**, sub ocrotirea starețului Ciril Zegrean. Au fost primiți, de asemenea, la **Romuli** (prof. Gabriela Herța și întreaga ei familie: Andrei și Maria – masteranzi, Alex și Georgeana – gimnaziști) de profesorii Ivan Ioana, Elisabeta Rus). La Căminul Cultural au prezentat un spectacol specific basarabean, cu profunde mesaje de unitate frățască românească; au socializat cu copiii din Romuli, au vizitat școala, baza sportivă, au admirat frumusețea satului. Au schimbat suveniruri consistente: revista școlii, covoraș cu chipul lui Eminescu etc. La fel de bine s-au simțit la Mănăstirea „Izvorul Tămăduirii” de la **Salva**, unde maica stareță Emanuela le-a oferit pliante, dulciuri, răcoritoare. Au rămas impresionați de frumusețea complexului mănăstiresc și de cuvântul de învățătură pe care l-au ascultat cu toată atenția. La fel de admirat prin solicitudinea lui, a fost și studentul teolog Marius-Iuliu Morariu, membru al ASTREI, care a oferit grupului cartea sa.

Ansamblul „Fir de busuioc” a socializat la fel de intens în compania elevilor din comuna **Rebra** – director prof. Nicoleta Mureșan, consilier educativ – Liliana Călini. Au vizitat Centrul de Documentare și Informare, școala, primăria, căminul cultural, toate reabilitate prin

hărnicia primarului Ștefan Danci, care le-a oferit la plecare și motorina de drum, iar părintele stareț, hrana rece pentru a ajunge cu bine acasă. A treia zi, la **Năsăud**, au vizitat Muzeul Grăniceresc, fiecare copil primind cărți și alte suveniruri, printre care volumul *Fraților de peste Prut* și revista *Ecologistul* – autor profesorul Romulus Berceni, precum și volumul *ASTRA Rediviva* – coordonator prof. Ioan Seni. Din anturajul acțiunii au făcut parte și familia Ioan și Lucreția Mititean, familia Valeria și Romulus Berceni, dr. Gh. Traian Dascăl, Olga Lucuța, Gabriela Herța (Romuli), Nicoleta Mureșan (Rebra), Ioan Seni.

În perioada **6-12 august** s-a derulat în județul nostru cea de-a XVII-a ediție a **Taberei Internaționale „Acasă la noi”**, cu găzduirea copiilor din Cojușna – Școala de Arte (director – Tatiana Jereghi) și a grupului din Asociația Românilor „Lumina” a Cadrelor Didactice din Transnistria condus de prof. Eleonora Cercavski din Grigoriopol – președinta Asociației și de prof. Raisa Pădurean, director adjunct al Liceului „Lucian Blaga” din Tiraspol. Tabăra a fost posibilă prin demersul făcut de Despărțământul ASTRA Iași (președinte prof. Areta Moșu) și numai prin implicarea Consiliului Județean Bistrița-Năsăud (președinte Emil Radu Moldovan, vicepreședinte Alexandru Pugna, consilier relații externe Remus Lungu), care au ales ca locație pentru cele 7 zile Complexul ortodox „Sfântul Pahomie” de la **Gledin**, bine gospodărit de pr. Ioan Titieni. Programul educativ al taberei a fost întocmit de conducerea ASTREI năsăudene (președinte prof. Ioan Seni) și s-a bazat pe relațiile de încredere ale colaboratorilor săi: Centrul Județean de Cultură care le-a oferit masa (director adjunct Gavril Țărmure și Emilia Bumb), Muzeul Județean (director Alexandru Gavrilaș, director adjunct dr. Corneliu Gaiu), Centrul Militar Bistrița (director Marcel Avram, col. (r.) Florin Archiudean și Cornelia Ardelean), Protopopiatul Bistrița (pr. Nicolae Feier și prot. Alexandru Vidican), comuna Rebrîșoara (primar Viorel Clapău, director Rodovica Ciuta, director adjunct Cârceu Domnica, instructor Doruț Podobea, custode Leon Catarig), Muzeul Grăniceresc Năsăud (director dr. Lucian Vaida, ghid Dan Prahase), Colegiul Național „G. Coșbuc” (director Al. Dorel Coc), Primăria Năsăud (primar prof. Mircea Romocea, viceprimar Nicolae

Găitan), Primăria Runcu Salvei (primar Anchidim Pavelea), Primăria Beclean (primar ing. Nicolae Moldovan), Colegiul Național „Petru Rareș” (director Cristian Nicula, scriitor C. Cotuțiu – 3 episoade; prof. Nelia Nicula), Societatea „România pentru o Dezvoltare Durabilă” (prof. Ioan Neagoș, Luiza Iliescu). Prin grija preotului Ioan Titieni, s-au mai implicat în programul taberei, ing. Radu Budăcan (Șieu), Primăria Reghin (primar ec. Maria Precup) și Fabrica de Viori Reghin (director Nicolae Bâzgan), care au făcut copiilor oaspeți prin Clubul Rotary (director Peter Schuller), o donație consistentă de instrumente muzicale. La plecare, elevii și profesorii oaspeți, au adus, cu lacrimi în ochi, sincere mulțumiri tuturor celor care i-au primit și i-au îmbrățișat cu atâta căldură în aceste zile. Vicepreședintele Alexandru Pugna și profesorul Ioan Seni (Despărțământul ASTRA Năsăud) i-au asigurat de toată sinceritatea și prețuirea conjudețenilor lor.

Copiii din Chișinău, de la Liceul „Principesa Natalia Dadiani”, care anul trecut au fost

prezenți în Tabăra *Acasă la noi*, fiind găzduiți la Școala „Sfânta Maria” Bistrița, s-au reîntors în acest an în județul nostru, ca oaspeți și parteneri ai Liceului de Artă „Corneliu Baba” din **Bistrița**, în proiectul „Monumentele bistrițene sub semnul culorilor primare”. Admirând măiestria artiștilor plastici Mircea Mocanu și Macedon Retegan, copiii oaspeți s-au implicat în acțiuni practice de modelaj, ale căror produse au fost expuse la „Zilele Bistriței”, în turnul Bisericii Evanghelice, demonstrând că parteneriatul, pentru care a militat cu consecvență directorul adjunct Vasile Duda, funcționează, și, în baza lui, copiii celor două școli vor face schimburi de experiență utile și eficiente, atât la Bistrița, cât și la Chișinău. De altfel, directorul adjunct Vasile Găltan de la

Chișinău, însoțit de colegul său – prof. Valeriu Cricovan, a avut o întâlnire la **Năsăud**, în data de **28 august**, cu conducerea ASTREI – prof. Ioan Seni, Floarea Pleș și Olga Lucuța, dorind o extindere a parteneriatelor liceului său cu școli din Năsăud. De Zilele Liceului „Principesa Natalia Dadiani” din Chișinău, care urmează a se sărbători începând cu 20 octombrie, directorul adjunct Vasile Gâltan, împreună cu întregul grup de profesori și elevi, este pregătit pentru a primi oaspeți năsăudeni și bistrițeni, așteptați de mai mulți ani la Chișinău.

În locația meseriașului Vasile Burnari din **Telcișor**, la **început de septembrie**, a avut loc lansarea cărții *Meseriași și talente năsăudene* – autori Ioan și Lucreția Mititean și Floarea Pleș – în prezența meseriașilor din Telciu sau Telcișor cuprinși în paginile acestui volum. Au participat pr. Dănuț Părăscan, președintele ASTREI Dej – ec. dr. Radu Gavrilă, președintele ASTREI năsăudene – prof. Ioan Seni, familia Câmpean Onița și Vasile, precum și Viorel Ilieș. Despre carte au vorbit autorii, Ioan Seni, dr. Radu Gavrilă și preotul Dănuț Părăscan, care a prezentat și portretul diacului Toader Miron, slujitor al cântului bisericesc mai mult de 40 de ani.

În **20 septembrie** în Biblioteca Grupului Școlar **Telciu** (director Vasile Puica, director adjunct Mihaela Vlașin), doi dintre fiii satului – Rodica Moldovan (Bistrița) și Viorel Mureșan (Năsăud) și-au lansat ultimele volume editate (*Brazda de cuvinte*, *Flori de lut*, *Flori de apă*). Ambii autori au fost prezentați de prefațatorul volumelor amintite – Ioan Mititean – membru al Ligii Scriitorilor din România, de Ioan Seni, Lucreția Mititean, Floarea Pleș, Vasile Nicoară, Victoria Fătu-Nalațiu, de primarul Sever Mureșan și de directorul adjunct Mihaela Vlașin. Elevii școlii au recitat mai multe poezii ale autorilor.

Sfințirea bisericii din **Telciu** a adunat mii de credincioși la festivitățile acestui eveniment (gazde și oaspeți), ocazie cu care cuvintele de învățătură ale ÎPS Mitropolitul Andrei și ale Preasfințitului Petroniu au mângâiat sufletele credincioșilor din Telciu. Au fost oferite diplome și distincții de înaltă cinstire celor doi preoți, Dănuț Părăscan și Toader Sărmaș, primarului Sever Mureșan și multor vrednici susținători ai bisericii din comună.

În data de **30 septembrie** astriștii năsăudeni Ioan Seni, Floarea Pleș, Gh. Tr. Dascăl, Ioan și Lucreția Mititean, Romulus Berceni,

Olga Lucuța, Livia Gavrilăș și Grigore Lungu au participat la lansarea cărții *Spin* a Nadiei Urian, secretar al Cercului ASTRA **Cristeștii Ciceului**. Ambianța evenimentului a fost deosebită, fiind prezenți toți colegii de la Școala Generală – director adjunct Cornel Urian, precum și primarul, ing. Petru Șerban, viceprimarul Gh. Oprea, prof. Ana Tătar – președinta ASTREI locale, preoții Nicolae Feier (Bistrița), pr. Marius Cărcu (Hășmaș), pr. Cristian Pomohaci (Moșuni, județul Mureș), Virginia Linul (Salva), Ioana Linul (mama autoarei), prof. Leon Muti, Vasile și Maria Rus din Rebrîșoara, editorul Voichița Vereș (Napoca Nova), prefațatorul Sorin Gârjan (Uniunea Scriitorilor), Florin Săsărman (Bistrița) și foarte mulți alți cunoscuți din localitate și din județ. Invitații au admirat școala din localitate, dotarea ei și, bineînțeles, elevii acesteia, vizionând totodată și Muzeul etnografic organizat în școală din inițiativa aceleiași profesoare – Nadia Urian.

Astriștii năsăudeni Ioan Seni, Romulus Berceni, Ioan și Lucreția Mititean au răspuns invitației Bibliotecii Județene – director Ioan Pinte, pentru a participa la **întâlnirea cu academicianul Basarab Nicolescu** – fizician și filosof franco-român, profesor universitar la Paris și Cluj-Napoca și cu pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă. Au fost atenți la viziunea lor filozofică asupra lumii, la relația dintre știință și religie, la realitatea Terțului Ascuns. În final, în catedrala bistrițeană – locația în care s-a derulat superba întâlnire, s-a cântat „Cu noi este Dumnezeu”.

Centenarul Emil Boșca-Mălin, susținut de Consiliul Local **Maieru** și edilii Vasile Dumitru – primar și Vasile Borș – viceprimar, a scos în evidență rolul astriștilor măiereni, uniți în jurul ilustrului intelectual Sever Ursa – liderul ASTREI locale. A fost acordat titlul de Cetățean de Onoare postmortem istoricului dr. Lazăr Ureche – fiu al satului. Simpozionul, moderat de scriitorul Icu Crăciun, a oferit măierenilor prilejul să abordeze viața și opera lui Emil Boșca-Mălin din cele mai diverse unghiuri: Viluț Cărbune l-a scos din documente inedite, Titus Cărbune și Ana Maria Ureche l-au descoperit în redacția *Plaiurilor năsăudene*, seria I (1940-1943), Icu Crăciun l-a descifrat, analizându-i jurnalul, Ilie Hoza i-a subliniat vocația de monografist, Macavei Al. Macavei a insistat pe calitatea sa de justițiar, Iacob Naroș i-a surprins prietenia cu Emil Rebreanu, Liviu Păiuș l-a prezentat ca folclorist, Sandu Al. Rațiu i-a găsit afinități în

relațiile cu memorandistul Gherasim Domide, universitarul Scridonesi Valer-Călin l-a fixat pentru eternitate în conștiința măierenilor, Sever Ursă i-a analizat cu discreție corespondența, iar Vasile G. Dâncu – directorul editurii Eikon, a prezentat cărțile ieșite proaspăt de sub tipar: *In Memoriam. Emil Boșca-Mălin (1913-2013). Comunicări; Emil Boșca-Mălin Restituiri; Plânge Ardealul*, de Emil Boșca-Mălin, Corneliu Coposu, Constantin Hagea, Victor Papilian, volume care au completat fericit cele susținute în simpozion. Au rostit cuvinte pline de respect inspectorul școlar general Camelia Tabără, directorul Consiliului Județean – Gavril Țarmure, deputatul Ioan Oltean, președintele Despărțământului ASTRA Năsăud – Ioan Seni, scriitorul Cornel Cotuțiu. S-au bucurat de frumusețea evenimentului și astriștii Floarea Pleș, Olga Lucuța, Ioan și Lucreția Mititean, Grigore Marțian, Romulus și Valeria Berceni, Leon Catarig, Mircea Daroși, Grigore Lungu din Năsăud. Surpriza Editurii Eikon a fost volumul *Sever Ursă – un ziditor*, îngrijit de scriitorul Aurel Podaru, cu

La Maieru, cu ocazia dezvelirii bustului lui Emil Boșca-Mălin.

o prefață semnată de universitarul Mihaela Ursă și o postfață de scriitorul Icu Crăciun, editat prin grija Consiliului Local și a Primăriei Maieru. Volumul se constituie într-un elogiu binemeritat adus ilustrului cărturar Sever Ursă – argintul viu al întregii mișcări intelectuale și spirituale din satul Maieru din ultimii peste cincizeci de ani.

Sfințirea troiței închinată eroilor locali – operă a medicului dr. Login Berende, dezvelirea și sfințirea bustului Emil Boșca-Mălin, realizat de sculptorul Maxim Dumitraș, vizitarea Muzeului „Cuibul visurilor”, avându-l ca ghid pe custodele acestuia – Sever Ursă și spectacolul artistic prezentat de Ansamblul „Cununa Maierului” au încheiat apoteotic frumusețea unor manifestări educative, la care și-au dat fericit mâna, deopotrivă administrația comunei, școala, bise-

rica, ASTRA locală, făcând ceea ce trebuie făcut într-o comunitate care-și respectă valorile.

Mircea Daroși și familia Ioan și Lucreția Mititean au reprezentat ASTRA năsăudeană la manifestările educative de la **Josenii Bârgăului**, ediția a VIII-a, unde și-au prezentat ultimele cărți editate și revista *ASTRA Năsăudeană*, nr. 1 (27), pe 2013, susținută de Biblioteca Județeană – director Ioan Pinte.

Spre lauda lor, astriștii măiereni din redacția revistei *Cuibul visurilor* au primit legitimațiile de jurnaliști și de membri ai Uniunii Ziariștilor Profesioniști Bistrița – director Emil Dreptate.

ASTRA năsăudeană susține parteneriatele cu alte ONG-uri similare, cu instituțiile școlare sau personalitățile care se implică benevol în acțiuni educative de voluntariat cultural. Este și cazul de față, în care Colegiul Național „G. Coșbuc”, prin profesoarele Floare Vaida și Bogdana Filimon, Colegiul Economic, prin profesorii Alis Seni, Ecaterina Rațiu și Horațiu Pălăgeș, Casa Corpului Didactic, prin profesorul Archiudean Dănuț, s-au implicat în acțiuni substanțiale alături de ASTRA năsăudeană.

Astriștii năsăudeni Ioan Seni, Romulus Berceni și familia Ioan și Lucreția Mititean au răspuns cu solitudine invitației Bibliotecii Județene Bistrița-Năsăud – director Ioan Pinte, la **manifestările educative dedicate poetului Andrei Mureșanu**, poetul *Imnului Național*, de la a cărui moarte s-au împlinit 150 de ani, poet care s-a sfârșit după doi ani de la crearea Asociației ASTRA (1861) și a cărui operă a fost premiată de Asociațiunea ASTRA.

La **Colocviile „George Coșbuc”**, ediția a XXIX-a, organizate de Biblioteca Județeană – director Ioan Pinte, au fost invitați și astriștii năsăudeni Ioan Seni, Romulus Berceni, Ioan și Lucreția Mititean, Icu Crăciun, Iacob Naroș, Macavei Al Macavei, Nicu Vrajmaș, Menuț Maximilian, Gavril Moldovan. De mare efect a fost întâlnirea cu scriitorii Irina Petraș, Gh. Chivu, Vasile Igna, Ioan Moldovan, Ion Mureșan, Ovidiu Pecican, Gelu Dorian, Luigi Bambulea, Teodor Tihan, Vasile G. Dâncu, la care au fost prezenți și scriitori din județul nostru: Cornel Cotuțiu, Olimpiu Nușflean, Virgil Rațiu, Victor Știr, Victoria Fătu-Nalațiu. Moderatorii evenimentului au fost Ioan Pinte și Irina Petraș. Programul s-a deschis cu alocuțiunea președintelui

Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, domnul Emil Radu Moldovan. S-au oferit consistente premii: criticului literar Mircea Martin, istoricului literar Gh. Chivu, criticului literar Luigi Bambulea, poetului Gellu Dorian. Alte premii s-au oferit, la Muzeul Memorial din Coșbuc, creatorilor de poezie și proză literară. Minuat a fost recitalul poezilor Gellu Dorian, Vasile Igna, Ioan Moldovan și Ion Mureșan, și încântătorul concertul Tarafului din Sângeorz-Băi cu Ionică Moldovan și ortacii lui.

În 27 noiembrie, *Colocviile Reboreanu* s-au desfășurat în sala festivă a Prefecturii Bistrița, cu același moderator – pr. Ioan Pinte, cu aceiași interlocutori, dar și cu invitați noi – Mihai Zamfir, Mihaela Ursa, Constantin Cubleşan. În ambele zile, vicepreședintele Consiliului Județean, domnul Alexandru Pugna, a subliniat eforturile pe care le face Consiliul Județean pentru susținerea și buna reușită a acestor manifestări. Atât la Năsăud, cât și la Bistrița, localnicii au onorat cu săli arhipline, intențiile organizatorilor – consiliile locale, Biblioteca Județeană, Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, dornici ca asemenea acțiuni să reușească și să fie în beneficiul cetățenilor interesați de actul cultural. De la Năsăud au participat Ioan Seni și familia Ioan și Lucreția Mititean.

La 8 decembrie, la Runcul Salvei, primarul Anchidim Pavelea a organizat *lansarea monografiei satului*, având titlul *Fabricat în Runcu Salvei*, volum de peste 880 de pagini, în care problemele cadrului natural-geografic, istoric, economic, cultural-spiritual, cele referitoare la școală, biserică, la graiul local, la folclorul, literatura și personalitățile Runcului au

fost abordate de înalte personalități ale genului, precum Vasile Lechințan, Adrian Onofreiu și Mircea Prahase. Lucrarea beneficiază de o consistentă prefață a academicianului Ioan Aurel Pop, rectorul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și a apărut la Editura Eikon, al cărei director, Vasile G. Dâncu, a fost moderatorul manifestărilor de la Runc și în miezul cărora autoritățile județene au marcat și înființarea Bibliotecii Comunale, prin implicarea președintelui Emil R. Moldovan, a directorului Ioan Pinte, și a dr. Teodor Ardelean (director al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare), unul dintre principalii donatori pentru Biblioteca din Runc. Au fost invitați și aștrii năsăudeni – Ioan Seni, Lucreția și Ioan Mititean – admiratori ai bravului și merituosului primar din Runc.

La 27 decembrie, la Poiana Ilvei s-a desfășurat ediția a XVIII-a a *Festivalului de Colinde, Obiceiuri de Iarnă și Port Popular Ilvean*, la care au participat formații de colindători, irozi, belciugari și căprițe (turci) din toate cele șase localități ilvene. Gazdele – primar Eugen Bența, director Sandu Ureche, pr. Leon Pop, s-au bucurat de oaspeți deosebiți: senatorul Dorin Dobra, Alexandru Pugna, vicepreședinte al Consiliului Județean, inspectorul școlar general adjunct Mihai Mureșan, referentul Ioan Simionca, artiștii Cornelia Ardelean și Ionuț Bledea (din Maramureș), Leonida Ștefănescu – fost inspector școlar general, fondatorul festivalului și prof. univ. dr. ing. Barbu Bălan, un vrednic și darnic fiu al satului, care i-a înveselit pe ilveni cu fragmente din creația sa. Asociațiunea ASTRA (ca Moșul din poveste: „Nicio dată n-a lipsit”) a fost și de data aceasta bine reprezentată prin: președintele – Ioan Seni, doi vicepreședinți – Ioan Mititean și Al. Dorel Coc – directorul Colegiului Național „George Coșbuc”, președintele ASTREI din orașul Năsăud – Floarea Pleș, președintele Secțiunii literare ASTRA – Mircea Daroși, vicepreședintele ASTREI din orașul Năsăud – Lucreția Mititean. Au fost prezenți și liderii ASTREI din fiecare localitate ilveană: Ionel Balea (Lunca), Pavel Berengea (Ilva Mare), Daniela Șușcă (Măgura), Nicolae Lupșan (Leșu), Ilie și Reghina Mare (Ilva Mică), pr. Leon Pop, Sandu Ureche, Mărioara Buta, Alexandru Pop (Poiana Ilvei). ASTRA a oferit peste 50 de diplome de merit, printre premiați numărându-se cei șase primari: Flaviu Lupșan, Alexandru Anca, Valer Avram, Eugen Bența, Aurel Horea și Ioan Pop, directorii de școli: Ionel Balea, Ștefan Sas, Daniela Șușcă,

La Runcul Salvei în 8 decembrie 2013

Alexandru Ureche, Octavean Prangate, Dorel Raus. Au fost acordate diplome tuturor formațiilor artistice, grupurilor de colindători și soliștilor, dar mai ales instructorilor Lidia Someșan, Mihaela Todică și Marius Găină (Lunca), Pavel Berengea și Mihaela Todică (Ilva Mare), Lucreția Ruști și Maria Chindriș (Măgura), Ioana Dragotă, Ana Ureche, Mărioara Buta și Alexandru Pop (Poiana), Reghina Andronesi și Chitu Sevastița (Ilva Mică), Mărioara Pop, Măriuca Avram și Radu Todica (Leșu). Diplomă de merit a primit și delegația din Budacul de Sus (grupul de colindători și instructorii Elena Rus și Viorica Bălan), invitați ai poienarilor. Cei mai mici colindători, câte doi din fiecare grup au primit dulciuri de la biserica din Poiana, prin preotul Leon Pop, iar primarul Eugen Bența și Consiliul Local Poiana au oferit fiecărui colindător câte un cadou de Crăciun, inclusiv o masă caldă, înainte de a se retrage spre casă. De altfel, oficialii gazdelor au oferit trofeul simbolic al celei de a XVIII-a ediții, fiecărei localități ilvene, semn al prezenței și respectului reciproc dintre ele. Volumul *ASTRA Rediviva* a fost oferit de președintele Ioan Seni,

Festivalul de Colinde, Obiceiuri de Iarnă și Port Popular Ilvean

fiecărei biblioteci comunale. Doi dintre cărturarii Poienii – Anchidim Guzu și Grigore Guzu – au oferit publicului neîncăpător în sala nouă a Căminului Cultural, variante proprii de *Plugușor*, moralizatoare la adresa viciilor contemporane sau cu conținut patriotic. Două posturi: Radio For You și FM Năsăud au transmis întregul program, iar cunoscutul Marian Gruștor a delectat publicul ilvean cu prezentările sale de bun-gust. Ediția a XIX-a va fi găzduită de Măgura Ilvei, anunț public făcut de directorul școlii – prof. Daniela Șușcă.

III. Acțiuni astriste în afara județului

În **18 ianuarie**, Floarea Pleș, Ioan Seni, Lucreția și Ioan Mititean, Leon Catarig reprezentând ASTRA Rebrîșoara, au participat la **jubileul ASTREI** din municipiul Dej, prilej optim de a populariza ultimele cărți editate de publicității năsăudeni.

La **24 martie**, aștristii năsăudeni Ioan Seni, Ioan Mititean, Rodica și Mircea Daroși au participat la **Iași**, la **Adunarea anuală a Despărțământului „Mihail Kogălniceanu”** – președinte doamna prof. Areta Moșu și vicepreședinte al Asociațiunii. Adunarea a reflectat bogata activitate astristă a Iașiului. Aici au auzit pe prof. univ. dr. Ion Agrigoroaie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, cu expunerea: „95 de ani de la Unirea Basarabiei cu România”. A fost apoi lansat volumul *Românii din afara granițelor țării*, îngrijit de Iulian Pruteanu-Isăcescu, cu o prefață semnată de acad. Alexandru Zub, scos la Editura Junimea, cu sprijinul Consiliului Județean Iași. Lucrarea redă drama românilor din estul țării. Au fost lansate, de asemenea, *Revista română*, an XIX, nr.

1(71), martie 2013 – revistă de istorie, literatură și opinie – susținută de Consiliul Județean, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Academia Română – filiala Iași, parohia ortodoxă Valea Lupului și Colegiul Medicilor din Iași, precum și almanahul istorico-cultural în limba română pentru cititorii din sudul Basarabiei – *Sud-Vest* – o altă oglindă a realității românești de la răsăritul Europei. Năsăudenii, au prezentat pe rând: Ioan Seni – volumul *Asociațiunea ASTRA Rediviva*, Editura ASTRA Sibiu, 2012, 648 p.; Ioan Mititean – *De peste ocean*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2012, și un volum dedicat solistei de muzică populară Maricica Mihoianu; Mircea Daroși, *Gavril Istrate – decanul filologilor români*, Editura „Mesagerul” Bistrița, 2013, o carte despre care vorbeau cu respect profesorii universitari din Iași, cu elogii, atât pentru autor, cât și pentru eroul cărții. Președinta Areta Moșu a fost susținută de profesorii Dumitru Bunea, Elena Buruiană, Lica Șelaru, Vica Țuțurman, Liviu Papuc – redactor-șef *Revista română*, Magdalena Mănuță, Radu Stratulat, Mihai Zaiț, dr. Valentin

Lupa Capitolina din Gherla. Astriști din Cluj, Năsăud și Dej în jurul donatorului dr. Gh. Traian Dascăl.

Talpalaru, prof. dr. Doru Scărlătescu, studentul Cristian Ghenghea, pr. Urserescu Cătălin, binecunoscuți și astriștilor năsăudeni.

În data de **25 martie**, la **Gherla** a avut loc **dezvelirea Lupei Capitolina**, monument donat de medicul Gh. Tr. Dascăl – vicepreședinte al ASTREI Năsăudene, membru în Comitetul Central al Asociațiunii. A fost însoțit de astriștii Ioan Seni, Floarea Pleș, Vica Istrate, Ioan și Lucreția Mititean, Aurel Podaru (Beclean), Marius și Carmen Câțcăuan (Cristeștii Ciceului) Ștefan Mihuț, Radu Gavrilă, Viorel Lăcătuș (Dej), prof. univ. dr. ing. Barbu Bălan, prof. univ. dr. Alexandru Rațiu, prof. Ioan Puiu Popescu, col. (r.) Vilhelm Șașalovici, medicul primar Viorel Păltineanu din Cluj-Napoca. Primarul Marius Sabo, președintele Consiliului Județean Cluj, Horia Uiorean, directorul Muzeului de Istorie din Gherla – Mihai Meșter și însuși medicul astrist Gh. Traian Dascăl au evidențiat în alocuțiunile dumnealor importanța și simbolul Lupei Capitolina în lume, în Europa și mai ales în România, cu precădere în Transilvania, și iată, și în municipiul Gherla. Periodicul *Făclia* de Cluj remarca într-un amplu articol, semnat de profesorul universitar Ioan Popescu, bogata activitate a medicului Gh. Traian Dascăl – vicepreședinte al ASTREI năsăudene, activitate de slujire a culturii române, prin donațiile sale de monumente, ultimul fiind Lupa Capitolina din municipiul Gherla, aflându-se în pregătiri avansate dezvelirea monumentelor donate de distinsul medic la Sighetul Marmăției, Șomcuta Mare și Vatra Dornei.

În **12-13 aprilie**, delegații Despărțământului năsăudean al ASTREI Ioan Seni, Vica Istrate – președinte Comisia Centrală de Cenzori, Ana Filip (Salva), Gabriela Herța (Romuli) și Iacob Gușă (Rodna) au participat la ședința conducerii centrale a Asociațiunii, la **Sibiu**. Au fost aprobate documentele anului 2012 și acțiunile de interes național pe anul 2013. Rezoluția adoptată a vizat protejarea tineretului la nivel național prin revizuirea programelor și manualelor de istorie și de limba română din toate școlile și universitățile din țară, respectarea adevărului istoric, ferindu-l de trunchieri și măsluiri, respectarea legilor și protejarea populației în fața unei corupții nemaîntâlnit de agresive; protejarea resurselor și a patrimoniului moștenit. Au fost lansate numeroase cărți, printre care și volumul *Asociațiunea ASTRA Rediviva*, volum ce se referă la realitatea astristă năsăudeană și împlinirile ei din ultimii ani. Toate despărțămintele din țară și de peste graniță au primit acest volum. Locul de desfășurare a evenimentului a fost Muzeul Asociațiunii ASTRA. Asociațiunea ASTRA rămâne credincioasă idealurilor sale de afirmare a identității naționale, în strânsă relație cu procesul de integrare în concertul popoarelor europene, având grijă, ca în cadrul globalizării, să-și păstreze specificul ei național.

În perioada **26-28 aprilie 2013**, studentul astrist Marius Iuliu Morariu din Salva a participat la cea de-a șasea ediție a *Simpozionului Internațional „Zilele Cercetării Științifice Studentești din Universitatea „Constantin Brâncuși” Târgu-Jiu*, unde a susținut referatul intitulat „Activitatea pastoral-misionară și catehetică a lui Grigore Pletosu la Gimnaziul Grăniceresc Năsăudean, în perioada 1880-1900”. Au participat 148 de tineri, studenți, masteranzi și doctoranzi, ai facultăților de profil din țară și din Republica Moldova. Lucrarea sa a plăcut, atât participanților, cât și juriului, care i-a acordat premiul întâi, la Secțiunea Relații Internaționale, Studii Europene și Istorie. Felicitări! Cercetarea astristă năsăudeană este pe mâini bune, iar Grigore Pletosu rămâne unul dintre marii astriști ai Năsăudului.

În zilele de **27-28 aprilie**, la **Oradea** s-a organizat a **II-a ediție a manifestărilor „Flori de mai năsăudene pe plaiuri orădene”**, la care au participat mai mulți astriști năsăudeni: familia Ioan și Lucreția Mititean, Floarea Pleș, familia Romulus și Valeria Berceni, Ioan Seni,

*Astriști năsăudeni la Oradea,
27-28 aprilie 2013.*

Leon Catarig, Moldovan Rodica (Bistrița). Manifestarea, organizată de familia Doina și Ioan Aciu (ea din Salva, el bihorean), i-a întrunit pe numeroși conjudețeni de-ai noștri, stabiliți definitiv în Oradea sau în județul Bihor, cu delegații Astrei năsăudene. „Povestea” fiecărui năsăudean devenit bihorean a înviorat întreaga atmosferă. La îndemnul președintei Floarea Pleș, s-a creat o filială ASTRA și la Oradea, lider fiind ales Gelu Filip (originar din Salva), având exemple de astriști în familia sa: prof. Ana Filip (mama) – președinta ASTREI Salva și Romana Fetti (sora) – președinta ASTREI în Liceul Sportiv Bistrița. Și-au prezentat cărțile: Elena Ciuruș, *Trecând prin poarta veșniciei*, Ioan Mititean, *De peste ocean și Cântecul mi-e tare drag*, urmând apoi Ioan Seni cu *Asociațiunea ASTRA Rediviva*, Romulus Berceni, *Fraților de peste Prut*, revista *Ecologistul* și *O familie sub trei terori*; Ioana Precup, *Dansul înserării*; Rodica Moldovan, *Poem năsăudean 1863-2013*, dedicat jubileului de 150 de ani al Colegiului Național „George Coșbuc”; Daniel Ștefănuțiu (Salva) – cărțile lui Titus L. Roșu: *Însemnări și inscripții bihorene* – două volume și *Mănăstirea de maici din Voivozi – Bihor* ș.a. Așa am cunoscut familiile Fetinca și Salvan din Mititei,

Hanțiu din Năsăud, Plăian din Mintiu, Bulz din comuna Liviu Rebreanu, Pop și Filip din Salva, Timocea din Nimigea, Sângeorzan din Rebrisoara, Ani din Nepos, Sângeorzan din Șanț, Turșan din Zagra etc.

Ziua de **12 mai** a însemnat un moment de bucurie pentru năsăudenii și bistrițenii stabiliți la **Cluj** care, începând din 1975, se întâlnesc anual, în cadrul societății culturale „Virtus Romana Rediviva”, la **sărbătoarea Maialului**, obicei bine statornicit în ținutul năsăudean, dar sărbătorit și-n Clujul lui Avram Iancu sau al memorandiștilor. „Clujenii” din județul nostru și-au etalat volumele editate în ultimul an, fiind ovaționați îndelung: Teodor Tanco, Valeri Toderici, Barbu Bălan, Vasile Tutula și prof. univ. dr. Ironim Marțian, care a anunțat finalizarea volumului II al *Monografiei Năsăudului*. S-au evidențiat și astriștii năsăudeni prin volumele editate în ultimii ani: Romulus Berceni cu volumele *Fraților de peste Prut* și *O familie sub trei terori*; Mircea Daroși cu *Gavril Istrate – decanul filologilor români* și Ioan Seni – *Asociațiunea ASTRA Rediviva*. A fost un schimb de experiență util și benefic, atât pentru ASTRA, cât și pentru VRR-riștii clujeni, care și-au dat întâlnire în toamnă la jubileul Colegiului Național „George Coșbuc” – 150 de ani.

Felicitări merită editorii Ironim Marțian, Vasile Tutula și Dinu Ureche care au editat nr. 14 și 15 ale almanahului cultural-științific *Virtus Romana Rediviva*, din Cluj-Napoca. În care întâlnim, atât autori, cât și subiecte legate de ținutul năsăudean. La fel, prof. univ. dr. ing. Barbu Bălan, pentru cele 4 numere ale revistei *Pro Memoria 1940-1945*, pe care o dețin mulți astriști năsăudeni, inclusiv Biblioteca ASTREI.

La **întâlnirea Ligii Scriitorilor din Cluj-Napoca (27 iunie)**, au fost prezenți și delegații ASTREI Năsăudene – Mircea Daroși, Lucreția și Ioan Mititean, Romulus Berceni și Ioan Seni, care au prezentat cele mai recente

Maialul clujenilor – 12 mai 2013

volum apărute la Năsăud: Ioan Seni – *Asociațiunea ASTRA Rediviva și Dicționarul culturii și civilizației populare, vol. I, Țara Năsăudului*; Romulus Berceni: *Fraților de peste Prut* și revista *Ecologistul*; Ioan și Lucreția Mititean volumul *De peste ocean*; Mircea Daroși lucrarea *Gavril Istrate – decanul filologilor români*. Printre cei evidențiați în ședința Ligii au fost și Valeri Toderici – președintele Asociației Virtus Romana Rediviva Cluj-Napoca, Raveca Vlașin (Dej) cu o antologie literară pentru copii și Veronica Oșorheian (Alba Iulia), cu volumele

Raveca Vlașin, Doamna Țene, Al. Fl. Țene, Lucreția Mititean, Romulus Berceni, Ioan Mititean, Ioan Seni, Veronica Oșorheian, Mircea Daroși, Valeri Toderici – la ședința Ligii Scriitorilor, 27 iunie 2013

Duioșie peste umăr și Traista în pătrățele, ambele scriitoare fiind originare din ținutul năsăudean. Colecția de reviste a Despărțământului ASTRA Năsăud s-a îmbogățit cu *Agora literară* – revistă a Ligii Scriitorilor din România în care-i găsim și pe condeierii ținutului nostru. În curând conducerea Ligii Scriitorilor Clujeni – președinte Al. Florin Țene, membru al Academiei Româno-Americane, va fi oaspetele ASTREI năsăudene.

Inițiativa profesorului arhidiacon Cornel Pop, susținută de Centrul Municipal de Cultură Bistrița (director dr. Dorel Cosma) și realizată la invitația părintelui stareț de la **Mănăstirea Nicula**, a adus multă bucurie în rândul corurilor reunite din Bistrița (Corală Andrei Mureșanu) și Năsăud (Corul *Laudatio* – pr. dr. George Celsie), care, în data de **7 iulie**, au susținut prin rugăciune cântată întregul program liturgic de la această sfântă mănăstire.

În **20 august**, dr. Gheorghe Traian Dascăl a predat primăriei din **Șomcuta Mare**, Județul Maramureș – primar jr. Florin-Vasile Talpoș, bustul regelui dac Decebal. Donatorul a fost însoțit de sculptorul Vlad Prună și de președintele Despărțământului ASTRA Năsăud – prof. Ioan Seni.

O delegație a Despărțământului ASTRA Năsăud, formată din Ioan Seni, Floarea Pleș, Ioan și Lucreția Mititean a fost invitată la manifestările **Festivalului de Tradiții Românești „Lada de zestre”**, care s-a desfășurat în zilele de **23 și 25 august** la **Alba Iulia**, finanțat de Administrația Fondului Cultural Național București (AFCN) și la care au fost prezentate obiceiuri din județele Alba, Bistrița-Năsăud, Mureș și Maramureș. La Simpozionul Național de Etnografie și Folclor „Cultura tradițională în era globalizării”, profesorul Ioan Seni a prezentat lucrarea *Sărbători bătrânești în ținutul năsăudean*, alături de alte lucrări evidențiate la nivel național, susținute de specialiști din București, Cluj-Napoca, Oradea, Iași, Bacău, Chișinău, Blaj, Târgu-Mureș, Alba Iulia, Timișoara, Deva, Reghin, Hunedoara și din diferite muzee etnografice din țară. La „Târgul meșterilor populari” au fost vernisate mai multe expoziții încadrate în genericul „Din comorile înțelepciunii populare”. În acest cadru au fost lansate și prezentate numeroase cărți, la nivel național, printre care și volumul

Meseriași și talente năsăudene, avându-i ca autori pe Ioan și Lucreția Mititean și Floarea Pleș din Năsăud. Cartea a intrat deja în patrimoniul principalelor biblioteci din Alba Iulia, Blaj, București, Iași etc. Felicitări coordonatorului Petruța Dorina Pop – președinta Asociației *Artă și Tradiții Meșteșugărești Alba* și soțului (preot), principalul amfitrion al manifestărilor gestionate de Consiliul Județean, Primăria Alba și Muzeul Unirii din Alba Iulia.

Împreună cu Corală Andrei Mureșanu din Bistrița, membrii Corurilor *Laudatio* și *Deisis* din Năsăud au slujit, în **8 septembrie, la Sfânta Liturghie a Mănăstirii Recea din județul Mureș**. Prestația a fost bine apreciată de Preasfinția Sa Episcopul Irineu Pop Bistrițeanul și de numărul mare de credincioși prezenți la slujba de duminică, demonstrându-se încă o dată forța actuală a bisericii și rolul ei în menținerea unității de credință, moralitate a românilor și statornicia sa în apărarea interesului național.

La cea de-a **108-a Adunare Generală a ASTREI**, ținută la **Orăștie**, între **13 și 15 septembrie**, s-a comemorat împlinirea a **100 de ani de la moartea geniului românesc Aurel Vlaicu**, pionier al aviației mondiale, care s-a înălțat în

A 108-a Adunare Generală a ASTREI.
Orăștie, 13-15 septembrie 2013

văzduh cu aparate de zbor construite de mâna lui, fiind recunoscut și de marile puteri aviatice, prin premiile pe care i le-au oferit. La 13 septembrie 1913, dorea să ajungă la adunarea ASTREI de la Orăștie, trecând Carpații la frații lui, cu un aparat propriu, dar s-a prăbușit la Bănești, lângă Câmpina. ASTRA i-a dezvelit o placă pe casa părintească (1925) și un bust, iar din 1952 s-au pus bazele unui muzeu memorial, mai bine îngrijit, după 1989. S-au depus coroane la busturile aviatorului, bisericile s-au implicat prin Te Deum-uri și coruri de copii, iar ASTRA și Academia Română, printr-o sesiune de comunicări de înaltă ținută. Mitingul aviatice (parapante cu motor, la circa 800-1.000 m înălțime) a durat câteva ore și a fost admirat de sute de participanți. La aceste serbări ale ASTREI au fost prezenți delegați din Sibiu, Alba Iulia, Arad, Bacău, Baia Mare, Blaj, Botoșani, Brașov, București, Buzău, Cluj, Codlea, Covasna-Harghita, Dej, Făgăraș, Iași, Miercurea Sibiului, Năsăud (Ioan Seni, Floarea Pleș, Vica Istrate – Năsăud, Gabriela Herța – Romuli), Reghin, Săcele Brașov, Sângeorgiul de Pădure. Au fost prezenți și delegați din câteva localități românești de dincolo de Prut: Cahul, Criuleni, Onițcani, Strășeni, Ștefan Vodă, Zurești. Lucrările Adunării au scos în evidență eforturile aștristilor voluntari pentru apărarea și promovarea interesului național. În acest sens, ASTRA Centrală va edita „un volum” al împlinirilor aștriste din ultimii 25 de ani, iar despărțimintele își vor prezenta activitățile, manifestările culturale, lista membrilor pe cercuri și secțiuni (fondatori pe viață, ordinari și ajutători), precum și publicațiile proprii (cărți, reviste etc.), monumente, plăci și busturi dedicate personalităților și comunităților locale, sedii, muzee, expoziții și biblioteci amenajate, concursuri, festivaluri și tabere organizate, parte-

neriate cu autoritățile locale și naționale, cu instituții cultural-științifice locale sau centrale, cu alte ONG-uri din țară sau din afara țării, programe finanțate nerambursabil etc. Adunarea a elaborat și o *Rezoluție* pe care a trimis-o Președinției, Parlamentului și Guvernului României, rezoluție prin care se alătură atitudinii Academiei Române față de problema exploatarea resurselor, a regionalizării țării, a respectării însemnelor naționale, a elaborării legii educației, a legii pentru sănătatea populației țării, a legii arhivelor sau a statutului minorităților, pentru a evita diviziunea națiunii române în autonomii locale. ASTRA a mai cerut autorităților românești ca manualele de istorie, geografie și limba română să fie avizate de Academia Română și nu de diverși amployați anonimi care promovează falsificarea adevărului istoric. Viitoarea adunare va fi găzduită de orașul Reghin (2014, septembrie). La împlinirea unei vârste rotunde, ASTRA Centrală acordă diplome de recunoștință pentru întreaga lor activitate aștristă. În Depărțământul năsăudean o astfel de diplomă a primit medicul Gh. Traian Dascăl pentru merite deosebite în implementarea activității Asociațiunii ASTRA și promovarea culturii naționale, diplomă semnată de președintele Asociațiunii, prof. univ. dr. Dumitru Acu.

La cel de-al XV-lea *Simpozion Internațional „Românii din afara granițelor”*, câțiva aștriști năsăudeni – Ioan Seni, Romulus și Valeria Berceni, Ana Filip și Iuliu-Marius Morariu au participat la sesiunile de la **Alba Iulia, Bor** (Serbia) și **Vidin** (Bulgaria), alături

Simpozionul „Românii din afara granițelor”, Bor, Serbia

de aștriști din Iași, Chișinău, Cahul, Cluj, Sibiu, Gherla, Blaj, Sfântul Gheorghe, București. Năsăudenii au dăruit românilor din Bor și Vidin, carte românească, veșminte preoțești și alte bunuri. Se constată că românii din Bulgaria și

Serbia n-au școli, biserici și mass-media în limba română; se grupează în nenumărate asociații stimulate de statul în care trăiesc pentru a se dezbinda cât mai mult; România nu poate face prea mult câtă vreme oficial ei își zic *vlahi*, *valahi*, *volohi* etc. și nu români. Statutul Internațional al Minorităților prevede protecția acestora când în spatele lor există o Țară Mamă, or Valahia nu mai există. Dacă s-ar declara români, situația lor s-ar schimba mult, pentru că România există. Această remarcă este valabilă și pentru românii din Ucraina, care în majoritatea lor se declară „moldoveni”. În acest caz cum să-i ajute România, îi va ajuta Republica Moldova! Totuși, „Dă-i, Doamne, românului mintea de pe urmă”... Până atunci, relațiile și schimburile culturale rămân calea cea mai eficientă de colaborare și susținere.

Familia Ioan și Lucreția Mititean a lansat cartea *Liceul Grăniceresc năsăudean în vârful peniței*, vol. XIII, iar cartea doamnei Lucreția Mititean, *Crizanteme*, a fost lansată la **Oradea** în compania scriitorilor și intelectualilor de pe Criș, mobilizați de Uniunea Femeilor Bihorene, Cenaclul Literar al Baroului Avocaților din Oradea, Centrul Județean de Conservare și Promovare a Culturii Tradiționale Bihor și elevii de la liceele „Transilvania”, „Aurel Lazăr” și Liceul Sportiv. Au cântat și artiste Maria Precup, Maria Haiduc și Florica Zaha, iar avocatul Pașcu Balaci și-a prezentat cartea *Fluierul de oțel*, în care personajul principal este eroul năsăudean Tănăsă Tudoran. Aceeași atmosferă au trăit-o și la **Dej**, cu membrii ASTREI de pe Someș.

În **9 noiembrie**, astriștii năsăudeni s-au alăturat vereriștilor (membrilor Asociației Virtus Romana Rediviva) clujeni la analiza activităților pe anul 2013, dar mai cu seamă la activitatea de lansare a cărților și revistelor editate în acest an. Astfel, Ioan Seni a prezentat revista *ASTRA năsăudeană*, nr. 1 și volumul *Asociațiunea ASTRA Rediviva*, apărut la Editura ASTRA Sibiu; Ioan Mititean – *Colegiul Național „George Coșbuc” în vârful peniței*, Mircea Daroși – *Vetre de lumină* (referindu-se la mănăstirile din județul Bistrița-Năsăud), Floarea Pleș, Lucreția Mititean și Ioan Mititean – *Meseriași și talente năsăudene*, vol. II, Ana Filip – *Istoria Mănăstirii „Izvorul Tămăduirii” Salva*, Veronica Oșorheian – *Duioșie peste umăr*, Raveca Vlașin – *Din marea gândului*, Romulus Berceni – *Îndemn la meditație*, Roda Fercana – *Brazda de cuvinte*. La fel de atenți au fost participanții la cele susținute de

acad. Dumitru Protase în conferința *Daci – romani – români*.

În cadrul discuțiilor purtate, dr. Vasile Tutula, Valeri Toderici, dr. Barbu Bălan, dr. Ironim Marțian, familia Rodică Petrescu au insistat asupra seriozității ce trebuie s-o aibă voluntariatul cultural promovat de Societatea „Virtus Romana Rediviva” din Cluj-Napoca și partenerii culturali – cu care colaborează de mai mulți ani, în diverse domenii.

În **28 noiembrie**, astriștii năsăudeni Ioan Seni, Floarea Pleș, Ioan și Lucreția Mititean, Mircea Daroși și Romulus Berceni au fost prezenți la activitatea lunară a **Ligii Scriitorilor din Cluj-Napoca**, alături de editori din județele Maramureș, Alba, Sibiu, Cluj și Bistrița-Năsăud. Fiecare și-a prezentat volumul editat, la care s-au adăugat opiniile scriitorilor Florin Țene – președinte, Antonia Bodea, Iulian Patca, Voichița Vereș ș.a. – scriitori. Ioan Seni a prezentat *Monografia Colegiului Național „G. Coșbuc”* la cei 150 de ani împliniți la 4 octombrie 2013 și revista ASTREI Năsăudene. Trei exemplare din monografie au fost donate conducerii ligii. Ioan Mititean a prezentat volumul *Colegiul Național „George Coșbuc” în vârful peniței*, Mircea Daroși – *Vetre de lumină*, Pleș și Ioan Mititean – *Meseriași și talente năsăudene*, vol. II, Lucreția Mititean – volumul surpriză *Crizanteme* – o culegere cu versurile autoarei, realizată de-a lungul anilor și editată cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la căsătorie. Romulus Berceni a vorbit despre cartea sa *Îndemn la meditație*. Ședința de lucru a consfințit și crearea filialei năsăudene a Ligii Scriitorilor, având ca președinte pe scriitorul Ioan Mititean, ca secretar pe Daroși Mircea și casier pe Valer Mureșan.

Colindătorii din corurile bisericești năsăudene: Simion Strugari, Ioan Frieș, Sorin Găzdac din Corul „Deisis” și Dumitru Buhai, Ovidiu Hanț și Mariana Dâmbu – din Corul *Laudatio*, alăturându-se Coralei *Andrei Mureșanu* din Bistrița, au colindat la Mitropolia Germaniei, Europei Centrale și de Nord din **Nürnberg**, în timpul Liturghiei oficiate de ÎPS Serafim Joantă, iar la **Paris**, la Biserica Ortodoxă Română „Sfinții Arhangheli Mihai, Gavril și Rafail”, în timpul Liturghiei oficiate de părintele Constantin Târziu, după care au vizitat Târgul de Crăciun, Grădinile din Versailles, Catedrala Notre-Dame, bulevardul Champs Élysées, Turnul Eiffel, Arcul de Triumf. A fost cadoul de

sfintele sărbători al directorului dr. Dorel Cosma și al prof. arhidiacon Cornel Pop pentru coriștii bistrițeni și năsăudeni care slujesc cu credință activitatea corală din județul nostru.

În data de **19 decembrie** la **Cluj, Liga Scriitorilor** s-a întrunit în ultima ședință din anul 2013, ocazie cu care aștristii năsăudeni Ioan Seni, Ioan și Lucreția Mititean, Mircea Daroși, Floarea Pleș și Romulus Berceni și-au prezentau reușitele literare pe anul 2013. Președintele Ligii, scriitorul Florin Țene, a anunțat public înființarea filialei năsăudene, avându-l ca președinte pe scriitorul Ioan Mititean.

Concluzii

Rezultatele afișate mai sus sunt rodul activităților voluntare a câtorva intelectuali aștrști, care și-au câștigat calitatea de membri ai Asociațiunii în urmă cu peste 20 de ani și atrag în mod constant noi membri prin acest voluntariat, unii dintre cei noi dovedindu-se de-o vrednicie de admirat, așa cum este cazul președintei ASTRA, oraș Năsăud – doamna Floarea Pleș, care a dinamizat exemplar activitatea cercului, atât prin idei, cât mai ales prin fapte. Domnia Sa a organizat cel puțin o activitate lunară, a clarificat evidența și s-a preocupat de încasarea cotizației la zi, a organizat parteneriate diverse și schimburi de experiență utile și benefice, atât pentru oraș, cât și pentru aștrști etc. În ultimele luni ale anului am simțit și sprijinul consistent al directorului Intex Năsăud – domnul inginer diplomat Dorel Sima – Cetățean de Onoare al orașului Năsăud.

Cotizația a fost de câte 15 lei de membru, mai mult de 10 ani. Din 2014 va fi de 20 lei, conform hotărârii conducerii centrale din 2013. Cu 5 lei în plus, ea rămâne destul de mică pentru a putea conta pe sumele adunate, din care 30% trebuie transferate conducerii centrale, conform statutului. De aceea se impune nevoia atragerii de noi fonduri prin proiecte nerambursabile, prin sponsorizări, prin atragerea de 2% din impozitul achitat în anul

precedent, prin asumarea unor activități culturale susținute de consiliile locale sau de cel județean, prin eforturi proprii (pentru deplasări – tichete CFR sau 50% decont ASTRA, 50% efort propriu; sau „sună un prieten”, convinge un sponsor etc.). Fiecare dintre noi ne putem face un bilanț al acestor eforturi și mai ales putem aprecia dacă s-a meritat sau nu. În orice caz, experiența fiecărui aștrist este un bun câștigat.

Pozele prezentate în material (sunt numai din anul 2013 și reprezintă cam 1-2% din fondul total) demonstrează ce fel de expoziții am putea organiza, dacă ni s-ar restitui sediul pe care l-am avut, dar așa, lucrurile pe care le avem stau încă îngrămădite în vreo 80 de saci, în beciul Proto-popiatului (este vorba despre arhiva *Rediviva*, de galerie completă a academicienilor năsăudeni și despre biblioteca realizată prin donația a trei personalități: prof. univ. dr. Al. Tohăneanu, dr. George Trifon – fondatorul Spitalului și ec. drd. N. Trifoiu). Nu ne pierdem speranța în promisiunea d-lui primar Mircea Romocea, dar dorim soluționarea urgentă a problemei, pentru a putea intra într-o normalitate protejată de legislația în vigoare. Pe de altă parte, Hotărârea Consiliului Local din 1995, când ni s-a oferit acel sediu, este astăzi, din păcate, încălcată.

Năsăudul are particularitățile lui: îi lipsește tineretul major, care, plecat la studii sau la muncă, se-ntoarce doar în vacanțe, de sărbători sau la alegeri, când de fapt i se organizează spectacole adecvate vârstei (nu contează costul acestora), în rest, predomină asistații social, câteva sute de angajați, copiii de școală și cei de vârstă a III-a, pensionarii, din rândurile cărora se pot recruta voluntari. Dar cine preferă să muncească astăzi gratuit? Mai ales în domeniul cultural? Doar cei pasionați și animați de dorința de a face ceva util și benefic pentru comunitate.

Așa s-au proiectat cele 4 volume din monografia orașului. Două volume au fost editate, celelalte urmează să fie lucrate, dar lipsesc sesiunile științifice, cercetarea și mai ales motivația angajării în această activitate.

Cine-și poate asuma singurătatea, n-are nevoie de ASTRA. Cine este captivat de putere și nu are limite în lăcomie – n-are nevoie de voluntariatul ASTREI. Cine este nepăsător, ipocrit, fățarnic și indiferent la sensibilitățile țării, n-are nevoie de ASTRA. Cei care rămânem în ASTRA sau cei care vin în ASTRA o facem cu plăcerea de a reuși ceva plăcut în interesele comunităților locale. Trăim în limitele unui statut care ne precizează drepturile și obligațiile. Cotizația anuală este o îndatorire minoră și ea ne demonstrează câți membri are de fapt fiecare localitate sau instituție, realmente, ne demonstrează câți și care suntem membri în ASTRA. Aștristii își depășesc comoditatea, acționează de bunăvoie, fără beneficii materiale. De aceea nu oricine poate accepta statutul de aștrist voluntar.

Succes permanent voluntarilor aștrști. Ne așteaptă vremuri noi!

Nu uitați: „Pentru ca răul să triumfe este suficient ca cei buni să nu facă nimic” (Edmund Burke)

Asociațiunea ASTRA Despărțământul Năsăud

REZOLUȚIE

ASTRA de astăzi, adaptată la cerințele vieții contemporane, este glasul înaintașilor peste timp, glas care ne îndeamnă la unitatea națională în jurul problemelor ce ne consumă prezentul și ne prefigurează viitorul. Ne îngrijorează criza morală prin care trecem, criză în care valorile naționale, în loc să fie promovate, sunt blamate, iar rezultatele pe termen mediu sau lung pot fi dramatice. În concertul mondial al globalizării de astăzi, fiecare națiune își etalează valorile sale ca pe o carte de vizită prin care se identifică în lume. Unii români mai degrabă și le denigrează, golind istoria și cultura română de principalele ei valori, fără să pună ceva mai bun în locul acestora.

A promova și a proteja valorile noastre naționale constituie o datorie permanentă a fiecărui cetățean român, obiectiv pe care Asociațiunea ASTRA îl promovează de peste 150 de ani, fără a subestima valorile altor popoare europene sau grupuri etnice trăitoare în spațiul românesc. ASTRA condamnă și respinge extremismul, șovinismul, xenofobia și iredentismul celor care le mai agită prin Uniunea Europeană, uniune statală care și-a asigurat stabilitatea prin tratate semnate unanim, cu mulți ani în urmă. ASTRA este solidară cu românii de pretutindeni, respingând separatismele de orice fel sau privilegiile discriminatorii promovate de unii extremiști. ASTRA susține problemele românilor din afara țării prin diverse contacte și schimburi culturale, sprijinindu-i, atât în promovarea valorilor proprii tradiționale, cât și în procesul integrării și acomodării lor cu exigențele legislative ale statului în care trăiesc.

ASTRA militează pentru sporirea continuă a zestrei spirituale a poporului român și pentru conservarea a tot ce este valoros și original în tradițiile culturale românești. ASTRA cultivă și apără limba română, istoria și cultura națională, cerând autorităților statale românești revizuirea și corectarea ariei curriculare a disciplinelor umaniste care se predau în școli și universități, în sensul de a evita falsul, minciuna și mistificarea adevărului istoric. Prin aceste obiective ASTRA este de un real folos statului român, veghind la evitarea derapajelor defavorabile românilor.

ASTRA va continua cinstirea memoriei înaintașilor ei, a personalităților culturii și științei românești, a eroilor români căzuți pentru libertate și pe câmpurile de luptă, în timpul celor două războaie mondiale, nu numai în țară, ci și în țările Uniunii Europene și în țările unde locuiesc români dintotdeauna. ASTRA va continua strângerea legăturilor de colaborare cu Academia Română, cu universitățile din țară și străinătate, cu Biserica, cu școlile și instituțiile lor ierarhice, cu toate instituțiile de cultură locale, județene și naționale. În acest sens, aștrăștii năsăudeni cer autorităților române promovarea unui program național în care să fie prefigurat viitorul tineretului: ce obiective naționale vom urmări, ce meserii vor învăța copiii țării, unde și ce vor lucra în următorii ani.

Participanții la Adunarea Generală cer Guvernului României, Parlamentului și Președintelui să supravegheze atitudinile antiromânești din interiorul și exteriorul țării, pentru a nu fi înșelați de artificii geopolitice periculoase, să decidă în favoarea poporului român cu privire la vânzarea pământului și valorificarea resurselor naturale, să încurajeze capitalul autohton românesc, favorizând un viitor sigur pentru generațiile viitoare.

Aștrăștii prezenți la adunarea anuală aduc calde mulțumiri autorităților județene și locale pentru sprijin și colaborare, tuturor aștrăștilor năsăudeni pentru implicare voluntară și altruistă în actul de ameliorare a climatului moral-civic și cultural-spiritual.

Președintele Despărțământului ASTRA Năsăud,
prof. Ioan Seni
Năsăud, 8 februarie 2014, la adunarea anuală

ROMÂNI ÎN LUME

„Sunt un fel de ambasador neoficial al României în Grecia și în special în Salonic și așa voi rămâne”

Interviu cu profesorul Apostolos Patelakis

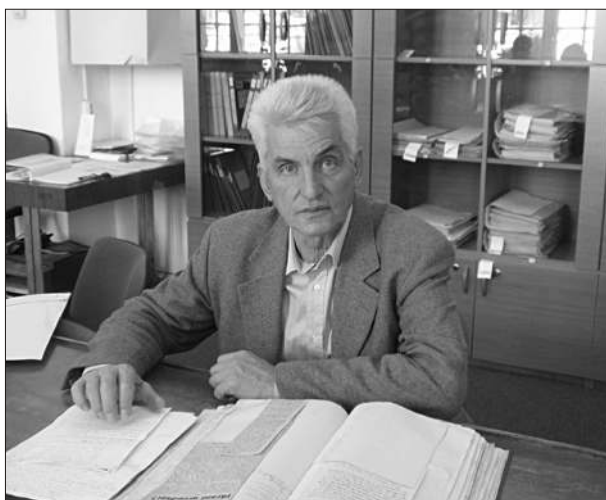
Dr. Teodor ARDELEAN

Prof. dr. Teodor Ardelean: *Așadar, iată-ne, față în față într-o discuție pe care ne-o propunem pe seama destinului oamenilor. Suntem aici la cetate, la Portul Cultural Cetate al lui Mircea Dinescu. Ne-a adus viața la o conferință internațională la Craiova și am găsit de cuviință aici să povestim, domnule profesor, despre o ocazie excepțională care v-a făcut să vă schimbați cursul vieții. Și lucrurile acestea mă interesează, nu numai ca și fascinație propriu-zisă, dar mai ales pentru că editez la Baia Mare revista „Familia Română” și am obișnuit, și până acum, să cuprind materiale, reportaje, interviuri frumoase despre vorbitorii de limba română, chiar și din rândul unor nații mai îndepărtate. Cu atât mai firesc și mai agreabil este un dialog cu Dumneavoastră, care sunteți proprietarul nativ al unei limbi atât de culturale și al unei civilizații formidabile, cea greacă. Și v-a adus viața în contact cu limba română și ați rămas, iată, nu numai un îndrăgostit de limba română, ci și un performer al vorbirii în această limbă.*

Prof. Apostolos Patelakis: Da, am rămas prieten fidel al limbii române și al poporului român și în special al Craiovei, dat fiind faptul că m-am născut aici, în Craiova. Deci, ca să înțeleagă cititorii: în Grecia după al Doilea Război Mondial, din diferite motive pe care acum nu este momentul să le prezentăm, a izbucnit un război civil (1946-1949), între forțele comuniste și anticomuniste. Terminologia de atunci era între forțele conservatoare și cele democratice sau între forțele de dreapta și cele de stânga.

Războiul a fost foarte dur, a fost dezas-

truos pentru Grecia. S-a încheiat în august 1949 prin înfrângerea armatelor (cum li se spunea atunci). Armata democratică, a comunistilor, a trecut în Bulgaria, Iugoslavia și Albania. Grosul armatei a trecut în Albania și din aceste țări, în

Profesorul Apostolos Patelakis

urma înțelegerii între partidele comuniste, bineînțeles dirijor maestru fiind Stalin, grecii au fost trimiși în șapte state de democrație populară, printre care și România. S-au refugiat atunci în jur de 60.000 de persoane, dintre care în România au ajuns cam 11.500. Într-o primă fază în 1948, în special, și mai puțin în 1949, au fost trimiși din zona Greciei de nord, unde se desfășurau aceste lupte, foarte mulți copii: în jur de 28.000, ei fiind evacuați pentru a scăpa de ororile războiului. Trupele, armata regulată, cea de la Atena, cu sprijinul americanilor bombardau în permanență munții, situația era foarte dificilă și copiii se aflau în pericol; 28.000 au

fost trimiși în alte țări printre care în România în jur de 5600. S-au creat foarte multe colonii în acea perioadă, cele mai mari fiind la Sinaia, la Tulgheș (Harghita), Călimănești și în alte părți.

În 1949, după ce s-a terminat războiul, în urma înțelegerii, mulți greci s-au deplasat în anumite țări, în România venind cei mai mulți. Nu mă refer la copii, copiii erau deja în România. Au plecat în Albania cu vaporul, au trecut Marea Egee și au venit sus, au coborât la Constanța și de la Constanța i-au dus la Florica, Ștefănești, Pitești și au fost instalați pe moșia familiei Brătianu. O moșie bine organizată pentru acea perioadă, una dintre cele mai frumoase moșii. Și acolo s-au construit special pentru ei în jur de 40 de barăci, fiecare cu aproximativ 120 de locuri: separat pentru bărbați, separat pentru femei, iar câteva mixte erau destinate celor căsătoriți. Unii s-au căsătorit pe parcurs, între timp, în Bulgaria, Albania și Iugoslavia. Printre ei se aflau și părinții mei.

Prof. dr. T. A.: *Acolo s-au cunoscut?*

Prof. A. P.: Acolo s-au cunoscut, ei erau primii care s-au căsătorit la Florica; era prima căsătorie la Florica. După aceea, pentru că se adunaseră 5-6 mii de persoane, au început ușor, ușor, să îi repartizeze pe cei ce nu aveau probleme de sănătate și așa mai departe, în diferite centre, orașe industriale, unde găseau mai ușor de lucru. S-a întâmplat ca părinții mei să fie trimiși la Craiova, alții au ajuns la Hunedoara, Brăila, sau în alte centre mai mari. Eu sunt printre primii, dacă nu chiar primul copil născut la Craiova din părinți greci.

Prof. dr. T. A.: *Cam ce zi și luna?*

Prof. A. P.: 16 iulie.

Prof. dr. T. A.: *16 iulie? Da?*

Prof. A. P.: 16 iulie 1951.

Prof. dr. T. A.: *Mă bucur că sunteți mai tânăr cu o lună.*

Prof. A. P.: Cu o lună, da. Sunt mai mic. Primele lucruri pe care mi le amintesc de acolo, din perioada aceea, sunt că m-au dus la un cămin, o grădiniță, unde erau copii greci împreună cu români. Acestea sunt primele amintiri pe care le am din acea perioadă. După ce am terminat grădinița, m-am dus ca toți copiii la școală, învățasem limba și am urmat cursurile la Liceul „Nicolae Bălcescu”, cum se numea în acea perioadă, astăzi Liceul „Carol”, pentru că, probabil, așa s-a hotărât ca grecii să fie înscriși toți la aceeași școală.

Prof. dr. T. A.: *Indiferent unde stăteau în oraș?*

Prof. A. P.: Da, toți erau acolo. După orele de curs, după-masă, aveam două ore de limba greacă.

Prof. dr. T. A.: *Ca să nu pierdeți limba.*

Prof. A. P.: Da, ca să nu pierdem limba. Bine, vorbeam acasă, dar părinții noștri, erau majoritatea din satele Greciei, ei nu prea vorbeau o limbă din asta literară, era o limbă de-a lor, de la țară, din zona fiecăruia. Aveam de două ori pe săptămână cursuri, în special de limbă, ceva istorie, geografie și cultură grecească. Bineînțeles că toate discuțiile erau legate de istoria antică a Greciei, de războiul din 1821, de Atena glorioasă, mai puțin de războiul civil, despre care nu se spunea nimic. Eram destul de mici în perioada aceea și nu înțelegeam despre ce era vorba exact.

Prof. dr. T. A.: *Nici noi nu am învățat nimic la istorie despre acest lucru.*

Prof. A. P.: La Craiova se înființase o asociație a grecilor, ca și la București, Hunedoara și în celelalte orașe unde existau comunități grecești. În total, la un moment dat, grecii care se aflau în România erau în jur de 7000, pentru că ce se întâmplase? Între timp, plecând în diferite direcții: Bulgaria, Albania, Serbia etc., familiile practic s-au împrăștiat. Putea să fie tatăl în România, un copil în Cehoslovacia, un alt copil în Ungaria. Au durat foarte mulți ani până s-au regrupat familiile. Și foarte mulți dintre ei au plecat departe, fiindcă grosul armatei, cei care nu aveau probleme de sănătate, au fost duși în Tașkent, în Uniunea Sovietică, foarte departe, pentru că acolo era nevoie de forță de muncă și atunci Stalin a hotărât să îi trimită la Tașkent.

Prof. dr. T. A.: *Dar o regiune autonomă nu li s-a făcut grecilor în Uniunea Sovietică, ca și evreilor?*

Prof. A. P.: Nu. Erau acolo grupați, dar erau în rândul populației locale, aveau locurile lor și așa mai departe. Cred că ei au dus-o cel mai greu acolo, față de cei din alte țări. Aici eram mai aproape, cei care eram în România am fost mai norocoși, pentru că în România existau comunități grecești, exista tradiție, existau persoane bilingve.

Acea moșie a lui Brătianu era extraordinar de bine organizată și pentru ei era un paradis, față de luptele pe care le-au dus în războiul civil.

Am terminat liceul, am urmat Facultatea de Istorie și Geografie la Craiova și în 1973, când a venit ora să fim repartizați, eu, pentru că era singura regiune pe care nu o văzusem, urma să mă duc în Maramureș și am ales comuna

Botiza. Așa că în 1973, în toamnă, până în septembrie, m-am prezentat la Școala Generală din comuna Botiza, unde am lucrat ca profesor de istorie timp de 3 ani, între 1973-1976.

La început a fost greu, dar cu timpul m-am acomodat, a început să îmi placă. Și acum, după atâția ani, mă gândesc să fac încă o vizită, să văd locul unde am fost în perioada aceea.

Prof. dr. T. A.: *Deci nu ați mai fost din 1976?*

Prof. A. P.: Nu am mai fost din 1976 și mai ales vreau să merg și cu soția, pentru că ea nu a fost niciodată în Maramureș. Între timp, când eram în Maramureș, m-am căsătorit cu o grecoaică ca și mine, dar care era de la Brașov.

A fost o perioadă în care s-a introdus în școli foarte multă istorie și atunci am putut să plec la soție, să lucrez la un liceu din Brașov, în perioada 1976-1979, după care, în 1979, ne-am repatriat în Grecia, în orașul Salonic. Aceasta este prima fază, primii 20 de ani.

Prof. dr. T. A.: *Cum o cheamă pe soție?*

Prof. A. P.: Stamatia.

Prof. dr. T. A.: *Stamatia? Dânsa ce e de profesie?*

Prof. A. P.: Ea era asistent medical și lucra la Spitalul Județean din Brașov. A lucrat 4 ani. Când ne-am dus în Grecia, ea avea o experiență de 4 ani ca asistent medical, iar eu 6 ani ca profesor. Acest lucru a fost foarte bun pentru noi. În timp ce părinții noștri au venit în România la 20, 21, 22 de ani, total nepregătiți și au trebuit să plece, vorba aceea de la școala generală, noi ne-am dus în Grecia cu o experiență profesională destul de bună, acumulată aici, în România. De aceea nu am avut probleme dificile, soția fiind imediat încadrată într-o clinică medicală, apreciindu-se că are experiență și fiind foarte bună în domeniul ei, iar eu am început, încă de atunci, să predau limba română tinerilor greci care doreau să studieze în România. Din perioada 1976-1977 până astăzi, mii de greci au studiat în România.

Prof. dr. T. A.: *Vom insista pe aspectul acesta, dar totuși intru în niște detalii. Ați plecat în Grecia unde ați dorit dumneavoastră? S-a ocupat cineva de asta? Ambasada? Consulatul?*

Prof. A. P.: Da.

Prof. dr. T. A.: *Că nu e vorba de o repatriere, dar totuși e un fel.*

Prof. A. P.: După schimbarea regimului din Grecia, în 1974, după stabilirea democrației, noul premier Karamanlis și-a dat seama că nu poate să țină Partidul Comunist în ilegalitate. În

toată această perioadă, Partidul Comunist, își avea sediul în România, la București, bineînțeles, în primii ani în plină conspirativitate, în secret. Karamanlis a legalizat Partidul Comunist Grec și după aceea ușor, ușor, fiecare depunea o cerere la Ambasada Greciei și, dacă li se aproba, că nu se aproba la toți, treptat au început să plece în Grecia. Deci, s-a plecat în mod legal în Grecia, normal, fără probleme deosebite. În România au rămas foarte puțini greci, în special cei mai în vârstă, care s-au temut să vină în Grecia, gândindu-se unde o să lucreze, ce o să facă, aici cel puțin aveau o pensie sau unii s-au căsătorit cu românce sau fetele cu români, cum este și mătușa mea Eva, care s-a căsătorit atunci cu un român și care bineînțeles că a rămas definitiv în România, practic s-a românizat, copiii ei nu vorbesc deloc limba greacă.

Prof. dr. T. A.: *Trăiește?*

Prof. A. P.: Trăiește. Din 1979-1980 am început să mă ocup de predarea limbii române, într-o primă fază.

Prof. dr. T. A.: *Cine avea nevoie de limba română?*

Prof. A. P.: Erau tineri care voiau să studieze și făceau anul pregătitor cu mine.

Prof. dr. T. A.: *Deci studenții în primul an de pregătire.*

Prof. A. P.: Studenții în loc să facă anul pregătitor aici, îl făceau acolo cu mine, veneau, dădeau examene în România și intrau în anul întâi. Acest sistem se continuă și astăzi. Cine vrea să facă, bine, dacă e cineva dintr-o zonă unde nu există școli sau profesori care să predea limba română, poate să meargă direct în România și să facă acolo anul pregătitor.

La un moment dat, prin 2000, s-a creat, la Salonic, unde există două mari universități: Universitatea „Aristotel” și Universitatea Macedoniei, specializată pe studii economice, politice și sociologice, un nou departament, o facultate de studii balcanice. Titlul nu spune mare lucru, pentru că de fapt nici ei nu știau ce sunt cursanții, studenții, deci ca să fie pe înțelesul tuturor. Absolvenții erau economiști cu pregătire balcanică, pentru că, la aceste cursuri de patru ani, ei aveau posibilitatea să învețe două limbi, pe care și le alegeau singuri. Foarte mulți alegeau limba română, pentru că limba română este mult mai ușoară pentru greci, decât alte limbi. Limba greacă e mult mai dificilă. Între 2000-2010 am predat acolo limba, cultura și civilizația română. Bineînțeles, făceam anumite elemente de literatură, cultură, prezentam diferite personalități: Brâncuși, Caragiale, Eminescu, G. Enescu și așa

mai departe. Între timp, din 1979, lucram la un institut de studii balcanice, în cadrul căruia exista și o școală de limbi balcanice, unde de atunci și până acum predau limba română. Cu mine sute, ca să nu spun mii de copii, au învățat limba română. Mulți dintre ei, așa cum v-am spus, au studiat în România și acum observăm un alt fenomen: mulți dintre acești tineri greci, care au ajuns în România în acea perioadă, s-au căsătorit cu românce, cu colege cu care studiau acolo împreună. Sunt foarte multe românce în Grecia, căsătorite cu greci. Au copii. Copiii au crescut și acum își trimit copiii la studii în România deoarece cunosc limba și le-a plăcut în România. Am ajuns la a doua generație și le-am spus: „Domnule! Opriți-vă, că la a treia generație nu mai rezist”.

Prof. dr. T. A.: „Nu mai rezist eu. Nu o să mai pot eu.”

Prof. A. P.: La a doua generație se poate, la a treia nu se mai poate. În fine, astăzi numărul studenților greci în România este în jur de 1000. A scăzut foarte mult în ultimii ani, pentru că s-a schimbat sistemul de admitere în învățământul superior grecesc. Se intră și cu note mai mici, așa că majoritatea intră la facultate.

Prof. dr. T. A.: Cine vine totuși în România?

Prof. A. P.: Există persoane care reușesc la biologie, de exemplu, dar tata îl vrea medic și atunci îl trimite în România la medicină, că aici se intră fără examen de specialitate, numai cu examen de limbă. Asta e o categorie. A doua categorie sunt cei care provin din familii mixte. În cea de a treia categorie – un fenomen mai nou, intră cei care au studiat în Grecia, dar care merg în România pentru studii postuniversitare, masterate și doctorate. Acum avem și un fenomen de genul acesta. Merg și își fac masterate și doctorate mai ales în domeniul economiei, pentru că vor să fie economiști, mai merg și la facultatea de drept și în alte domenii, dar aici sunt cei mai mulți. Acum ca să vă dau o imagine mai generală, după părerea mea, după al Doilea Război Mondial existau trei valuri de greci care au venit în România. Primul val este cel al emigranților politici, după războiul civil din Grecia, până în 1982. Mulți au venit mai devreme, până când guvernul grec le-a recunoscut dreptul la pensie și atunci au putut să se întoarcă în Grecia fără probleme de genul acesta. Al doilea val l-au constituit studenții greci în România de prin 1976-1977 până astăzi. Și al treilea val este alcătuit din oameni de afaceri care au venit în România, după schimbarea regimului. Ei, acești

oameni de afaceri care se află acum în România, în întreprinderi grecești sau mixte, au nevoie de tineri greci care să cunoască bine limba română. Majoritatea acestor tineri, care studiază sau fac masterate în domeniul economiei, sunt absorbiți de întreprinderi, firme grecești, companii care se găsesc în România sau Grecia și au nevoie de oameni cu care să colaboreze în România. Asta este imaginea generală.

Acuma, în ceea ce mă privește pe mine, în ultima perioadă m-au preocupat relațiile greco-române. M-au preocupat de fapt dintotdeauna, numai că nu aveam acces la niște surse. Acum, având acces la surse, la Ministerul de Externe din Grecia sau la Ministerul de Externe din România, la Arhivele Naționale și așa mai departe, am putut să cercetez mai bine acest domeniu. Pot să lucrez pe bază de documente, de surse oficiale. S-au scris foarte multe cărți, care înainte nu se scriau, despre relațiile greco-române. A doua temă care mă preocupă și care mă preocupa și înainte, este aceea a imigranților politici în România. Acum, după atâția ani de studiu și cercetări, am o imagine clară a acestui fenomen, înțeleg ce s-a întâmplat. V-am spus, nimeni nu vorbea, niciunul dintre cei cu care vorbeai nu spunea adevărul. Fiecare își spunea istoria personală, dar nu puteai să ai o imagine de ansamblu. Noi insistăm acum pe această direcție, scopul final fiind de a publica o carte despre imigranții politici greci în România, bineînțeles pe fundalul acestor relații. O carte care – acesta este visul meu – să fie editată în același timp în limba română, în România și în limba greacă, în Grecia. Cam acestea sunt preocupările din ultima perioadă.

Prof. dr. T. A.: Aveți copii?

Prof. A. P.: După ce ne-am căsătorit, aici în România, s-a născut fiica noastră. Avem o singură fiică. A urmat meseria mamei și este asistent medical, așa că am acasă două asistente care mă îngrijesc.

Prof. dr. T. A.: Deci s-a născut în România?

Prof. A. P.: S-a născut în România.

Prof. dr. T. A.: Cum o cheamă?

Prof. A. P.: Marina.

Prof. dr. T. A.: Marina?

Prof. A. P.: Da. Când am plecat din România, Marina avea trei ani. Acum are 36 de ani și este căsătorită.

Prof. dr. T. A.: Să vă trăiască!

Prof. A. P.: Mulțumim. Și avem doi ne-

poți, doi băieți, unul de 8 și unul de 14 ani. Fac eforturi ca și ei să învețe limba română.

Prof. dr. T. A.: *Deci fata știe limba română?*

Prof. A. P.: Fata știe limba română, dar nu la nivelul pe care îl vreau eu.

Prof. dr. T. A.: *Ginerele e grec?*

Prof. A. P.: Ginerele este grec, nu are nicio legătură.

Prof. dr. T. A.: *Păi și fata îi grecoaică!*

Prof. A. P.: E grecoaică. Dar ea, oricum, până la plecare, a mers puțin la grădiniță. Spunea niște poezii. Învățase totuși câte ceva.

Prof. dr. T. A.: *A prins.*

Prof. A. P.: A prins totuși câte ceva românește. A uitat repede, pentru că noi atunci eram preocupați să învățăm să vorbim cât mai bine limba greacă, căci de greacă aveam nevoie în faza respectivă. După 2-3 ani, părinții rămânând la Craiova (n-am plecat toți deodată) am venit în vizită cu ea. A fost o chestie foarte drăguță. A ieșit afară să se joace cu copiii din curte, acolo prin fața blocului și la un moment dat se întoarce și îmi spune, firește în greacă: „tata eu nu aud!”, iar eu i-am spus: „tu auzi, dar nu înțelegi pentru că ei vorbesc altă limbă. Ei vorbesc limba română pe care tu nu o știi sau pe care ai uitat-o, tu știi limba greacă”. După 1-2 săptămâni cât am stat, a început să se înțeleagă cu copiii. Deci, de atunci am început să lucrăm pe limba română cu ea. Vorbește, înțelege, dar putea să fie la un nivel mult mai bun, având un tată și o mamă care cunosc limba română. Ne-poții... am încercat cu ei așa din când în când, i-am învățat să spună „Bună ziua”, „Cum te cheamă?”, „Bună seara”, „Ce faci?” și așa mai departe, să numere până la 10, 20, 30. Se bucură și ei puțin, dar nu îi atrage în mod deosebit, deocamdată.

Prof. dr. T. A.: *Da. Dar dumneavoastră întruniți toate cerințele pentru a fi clasificat drept bilingv.*

Prof. A. P.: Eu, da!

Prof. dr. T. A.: *Stăpâniți perfect amândouă limbile.*

Prof. A. P.: Între timp, un alt domeniu în care am activat cu mare succes este cel diplomatic. În anul 1994 s-a creat Consulatul General al României la Salonic, iar eu am fost, încă de la început, un colaborator extern al consulatului. I-am ajutat, în măsura în care am putut, în domeniul traducerilor, am făcut interpretariat, căci din 1992 până azi, (bine, în ultima perioadă puțin), au avut loc foarte multe reuniuni cu ca-

racter balcanic la Salonic. Am participat la toate aceste reuniuni, la întâlniri la nivel de miniștri, de președinți etc. Am avut marea onoare, de exemplu, de a-l însoți pe președintele Emil Constantinescu, în 1997, când a fost la Atena. După aceea a venit la Salonic, cu elicopterul pe muntele Athos. A fost primul președinte român care s-a dus pe muntele Athos. În toți acești ani am făcut traduceri și interpretariat, așa că am avut ocazia să cunosc foarte multe personalități din România, să le ajut în măsura în care am putut. Am scris chiar și o broșurică în limba română despre orașul Salonic, care în 1997 a fost capitala culturală a Europei. Și dacă lucrurile merg bine, la anul, când se împlinesc 20 de ani de când s-a înființat consulatul, vreau să scriu, tot așa, o broșurică despre cei 20 de ani de activitate a acestuia, pe fondul relațiilor greco-române, care sunt excepționale. Cele mai bune relații care există în Balcani sunt cele dintre Grecia și România.

Prof. dr. T. A.: *Da, e un destin foarte interesant și e minunat că limba română a putut, iată, să lucreze prin dumneavoastră în felul acesta, pentru că e important să avem apostoli. Apostol, știu de ce zic, pentru că aveți un nume predestinat, a fi apostol. Noi cei care suntem în căutarea unor cazuri mult mai interesante, ne bucurăm că ne-am întâlnit, pentru că e o minunăție să vezi cum îți vorbesc limba niște oameni care au avut ocazia, nu să se nască în România, ci să se apropie altfel și să se îndrăgostească de această limbă.*

Prof. A. P.: Trebuie să vă spun că la acest simpozion, la această conferință suntem de 2-3 zile și mă simt ca și cum n-aș fi plecat de aici, iar adaptarea e atât de rapidă, pentru că eu mă simt ca și acasă.

Prof. dr. T. A.: *Dar părinții între timp, nu mai trăiesc.*

Prof. A. P.: Nu, nu mai trăiesc.

Prof. dr. T. A.: *Nu mai trăiesc la Craiova. Și mai aveți și alte rude la Craiova?*

Prof. A. P.: Mătușa și cei trei verișori care sunt aici.

Prof. dr. T. A.: *Dar părinții de unde, din ce regiune a Greciei au venit?*

Prof. A. P.: Erau din Tracia, dinspre o zonă situată la granița cu Turcia. Între Grecia și Turcia a existat, tot așa, un război, între 1919-1922. Războiul a fost pierdut de greci, a avut loc un schimb de populație și bunicii mei de pe malul drept al râului Marita, au trecut pe malul stâng, dintr-un sat turcesc într-un sat grecesc. În

fine, din zona aceea erau bunicii mei. De abia reușiseră, vă dați seama, în 1923, să își creeze o gospodărie ca lumea, că în 1947-1948 a trebuit să plece din cauza războiului civil și s-au pomenit, în 1949, în România și iar au luat-o de la capăt. Bunicii au rămas definitiv în România, au murit aici și sunt înmormântați în cimitirul de la Craiova. Eu am rămas, într-adevăr, un suflet trist, am rămas pasionat, e drept, și datorită profesiei. Adevărul e că sunt mulți greci care au trăit în România, au studiat în România, dar care s-au îndepărtat de România și sunt legați doar în sensul că mai ascultă o muzică, că mai aud ceva. Eu am luptat și lupt în permanență pentru a face cunoscută cultura și civilizația din România.

Prof. dr. T. A.: *V-ați asumat o misiune.*

Prof. A. P.: O misiune.

Prof. dr. T. A.: *Chiar un apostolat. Sunteți un lector permanent de limbă română.*

Prof. A. P.: În afară de aceasta, în afară de a contribui la realizarea unei apropieri, a unui contact între cele două popoare, pentru că într-adevăr aceste două popoare se simpatizează și se iubesc, eu sunt cu o ureche îndreptată spre România și cu una spre Grecia și încerc să adun din cele două direcții și să văd ce putem face împreună. Cam asta e misiunea pe care mi-am asumat-o acum, fără să mi-o ceară nimeni, bineînțeles. Cea mai mare surpriză este să-i vedeți pe studenții greci, care nu au nicio legătură aici, care studiază în România și care acum vorbesc limba română. E mai greu cu pronunția, dar nu are importanță. În ceea ce privește domeniul sanitar, practic în toate spitalele din Grecia întâlnești medici care au studiat în România. Ei, acum mă duc la foștii mei cursanți, care mă examinează, mă văd, mă consultă pentru că sunt profesorul lor. Pentru mine e o mare bucurie și satisfacție, când văd că ei, până la urmă au plecat de la mine, fără să-și dea seama unde merg, ce fac. Ei nu știau nimic despre România. I-am luat de mână, i-am îndrumat, le-am explicat și acum vorbesc despre România, sunt prieteni ai României și chiar vor să-și trimită copiii din nou în România.

Prof. dr. T. A.: *Salonicul este un oraș cultural minunat, un oraș, mie, foarte drag. Eu fiind la origini profesor de filozofie și acolo în apropiere aflându-se Stagira, sunt îndrăgostit de Aristotel, de Stagiritul și probabil de aici vine și dragostea mea pentru orașul Salonic. Dar mai sunt și alte elemente care ne apropie, pentru că Salonicul este într-un fel un leagăn de ortodoxie și vizitarea lui, cu acele biserici care nu aveau dreptul să se înalțe, în anumite*

perioade, mai sus decât calul și călărețul și toată istoria lor frumoasă te fac să te îndrăgostești de locurile acelea. Să nu mai vorbim de faptul că, de mai mulți ani, copiii mei merg la același hotel în una din acele peninsule, într-o stațiune din apropierea Halkidiki. Ne e dragă Grecia și grecii pentru tot ce reprezintă, pentru felul lor de a fi ca viață. Totuși este o problemă. O simțiți sau o puteți mărturisi? Că noi avem acolo niște verișori primari, aromânii. De câte ori îi întâlnim, ei se plâng că nu au niciun fel de drept, că în Grecia nu există niciun fel de minoritate, decât majoritatea. E adevărat?

Prof. A. P.: Da. Există această problemă. În Grecia este recunoscută oficial numai o singură minoritate, și aceasta considerată de natură religioasă, și anume turcii de origine musulmană, care sunt recunoscuți oficial, dar sunt considerați greci de religie musulmană.

Prof. dr. T. A.: *Așa sunt numiți?*

Prof. A. P.: Asta e oficial.

Prof. dr. T. A.: *Deci nu sunt recunoscuți ca turci, ci ca greci de religie musulmană.*

Prof. A. P.: Care sunt în jur de 100.000, în Tracia, în zona dinspre Turcia. În rest, nu există minorități. Numărul aromânilor sau al vlahilor este necunoscut, pentru că nu există o statistică, deși există foarte multe studii și foarte mulți care s-au ocupat de această problemă, dar fiecare dă diferite date, statistică oficială nu există. Din câte am văzut și am constatat, pentru că m-am ocupat și eu de această problemă, ei se consideră greci bilingvi. Oficial, această populație este percepută ca greci bilingvi și acest lucru îl spun și îl susțin chiar ei. Acum, dacă există persoane care alta spun în fața grecilor și alta spun în fața românilor, nu pot să știu.

Prof. dr. T. A.: *Da, e posibil.*

Prof. A. P.: Nu pot să îmi dau seama. Eu știu că există asociații ale lor, unde au tot dreptul să-și vorbească limba. Au formații de acestea, ansambluri de dansuri, de cântece, își au programele lor, au întâlnirile lor, au festivalurile lor, nu le lipsește nimic, au toate drepturile, dar sunt greci bilingvi. Adică teoria istoricilor greci și a lingviștilor este că această populație, este o populație locală, care în decurs de opt secole, a parcurs un proces de latinizare, exact cum a avut loc și în Dacia. Deci, sunt greci care s-au latinizat în Grecia și au preluat limba latină. Asta este teoria oficială, asta susțin istoricii și lingviștii greci. Acum dacă există cazuri, când ei spun alte lucruri, eu nu pot să știu. I-am văzut cât sunt de fanatici, cât sunt de înrăiți când vine vorba de astfel de idei, adică dacă cineva le spune că sunt

români se supără foarte mult, dar nu se supără dacă le spui aromâni sau vlahi. Deci, dacă le spui că sunt aromâni sau vlahi, nici o problemă, dar dacă le spui că sunt români îi deranjează.

Prof. dr. T. A.: Într-un fel e firesc să-i deranjeze. Fiecare om are dreptul să fie acceptat cum este, ce crede el că este.

Prof. A. P.: Eu când am discutat și cu miniștrii greci despre această problemă, mi-au spus că, noi, în clipa de față, în Grecia nu avem nicio cerere din partea unei organizații sau din partea unui grup de persoane care să ne spună că ei sunt un grup aparte, că ei sunt români, că vor cu totul altceva. Așa spun grecii, oficial. Acuma ce se spune, să vă dau un exemplu: Melciovo patria lor. Ați fost acolo?

Prof. dr. T. A.: Am fost.

Prof. A. P.: După cum știți, ei sunt oieri, au magazine cu brânzeturi. Sunt foarte bune brânzeturile grecești din zona aceea. Când vin turiști români, ies afară din magazine, le spun frați, le spun că sunt români. Ei sunt români și într-adevăr turiștii sunt încântați, sunt foarte bucuroși și le cumpără produsele. După aceea când turiștii români ajung la Salonic (eu din când în când colaborez cu o agenție de turism și mai fac așa un tur al orașului în limba română, pentru anumite persoane și mai ales pentru cei care sunt la un alt nivel) îmi spun că sunt foarte bucuroși, că aromânii i-au întâmpinat ca pe niște frați. „– Ați cumpărat? – Da, am cumpărat. – Păi, dacă sunt frați adevărați, v-au dat și vouă ceva, un cadou? Ați primit și voi ceva în plus față de ce ați cerut? Știu foarte bine că salariile din România nu se compară cu salariul din Grecia, sunt mult mai mici. Au făcut ceva pentru voi?” Atunci când le spui această problemă...

Prof. dr. T. A.: Nici vorbă...

Prof. A. P.: Deci nu cumva au făcut-o în mod intenționat?

Prof. dr. T. A.: Cunoașteți Veria, da?

Prof. A. P.: Da.

Prof. dr. T. A.: Partea de sus a orașului e cartierul aromânesc. Chiar în zona aceea în care este și monumentul care îl reprezintă pe Sfântul Apostol Pavel, care a vorbit cetățenilor din Veria.

Prof. A. P.: Și din Salonic. A trecut și prin Salonic.

Prof. dr. T. A.: A trecut. Da, dar acolo e marcat, e monument. În zona aceea, pe deal, acolo sunt adevărate case-muzeu care reprezintă expresia civilizației lor, inclusiv au sediul asociației folclorice. Am poze și am fost pe

acolo. Am nimerit odată un profesor de la Universitatea din Salonic. Nu îi știu cum îl cheamă, dar am acasă cartea lui de vizită. Eram invitați, directori de biblioteci județene din România, la biblioteca din Veria, care tocmai câștigase un premiul al Fundației „Bill și Melinda Gates”. Făceam pe ghidul și după ce am încheiat vizitarea bibliotecii, le-am spus colegilor că-i conduc în cartierul aromân, pe care-l cunoșteam bine. „Iată, le-am zis, cum arată casa tipic aromână, cum este ea construită”. În momentul acela domnul profesor a intervenit în discuție și ne-a explicat Domnia Sa totul. Și a fost așa cum ziceți dumneavoastră: calm la început și apoi și-a vărsat năduful pe autorități. „Da, dar să știți că noi aromânii suntem lipsiți de drepturi”. „Dar, domnule profesor, am văzut asociația, are acolo sediul”. „Da, dar ați văzut că e închisă ușa și nu suntem lăsați”. Și e profesor universitar. O anumită suferință probabil că există și se manifestă în anumite formule, iar mie mi s-a părut că e discret.

Prof. A. P.: V-am spus, acum o lună a avut loc un festival al vlahilor, al aromânilor, în Casa de Cultură din cadrul Universității „Aristotel”. 1.500 de persoane au participat cu dansuri, cântece, costume. A fost minunat. Cine e de vină?

Prof. dr. T. A.: Foarte activi grecii din România. Foarte frumoase emisiuni am văzut la televizor, există cursuri de dans pentru copiii greci din București, dar și din alte orașe. Nu îmi aduc aminte dacă nu cumva erau și din Craiova.

Prof. A. P.: Am să vă spun. Este vorba de Uniunea Elenă care își are sediul la București, care s-a creat după schimbarea regimului, prin 1991-1992 și are 20 de filiale în toată România, mai mari sau mai mici.

Prof. dr. T. A.: Dar deputata Uniunii Elene nu era o doamnă din Craiova?

Prof. A. P.: Nu, nu. În momentul de față este un profesor universitar de la Ploiești, domnul Dragoș Sisoko. E foarte activ, foarte dinamic și a realizat multe. Au revista bilingvă „Speranța”, la care eu colaborez, trimit articole din Salonic. Ultimul număr a fost dedicat Salonului, pentru că în 2012 s-au împlinit 100 de ani de la eliberarea de sub domnia turcă. Eu scriu articole în limba română, iar pe cursanții mei, care învață limba română îi pun să traducă ei din limba română în limba greacă. Astfel, în cadrul revistei, jos, apare traducerea cu numele și semnătura lor. Le dau această posibilitate, ocazie, să vadă că ceea ce învață are și niște rezultate.

Prof. dr. T. A.: *Și e pe urmă cheia cititorului, dacă nu e tradus bine.*

Prof. A. P.: Păi e tradus bine, că îi verific eu. Stau cu ei, le spun, le explic „uite aici parcă nu e bine, mai trebuie ceva, nu sună bine, gândeste-te, nu mi-ai redat exact”. Deci lucrez cu ei.

Prof. dr. T. A.: *Cunoașteți un domn Fotopolos?*

Prof. A. P.: Fotopolos, la București?

Prof. dr. T. A.: *Da.*

Prof. A. P.: Fost președinte al uniunii.

Prof. dr. T. A.: *A fost președinte. A murit?*

Prof. A. P.: A murit.

Prof. dr. T. A.: *A murit, da.*

Prof. A. P.: După ce a murit domnul Fotopolos a venit domnul Sisoko. El făcea parte din emigranții greci vechi care au fost în România. Și acum avem un nou președinte, e mult mai tânăr, mult mai dinamic și a realizat foarte multe lucruri. Sunt foarte multe de spus, sunt ziare, reviste, sunt colaboratori. Există o activitate. Bineînțeles că se pot face mai multe lucruri, dar totuși există o activitate.

Prof. dr. T. A.: *Ce colaborare ați avut cu Daniel Nazare la Brașov? Ați trimis ceva material la ASTRA?*

Prof. A. P.: Da. Am trimis la revista ASTRA, mi se pare, chiar de la numărul doi un articol despre războiul din Grecia. Mi l-au cerut. Acest război este prea puțin cunoscut, nu este abordat deloc, nu se știe nimic despre el. După aceea, în alt articol am scris despre emigranții politici greci, pentru că aceasta este o altă problemă, adică sunt foarte multe persoane care acum ar putea să fie între 50 și 80 de ani, care au locuit lângă greci, au lucrat cu grecii la diferite întreprinderi. Erau colegi vechi, dar nu știau cine erau, ce erau și ce s-a întâmplat, de ce nu puteau să plece în Grecia pentru că de multe ori ne întrebau: „De ce stați aici?”, „De ce nu plecați?”

Prof. dr. T. A.: *Da, un astfel de articol aș fi interesat să public și eu, pentru că „Familia Română” are altă arie de răspândire. Merge revista la peste 2000 de români din întreaga*

lume. Și e un capitol chiar necunoscut. Aveți dreptate. Mai sunt alte lucruri care credeți că ar trebui adăugate sau ne oprim aici pentru acest interviu, care oricum, iată, cuprinde câteva pagini bune.

Prof. A. P.: De istorie contemporană. Păi să vă spun. Eu am în inimă România, Craiova și într-o bună măsură și Maramureșul.

Prof. dr. T. A.: *Deci firesc. Din momentul în care mi-ați spus că ați fost repartizat la Botiza, am și pronunțat numele părintelui Berbecaru și ați și zis că vă e dor de el și dacă nu ar fi aici probleme cu semnalul telefonului mobil, că pe mobilul meu îmi intră Bulgaria, l-am fi sunat acum să îi facem o surpriză. Dar oricum surpriza va fi. O să-i iau un miniinterviu.*

Prof. A. P.: La toamnă, la vară când am să mă duc acolo.

Prof. dr. T. A.: *Surpriza în primul rând va fi asta. Dar eu am să-i fac surpriza să-i spun că v-am întâlnit.*

Prof. A. P.: Puteți să îi dați acum înregistrarea.

Prof. dr. T. A.: *Desigur. Să știți că sunteți și oaspetele nostru, nu numai al părintelui Berbecaru, când veniți la Baia Mare și în Maramureș. Vă spun, iată, de acum bine ați venit în rândul „Familiei Române”, atât ca revistă, cât și ca și concept general, unde ați intrat de mult, chiar dacă sunteți grec.*

Prof. A. P.: Mulțumesc. În încheiere, vă urez tuturor numai bine și fericire și să se știe că dacă cineva vine la Salonic și are nevoie de îndrumare, de sprijin, de ajutor, poate să apeleze la mine, cum fac foarte mulți. Chiar și cu o simplă întrebare, căci dacă e cineva de acolo și cunoaște limba, te poate imediat dirija și ajuta. Am fost și sunt într-un fel recunoscut ca atare. Am primit până acum numeroase diplome din partea unor autorități române, care au recunoscut aportul meu la sprijinirea relațiilor dintre cele două țări. Sunt un fel de ambasador neoficial al României în Grecia și în special în Salonic, și așa voi rămâne.

Prof. dr. T. A.: *Ne bucurăm.*

Locuri și oameni de dincolo de România

Viorica PÂRJA

O lume plină de surprize, cu alte ritmuri de viață, cu o altfel de educație, cu un alt gen de toleranță. Așa aș putea defini simplist Statele Unite ale Americii. O țară cât un continent, alcătuită din multe nații, dar care se contopesc în una singură, formând o Americă a americanilor. O Americă orgolioasă, în care sentimentul apartenenței este unul dintre forțele care dau putere națiunii americane.

După ce ai văzut o dată SUA, mereu ești tentat să compari, fiindcă țara te copleșește, nu doar prin dimensiunea ei, ci mai ales prin ceea ce a reușit să facă doar în câteva sute de ani. Vezi și simți tot mai clar cum americanii și-au construit viața în alte proporții, cu altă tenacitate, cu altă implicare. Tehnica și știința le-au venit în ajutor și le-au dat un fel de grandoare, de care n-au mai scăpat.

În această lume prosperă, chiar dacă unii spun că SUA nu mai reprezintă „țara tuturor posibilităților”, încerc să văd lucrurile dintr-o altă perspectivă. Să înțeleg sentimentul, aproape generalizat, de frică față de tendința de americanizare a planetei, mai ales acum, când Europa e tot mai divizată.

Un lucru este evident. Fără prea multe prejudecăți, americanii și-au creat o lume a lor, liberă, eficientă și... tolerantă. Pe oricare, dintre cei deveniți americani, îl întrebi ce l-a atras spre America îți răspunde fără ezitare: *opportunity*. Iar într-o traducere simplă, *opportunity* înseamnă posibilitatea de a găsi un loc de muncă, de a câștiga bine, de a beneficia de confort, de a putea să-ți plătești școala, dacă vrei să înveți. *Opportunity* înseamnă și curajul de a lua viața în piept, puterea și inteligența de a te putea adapta acestei lumi care nu seamănă cu lumea europeană.

Numai că visul american nu-i pentru oricine și cu atât mai greu de împlinit de către cei care nu sunt pregătiți pentru această lume. Imigranții, fie că vorbim de primul sau de cel de-al cincilea val de imigrare, au obstacole serioase de trecut. Mulți însă, odată ajunși aici, caută oportunitățile. Și cei mai mulți le și găsesc. Sunt în State mulți români, care și-au demonstrat

inteligența, care, cu tenacitate, și-au construit propriul univers, în care se simt bine.

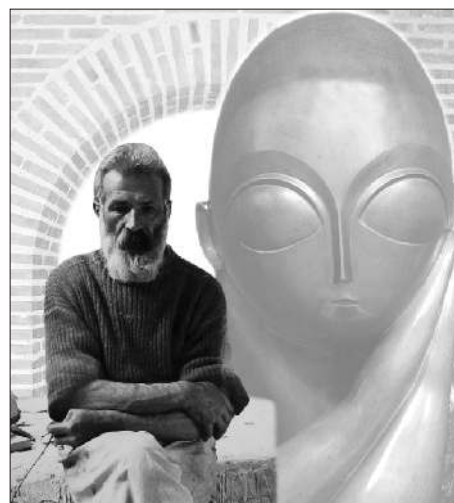
Mintea trebuie să fie mereu deschisă. Contează ceea ce știi, ce ai învățat, libertatea de a gândi că dacă vrei, poți! Știu o mulțime de români care așa gândesc, în marea lor majoritate tineri, fie că sunt ingineri, medici, cercetători, consultanți, oameni de bancă sau încă studenți.

Despre spiritul lor voi scrie, nu înainte însă de a da câteva exemple de români celebri. De la care au avut de învățat.

Dacă vrei să vezi departe...

Sufla un vânt nebun când am vizitat prima oară Philadelphia. Așa că lucrul cel mai bun de făcut a fost vizitarea muzeelor. Printre ele, și Muzeul de Artă. Iar starea de bine a revenit când am dat cu ochii de „Domnișoara Pogany” și de „Pasărea măiastră”, ale marelui Constantin Brâncuși. În grandoarea americană, am simțit spiritul care palpită și forma care respiră. Am înțeles mai bine de ce spunea Brâncuși că trebuie să încerci neconștient să urci foarte sus, dacă vrei să vezi departe. Și cât de realiste sunt cuvintele care spun că frumosul este echilibrul absolut, iar lucrurile nu sunt greu de făcut. Greu este să te pui în starea de a le face.

E greu să-i înțelegi pe cei care îl considerau pe Brâncuși cosmopolit. Cum putea să fie cosmopolit un artist care oglindea în creațiile sale lumea țaranului român, tradițiile, miturile și

Constantin Brâncuși
(19 februarie 1876 - 16 martie 1957)

funcția magică a artei populare românești? „Am șlefuit materia pentru a afla linia continuă – spunea Brâncuși. Și când am constatat că n-o pot afla, m-am oprit; parcă cineva nevăzut mi-a dat peste mâini...”

Nu mă mai satur să admir formele pure, libere parcă de orice gravitație terestră, gata să se ridice în spațiu.

Liviu Ciulei a șocat publicul american

Atunci când Liviu Ciulei părăsea lumea terestră, am vrut să văd ce gândesc americanii despre regizorul român, care a fost timp de cinci ani, directorul artistic al Teatrului „Tyrone Guthrie” din Minneapolis, dar și profesor de teatru la două universități prestigioase: Columbia University și New York University.

Dramaturgul Dominic Papatola vorbește în termeni laudativi despre Liviu Ciulei. Chiar dacă ideile lui șocau adesea publicul american, i se recunoaște meritul de a aduce faima internațională Teatrului Guthrie, obișnuit, până la Ciulei, cu directori din teatrele cu influență britanică și ici-colo câte un american.

Să nu uităm că Liviu Ciulei a dus cu el în America sensibilitatea est-europeană, care șoca adesea. Părea foarte exotic și dădea teatrului un anumit aer de mister, spune Papatola. Pe aceeași lungime de undă este și David Hawley, care afirmă că atunci când erau premiere la Guthrie, critici din toată lumea veneau să le vadă. Era un mare eveniment.

*Liviu Ciulei
(7 iulie 1923 - 25 octombrie 2011)*

„The old joke was that among Romanians tragedy is funny and funny is tragic” (Gluma era că la români tragedia e comică și comedia e tragică) și asta se regăsea în munca lui. A avut succes cu *Furtuna* lui Shakespeare, cu *Peer Gynt*, sau *Nunta lui Figaro*, cu tot ceea ce a realizat timp de cinci ani în America. Ideile lui Ciulei erau avangardiste până și pentru americani.

Cartea a doi prieteni

Visul american nu-i pentru oricine și e greu de realizat, atunci când pornești de la zero. Există însă cazuri remarcabile de oameni care au ajuns în Statele Unite și s-au reinventat. Unul dintre ele este scriitorul Elie Wiesel. Supraviețuitor al Holocaustului și laureat al Premiului Nobel pentru pace. Este o figură remarcabilă a secolelor XX și XXI.

Elie Wiesel și Barack Obama

Născut la Sighetul Marmăției, Elie Wiesel a fost deportat împreună cu familia la Auschwitz, unde aveau să-și găsească sfârșitul mama, sora mai mică și tatăl său. Primește Premiul Nobel pentru pace în 1986, iar din 1996 este membru al Academiei Americane de Artă și Literatură. În prezent este directorul Centrului pentru studii iudaice de la Universitatea din Boston.

Autor a peste 50 de cărți, declara cu o vreme în urmă că lucrează la o carte împreună cu președintele american Barack Obama. O carte scrisă de doi prieteni, care s-au cunoscut pe vremea când Obama era student. Prietenia dintre ei s-a legat, însă, în 2009, când Wiesel a fost invitat să-l însoțească pe președintele american într-o vizită la fostul lagăr de concentrare de la Buchenwald, unul dintre locurile simbolice ale Holocaustului.

Cu toată agenda supraîncărcată, Obama își face timp pentru prietenul său, cu care cinează uneori, vorbind despre filozofie, reflectând despre lumea în care trăim. Dar niciodată despre politică.

O artistă cu care ne mândrim

Pentru cine nu știe, mezzosopra Nicoleta Roman este băimăreancă. Pe numele său de fată Ghiță, Nicoleta este absolventă a Liceului de Artă din Baia Mare și a Academiei de Muzică Transilvania din Brașov. Plecată în Statele Unite, Nicoleta Roman a absolvit cu brio și Facultatea „Roosevelt University”, secția Canto-Vocal Performance. Este artista lirică româncă, sin-

*Mezzosoprana Nicoleta Roman
împreună cu fițița sa, Olivia*

gura de altfel, care face parte din celebra Chicago Symphony Orchestra and Chorus.

Valoarea artistică a instituției a fost recompensată, în 2011, cu două premii Grammy pentru: Best Classical Album (Cel mai bun album de muzică clasică al anului 2010) și Best Choral Performance (Cea mai bună performanță corală) pentru interpretarea *Requiemului* de Verdi, dirijat de maestrul Riccardo Muti. Un merit îi revine și Nicoletei. Care a fost aplaudată pe renumita scenă de la Carnegie Hall New York, unde a interpretat din nou, sub bagheta ilustrului dirijor Riccardo Muti, *Lelio* de Berlioz, avându-l ca povestitor pe marele actor Gerard Depardieu, și *Otello* de Verdi.

Fetița sa Olivia, îi calcă pe urme. A fost selectată pentru Festivalul de la Sanremo Junior, cu o piesă compusă de Călin Ionce, profesor la Liceul de Artă din Baia Mare.

De la Baia Mare la Stanford

Mulți dintre cei mai buni absolvenți ai Colegiului Național „Gheorghe Șincai” din Baia Mare studiază la universități celebre din lume. Printre ei se numără și Mihai Truică, nume care se regăsește în documentele celebrei Universități Stanford.

Universitatea a lansat cu ceva ani în urmă, pe când Mihai era student în anul I, o inițiativă demnă de luat în seamă: i-a rugat pe toți studenții începători să numească un fost profesor sau mentor, care jucat un rol semnificativ în dezvoltarea lor intelectuală, academică, socială sau personală. Mihai Truică l-a nominalizat pe Gheorghe Bârlea, profesorul său de biologie: „Când domnul profesor Bârlea a terminat de predat prima oră de biologie, am fost într-adevăr impresionat. Fiecare cuvânt al său și fiecare desen ne făceau mai atenți și mai dornici să

învățăm. Pasiunea sa m-a inspirat și pe mine și a fost unul din principalele motive pentru care am decis să devin medic. Trebuie să-i mulțumesc pentru dăruirea, munca asiduă și îndrumarea pe care mi le-a oferit de-a lungul anilor de liceu!”, spune Mihai Truică despre Gheorghe Bârlea.

Iar decanul de admiteri de la Stanford, Richard H. Shaw, trimite câte o scrisoare, atât profesorului Gheorghe Bârlea, cât și directorului Colegiului „Gheorghe Șincai”, în care se spune: „Una dintre cele mai mari plăceri ale meseriei mele vine din ocazia pe care o am de a urmări experiențele la Stanford ale studenților incredibil de talentați, care încă din primul an își lasă amprenta asupra Universității. De fiecare dată, când descopăr realizările din campus sau află de la profesori despre curiozitatea intelectuală a studenților, sunt mișcat de pasiunea, energia și talentul pe care le aduc în comunitatea noastră de oameni de știință. Nu pot să nu mă gândesc cât de norocoși sunt acești studenți că au avut ajutorul, îndrumarea și prietenia unor oameni care i-au ajutat să se pregătească...”

*Mihai Truică, student
la Universitatea Stanford*

La fel de pozitivă este și scrisoarea trimisă profesorului de biologie Gheorghe Bârlea: „So-sirea de noi studenți în campusul de la Stanford aduce un val de energie, de nerăbdare și curiozitate la seminarii sau la activitățile extra-curriculare. În timp ce ei sunt interesați să-și lase amprenta în comunitatea noastră, și eu și dumneavoastră știm că ei se gândesc adesea și cu plăcere la cei care i-au ajutat să se pregătească pentru experiența la facultate... Suntem mândri să ne alăturăm lui Mihai în recunoașterea dăruirii și grijii cu care abordați procesul educativ. Pe parcursul următorilor patru ani, Mihai va recurge fără îndoială la bazele pe care l-ați ajutat să le creeze. Așteptăm cu nerăbdare să ne alăturăm dumneavoastră în urmărirea succeselor continue ale lui Mihai la Stanford și după aceea...”. Semnează John L. Hennessy, președinte și decan Richard H. Shaw.

Concluzia acestor rânduri? Școala este locul unde începe aventura cu știința, iar profesorii adevărați îi învață pe elevi să viseze frumos, dar mai ales să transforme visele în realitate. Îi învață să vadă știința ca pe o imensă bucurie, de la Stanford la Baia Mare. Cu Mihai la Stanford și cu Alex la New York, familia Truică se poate mândri.

Vocea României și The Voice USA

Povestea familiei Horga e frumoasă și, ca toate poveștile americane, are un final fericit. La vremea când băimăreanca Ana Diana Kalmar evolua la Vocea României, George Horga Jr. câștiga dreptul de a participa la show-ul The Voice USA, sezonul cinci.

Tatăl său a emigrat în SUA înainte de '89, apoi și-a adus aici toată familia. A luat totul de la zero, inclusiv învățarea limbii engleze și a reușit. George își dorește foarte mult să devină artist, muzica făcând parte din ființa sa. Vorbește despre ce înseamnă familia la români și despre gestul lui de a... pleca de acasă atunci când a împlinit 18 ani. „La 18 ani, eu m-am mutat de acasă. Am lăsat în urmă singurul lucru pe care-l știam: comunitatea românească. A fost cel mai dificil lucru pe care l-am făcut vreodată. Dar am vrut să fac muzică, am vrut să-mi urmez visul...”

George Horga jr.

La audițiile pe nevăzute a fost însoțit de tatăl său, iar interpretarea piesei „Treasure” a lui Bruno Mars i-a atras, nu doar aplauzele publicului, ci și aprecierea juriului. Chiar dacă a fost eliminat la fazele următoare ale show-ului, un pas important pe calea muzicii a fost făcut. George vorbește frumos despre comunitatea românească din Portland, unde trăiește, ceea ce înseamnă că părinții lui n-au uitat să-i tot vorbească despre locurile de unde au pornit în lume.

Spiritualitate și credință

Părintele profesor Theodor Damian este

Părintele profesor Theodor Damian

unul dintre românii care nu uită o clipă de locul în care s-au născut. Chiar dacă nu este maramureșean, prin alianță s-a legat de aceste locuri. S-a stabilit în SUA din 1988 și de atunci n-a obosit să promoveze credința și tradiția românească. Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, cu parohia ortodoxă română „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, Astoria, New York, Cenaclul literar „Mihai Eminescu”, revista bilingvă, română/engleză *Lumină lină/Gracious Light* stau mărturie în acest sens. La Domnia Sa am apelat atunci când am obținut prima viză de intrare în SUA. N-a ezitat să mă ajute, așa cum a procedat cu mulți oameni de cultură din România.

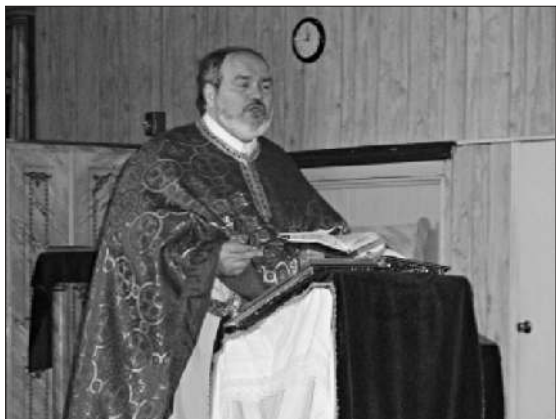
Iubește Maramureșul, despre care vorbește la New York, la Cenaclul literar „Mihai Eminescu”, la biserica unde slujește, la universitatea unde are cursuri. A cunoscut lumea, dar n-a uitat că pentru el pământul făgăduinței tot România se cheamă. Iar revista *Lumină lină* rămâne vocea scrisă a acestei puternice oaze de spiritualitate românească, de pe pământ american și nu numai, publicația circulând din Europa, până în Canada, Vietnam sau Australia. Impunându-se ca o prezență literară și teologică, fiind așteptată cu mare interes în arealul de răspândire, pledând în favoarea păstrării tradiției românești și a valorilor creștine din Carpați.

Promovarea valorilor românești o face și Institutul Roman de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, al cărui obiectiv principal îl constituie unitatea și solidaritatea românilor din diaspora, mai buna lor integrare, consolidarea conștiinței și identității naționale și culturale, într-o lume globalizată.

O biserică veche și un preot luminat

Sub semnul credinței stă și un alt român, părintele profesor Nicolai Buga, care slujește la Biserica „Sfânta Treime” din Philadelphia, a cincea biserică din oraș, ca vechime, și a șaptea

din Pennsylvania. Această biserică frumoasă, în stil neocolonialist, strânge în jurul ei comunitatea de români din Philadelphia și din împrejurimi.

Părintele profesor Nicolai Buga

Părintele Buga slujește aici din 2006. L-am cunoscut împreună cu Ioana și Horațiu și, evident, cu Marco George, pentru care am și mers la biserică. La grea lucrare s-a antrenat preotul parohiei, fiindcă restaurarea este costisitoare, iar cei care frecventează biserica nu sunt din pătura bogată a Americii.

Îmbrăcat în haine de lucru, preotul și-a luat o clipă de răgaz și ne-a arătat biserica, vorbind despre istoria ei și cum a ajuns de la episcopalieni la românii ortodocși, fiind cumpărată prin anii '70 cu faimoasa sumă de... un dolar. Deși s-au făcut câteva modificări, caracteristicile clădirii au rămas aproape intacte. S-au

adăugat o turlă din lemn și trei clopote, s-a construit un altar cu catapeteasmă și s-a pictat interiorul. În cea mai mare parte, cei care au lucrat aici erau meșteri din România.

De când a venit aici, preotul Buga n-are liniște și caută soluții să-i strângă în jurul bisericii pe românii din Pennsylvania. Ține legătura cu ei, organizează evenimente nu doar religioase, ci și culturale. Aici s-au lansat cărți și au avut loc recitaluri ale mai multor artiști români stabiliți în SUA sau din România: Ion Caramitru, Aurelian Octav Popa, Adina Nițescu, Maria Ciobanu și mulți alții.

Am vorbit despre rolul credinței și al bisericii, despre diplomatie și economie, despre mersul lumii și spiritul românesc. Apoi, noi am plecat să-i vedem pe cei care protestau împotriva bisericii, iar preotul Buga s-a întors la lucru, convins că restaurarea bisericii va dăru generațiilor viitoare, nu doar istoria și arhitectura unei clădiri, ci și credință și spiritualitate.

Despre toți românii americani, numai de bine

Aș putea să scriu mult și bine despre românii americani pe care-i știu. Mulți și buni. Toți școliți, educați și bine integrați în sistemul de viață de peste ocean. De la New York, la Washington. De la Los Angeles, la San Francisco. De la San Diego, la Philadelphia. De la Miami, la Stanford. Să scriu cu bucurie și sinceritate. Așa cum am făcut de fiecare dată când am văzut locuri și români de dincolo de România.

Ioana și Horațiu, fiica și respectiv ginerele autoarei – români americani și ei, alături de marea interpretă de muzică populară Maria Ciobanu, fotografiați pe pământ american

„Distanța de țară nu e mare, dar e grea”

Interviu cu baritonul Vlad Crosman

Anca GOJA

Singurul român care cântă la Centrul de Muzică Barocă de la Versailles, baritonul Vlad Crosman, originar din Oradea, este unul dintre tinerii care face cinste țării noastre pe meleaguri străine. Este dublu licențiat în canto clasic și regie de operă la Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca. După ce am aflat de existența lui și am citit câte ceva despre activitatea sa ca artist, l-am rugat să îmi acorde un interviu și i-am trimis întrebările prin Internet. Am fost plăcut surprinsă de punctualitatea cu care a răspuns, de seriozitatea cu care a tratat fiecare întrebare în parte, de bunul său simț, în primul rând, iar apoi de inteligența și sensibilitatea care răzbat din mărturisirile sale. În final, mi-am spus: iată un român care merită tot respectul, nu doar al conaționalilor săi, ci al întregii lumi.

„Visam să devin medic chirurg”.

Reporter: *Relația dumneavoastră cu muzica a început foarte devreme. Mărturiseați într-un alt interviu că, la vârsta de 9 ani, ați câștigat primul concurs de muzică pentru copii, pe scena Casei de Cultură din Oradea. Ați prins, încă de atunci, gustul aplauzelor și aprecierilor publicului? Este aceasta cea mai mare răsplată a unui om de muzică?*

Vlad Crosman: Nu pot să spun că am prins „gustul” aplauzelor de atunci. Dacă bine îmi amintesc, la acea vreme visam să devin medic chirurg (mă uitam la un serial cu medici și îi adoram pentru tot ceea ce făceau). Astăzi ar fi poate ultima ocupație pe care aş putea să o am. Nu pentru că m-am îndepărtat de ideea de a face bine oamenilor, ci pentru că... pur și simplu ar fi prea dură pentru mine și pentru cum sunt „construit”. Mă doare și mă influențează prea tare durerea oamenilor. Însă, revenind la idee, aplauzele cred că înseamnă foarte mult pentru un artist. Un artist nu creează și nu se dedică pentru aplauze, însă ele sunt, poate, cea mai mare răsplată. Dar și contactul direct cu oamenii care vin la tine după spectacol să-ți spună că te apreciază, că te urmăresc de mult, că i-a impresionat

cum ai interpretat o anumită frază sau o anumită sonoritate a unui cuvânt, un sentiment transmis pe placul sufletului lor. E minunat!

„Am ajuns să înțeleg destul de greu și târziu ce înseamnă opera”.

Rep.: *Cum a fost întâlnirea de mai târziu cu muzica de operă?*

V.C.: Am început la 14 ani să studiez canto clasic, la Liceul de Artă Oradea. Cântasem muzică ușoară înainte, participasem la tot ce există în materie de festivaluri și concursuri pentru copii și tineri, în România. Vocea mi s-a schimbat destul de repede și am vrut să încerc ceva nou. Acum cred cu tărie că pentru un copil sau un adolescent de 14 ani este mult prea devreme să înceapă studiul de canto clasic. Nu știam foarte multe despre acest repertoriu, despre, această lume. Și am ajuns să înțeleg destul de greu și târziu ce înseamnă de fapt opera, liedul, muzica vocal-simfonică etc. Nu-mi plăcea să stau să ascult ore întregi operă sau să mă uit la televizor la opere sau pe internet etc. Mai târziu am realizat că motivul era simplu. Nu înțelegeam. De aceea nu-i „condamn” sub nicio formă pe oamenii cărora nu le „place” opera, de

exemplu. Cred că nu ajunge să-ți „placă” doar muzica, trebuie să înțelegi cu adevărat actul artistic, chiar și din perspectiva (sau mai ales din perspectiva) spectatorului.

Deci, am trăit multă vreme cu imaginea unei lumi sobre, cu papioane și fracuri, costume și limbaje inaccesibile. Însă a fost ceva ce mi-a schimbat total viziunea. Într-o dimineață, înainte să merg la liceu, am văzut pe canalul de muzică clasică Mezzo o fată roșcată, „degheizată” aș putea spune, și cu o coafură excentrică, ce cânta aria Opheliei din *Povestirile lui Hoffman* de Offenbach. Ceea ce mă șocase fusese tocmai această îndrăzneală a ei de a-și asuma o postură atât de excentrică, fără să „afecteze” sub nicio formă actul artistic și cântatul din punct de vedere „tehnic”. Este vorba despre minunata soprană Patricia Petibon, pe care acum câteva zile am avut plăcerea să o întâlnesc și să-i povestesc cu emoție prima mea „întâlnire” cu ea pe ecran.

În anii de studenție la Cluj-Napoca, nu prea am ratat spectacolele celor două opere (română și maghiară) și nici pe ale teatrelor. Pe lângă tot ce am învățat de la profesorii mei, cărora le mulțumesc, un important exercițiu a fost și acesta al spectacolelor văzute. Având în vedere că am studiat și regia de operă în paralel, priveam mereu spectacolele din mai multe ipostaze. A fost o perioadă frumoasă și utilă.

„Dorul este nemărginit”.

Rep.: *Un alt pas important pe care l-ați făcut în carieră a fost decizia de a studia la Centrul de Muzică Barocă de la Versailles, unde sunteți singurul român. Ce argumente au cântărit în luarea acestei decizii majore, care implică nu doar stabilirea la o mare distanță față de țară, de familie, de prieteni, ci și o declarație de îmbrățișare a excelenței în carieră?*

V.C.: La Cluj am prins drag de muzica barocă, având șansa să am lângă mine oameni ca profesoara mea de dramaturgie și regie Anca Mihuț sau ca Maria Abrudan, profesoară la catedra de orgă. Am avut „îndrăzneala” să particip la Cluj la niște cursuri de măiestrie susținute de artiști din lumea barocului european. Așa am aflat și despre existența Centrului de Muzică Barocă de la Versailles. După ce mi-am terminat studiile la Cluj, am luat decizia să aplic pentru audițiile de la Versailles. Mi-am luat biletele de avion pentru Paris înainte să știu măcar dacă

m-au reținut sau nu pentru etapa finală. Ceva îmi spunea că trebuie să mă duc și că voi rămâne... Și așa a fost. La Cluj oricum nu mai puteam să stau. Nu simțeam că aveam să evoluez prea mult rămânând. (Nu vreau să spun că nu există o viață artistică la Cluj, dar... voiam altceva.)

Spuneam mai sus că am avut „îndrăzneala” să particip la acele cursuri de măiestrie la Cluj, pentru că, din câte auzisem, unii dascăli „interziseseră” sau, mă rog... le sugeraseră studenților ca nu cumva să participe la astfel de manifestări ciudate. Pentru mine a fost o ușă mare deschisă. Este extraordinar că toată lumea vrea să cânte (mai ales în România) Verdi și Puccini, dar asta nu înseamnă că alte câteva sute bune de ani de muzică nu mai există... Eu vă spun sincer că după ce m-am „întors” atât de adânc în esențele muzicii din Renaștere și Baroc,

Alături de familie la ceremonia absolvirii Academiei de Muzică de la Cluj

am ajuns să am o cu totul altă viziune și înțelegere asupra muzicii din perioadele următoare.

Distanța de țară nu e mare, dar e grea. E grea pentru că ea nu se măsoară în kilometri, ci în dor. Și dorul... este nemărginit. Trăim azi, din fericire, niște vremuri cu o tehnică atât de avansată. Vorbesc la telefon cu ai mei, poate mai des decât vorbeam când eram la Cluj. Ne vedem și pe Skype. Parcă e mai „adevărată” și mai „aievea” prezența celor dragi. Însă nicio tehnică, oricât ar fi ea de avansată, nu va putea niciodată să înlocuiască lumina și bucuria din ochii mamei și nici mângâierea bunicii.

„Mă încăpățânez să fac cunoscută străinilor imaginea frumoasă a României”.

Rep.: *Cum v-au primit francezii, știute fiind episoadele recente în care acest popor și-a*

arătat răceala față de români, sau măcar față de o parte dintre ei?

V.C.: Eu am fost primit tare bine de francezi. În mediul artistic și al oamenilor elevați contează calitatea Omului, nu originea, culoarea, limba sau mai știu eu ce. E adevărat însă că am fost întâmpinat și cu remarci de genul „Ah, ești român... știi, sunteți cam mulți români pe străzi” sau „După fizionomie, n-aș fi zis că sunteți român. Aveți un ten deschis...”. Vă dați seama că am încremenit. Dar, după cum am mai zis-o, mă încăpățânez să fac cunoscută străinilor imaginea frumoasă a României în care eu cred și care există în străfundurile ființelor noastre, ale tuturor.

În același timp, trebuie să recunosc faptul că dacă francezii își arată în general răceala față de români în contextul actual, nu este deloc întâmplător. Și tot din motive deloc întâmplătoare uneori prefer să nu vorbesc limba română prin metrou sau prin anumite zone din Paris unde nu limba franceză este prima limbă vorbită...

„În România, oamenii nu iau în serios nimic”.

Rep.: Ați fost artist în România, sunteți artist în Occident. Care e diferența?

V.C.: Diferența e simplă: seriozitatea.

În România, oamenii nu iau în serios nimic. Nici pe ei înșiși. E valabil nu numai în artă. Dar în artă, cu atât mai mult. Eu am amintirea și gustul acesta despre România, acum. E o atmosferă de „ziceam că...” sau „ne facem că...”. Dar știu că lucrurile se schimbă. Am mare încredere că oamenii se vor trezi la un moment dat. Semnale sunt deja destule și îmi manifest respectul pentru toți cei care fac ceva ca să opună rezistență idiocrației ce ni se bagă pe gât zi de zi.

Am divagat puțin, doar ca să vă spun că diferențe sunt. Am învățat multe despre respect; fie el respectul față de o oră fixă, față de atitudine, seriozitate, respectul față de ideea de artist sau de un act artistic în plenitudinea lui. Respectul înseamnă asumare, înseamnă a lua în serios.

„Mă simt mândru când văd nume românești pe afișele opere”.

Rep.: Ați cunoscut în Franța alți români, plecați să își câștige existența pe meleaguri străine? Se spune că în comunitățile de români din afara granițelor nu există întotdeauna relații dintre cele mai cordiale, mulți luând cu ei, la plecarea din țară, anumite tipare de comportament nu foarte sănătoase. E adevărat, din punctul dumneavoastră de vedere?

V.C.: În Franța este o comunitate foarte mare de români. Și se împarte în două mari categorii: cei cu care ți-e drag să vorbești românește și cei cu care nu vrei să vorbești nicio limbă (și aici nu mă refer la diferențe etnice sau de alt fel). Mitul cu românii din diaspora care nu se ajută are și el niște sâmburi de adevăr. Din păcate, după cum aminteați în întrebare, mulți iau cu ei la plecare și năravurile de care nu scapă și cred că nici nu vor scăpa încă următoarele câteva neamuri. Comunismul a injectat în noi frica de aproape. Frica de aproapele tău înseamnă din start refuzul de a-l iubi, deci de a-l ajuta.

Alături de soprana Patricia Petibon (centru) și de iubita Cristina Ardelean

De aceea comunitatea română cred că e încă mult prea puțin unită. Ne e frică unora de alții. Ne e frică și suntem invidioși. Că prin a oferi ajutor cuiva, s-ar putea să îi fie lui mai bine decât nouă... E trist. Individualist. Dar cam asta cred că se întâmplă. În plus, am trăit pe pielea mea niște experiențe „de neuitat” cu români din categoria acelor care vin cu năravurile de acasă și care se cred superiori. Asta m-a făcut să îmi dau seama că, practic, ești singur și singurul ajutor sigur e... cel pe care ți-l oferi tu. Nu pot însă să nu evidențiez faptul că există și am avut plăcerea să întâlnesc români, oameni cu adevărat extraordinari, care mi-au fost de multe ori alături și cu care am prietenii atât de frumoase. Aș vrea să le mulțumesc tuturor.

Mă bucură mult faptul că există o comunitate românească prezentă în mediul artistic, aici la Paris. Într-adevăr sunt singurul român din ansamblul de la Versailles, însă cred că este important ca lumea să știe că în urmă cu vreo 15 ani a mai fost o soprană româncă, Ruxandra Cioranu, care a studiat la Centrul de Muzică Barocă, sau clavecinista Ana Bondue (Giurgiu) care este de asemenea prezentă în multe producții ale ansamblului nostru. Români mai există și în ansamblul Operei pariziene, atât

cei angajați, cât și cei ce se perindă ca invitați în diferite producții.

Dacă ar fi să vă spun când mă simt aici mândru că sunt român, v-aș spune că mă simt mândru când văd nume românești pe afișele operei, când trec pe lângă atelierul lui Brâncuși de la Pompidou, când văd numele lui Ionesco și piesele sale ce se joacă de zeci de ani fără întrerupere, când metroul parizian este tapetat de afișe ce anunță premiera filmului românesc *Poziția copilului*, și exemplele ar putea continua, din fericire.

„Suntem străini aici și în lume”.

Rep.: Când vă gândiți la planurile dumneavoastră de viitor, luați în considerare o

eventuală întoarcere în țară? Cum ar trebui să se schimbe România pentru ca tinerii artiști să se simtă bine aici?

V.C.: Eu cred că trebuie să ne întoarcem, pentru că altfel plecarea nu este desăvârșită. Cercul ar rămâne neînchis. Eu îmi pun mereu întrebarea: De ce pleacă oamenii?

Fie că vrem, fie că nu vrem să recunoaștem, suntem străini aici și în lume. Dar și mai trist e când ai sentimentul că ești străin, acasă. Aș vrea să mă întorc într-o zi chiar definitiv. Dar încă am impresia că acea zi e cam departe. Mulți oameni care ar avea ceva de spus ar vrea să se întoarcă. Dar toți se întreabă dacă au loc de „ai lor”, dacă „ai lor” vor să-i primească și sunt dispuși să-i „asculte”. Și atunci, se mai întreabă o dată...

Vlad Croșman în *Amadis de Gaule* la Opera Regală Versailles și la repetițiile pentru opera *Tancrede* la Versailles

Românece – „ambasadoare” ale spiritualității românești în lume

Ovidiu SUCIU

România a dat, în timp, în diverse domenii, personalități de seamă care au adus țării faimă în lume. Printre acestea se află și multe femei, mai ales în sport și artă, dar și în știință. Sportul, însă, prin marea sa audiență publică internațională, a ridicat Tricolorul pe culmi europene, olimpice, mondiale.

Aș începe enunțarea marilor succese sportive românești prin cele datorate atletismului, care prin Iolanda Balaș a ridicat ștacheta notorietății noastre, pe culmi nebănuite, prin repetate recorduri la săritura în înălțime. Mai menționăm aici și pe discobola Lia Manoliu, pe sulițașă Mihaela Peneș, pe săritoarea în lungime Viorica Viscopoleanu, valoroase atlete olimpice. Acestea li se adaugă alergătoarele de semi-fond și fond, începând cu celebra Gabriela Szabo, continuând cu Doina Melinte, Maricica Puică, care mult timp „faceau legea” în competițiile internaționale, devenind colecționare de strălucitoare medalii și fiind aplaudate pe stadioanele lumii. Gimnastica românească, prin Nadia Comăneci a realizat o fascinantă explozie mondială în domeniu (precedată de Elena Leuștean). Miracolul a continuat ani și ani, prin zeci și zeci de valoroase gimnaste ale școlii românești (recunoscute în lume), cum sunt Alina Goreac, Andreea Răducanu, Gina Gore, Cătălina Ponor, Sanda Izbașa ș.a., acestea beneficiind și de antrenori și antrenoare de mare clasă.

Scrima este o altă ramură sportivă care a adus României mari satisfacții, mai ales prin fetele de la Clubul „Steaua”: Olga Orban, Ana Pascu, Ileana Jenei, Ecaterina Stahl – în marea lor majoritate sătmărence. Anul trecut, echipa națională a României a devenit campioană europeană!

Handbalul feminin, mai ales prin Olțchim Râmnicu-Vâlcea a reputat deosebite succese internaționale, unele componente ale echipei fiind apreciate de către Federația Internațională de Handbal drept jucătoare nr. 1 ale anului: Luminița Huțupan Dinu, Valentina Ardean-Elisei, Cristina Neagu.

Canotajul feminin este o ramură care a adus țării zeci și zeci de medalii olimpice și

mondiale. În vârful piramidei se află generalul Elisabeta Lipă, aflată în fața participării la o a VI-a ediție a olimpiadei, cu o carte de vizită uluitoare: opt medalii olimpice (cinci de aur, două de argint, una de bronz), 5 titluri de campioană mondială, 20 de titluri de campioană balcanică și națională! O secondează în succese Viorica Susanu, Doina Ignat, Veronica Cochelea ș.a., până la Titie Țăran Iordache (din satul Gherța, județul Satu Mare: medalie de aur la Los Angeles, după care a devenit membră a echipajului Germaniei).

Dacă prin natura percepției publice, sportul românesc a devenit cunoscut și apreciat pe mapamond, nici arta, cultura și știința nu sunt mai prejos, deși acestea sunt percepute îndeosebi de categorii elevate spiritual. De pildă Belcântoul feminin românesc a strălucit mereu pe scenele lumii, prin soliste de mare prestigiu, precum Hariclea Darclee, Liana Cotrubaș, Magda Ianculescu, Viorica Cortez-Guguianu, Virginia Zeani, Iolanda Mărculescu, Mariana Nicolesco, Marina Cărlăvici, Eugenia Moldoveanu, Leontina Ciobanu Văduva, Angela Gheorghiu, sătmărencele Corina Circa, Nicoleta Ardelea, Mariana Șerba și Luiza Fatyol.

Baletul românesc, alături de operă, s-a remarcat din plin pe plan internațional. Irinel Liciu, cea mai valoroasă prim-balerină a noastră, a cules aplauze pe mai multe continente. După un succes fulminant la Moscova, a refuzat oferta de a rămâne definitiv angajată a Rusiei. I-au urmat, mai apoi pe linia succeselor, Magdalena Popa, Elena Dacian, Alexa Mezincescu, Ileana Iliescu, și mai recent, în 2010, Alina Cojocaru (cu studii de specializare la Kiev și Londra), care a fost declarată de un juriu internațional „balerina deceniului”!

Tot în plan artistic, americanii au catalogat-o pe Alexandra Nechita „Micuța Picasso” (pentru numeroasele sale lucrări de pictură deosebit de apreciate și solicitate de mari personalități). În SUA face furori Anastasia Soare, „regina sprâncenelor”, la care apelează staruri precum, Jennifer Lopez, Victoria Beckham, Naomi Campbell, Madonna, Cindy Crawford etc.

În continuare, vom dezvălui câteva nume ale unor personalități științifice din România, considerate ca ocupante ale primului loc în lume, în anumite domenii: Sarmiza Bilcescu (1867-1931), prima femeie licențiată în drept la Universitatea din Paris; Ana Aslan (1897-1988) a fondat primul Institut de Gerontologie din lume, membră a Academiei Regale Tehnice din Berlin; Smaranda Brăiescu (1897-1948), prima femeie pilot, campioană mondială la parașutism (Sacramento S.U.A), supranumită în epocă „Regina Aerului”; Virginia Andreescu Haret (1894-1962), soția lui Spiru Haret, prima femeie arhitect din lume care terminase Școala Superioară de Arhitectură și Academia de Arte Frumoase; Sofia Ionescu (1920-2008), prima femeie neurolog din lume; Florica Bagdasar (1901-1978), neurochirurg, ministru al Sănătății, prima femeie participantă la Conferința de Pace de la Paris (soacra scriitorului american Below, deținător al Premiului Nobel); Elvira Popescu (1894-1993), a jucat la Academia de Teatru din Paris, alături de Alain Delon și Claudia Cardinale, fiind supranumită de francezi „Notre Dame de Théâtre” – actriță celebră în Franța, a condus Théâtre de Paris și Théâtre Marigny, a jucat în filmele *Războiul Independenței* în România, *Austerlitz* în Franța, membră

de onoare a Academiei Române; Hariclea Darclee, poreclită la Paris „Privighetoarea din Carpați”, remarcată de celebrul compozitor Gounod, care i-a sugerat numele de Darclee, după care alt ilustru compozitor, Puccini, a scris pentru ea rolul *Tosca* din opera cu același nume. A fost un triumf! Artista a contribuit la înființarea Operei Române, iar Mariana Nicolesco a inițiat Festivalul Internațional de Canto de la Brăila, ce poartă numele distinsei cântărețe. Nu pot fi omise Martha Bibescu (1889-1973), prințesă din familia domnitoare, scriitoare franceză de origine română membră a Academiei Regale din Bruxelles, Ana Elisabeta Brâncoveanu, contesă de Noailles sau Elena Văcărescu, care pentru prima sa carte, *Les Huit Paradis* (Paris, 1908), a fost răsplătită cu Premiul Academiei Franceze. Acesta ar fi, în mare, un scurt tablou al femeilor românce celebre peste hotare.

Desigur, nu e exhaustiv. Multe nume citate nu apar nici în *Dicționarul Enciclopedic Românesc*, noi aflându-le din alte surse. După cum se poate constata, România ocupă un loc onorabil în spiritualitatea feminină a mapamondului. Mulți ne iau în serios, ne admiră, dar din păcate, mai sunt dintre ai noștri cărora le miroase urât tot ce e românesc, dar se extaziază în fața a tot ce vine din afara țării.

Actrița Elvira Popescu
(1894, București - 1993, Paris)

Publicații românești în lume

Agenda Românească – Ontario, Canada

Florina VANCIU

Ideea conceperii acestui articol a pornit de la un e-mail primit pe adresa redacției revistei *Familia Română*, în care se anunța apariția unui nou număr al publicației *Agenda Românească*, ziarul românilor din Ontario, Canada, fondat în anul 2007 și ajuns la numărul 152.

O simplă căutare „publicații românești în străinătate” pe cel mai la îndemână instrument de căutare, Google, îți aduce în față o *Listă de publicații românești din străinătate – Wikipedia*, pagină care cuprinde o întreagă listă în ordinea alfabetică a țărilor în care apar acestea. Prima și cea mai evidentă constatare a fost aceea că publicațiile românești din comunitățile din afara granițelor acoperă o arie geografică foarte largă, cele mai numeroase fiind în țările în care românii se găsesc în număr mai mare: Franța, Germania, Italia, Portugalia, SUA. În listă nu apare însă ziarul de la care am pornit căutarea și, cu siguranță, nu este singurul care nu se regăsește aici, nefiind nici pe departe exhaustivă, iar unele link-uri pentru varianta online a publicațiilor sunt inactive.

De aici, aprofundând căutarea, am început să realizez cât de vast și de complex este acest subiect legat de comunicarea între românii din întreaga lume, fără a exclude spațiul virtual, fie că este vorba doar despre publicații online, pagini de internet, bloguri sau forumuri de discuție și chiar site-uri ale ambasadelor românești în lume, toate funcționând ca niște adevărate centre de informații și baze de date, cu aceleași scopuri: comunicarea între românii de pretutindeni, satisfacerea nevoii de a ști ce se petrece în cadrul diferitelor comunități românești aflate la mari distanțe unele de altele, întâmpinarea necesității românilor de a comunica în limba maternă și, nu în ultimul rând, păstrarea și promovarea identității românești.

Publicațiile acestea cu siguranță sunt de un real folos pentru integrarea în societatea care i-a adoptat și în același timp acționează ca vectori importanți în păstrarea specificului național, fără pierderea legăturilor de limbă și spiritualitate cu țara, acel loc pe care toți îl consideră „acasă”.

Deoarece ziarul *Agenda Românească* a fost punctul de plecare, am ales pentru analiză și exemplificare ultimul număr, apărut în 6 februarie 2014. Accesând varianta online a publicației, de pe prima pagină aflăm că aceasta apare bilunar și se distribuie gratuit în Toronto, Mississauga, Oshawa, Newmarket, Aurora, Hamilton, Brantford, Milton, Kitchener, Waterloo, Cambridge, Guelph, London, Windsor, Niagara.

În toate cele 16 pagini ale ziarului nu poți să nu observi avalanșa de publicitate și reclame, din cele mai diverse domenii de activitate, confirmând parcă ideea des auzită că românul se descurcă oriunde ar pleca în lume: taximetrie, video și poze, transport colete, consultanță financiară, cabinete stomatologice, școli de șoferi, agenții imobiliare, servicii de contabilitate, construcții și renovări, vânzări auto (Nicolae Raiciu, consultant de vânzări la o reprezentanță auto, a negociat și a obținut aprobarea de a oferi un discount special pentru toți românii care vor

cumpăra de la acest dealer), saloane de înfrumusețare, agenții de turism, service auto, lecții de vioară, fagot, taragot etc., patiserie (atât produse care au „aromă” românească: cozonaci, doboș, foi de cremă (haioș), plăcinte, brânzoici cu brânză dulce sau sărată, foi de plăcintă, ștrudel, cât și... burek, cookies, cinamon Buns, muffins, haddock fillet, apple fritters), florării (cu precizarea: „împodobim lumânări de nuntă și botez în stil specific românesc”).

Iată cum sună o reclamă din domeniul imobiliar: „Cu multă grijă și poază, și-a aflat românul casă./ Case vechi sau case noi, sunați pe unul dintre noi !/ De vindeți sau cumpărați, de la noi multe aflați !”

Românii, oriunde s-ar afla, petrec, simt și trăiesc româneste. Ziarul oferă informații despre numeroase concerte susținute de interpreți și formații românești binecunoscute, despre Cina Vânătorilor din 22 februarie, când bucătarii renumiți ai clubului BANATUL, președinte George Ulman, vor pregăti specialități vânătoarești din carne de căprioară, fazan și moose (animal vânat de un alt român, Vasile Ionescu, care an de an donează carnea pentru acest eveniment). În articolul *Ecouri la revelionul pensionarilor*, semnat „grupul de seniori ce frecventează întâlnirile de miercuri de la Piața Mare din Kitchener”, sunt creionate sensuri ale cuvântului omenie, caracteristică fundamentală „prezentă în mod difuz într-o mulțime de însușiri ale poporului român” și „cultivată din generație în generație din familie, din școlile noastre și din tot sistemul nostru educațional”.

Nu lipsesc nici evenimentele culturale, astfel că la Centrul Cultural Japonez-Canadian, actorii Oana Pellea și Răzvan Vasilescu, joacă piesa *Scaunele* de Eugen Ionesco, iar în data de 10 februarie are loc o nouă întâlnire, cu tema Mihai Eminescu, a Cănaclului literar „Florica Bațu Ichim”.

Găsim informații și despre Emisiunea TV NOI ROMÂNII, cu datele exacte, când și unde poate fi urmărită, despre Școala Publică de Limba Română din Kitchener care îi așteaptă pe români „pentru a descoperi frumusețea și bogăția limbii române! Săptămânal se studiază limba română (alfabet, scriere, citire, gramatică și comunicare) și se promovează specificul românesc (literatură, cultură, folclor și tradiții, noțiuni generale de istorie, geografie și muzică)”.

În pagina a doua, în articolul bogat ilustrat semnat de George Popa, *Unirea Principatelor Române, sărbătorită la Casa Română din Hamilton*, regăsim, atât date istorice legate de eveniment, cât și modul în care românii din

Hamilton au știut să-l marcheze: masă festivă (mâncare pregătită de Reuniunea Doamnelor), prezentări de imagini, muzică românească și o suită de dansuri populare prezentate de dansatorii din Hamilton, alături de care participanții s-au prins în horă, apoi au constituit un cor ad-hoc și au interpretat cântece patriotice. Un alt articol legat de același subiect *Sărbătorirea Zilei Unirii Principatelor Române la Biserica Ortodoxă „Sf. Cruce” din London*, este inserat la pagina treisprezece, ca un „omagiul adus Poporului Român cu ocazia Unirii Principatelor”. Numeroasele imagini care însoțesc aceste materiale ne dovedesc încă o dată că, deși la mii de kilometri distanță, românii își respectă trecutul și eroii neamului, iar faptul că poartă cu mândrie frumoasele noastre costume populare, denotă că își prețuiesc cu adevărat tradiția, menținând prezent și viu, în acest fel, tot ce înseamnă cultură și spirit românesc.

Pentru a veni în sprijinul celor care s-au stabilit recent în această țară, ziarul tratează subiecte deosebit de importante cum ar fi: sistemul de impozitare canadian – definind noțiunea de rezident, cui se pot adresa în cazul în care au nelămuriri în ceea ce privește statutul de rezident și ce condiții trebuie să îndeplinească pentru a beneficia de creditele acordate de guvern, recepția programelor românești prin internet – cu o descriere detaliată a sistemului de funcționare, a prețului și a programelor difuzate, posibilitatea contribuției la un plan personal de pensie, înregistrat de guvernul canadian.

De un real folos este și rubrica, realizată de Paulina Popescu, *Întreabă un profesor* adresată, atât părinților, cât și elevilor care au nevoie de informații legate de sistemul școlar canadian. Și, deoarece consider că exemplele bune trebuie evidențiate redau integral una dintre întrebări și răspunsul primit: „Am auzit că, copilul meu trebuie să facă voluntariat pentru a putea obține diploma de liceu. De câte ore are nevoie?” *Răspuns:* „Toți elevii de liceu trebuie să completeze 40 de ore de muncă voluntară. Începând cu anul 2011 elevii pot să înceapă orele de voluntariat încă din clasa a 9-a. Activitățile la care participă nu trebuie să facă parte dintr-un curs în care obține un credit. Elevul nu trebuie să primească o remunerație monetară pentru ceea ce a făcut. Iată câteva exemple de activități în care se pot implica: adunarea de fonduri, organizarea de evenimente sportive, jocuri, carnavalul de iarnă, curățarea parcurilor, ajutorat bătrânii, activități religioase, să lucreze cu animale, la biblioteca municipală etc.” Mă întreb sistemul școlar din România de ce nu ar putea include și așa ceva,

voluntariatul fiind un factor important în educația tinerilor, care astfel devin mult mai responsabili și mai implicați în societatea în care trăiesc.

În articolul *Mă doare limba*, la rubrica *Reflecții Canadeze*, autorul articolului, Raul Dudnic, dezbate o problemă foarte importantă: cât de mult și cât de corect se mai vorbește românește în comunitățile de români: „Mă doare limba. Română. Asta de când conversez din ce în ce mai puțin în și cu dânsa. Aud până și la prietenii apropiați cum, odată cu trecerea timpului, trece și dorința de a face efortul de a vorbi neaoș românește. Este greu ca, într-o societate dinamică și competitivă precum cea nord-americană să poți gândi, vorbi chiar și visa în două limbi, sau chiar trei. Nu am exagerat când am spus «efort». La o întâlnire cu un grup de prieteni români, încercați să contorizați numărul de cuvinte englezești pe care le folosiți în conversație. Vă garantez că le veți pierde șirul. Și asta în cazul în care conversația se desfășoară în românește. Așa cum ochii care nu se văd se uită, și limba care nu se vorbește se uită. Ajungem să fim slabi vorbitori, atât de engleză sau franceză, cât și de română. Că e limpede: engleza ca localnicii, n-om ajunge a vorbi, dar nici româna

ca românii de acasă. Dincolo de cuvinte mai există ceva – o emoție, o stare, o idee ascunsă sau cu mai multe sensuri...”

În concluzie, chiar și la o privire sumară, se poate spune că problematica pe care o abordează ziarul *Agenda Românească* ne relevă problemele și preocupările comunității românești din acest colț de lume, comunități în care sentimentul național și patriotic se manifestă de multe ori într-o mai mare măsură decât în țară.

Comunicarea reduce distanțele dintre oameni, iar publicațiile românești din comunitățile de români din lume se numără printre cele mai importante structuri de comunicare și identificare culturală. Lucrurile care îi apropie pe toți românii într-o solidaritate cum rar mai întâlnim în alte contexte sunt spiritualitatea, graiul dulce românesc, destinul istoric comun și, nu în ultimul rând, părinții și copiii care le-au rămas multora în țară și pentru care cuvântul DOR are conotații adânci.

Presa românească din străinătate reprezintă un capitol important al culturii noastre, însă ar fi important ca aceste colecții să poată fi consultate și cercetate și în bibliotecile publice din țară sau măcar la Biblioteca Națională a României.

*Sărbătorirea Zilei Unirii Principatelor Române
la Biserica Ortodoxă „Sfânta Cruce” din London, Ontario*

Ministru nou, suflu nou în abordarea problemelor românilor de pretutindeni

Col (r.) Mihai COZMA

Recenta numire a lui Bogdan Stanoevici ca ministru delegat pentru românii de pretutindeni a adus un suflu nou în abordarea concretă a problemelor cu care se confruntă românii din afara granițelor. El însuși „un român de pretutindeni” care s-a întors acasă, Bogdan Stanoevici cunoaște de la sursă aceste probleme. Dar pentru a le aprofunda, la prima sa acțiune ca ministru, a apelat la ajutorul jurnaliștilor. Pornind de la realitatea că presa românească din străinătate reprezintă un element de consolidare și promovare identitară, noul ministru a organizat la Timișoara, în perioada 7-9 martie 2014, Forumul Jurnaliștilor Români din Comunitățile Istorice.

Presa românească din străinătate – element de consolidare și promovare identitară

Evenimentul se înscrie în seria manifestărilor cuprinse în proiectul „Presa românească din străinătate – element de consolidare și promovare identitară”, inițiat și organizat de Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni. Jurnaliștii din Serbia, Ungaria și România au discutat, împreună cu colegii lor din presa locală și centrală, despre problemele cu care se confruntă românii din comunitățile istorice și despre rolul presei de limbă română în afara granițelor țării. Participarea a fost una cuprinzătoare și reprezentativă. E suficient să-i amintim pe Mihaela Bucin (profesor dr. la Catedra de limbă și literatură română de la Universitatea din Szeged); Lucian Marina (președintele Societății de Limba Română din Novi Sad); Ion Baba (jurnalist și scriitor); Nicu Ciobanu (directorul Casei de Presă Libertatea din Voivodina); Ilija Iovanovici (reprezentant al studenților din Timoc); Diete Dinesz (director TVR Timișoara și reprezentant al minorității germane din România); Adrian Boloșovici (jurnalist TVR Timișoara și reprezentant al minorității slovace din România), Mihaela Bumbuc (jurnalist TVR Timișoara și reprezentant al minorității ucrainene din România). Nu au lipsit nici alți jurnaliști din țară care includ în preo-

cupările lor problemele românilor din diaspora (motiv pentru care și subsemnatul a fost prezent la Timișoara). Moderatorul întâlnirii a fost tot un jurnalist de forță: Cristina Liberis. S-au abordat teme precum conținutul tematic al presei de limbă română din statele de reședință, relația cu presa din România, statutul jurnalistului și al bloggerului și eficiența canalelor de informare. Dezbaterile s-au desfășurat pe mai multe secțiuni: „Jurnalism românesc, contribuție la definirea identitară”, „Presa de limbă română, element de unitate identitară”, „Interes public și interes național”.

Mai mult sprijin politic și material pentru românii din afara granițelor

Discursul ministrului delegat pentru românii de pretutindeni a fost unul aplicat și promițător. Primul lucru pe care Bogdan Stanoevici l-a transmis participanților s-a referit la faptul că e conștient că statul român trebuie să acorde un sprijin politic și material de substanță pentru comunitățile românești istorice: „Pentru mine comunitățile istorice românești, așa cum sunt cele de unde veniți Dumneavoastră, Serbia, Bulgaria, Ungaria, alături de care le-aș adăuga pe cele din Albania și Macedonia și – de ce nu? și Croația – reprezintă părți integrante ale românității care merită din partea statului român o atenție specială și un sprijin politic și material de substanță.

România este un model recunoscut și apreciat de toată lumea în ce privește tratamentul minorităților. În România, sârbii, bulgarii, maghiarii se bucură de sprijinul real și palpabil al statului în ce privește educația în limba maternă, practicarea cultelor religioase specifice, reprezentarea politică în Parlamentul României și ne vom aștepta mereu ca și Serbia, Bulgaria și Ungaria să trateze în mod similar comunitățile de români aflate pe teritoriul lor.

Nu voi accepta din partea partenerilor din aceste țări promisiuni care să nu fie împlinite. Mai ales că nimeni nu trebuie să își imagineze că putem fi induși în eroare în vreun fel” – a fost ferm Bogdan Stanoevici.

Vlahii – o diversiune care nu poate fi acceptată

Ministrul a abordat frontal un subterfugiu utilizat în Serbia, pentru a se diminua artificial numărul românilor din această țară. „Cunosc bine că nu există nicio diferență între vlahi și români. Aceasta o știe în România orice copil care merge la școala primară. Și cunosc și faptul că, din păcate, unele state din regiune încearcă să profite de aceste două denumiri – care, de fapt, desemnează același popor, aceeași comunitate – doar pentru a limita drepturile comunității românești, pentru a dezbină comunitățile românești, pentru a nu-și respecta angajamentele luate în fața statului român și a organismelor europene și internaționale. Avem în țările Dumneavoastră comunități de sute de mii de persoane! În Serbia sunt aproape 250.000 de români, în Bulgaria sunt și acolo 250.000 de români. Și nu voi accepta să ni se spună că sunt mai puțini sau că românii și vlahii reprezintă comunități diferite. Nu voi accepta acest mod de deznaționalizare și alterare a identității etnice a comunității românești din aceste două țări. În Ungaria sunt 150.000 de români, este un număr mare care trebuie recunoscut întocmai și de stat. Eu, cel puțin, voi pleca de la aceste cifre și atunci când va veni vorba despre revendicările statului român în raport cu Bulgaria, Serbia, Ungaria și atunci când va veni vorba de așteptările României când vine vorba de implicarea resurselor acestor state pentru aceste comunități. Dar și atunci când va veni vorba despre implicarea resurselor noastre față de ele – a spus fără ocolișuri noul ministru

Învățarea limbii române în școli – o prioritate

„Știu că în comunitățile Dumneavoastră problema numărul 1 este învățarea limbii române de către copii. Știu că școlile și clasele sunt puține și că se fac șicane instituționale – toate aceste lucruri sunt bine cunoscute la București și eu nu le voi trece cu vederea.

Vreau ca și copiii români din comunitățile Dumneavoastră să învețe limba română, așa cum copiii sârbi, maghiari și bulgari învață în limba maternă la școală. Asigurarea acestui lucru ține de o obligație a Serbiei, Bulgariei, Ungariei față de propriii săi cetățeni. Voi acorda o atenție specială programelor dedicate învățării limbii române de către cei de vârstă mică din comunitățile Dumneavoastră, pentru că ei sunt viitorul.

Un lucru la fel de important pe care îl voi

avea în vedere se referă, în cazul comunităților Dumneavoastră, la practicarea nestingherită a cultului ortodox în comunitățile românești.

Românii – mai ales cei din Serbia și Bulgaria – sunt în proporție covârșitoare ortodocși, iar ortodoxia lor este de limbă română, nu de limbă sârbă sau bulgară și așa mai departe.

Eu văd aici două lucruri care mă interesează – primul este cel al păstrării identității culturale (pentru că ortodoxia românească este în acest caz un element identitar); al doilea este cel al limbii, pentru că prin serviciul religios se consolidează păstrarea limbii române.

Voi susține cu fermitate și voi apela la toate instrumentele legale și diplomatice ca drepturile comunităților românești să fie respectate la nivelul standardelor europene și internaționale, așa cum și România o face cu minoritățile sale naționale” – a dat asigurări Bogdan Stanoevici.

Intenții generoase și largă deschidere

„Vreau să colaborez cât mai bine și să am o relație cât mai strânsă cu reprezentanții comunităților – pentru că ei ne pot spune cel mai bine cât de bine gândite și cât de mult îi ajută programele finanțate sau gândite de Departament... Ei ne pot da note de trecere sau nu, ei ne pot spune ce să schimbăm și chiar și pe cine să schimbăm. Și vreau să vă spun foarte clar că mă voi întâlni nu doar cu președinții de asociații, ci și cu preoții, cu intelectualii, cu oamenii deosebiți din aceste comunități... cu toți oamenii care pot cataliza energiile comunității.

Voi încerca să vin cât mai des printre români, să îi cunosc acolo unde trăiesc, să văd exact cum arată școlile unde învață copiii lor limba română, să văd exact cum arată bisericile în care se roagă, să îi aud direct pe ei... și nu să citesc despre ei un raport sau o știre sau orice altceva.

Oricând ușa biroului meu va fi deschisă celor care vor veni să îmi spună ce probleme au, celor care au nemulțumiri legate de proiecte, celor care vor veni să ne propună proiecte noi” – și-a arătat noul ministru întreaga disponibilitate și deschiderea față de problemele și proiectele românilor din afara granițelor.

Intenții generoase, dublate de entuziasm și de dorința de a întreprinde lucruri concrete, pentru ca românii din afara granițelor să-și păstreze identitatea și să se bucure de drepturile cuvenite caracterizează începutul de mandat al ministrului Bogdan Stanoevici.

Ție-i Dumnezeu „năravul”!

2014 - ANUL COMEMORATIV
AL SFINȚILOR MARTIRI BRÂNCOVENI

Pictorul Pârvu Mutu și epoca brâncovenească în romanul *Culorile sângelui* de Mihail Diaconescu

Monica DUȘAN

Pârvu Mutu, personaj simbolic și artist reprezentativ pentru epoca brâncovenească

Dacă epoca brâncovenească s-a caracterizat printr-o înflorire culturală și artistică deosebită, se poate spune despre Pârvu Mutu că a fost o personalitate reprezentativă în perioada respectivă. El este o personalitate simbol. Este un simbol puternic și polivalent al epocii brâncovenești. În primul rând, aceasta se datorează faptului că a fost unul dintre cei mai importanți pictori din istoria noastră. El a adus schimbări majore în pictura bisericească. Sfinții pictați sunt atent portretizați. El a reușit să treacă de la reprezentarea hieratică și canonică a persoanelor, la însuflețirea acestora prin desen, proporții, detalii și prin arta de a sugera stări sufletești, prin anumite trăsături de penel.

Ca orice mare artist și deschizător de noi drumuri – în cazul de față în pictură –, el nu este înțeles de contemporani. Inovațiile pe care le aduce în arta sa sunt un motiv pe care adversarii îl folosesc pentru a-l discredita. Este momentul când vocația sa creatoare a fost terfelită, spunându-i-se că nu este o artă care înalță sufletește, care îndreaptă trăirea omului spre cele sfinte, ci îl coboară, împingându-l spre păcat. Șansa sa este că meșterul pus să-i analizeze opera, se afirmă ca o persoană sensibilă, cu dragoste și înțelegere față de creație. El apreciază „noul” din arta pictorului de icoane.

Pârvu Mutu este un personaj reprezentativ pentru perioada brâncovenească și prin faptul că a fost ani la rând staroste al breslei zugravilor. În perioada respectivă, corporațiile sunt elemente instituționale ce „diferențiază și produc granițe între oameni”. Întreaga viață a meșteșugarilor este însoțită, protejată și direcționată de apartenența la o anumită breaslă.

De aceea, mediul corporatist – breasla zugravilor din Țara Românească în epoca brâncovenească – este evidențiat în mod deosebit în romanul *Culorile sângelui*. Tot aici este evi-

dențiată și relația complicată dintre puterea politică, mereu în schimbare, și cea a breslelor, ca organizații profesionale de veche tradiție și de mare prestigiu social.

Pictorul Pârvu Mutu devine un simbol al epocii brâncovenești și prin profilul său spiritual, deschis pentru nou și cunoaștere, pentru creație, pentru realizarea de noi ctitorii, dar și prin contradicțiile de care este dominat, prin schimbările bruște de spirit.

Schimbările bruște și repetate de domnii, vremurile tulburi și precare se regăsesc în frământările și sfâșierile personajului. Tonurile sumbre din tablourile de epocă alternează cu imagini pline de un colorit efervescent, dar și de puternice contraste simbolice. Dominante sunt însă tonurile sumbre. Așa cum domniile se schimbă, așa și Pârvu Mutu își modifică opțiunile politice, slujind mai multor puteri.

Torturile sufletești pe care le îndură, din cauza faptului că nu poate picta atât cât și-ar fi dorit, suferințele la care este supus de către cei pe care îi iubește – familie și ucenici – au un corespondent în plan istoric, în tensiunile politice ale perioadei, în domniile efemere și sângeroase, în diminuarea valorilor, în amenințările antiromânești ale unor monstruoase puteri imperialiste și expansioniste, în evoluțiile dramatice ale instituțiilor, în erodarea tragică a relațiilor interumane și în starea deplorabilă în care se găsea țara.

Dorința de autodepășire l-a marcat mereu. Iată citatul care îl definește ca pe un pictor reprezentativ al epocii, ca pe un creator mereu nemulțumit, dornic de a crea ceva mai bun: „Nu mă voi socoti dezlegat de datoriile mele, se mărturisii el cu glasul scăzut, decât atunci când mi se va împlini gândul. S-ar putea ca zugrăveala acelei biserici să fie lucrarea mea cea din urmă. Doresc însă ca ea să fie cea mai aleasă. Ani de zile în șir am făcut în gând și am desfăcut

amănuntele acestei zidiri. Niciodată, ori de câte ori am zugrăvit ceva, n-am fost mulțumit cu mine însumi. A trebuit să îndur de fiecare dată mușcătura de șarpe a îndoielii. Meșteșugul nostru e chin și blestem. Lui i-am dăruit viața și

sufletul. Mi se pare uneori că n-am zugrăvit cu vopsele, ci cu însuși sângele meu. Culorile zugrăvelilor, culorile sângelui! Cu biserica pe care o plănuiesc trebuie să-mi găsesc tihna. Tânjesc din tinerețea mea după această tihnă¹.

Alte note sumare despre epoca brâncovenească

Epoca brâncovenească este o perioadă frământată, când la Târgoviște și la București au stat pe tronul Țării Românești domnitorii Gheorghe Duca (1673-1678), Șerban Cantacuzino (1678-1688), Constantin Brâncoveanu (1688-1714), Ștefan Cantacuzino (1714-1715), Nicolae Mavrocordat (1715-1716; 1719-1730) și Ioan Mavrocordat (1716-1719).

Arta brâncovenească specifică acestei epoci este profund autohtonă, fiind rezultatul sintezei unor influențe stilistice venite în cultura noastră, atât din răsăritul, cât și din apusul Europei. Această artă s-a afirmat, atât în pictură, cât și în arhitectură, miniaturi, tehnica tiparului, broderie, muzică, sculptură în lemn și în piatră, orfevrerie și xilogravură.

În arta brâncovenească se îmbină acum elemente stilistice tradiționale, rezultat al unor acumulări anterioare, cu noi principii de creație, precum și cu unele influențe din barocul european al secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea și, bineînțeles, cu influențele culturii bizantine.

Renașterea culturală și artistică din timpul sfântului domnitor Constantin-Vodă Brâncoveanu își are începuturile în epoca lui Matei Basarab (1632-1654). După moartea lui Matei Basarab, Țara Românească a continuat să fie un puternic centru de cultură și o mare speranță în lupta antiotomană pentru toate popoarele din Balcani.

În timpul sfântului domnitor Constantin Brâncoveanu s-a realizat o remarcabilă operă de cultură, care a cuprins toate domeniile artei. Acest lucru a fost posibil, pe de o parte, datorită prosperității economice a Țării Românești, iar pe de alta, avuțiilor personale ale domnitorului. O importanță covârșitoare a avut-o însă și pregătirea intelectuală superioară, îmbinată cu un deosebit simț al frumosului și cu o adevărată pasiune pentru lucrul artistic și pentru cartea de învățătură sau literatură, pe care le-a avut domnitorul. El s-a înconjurat de personalități culturale autohtone și străine, de mare valoare, iar pe plan artistic și-a organizat o școală de pietrari și zugravi.

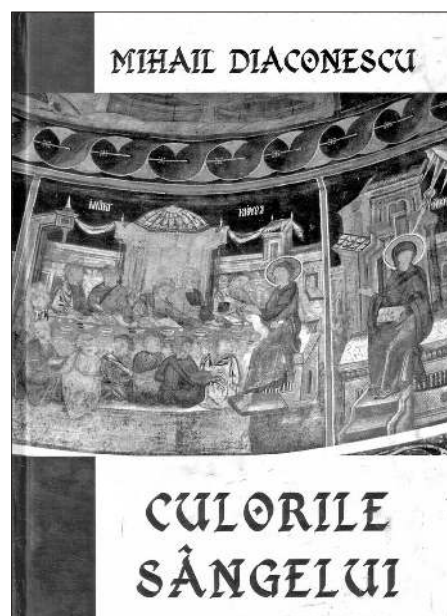
Școala de zugravi și pietrari, înființată la

Mănăstirea Hurez, a funcționat cu cei mai pricepuți meșteri autohtoni, cărora li s-au adăugat și meșteri străini: italieni, greci, orientali. Influența școlii de artă s-a resimțit până târziu în Țara Românească. Maestrul echipei de zugravi de la Hurez era celebrul Constantinos, pictorul curții domnești.

Trăsăturile specifice ale picturii din această perioadă se evidențiau prin realizarea unei rafinate decorații florale, asemenea ornamenticii manuscriselor, tipăriturilor sau viziunii populare, cu variate culori vii, în spațiile libere dintre fresce.

Pictorii epocii brâncovenești manifestă tendința de a crea un nou stil al figurilor zugrăvite, al tratării portretelor într-o accentuată manieră realistă, aptă să ilustreze anumite stări sufletești.

Domnia sfântului domnitor Constantin Brâncoveanu a avut o importanță majoră în planuri diverse: social, politic, academic, instituțional, editorial, diplomatic, bisericesc, cultural, artistic: „Căci domnia lui Constantin Brâncoveanu constituie pentru istoria României nu numai un însemnat moment politic, ci și o înfloritoare epocă de cultură, prin aceea că duce

1 Mihail Diaconescu, *Culorile sângelui*, ediția a II-a revăzută, cu o postfață de Cristi Pantelimon, Editura Alcor Edimpex, București, 2004, p. 253.

mai departe, pe culmi mai înalte, efortul cultural secular al poporului român și al elitelor lui cărturărești sau al meșterilor artiști. Iar această afirmare prin cultură, care a făcut din Țările Românești și din capitalele lor centre însemnate din răsăritul Europei, nu ar fi fost posibilă dacă la cârma statului nu ar fi fost un om de valoare lui Constantin Brâncoveanu (...)”¹.

Importanța europeană a culturii românești afirmate la finele secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea a fost recunoscută, între alții, de Cleobulos Tsourkas, eminent istoric grec al filosofiei, care, în masiva sa lucrare *Les debuts de l'enseignement philosophique et de la libre pensée dans les Balkans. La vie et l'oeuvre de Théophile Corydalée (1563-1646)*, apărută în 1948, a afirmat următoarele, chiar în primul capitol: „Nu trebuie să pierdem din vedere că ceea ce au fost Florența și Padova în secolele al XIV-lea și al XV-lea pentru studiile clasice în Occident, au fost, începând cu

secolul al XVII-lea (...) Iași și București pentru Orientul Ortodox: centre și citadele ale lumii, unde au fost în mare parte pregătite emanciparea și renașterea națională a tuturor popoarelor din Peninsula Balcanică”.

Sunt tocmai popoarele pe care pseudo-filosoful Friederich Engels le dorea dispărute definitiv din istorie și din Europa. Impostorul Engels a exprimat ideea că mai ales românii, conservatori îndârjiți, oponenți ai ideii de „revoluție mondială”, trebuie să dispară din istorie, pentru ca țelurile „revoluționare” ale marxismului să învingă. Ideea a fost exprimată de Engels în publicația *Neue Rheinische Zeitung* din 18 iunie 1849, la pagina 1.

Nu putem să nu ne gândim la faptul că urmașii marxiști, leniniști, troțkiști, maoiști, caștriști, adevărate gunoaie morale, văd în Engels un „învățat” de la care pornesc în elucubrațiile lor teoretice și în acțiunile politice nefaste în care s-au angajat.

Pictorul Pârvu Mutu – între medieval și modern

Pictura din epoca brâncovenească este dominată de stilul Pârvu Mutu, care-o laicizează complet, introducând imagini, personaje, compoziții, simboluri și scene profane, hore și grupuri de lăutari în frescele cu sfinți. Alături de Constantinos, acesta este unul dintre cei mai mari pictori din Țara Românească, de la finele secolului al XVII-lea. Toate temele pictate de Pârvu Mutu sunt pătrunse de un suflu viu, de realism. Imaginile religioase sunt tratate ca niște scene luate din viață. Personajele încep să se îmbrace după moda vremii, iar scenele biblice să se desfășoare într-o ambianță locală; elementele de folclor și obiceiurile pământului se infiltrează dând note realiste, dinamism, forță revelatoare, nuanțe pitorești, culoare și haz, temelor tradiționale.

„În școala lui s-au format meșterii care au avut un rol important în dezvoltarea mișcării artistice de la noi. Prin realismul portretizării, prin elementele laice introduse în pictura religioasă (scenele cu psalmiști din frescele de la Colțea sunt reprezentate prin hore), Pârvu Mutu se înscrie printre pionierii picturii moderne, pictura lui lichidând definitiv stilul picturii bizantine”².

Despre Pârvu Mutu se spune că a fost un pictor medieval, dar și primul artist român

modern. El ne-a lăsat și un autoportret, în care s-a înfățișat cu penelul în mână.

Deoarece este primul artist despre care avem date biografice amănunțite, voi aminti aici câteva, preluate din monografia pe care i-a consacrat-o Teodora Voinescu. Astfel, pictorul s-a născut la 12 octombrie 1657, în Câmpulung-Muscel, ca al șaselea copil al preotului Ioan Pârvescu. Rămas orfan de mamă, își va petrece copilăria alături de tatăl său care se călugărește la Mănăstirea Negru-Vodă din orașul natal. Aici, copilul primește lecții de pictură de la părintele Evghenie. Apoi, boierul Tudoran Vlădescu, unul dintre marii feudali ai epocii, ctitor plin de râvnă și admirabil om de cultură, văzându-l înzestrat cu talent l-a trimis la mănăstirile din nordul Moldovei pentru perfecționare. Aici, timp de șase ani, Pârvu s-a familiarizat cu mediul artistic local, a cunoscut vechea frescă moldovenească, și, ceea ce este deosebit de important, noul curent ce se dezvoltă în pictură sub influența artiștilor itineranți – ruși, polonezi, greci, toți contaminați de barocul occidental.

Întors din Moldova la vârsta de 23-24 de ani, Pârvu Mutu a devenit pictor de curte al boierilor Vlădești, protectorii săi, apoi al Cantacuzinilor, pe care i-a slujit peste două de-

1 Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Constantin Vodă-Brâncoveanu. Viața, domnia, epoca*, Editura Științifică, București, 1969, p. 309.

2 *Ibidem*, p. 372.

cenii, profitând în tot acest timp de contactul cu ei, știut fiind că din stirpea lor au ieșit mari personalități ale culturii ca, domnitorul Șerban Cantacuzino, stolnicul Constantin Cantacuzino, marele spătar Mihai Cantacuzino.

Prima mare comandă primită și onorată cu cinste, a fost pictura de la Mănăstirea Cotroceni. A refăcut apoi pictura ctitoriilor înălțate de postelnicul Constantin Cantacuzino la Filipeștii de Târg și la Mărgineni, pentru ca, în 1692, să termine de zugrăvit biserica de curte de la Filipeștii de Pădure. Ulterior ia în antrepriză și duce la bun sfârșit zugrăvirea grupului de patru biserici ridicate de spătarul Mihai Cantacuzino: Colțea, Sinaia, Fundenii Doamnei și Adormirea Maicii Domnului din Râmnicul Sărat. A mai zugrăvit ansamblurile de la Bordești și de la Mănăstirea Mamu, încheindu-și activitatea de muralist cu ansamblul de la Biserica „Sfântul Gheorghe Nou” din București, ctitoria lui Constantin Brâncoveanu. În această perioadă a avut și o școală de zugrăvi. La bătrânețe pornește în hăgialăc la Muntele Athos, iar apoi se călugărește sub numele de Pafnutie, la Mănăstirea Mărgineni, apoi se mută la Robaia, în Muscel, unde și moare în anul 1735. La Robaia, amintirea vieții și operei sale este păstrată până azi ca un scump tezaur spiritual.

Se constată că într-o măsură mai mare decât oricare alt artist din epoca sa, el ajunge la o sinteză între diferitele tendințe ale picturii, devenind astfel exponentul cel mai autorizat al aspirațiilor estetice ale vremii. Semnificativ este

faptul că în opera sa se poate surprinde momentul disocierii dintre pictura religioasă și portretul laic. În pictura religioasă el va rămâne atașat tradiției, bineînțeles cu inovațiile de rigoare. Chiar dacă respectă vechea iconografie, înnoiește limbajul. Compozițiile sale, care degajă o puternică atmosferă de epocă, sunt mai firești, personajele mai agile, anatomii mai apropiate de realitate.

Aportul major al lui Pârvu Mutu la pictura românească este însă în domeniul portretului. Ca portretist el nu are egal în vremea sa și de fapt nu va fi întrecut în tot secolul al XVIII-lea muntenesc. Chipurile sale au viață, nu mai sunt schemele seci ale conceptului de om de până atunci. El știe să interpreteze psihologic și artistic trăsăturile caracteristice ale personajelor pictate.

Ca mai toți zugravii de biserici, Pârvu Mutu a pictat și icoane. Nu s-au păstrat decât câteva. Ele sunt în muzee. Unele icoane îi sunt atribuite datorită stilului în care au fost pictate.

Artiști ca Pârvu Mutu și Constantin dau adevărata măsură a stilului brâncovenesc în pictură și exemplul lor va avea efectul de „școală”, ambii transmițând, ca deschizători de drumuri, cunoștințe prețioase unui mare număr de artiști tineri. Printre ucenicii lui Pârvu Mutu au fost: Stan Zugravul, Radu Zugravul, Marin Zugravul, Nicolae Zugravul și alții.

Prin ei duhul înnoitor propriu artei lui Pârvu Mutu va fi transmis și creațiilor din secolul următor.

Etapele dramatice ale unei evoluții spirituale

Pictorul Pârvu Mutu este eroul principal al romanului capodoperă *Culorile sângelui*. Este un personaj simbol. Acțiunile în care se implică au, de asemenea, un caracter simbolic. Și creațiile sale au caracter simbolic. În *Culorile sângelui* găsim o mare risipă de simboluri.

Acest personaj ne îndeamnă la o comparație cu Manole, celebrul constructor mitic al Mănăstirii Argeșului. Așadar, pictorul Pârvu este, în primul rând, un simbol al creatorului, sfâșiat de dorința de a crea frumosul, presat fiind de îndatoririle sale sociale și de familie.

Vremurile sângeroase, aspre și tulburi nu sunt favorabile pentru creație și creator. De aceea, pictorul este nevoit să jertfească mereu ceva, începând cu propriile interese și propria liniște sufletească, pentru a se strecura, în calitate de artist, printre ițele încurcate ale domniilor mereu schimbătoare.

Romanul debutează, de altfel, cu o primă jertfă din partea pictorului: biserica din Lerești,

abia pictată, este mistuită de flăcări. Atâta muncă și talent irosite în deșert!

În această perioadă pictorul se află în culmea afirmării sale artistice și sociale. De ani buni el este starostele breslei zugravilor. Școala sa de zugrăvi merge, de asemenea, bine. Printre ucenici are deja un urmaș deosebit de talentat, la care ține mult: este tânărul Radu.

Meșterul nu este invidios pe talentul ucenicului său, din contră, se bucură nespus de ceea ce acesta realizează. El descoperise harul ucenicului său și acum îl îngrijea „ca pe o floare rară”. Îi spune acestuia la un moment dat că îi este mai drag decât propriii săi copii.

Meșterul își povățuiește mereu ucenicii, pe Radu în mod special. El le spune să-l urmeze în cele bune și să nu-i copieze greșelile, deoarece recunoaște că și el greșește uneori.

Datoria meșterilor este să-și lase priceperea ucenicilor, iar aceștia trebuie s-o transmită

mai departe, conform unor legi vechi și nescrise. Legile acestea sunt mai presus de timpuri și de oameni. Sunt sacre. Creatorii nu trebuie să se lase ispitiți, să cedeze celor lumești. Drumul lor este aspru și cere sacrificii, dar rezultatul merită efortul. Ei, meșterii, sunt purtători plini de râvnă ai harului de creatori și cele mai mari datorii le au față de acesta. Făurind frumusețe, artiștii creează binele, adevărul și dreptatea. De la această învățătură nu au voie să se abată.

Adunarea breslașilor zugrăvi prezidată de mai marele lor, Pârveu Mutu, ne dezvăluie un pictor împătimit de puterea pe care i-o dă funcția de staroste. Puterea sa de staroste era importantă. El nu putea să fie judecat de nimeni, nici măcar de cei care îl aleseseră. Doar un mitropolit, episcop sau domnitorul îl putea judeca. Cuvântul său în cadrul breslei era lege.

Această funcție îl și îmbogățise, întrucât el primea ca plocon de la fiecare calfă care intra în rândul meșterilor patru taleri, vin, vopsele și în plus alte daruri de la meșteri, cu ocazia sărbătorilor.

De aceea, acuzațiile lui Dinu Teodorescu, adversarul său în breaslă, îl înfurie și pentru ca nimeni să nu mai aibă curajul să-l atace astfel, încât să-i fie șubrezită autoritatea, sau chiar să-și piardă funcția, el dă ordin ca Dinu să primească o sută de vergele la tălpi și să plătească zece galbeni la cutia breslei.

Pârveu Mutu Zugravul lucrează într-o perioadă tulbură, marcată de războaie și de mari catastrofe politice, vitregă pentru creatori. Este o epocă evocată într-o succesiune de ample tablouri epice, care ne rețin prin culorile, contrastele, liniile de forță, luminile și umbrele lor apăsate.

Pârveu Mutu este sfâșiat de dorințe contrare. Pentru a putea să lucreze, face compromisuri trecând din tabăra Cantacuzinilor, în cea a Mavrocordaților. Când îi sunt aduse învinuiri la adunarea breslașilor, el pune acest comportament pe seama vremurilor incerte, instabile, pe prăbușirea grăbită a domniilor, spunând că acestea se schimbă mai repede decât anii, iar lumea este dezorientată. Pictorul se simte mereu bântuit de chemarea culorilor, care nu-i lasă o clipă de liniște.

Visul său cel mare este însă acela de a ctitori o biserică desăvârșită. Pentru acest ideal care îl obsedează este în stare să facă orice compromis. Însă, după momentul de vârf al carierei sale, urmează prăbușirea. Aceasta începe odată cu cearta pe care meșterul o are cu ucenicul său Radu. Urmează prefacerea bisericii Tătulești în scrum, părăsirea lui de către ucenici și de către frumoasa Ileana. Pârveu Mutu se tre-

zește la un moment dat părăsit de toți. Incendiul din București îi amenință gospodăria; urmează înmormântarea Sofianei.

Aceste întâmplări îl doboară pe meșter, făcându-l să se autoanalizeze. În urechi îi sună acuzațiile calfelor. O bună parte de timp el fusese apreciat; ai lui îl crezuseră bun și înțelept, drept. Dar acum tocmai aceștia îi aduc diverse învinuiri. Puterea pe care o avea ca staroste al breslei, precum și dorința sa nemăsurată de a picta îl schimbaseră.

În somn, chiar diavolul îl ispitește. Diavolul apare în vis sub forma unui neguțător de suflete. El dorește în primul rând sufletele pictorilor. Motivul pactului cu diavolul apare în roman desenat în culori stridente, contrastante. Sunt culori apăsătoare.

*Pictura realizată de Pârveu Mutu
în biserica din Filipeștii de Pădure*

Acest vis îl ajută pe Pârveu să-și vadă greșelile, să se căiască, să renunțe la putere și la beneficiile pe care aceasta i le oferă. Nu mai este dispus să facă compromisuri în numele artei sale. Pictorul dobândește conștiința păcatului și se spovedește părintelui Filip. Acesta îl trimite în pelerinaj la Muntele Athos. Călătoria respectivă este de fapt o călătorie a cunoașterii, spre descoperirea adevărului și a jertfei Mitropolitului Antim Ivireanul.

Reîntors din călătorie, meșterul renunță la toate cele lumești, adică își jertfește o bună parte din realizările și dorințele sale. Îi iartă pe toți cei care îi greșiseră. Le cere ca și ei să-l ierte. Averea și-o lasă fiilor și ucenicului Radu. Renunță și la iubirea sa pentru Ileana. Pornește apoi spre Mănăstirea Mărgineni din Prahova, unde dorește să se consacre în liniște pictării icoanelor.

Dar jertfa sa cea mai mare este de fapt renunțarea la visul de a construi o biserică monumentală. Theodor Codreanu, unul dintre cei mai autorizați și mai subtili interpeți ai vastei creații epice diaconesciene, spune despre această jertfă că: „E o soluție neașteptată în reinterpretarea mitului manolian. Pârvu Mutu e un meșter Manole pe care jertfa îl aduce la eșec. Îmi explic faptul prin contaminarea mitului românesc cu reflexe din pactul faustic, de care eroul se vindecă, în cele din urmă, acceptându-și umila menire de zugrav de icoane, ca ispășire a orgoliului tinereții. Dar insinuarea legământului faustic în structura mitului aparține modernității și ea exprimă criza omului european modern pe care o anunță capodopera lui Goethe”¹. Credem că domnul Theodor Codreanu, care nu este numai unul dintre marii noștri critici literari, ci și un important filosof al culturii, are dreptate.

După călătoria la Muntele Athos, eroul se vindecă de orgoliul nemăsurat de a construi peste propriile limite. El înțelege ce înseamnă învățătura Bisericii despre isihie. Trăirea întru isihie zidește în el echilibrul lăuntric. Este o pace lăuntrică, dar și creatoare. Cunoaște astfel o nouă depășire de sine. Pentru că el continuă să lucreze. Icoanele lui ajung în casele de țărani. Numai așa poate ispăși păcatul imensului orgoliu de care se făcuse anterior vinovat. Propriul său orgoliu îi apare acum mai rău decât crima.

În final pictorul conștientizează că menirea creatorilor este de a se împotrivi stăpânirilor mârșave și dezastruoase pentru țară și popor. Chiar dacă este greu, nu i se pare și imposibil. Aceia care nu se pot împotrivi pe față stăpânirii, măcar să nu o sprijine. Iar artiștii sunt datori să nu ofere nimic din frumusețea artei lor acestor stăpâniri, să nu le înfrumusețeze: „Cine nu poate să se împotrivească pe față istoriei lui Vodă, n-are decât să o zădărnicească cu alte mijloace, să se tragă îndărăt, arzând în adânc, fără să dea stăpânirii ceva din puterile sale. E cea mai obișnuită cale a împotrivirii. (...) Sunt timpuri prielnice meșteșugului nostru și timpuri care n-au nimic de a face cu frumusețea. Să ții minte și asta! Încercarea de a înfrumuseța cu ceva stăpânirile netrebnice e una din cele mai cumplite mârșavii ce pot fi înfăptuite de cineva. Minciuna sfruntată se întinde astfel pe întinderile necuprinse ale întregii istorii și rămâne încheștată de ele în vecii vecilor”².

Citatul acesta ilustrează situația creatorului în condițiile de criză. Ca artist care creează în epoci de criză, Pârvu Mutu este un personaj tragic.

Prin problemele morale, civice și artistice pe care le evocă, prin întreaga sa ambianță, prin simbolurile puse în prim-plan, dar mai ales prin evoluția eroului său principal, *Culorile sângelui* este un roman tragic.

Alte simboluri și semnificații în romanul *Culorile sângelui*

Biserica pictată – simbol sublim al creației artistice. În *Culorile sângelui*, biserica, zugrăvită în culori aurii, albastre și roșii, apare ca simbol al creației omenești supreme. Pârvu Mutu, pictorul mistuit de focul creației, își dorește construirea unei biserici care să fie cea mai aleasă, așa după cum și meșterul Manole ridică o *Mănăstire 'naltă / Cum n-a mai fost altă*. Munca și creația artistului sunt presărate cu jertfe: biserica din Lerești, de abia pictată, este mistuită de flăcări. La fel se întâmplă cu biserica de la Cornățel. Un blestem pare să-i urmărească opera. Apoi, trei dintre ființele sale dragi vor fi la rândul lor o serie de alte trei jertfe care vor marca evoluția capacității lui de creație. Această putere de creație și măsura întregului său talent le va pune pictorul pentru a ridica opera capitală a vieții lui, biserica cea mai aleasă.

Pentru a-și vedea acest vis împlinit, el face o serie de compromisuri umilitoare. Însă nici acestea, nici jertfele suportate nu duc la realizarea visului său. Toată zbaterea pare inutilă. Mitul meșterului Manole pare să se inverseze aici, în roman. Dacă în mit pierde meșterul – creatorul – și rămâne biserica – creația –, în romanul lui Mihail Diaconescu bisericile-creații dispar una după cealaltă, distruse de teribilul tumult al istoriei. Nimic nu dăinuie, nimic nu e sigur, totul se prefăce în scrum și cenușă. Totul pare o iluzie.

Chiar dacă Pârvu Mutu nu reușește să ridice biserica mult visată, autorul ne spune că în ultima sa lucrare, biserica de la Cornățel, „printre îndoieli sfâșietoare și restrîște sufletească dăduse, de fapt, măsura deplină a întregii sale științe de zugrav”.

1 Theodor Codreanu, Mihail Diaconescu, *Fenomenologia epică a istoriei românești*, Editura AGER-Economistul, București, 2005, p. 124.

2 Mihail Diaconescu, *op. cit.*, p. 339.

Această biserică fusese, de fapt, apogeul creației sale: „Îi plăcură mai ales chipurile arhanghelilor cu păr de lumină din glafurile ferestrelor de la altar. Aripile prelungi, desfășurate în alb, până către pământ, aveau o linie unduoasă, care scotea și mai mult la vedere mlădierea plină de vigoare a trupurilor. Înveșmântați în straie bogate, care cădeau în cute mari, rotunde, cei doi îngeri străjuiau față în față. Pe unul îl închipuise îmbrăcat în loros verde, deschis ca smaragdul, pus și mai bine în lumină de culoarea întunecată a tocului ferestrei. Câteva dăre subțiri și steluțe de aur dădeau viață întregii zugrăveli. Celălalt arhangel izvora împrejur raze suave liliachii și argintii. Culoarea veșmântului său și lumina din jurul capului făceau la un loc o pată plină de vioiciune (...).

Se lăsă pătruns de frumusețea ieșită din mâinile lui și, înfiorat deodată, simți nevoia să stea în genunchi în fața ei, să se roage. Cercetarea zugrăvelii în starea sufletească atât de amestecată pe care o trăia acum îi descoperea amănunte, prețuri și înțelesuri nebănuite mai înainte”¹.

Artistul este înfrânt. Istoria tragică și absurdă a momentului se desfășoară în delir. Biserica, idealul său de creație, rămâne doar un vis. Pictorul a visat să împodobească cea mai frumoasă dintre bisericile sale pentru că „Biserica, remarcă profesorul și savantul comparatist Valeriu Filimon, e Centru al lumii ca Spațiu Sacru, este Cupola de deasupra altarului pe care se oficiază actul liturgic al transsubstanțierii ca ritual al Jertfei pentru oameni. Toate îndurările lui Pârvu Mutu dobândesc semnificația Jertfei Laicului pe altarul Sacrului, închinându-și viața Bisericii ca Spațiu al Logosului pictat”².

Biserica rămâne, așadar, un simbol sublim al creației supreme, dar și al jertfei mereu înnoite. Este un simbol polivalent.

Labirintul. Este, ca și în alte romane ale lui Mihail Diaconescu, un simbol al destinului, al vieții desfășurate ca un drum tainic și dificil, din contorsiunile căruia artistul nu vede nicio ieșire. Pârvu Mutu este asemenea lui Icar, rătăcit în cer și zdrobit în lumină solară, închis în propria-i viață, îngrădit de violența istoriei și de propriile decizii. Ieșirea din acest labirint, pare la un moment dat, imposibilă. Doar creația ar fi salvarea artistului. Biserica mult visată ar fi ari-

pile lui Icar, care l-ar scoate din labirint. Ca Icar însă, artistul se prăbușește. Biserica este imposibil de construit în vremurile tulburi pe care le trăiește. Artistul se prăbușește, dar nu moare. El optează în final pentru retragerea la mânăstire. Devine călugăr și apoi sihastru, dobândind astfel un anume grad de sfințenie.

Artistul reușește să transforme prăbușirea din domeniul artistic într-o înălțare în plan spiritual. În haosul vieții sale nefericite apare o rază puternică de lumină.

De-a lungul întâmplărilor pe care le trăiește, Pârvu Mutu are de mai multe ori sentimentul că a ajuns într-un impas: „Gândindu-se prea mult la aceste lucruri, el se simțea însă secătuit de suflet. Era incredințat că împrejurările îndoielnice sau oarbe prin care trecea înăbușeau cu o putere ucigașă tocmai slabele pâlări ale acestei înțelegeri. Întuneric înainte, întuneric după. Atâta tot. Și el, bâjbâind încordat, fără răgaz și fără nădejde, ca o pasăre greoaie și năucă, bolnavă de cuget, scăpată spre lumină din bezna ocrotitoare a codrilor tainici, orbită de soare, bănuind, în zborul înfrigurat peste lucruri, că arsura ucigașă a căldurii de deasupra poate însemna și altceva decât umezeala rece a întunericului în care viețuia de obicei, dar neputând ieși cu niciun chip din starea de întuneric la care fusese sortită poate mai înainte de a se naște”³.

Și în fragmentul de mai sus se observă aceeași dorință a artistului de a ieși din labirintul încurcat, obscur, al vieții, de a evada, de a se înălța prin intermediul creației. El conștientizează însă faptul că, în ciuda efortului, înălțarea spre lumină nu este posibilă. Destinul eroic și tragic pare a fi mai puternic decât orice efort. Artistul este marcat de fatalitatea propriei vieți.

Cu toate acestea, la un moment dat, Pârvu Mutu apucă pe o cărare pe care nici nu o bănuia. O cărăruie de-abia observabilă, care-l va duce spre mântuire și implicit spre lumina dorită. Destinul i-a oferit totuși o șansă, o ieșire din labirint. Poate cea mai valoroasă.

Focul. Întreg romanul *Culorile sângelui* este jalonat simetric de elementul foc. Creația pictorului Pârvu Mutu, este marcată sfâșietor de două incendii: cel care a mistuit biserica de la Lerești și cel de la Cornățel. În cuprinsul romanului mai intervine un incendiu devastator, care va devora o parte din București și care marchează un alt moment dureros pentru artist, moartea soției sale, Sofiana.

1 Mihail Diaconescu, *op. cit.*, p. 231.

2 Valeriu Filimon, *Critica arhetipală și fenomenologia narativă*, Editura Viitorul Românesc, București, 2004, p. 118.

3 Mihail Diaconescu, *op. cit.*, p. 204.

Când biserica de la Lerești era gata zugrăvită, iar pictorii așteptau doar târnosirea ei, bucuria le-a fost transformată în spaimă și chin. În locul Înalt Preasfinției Sale Antim, la biserică au venit oștenii domnești. În locul târnosirii, biserica primește „botezul” focului.

Chinul trudei zadarnice este sfâșietor pentru artist: „Un foc slab aprindea și stingea licărul de deasupra altarului. Peste puțin timp acoperișul ardea cu pălălăi uriașe, trosnind din toată lemnăria și azvârlind spre cer bucăți negre de funingine care pluteau până departe spre sat.

Primele fire de var căzură din bolta Pantocratorului. Apoi, în mijlocul bisericii se prăbuși tot turnul de deasupra naosului într-o amestecătură de lemnărie aprinsă, tencuială și cărămizi. Focul și fumul se întinseră îndată la strane și la ușile împărătești”¹.

Focul care mistuie biserica este simbol al jertfei pe care artistul trebuie s-o facă. Biserica întreagă este jertfa care trebuie să ardă pe altarul creației oricărui artist. Focul are rol purificator și regenerator. El purifică și potențează energiile care susțin creația. Taoiștii spun despre foc că el arde învelișul grosolan al lucrurilor, aducându-le la o stare subtilă sau, altfel spus, le spiritualizează. În limba sanscrită, pur și foc, sunt desemnate de același cuvânt. Pentru a crea este nevoie de puritate, de o stare de înălțare sublimă, de spiritualizare accentuată din partea artistului. Atunci când puritatea este întinată, apare jertfa menită să spele păcatele artistului, să purifice și să susțină în continuare creația.

Focul este, de asemenea, simbolul cunoașterii și al iluminării. Cunoașterea superioară este specifică artistului, iar iluminarea interioară apărută în timpul actului de creație este indispensabilă. În roman focul este și simbolul creației. Este focul creator, care mistuie încontinuu ființa fiecărui artist. Artistul este un veșnic rug de jertfă, o lumânare ce arde încontinuu pe altarul creației. Când acest foc interior se stinge, inspirația și forța creatoare dispar; din artistul de altădată rămâne doar cenușa: „Mie unuia, meșteșugul mi-a fost ca un chin neîntrerupt din care am ieșit sleit cu fiecare lucrare, pentru a începe același chin de la capăt. Am ars fără oprire. Meșteșugul înseamnă suferință. E ceva măreț și tainic în asta, dar și înfricoșător totodată. Niciodată n-am trăit cu adevărat liniștea. Sunt însetat după ea!”².

Mircea Eliade spune despre foc că poate fi

de origine divină sau de origine demonică. Focul de origine demonică este simbolizat de iad, care arde fără să mistuie, excluzând astfel regenerarea specifică focului divin. Lucifer a fost un purtător al luminii cerești, stăpân al focului, căzut prin păcatul orgoliului în flăcările iadului. Adeseori artiștii, simțindu-se stăpâni pe harul creației, se consideră veritabili demiurghi, căzând în teribilul păcat al trufiei nemăsurate. De aceea focul divin îi purifică.

Și în cazul de față, pictorul Pârvu Mutu, se lasă acaparat de creație, uitându-și condiția de muritor, supus legilor firii și vicisitudinilor vremurilor pe care le trăiește. Focul repetat, abătut asupra creațiilor sale este semnul divin care-l atenționează că a apucat pe un drum greșit, al însingurării tragice, al suficienței, al trufiei și al pierzaniei. Pentru trufie a fost la un pas de a-și vinde sufletul diavolului.

Spre finalul romanului, artistul își găsește adevăratul drum, renunțând la trufia „fără seamă”, în favoarea umilei rase de călugăr, a ascultării depline la mănăstire și a datoriei civice și morale de a crea pentru oamenii obișnuiți.

Sângele. Sângele este un simbol polivalent care însoțește de multe ori focul. Sunt din nou simboluri comunicante, ce se susțin reciproc, complementare. Sunt simboluri ale jertfei și suferinței. Sângele simbolizează toate valorile solidare cu focul. Întreaga creație a pictorului Pârvu Mutu a fost chin și sângerare continuă. Efortul creatorului a fost imens pentru a-și susține creația. A fost chiar la un pas de a-și vinde sufletul Diavolului, pentru a putea continua. Sufletul și întreaga ființă au sângerat încontinuu: „Sângerarea sufletească, scrie Valeriu Filimon, s-a prelungit prin penel în Logosul pictat în afară de ctitoria lui, pe care nu a putut-o zidi. Această sângerare sufletească este re trăită halucinant: «I se păru că sângele lor gros umple ramurile pădurii și ierburile pe lângă care trecea, că-l atinge pe mâini și îl simte cald, atât de lipicios, că duse mâna pe cămașă să se șteargă»”³.

Pârvu Mutu ne apare ca un domn și ca un sclav al propriului ideal artistic. E gata să-și jertfească și sufletul pentru împlinirea acestui ideal. La un moment dat, atunci când una dintre bisericile pictate arde în vâlvătăi, artistul își trăiește chinuitor jertfa: vopselele sunt mistuite de flăcări, iar apoi, vopselele se transformă în sânge. Focul și sângele sunt prezente ca sim-

1 Mihail Diaconescu, *op. cit.*, p. 25.

2 *Ibidem*, p. 378.

3 Valeriu Filimon, *op. cit.*, p. 120.

boluri ale sacrificiului: „Când se opri, icni scurt și se prăbuși într-o parte. Cu cele din urmă puteri deosebi deasupra lui o bucată de cer neacoperită de frunzele copacilor luminând noaptea din câteva ținte de aur asemănătoare cu cele zugrăvite de el pe biserică. Apoi cerul întreg se acoperi de mari vâlvătăi roșii și simți deodată că i se taie răsuflarea.

De la un capăt la altul al lumii, vopselele sfinte ale cerului, ale stelelor și ale nopții se prefăceau cu repeziciune în sânge”¹.

Este impresionant modul cum autorul descrie jertfa artistului. Pârvu Mutu spune la un moment dat că parcă toată viața a pictat nu cu vopsele, ci cu propriul sânge.

Sângele este în roman și un simbol al șirului nesfârșit de martiri pe care această țară i-a dat drept jertfă pentru apărarea identității noastre naționale, a credinței ortodoxe și a moșiei străbune. Acest sânge al martirilor este prezent, așa cum spune autorul la un moment dat, în vopseaua roșie cu care pictorul Pârvu Mutu își zugrăvește sfinții pe bolta bisericii. Astfel, simbolul jertfei apare încă o dată sub o altă formă, a martirajului, care ne-a cutreierat întreaga istorie de popor aflat la răscruce de vânturi și de imperii expansioniste și anexioniste, susținute de criminalele lor ideologii cosmocrate, de așa-zisele lor „interese”.

Cârciuma din „Mahalaua Târgului de Jos”, simbol al infernului. În general, cârciuma este un loc al pierzaniei, al păcatelor trupului, al destrăbălării, al neînfrânării. Este locul în care materia biruie spiritul. Nimic din cele ale spiritului nu-și are locul aici. Păcate precum beția, intrigile, tranzacțiile neonestе, clewetirea, minciuna, hoția, lăcomia, banditismul, desfrâul sunt la ele acasă în acest spațiu. Uneori crimele se desfășurează tot aici. Comploturile, tâlhăriile, orgoliul găunos, vagabondajul sexual, necinstea și trădările se reunesc în aerul otrăvit al crășmelor. De aceea, autorul evidențiază această reunire a păcatelor, tocmai în cârciuma din „Mahalaua Târgului de Jos”. Aceasta este un veritabil pol al răului, în contrast cu bisericile prezentate în roman, ca poli ai binelui.

Ioan-Vodă Mavrocordat este și el un exponent al răului. Toate patimile parcă își dăduseră întâlnire în trupul său spurcat, dar peste toate domnea preacurvia. Pofa de femei nu și-o putea domoli. De aceea, într-una din zile hotărî să descindă în cea mai ordinară speluncă pentru a-și

găsi o femeie. Își alege o țigancă pe care, îi spune jupânul Ioniță, „o coțăiesc toți golani mahalalei”. Vodă nu face nazuri, doar să fie acolo o femeie, pentru a-i satisface urgent poftele nedomolite.

Autorul prezintă astfel locul pierzaniei: „Intrând în cârciumă, Vodă se simți luat pe sus de gălăgia amestecată a bețivilor și a cântăreților. Un taraf de lăutari tuciurii se vâietă cu înverșunare la urechile unor oșteni din oastea palatului puși bine pe chiolhan, nemaipomenit de înfierbântați. Slugi boierești care trăgeau din ciubuce cu ifose și fasoane simandicoase, calemgii cioflingari, cerșetori pocâlțiți și gubavi, niște călători veseli care jucau barbut cu cacialmale și păreau a fi neguțatori, doi călugări turlaci, unul cât peretele, adevărat malac, celălalt pipiriu ca un țâr și mic de statură care înălța vesel niște irmoase strașnice, se găseau risipiți pe la mese. Celelalte odăi, pline de asemenea de mușterii înfierbântați și căzături bețive răsunau și ele de cântece caraghioase, de porunci aspre, mascarale și de lălăielile altor lăutari. Fumul de seu topit de la grătarele cu fripturi de oaie puse în buza vetrei cu jar avea în el ceva ațâțător. Mirosea de-l usturau creierii a vin, a sudoare și a carne friptă împănată cu ceapă și frunză de dafin. Niște fleoarțe de muieri durdulii bine sulemenite, slujnicele cârciumarului, se mișcau repede printre mese, îndeplinind dorințele celor ce porunceau să li se aducă mâncare și băutură. Abia pridideau”².

Tabloul prezentat de Mihail Diaconescu este plin de dinamism, de tonuri întunecate, de contraste și de culorile tari ale unor amănunte pitorești. O lume mai mult decât pestriță, populată de bețivi, lăutari tuciurii, oșteni, slugi boierești, calemgii, cioflingari, cerșetori pocâlțiți, călători veseli, călugări turlaci, căzături bețive și de muieri durdulii și obraznice. Toți la un loc formează o adunătură demnă de iadul lui Scaraoțchi. Descrierea cârciumii se realizează utilizându-se imagini auditive, vizuale și olfactive. Cele olfactive ating o valoare paroxistică în expresia „mirosea de-l usturau creierii”... În continuarea descrierii, imaginile auditive primesc și ele tonuri tot mai accentuate: zguduiau zdravăn podelele, chiuiu, băteau cu pumnul în masă, încăperile trosneau de tropot și chiuituri etc. Zgomotele sunt prezentate în crescendo, amestecându-se din nou cu imagini vizuale și olfactive, întregind aspectul infernal al cârciumii.

1 Mihail Diaconescu, *op. cit.*, p. 25.

2 *Ibidem*, p. 314.

Întreaga isterie și dezmățul din cârciumă au fost curmate de primul foc de pistol, urmat de o încăierare strașnică în care Vodă, practicant al laxismului moral, era să-și piardă viața.

Visul. La un moment dat, lui Pârvu Mutu îi apare în vis o fantasmă, un straniu personaj-simbol, un demon cu numele de Kir Panaiot Panaiotakis. Visul se transformă atunci într-un coșmar din care artistul se va trezi lac de sudori și înspăimântat. Personajul demonic, un neguțator care vrea să-i cumpere sufletul, este un simbol al conștiinței artistului. Deoarece pictorul nu este un om al jumătăților de măsură, el vrea să profite la maximum de pe urma talentului său artistic: el vrea onoare, faimă, putere în breaslă, bogăție și posibilitatea de a-și pune în valoare talentul. Dar pentru a obține toate acestea, în condițiile istorice extrem de nefavorabile ale momentului, pictorul se vede obligat să facă o serie întreagă de compromisuri: acceptă să-i slujească lui Ioan Mavrocordat, să-i ducă solia la Brașov și Sibiu, dar încearcă să-și păstreze bunele relații și cu familia Cantacuzinilor.

Această duplicitate începe să-l roadă, să-l tulbure într-o măsură din ce în ce mai mare. În final, Kir Panaiot Panaiotakis, neguțatorul de suflete, îl face să înțeleagă dimensiunea păcatului în care a căzut: „În timp ce vorbea, chipul neguțatorului se lungea încet și căpăta o înfățișare neobișnuită de țăp pârșos. Starostelui i se păru că sub pielea cizmelor roșii ale acestui neguțator atât de ciudat se ghicesc bine două copite mari, despicate la mijloc. Numai privirea de șarpe vasilisc ațintită rece asupra zugravilor rămânea neschimbată. Între timp mirosul de pucioasă crescuse atât de mult, că nu mai putea fi îndurat.

– Vă voi ajuta să vă lepădați de ceea ce este omenesc în voi și îndeosebi de ceea ce vă leagă de neamul acesta de țărani, din care ați ieșit voi și toți bărbații voștri de seamă. Întâiul pas al celor ce vin către mine este lepădarea de-ai lor. Veți fi bogați, invidiați și temuți de robii mei, veți avea adică și voi o parte din nesfârșita mea putere. Și, mai ales, nu veți mai simți niciodată niciun fel de durere. Veți fi deasupra oamenilor. Nu se află pe lume o răsplătă mai mare ca aceasta”¹.

Artiștii sunt ispitiți în vis. Li se oferă în schimbul lepădării de credința străbună și de

valorile neamului din care au ieșit, puteri nelimitate, faimă, avere și lipsa durerii. Sunt lucruri pe care unii oameni și le doresc în mod deosebit. Această momire îl face pe Pârvu Mutu să înțeleagă faptul că, slujindu-i lui Ioan Mavrocordat, el și-a trădat legea și neamul, pentru că fanariotul era vândut turcilor și sub domnia lui otomanii au jefuit țara ca niște tâlhari. Ideea de trădare a neamului și a străbunilor îl macină teribil și astfel ajunge să-și descarce sufletul la părintele Filip. Acesta, priceput în tălmăcirea viselor, dar și ca duhovnic iscusit, îi dă drept canon să meargă la Muntele Atos. Îndeplinindu-și canonul, artistul se simte despovărat de imensul păcat al pactizării temporare cu Răul. Se simte eliberat.

Urmăritorii, cei care-l urmăresc pe artistul Pârvu Mutu la București și apoi în drumul său spre Brașov și Sibiu, sunt simbolul spaimei acestuia. Pictorul era derutat de vremurile nestatornice și sângeroase în care trăia. Artistul nu știa ce se va întâmpla cu meșteșugul său, cu școala de zugravi, cu avutul său, cu creațiile sale, cu familia sa. De aceea era asaltat de o sumedenie de temeri. Fiori de spaimă îl cutremurau adeseori. Era în pericol chiar viața sa.

Pentru a accentua această stare de existență nesigură, apare și următorul necunoscut care îi pândește fiecare mișcare: „Chipul acelui uriaș care îi pregătea moartea nu-i ieșea însă din minte. Se uita uneori în urmă și i se părea că-l zărește la depărtare potrivit, amestecat printre alți călători sau printre pomi. Câmpia uriașă și albă de la poalele Codlei părea atunci mai tainică și mai primejdioasă. Strângea fără voia lui calul între pulpe”².

La Brașov este aproape prins de următorul său. Scapă alergând prin curțile brașovenilor, lăsându-și sarica pradă câinilor. Spaima artistului ia proporții tot mai mari.

Însă acest sentiment negativ, care consumă energii mari, este dominat în final de artist. Înainte de a intra în Șercaia, se hotărăște să-și înfrunte următorul. Îl așteaptă într-o pădurice din marginea drumului.

În ultimul moment ezită să tragă asupra acestuia. Numai însoțitorul său, Voicu, o face, răbindu-l pe următor. Artistul se eliberează, în fine, de spaima care îl măcina de mult timp.

1 Mihail Diaconescu, *op. cit.*, p. 258.

2 *Ibidem*, p. 182.

VALORI ROMÂNEȘTI

Teodor Ardelean – *Doctor Honoris Causa* al Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad

În data de 21 martie 2014, la Baia Mare a avut loc festivitatea de acordare de către Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad a titlului de *Doctor Honoris Causa* domnului dr. Teodor Ardelean, redactor-șef al revistei „Familia Română”, director al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, consilier municipal și cetățean de onoare al urbei de pe Săsar.

Evenimentul a marcat o nouă recunoaștere a valorii intelectuale, manageriale și civice a distinsului director al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, reprezentând, în același timp, un prilej de mândrie și de bucurie pentru toți acei care îl cunosc pe domnul dr. Teodor Ardelean și apreciază cum se cuvine eforturile Domniei Sale pe linia lansării municipiului Baia Mare și a județului Maramureș în circuitul european al valorilor culturale-științifice.

Dr. Teodor Ardelean, conf. univ. dr. Nicolae Iuga, prof. univ. dr. Gavril Ardelean, prof. univ. dr. Aurel Ardelean. Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” – Filiala Baia Mare, vineri, 21 martie 2014

Cuvântul președintelui universității

Prof. univ. dr. Aurel ARDELEAN

rector fondator și președinte al
Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

*Stimate Domnule dr. Teodor Ardelean,
Onorați reprezentanți ai conducerii județului Maramureș,
Distinse cadre academice și studenți ai Universității de Vest „Vasile Goldiș”,
Onorată asistență, doamnelor, domnișoarelor și domnilor,*

Am onoarea și bucuria de a Vă informa că Senatul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad a hotărât să decerneze înaltul titlu de *Doctor Honoris Causa* domnului dr. Teodor Ardelean, personalitate marcantă a vieții culturale din România, cetățean de onoare al municipiului Baia Mare.

La baza acestei decizii a stat remarcabila activitate profesională, culturală, civică, publică și umanitară a Domniei Sale, care i-a adus respectul și prețuirea tuturor aceluia care-l cunosc: autorități, oameni politici, reprezentanți distinși din lumea academică, oameni de cultură, artiști etc. În Baia Mare și în întregul Maramureș, dr.

Teodor Ardelean este cunoscut și apreciat ca un intelectual de elită, un erudit cu deschidere anvergurală către varii domenii ale vieții sociale, manifestându-se plenar, atât în planul cultural-educativ, cât și în cel al politicii și administrației.

Viața și opera sa, cu accente de netăgăduit pe cultura română și pe afirmarea Maramureșului în context național, au fost elogios evidențiate de mari autorități ale momentului care-l consideră „o personalitate care impune respect”, „ctitor de instituții culturale românești”, „manager de bibliotecă și ambasador al culturii și limbii române”. Activitatea sa publică include sute de articole, contribuții la diverse volume colective, cărți de filosofia culturii, antologii și creștomații, studii de profil cultural etc.

Prin realizările sale, în decursul timpului, a fost recompensat cu importante diplome, decorații și premii, cum au fost „Meritul Cultural în rang de Cavaler”, conferit de Președintele României și Premiul „Ion Petrovici” și „Distincția Culturală”, acordate de Academia Română.

Stimate Domnule dr. Teodor Ardelean,

Pentru întreaga Dumneavoastră activitate politică și socială, pentru deosebitele merite în promovarea culturii și limbii române, pentru proiectele îndrăznețe pe care le inițiați și derulați în vederea propășirii neamului și în mod special a Maramureșului, în semn de adâncă prețuire, Senatul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad a hotărât, cu unanimitate de voturi, să vă acorde titlul de *Doctor Honoris Causa* și să vă cuprindă în corpul său academic, alături de multe alte personalități de seamă ale vieții științifice și culturale din România și de

peste hotare, precum Nicolae Breban, Augustin Buzura, Grigore Vieru, Adam Puslojić, Eugen Simion.

Stimate Domnule dr. Teodor Ardelean,

Deși, tânără, universitatea noastră are o excelentă carte de vizită, situându-se în rândul celor mai importante instituții de învățământ superior din România. În mod concret, universitatea pe care o reprezintă, ce poartă numele eminentului patriot Vasile Goldiș, este una prestigioasă, componentă a ariei europene a științei și învățământului academic, membră cu drepturi depline a Asociației Universităților Europene și a Federației Europene a Școlilor Superioare.

În cei peste 23 de ani de existență, eficiența și calitatea actului universitar au fost recunoscute și apreciate, în repetate rânduri, atât de beneficiarii procesului de pregătire academică a tinerei generații, cât și de către forurile ierarhice de specialitate. Bunăoară, Agenția Română pentru Asigurarea Calității Învățământului Superior ne-a reconfirmat calificativul de *Universitate cu grad de încredere ridicat*, iar la sfârșitul anului trecut, universitatea noastră a primit un raport favorabil, în urma evaluării instituționale externe, realizate de o echipă de experți internaționali, în cadrul unui program al Asociației Universitare Europene.

Concomitent cu preocupările de modernizare a programelor academice de licență, masterat și doctorat, precum și cu eforturile de dezvoltare și diversificare a cercetării științifice, universitatea urmărește cu viu interes activitatea marilor personalități ale zilelor noastre și își exprimă prețuirea față de acestea, inclusiv prin acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa*.

Sunt deosebit de onorat că, începând de astăzi, vă numărați printre laureații acestui onorant titlu și că faceți parte din comunitatea noastră academică, al cărei patron spiritual este distinsul nostru înaintaș Vasile Goldiș, artizanul Marii Uniri de la Alba Iulia.

Vă felicit și vă doresc multă sănătate, putere de muncă, multe bucurii și împliniri. Sunt convins, totodată, că, în anii care vin, vom avea o rodnică colaborare, militând împreună pentru promovarea activității academice și de cercetare științifică a Universității de Vest „Vasile Goldiș” în Maramureș și pretutindeni în lume, unde Biblioteca „Petre Dulfu” are filiale.

Laudatio

*Stimate domnule dr. TEODOR ARDELEAN,
Onorați membri ai Comisiei academice de evaluare,
Onorat corp profesoral al Universității de Vest „Vasile Goldiș”,
Dragi studenți,
Onorată asistență,
Doamnelor, domnișoarelor și domnilor,*

Participăm azi, 21 martie 2014, la un eveniment de seamă al vieții academice a Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, găzduit cu generozitate de municipiul Baia Mare.

Această ilustră manifestare academică se desfășoară sub auspiciile emoției întâlnirii cu o complexă și strălucită personalitate a culturii românești, cu un autentic ambasador al culturii și limbii române, cu un destoinic om al cetății, care, prin faptele sale, este parte integrantă a istoriei Maramureșului.

Totodată, noi, cei de față, avem privilegiul de a fi martorii unei ceremonii solemne, prin care Senatul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad acordă înaltul titlu de *Doctor Honoris Causa* tocmai la Baia Mare, ca recunoaștere a meritelor filialei noastre de aici, ca prețuire a remarcabilei activități științifice și culturale din acest frumos oraș de la poalele Gutinului.

Comisia academică de evaluare, numită de Senatul Universității, este onorată de nobila misiune încredințată, prilej cu care își exprimă de la început unanima satisfacție de a putea prezenta, în fața dumneavoastră, un remarcabil bilanț al activității domnului dr. Teodor Ardelean.

Onorată asistență,

Profesorul, publicistul, omul politic și scriitorul Teodor Ardelean s-a născut la 14 iunie 1951, în satul Moigrad-Porolissum, din ținutul Sălajului, o localitate încărcată de istorie, de unde își trag, fără îndoială, seva patriotismul său robust, harul de luptător pentru afirmarea României în lume și dorința de înălțare a neamului.

A parcurs cursurile Școlii Generale din Mirșid și pe cele ale Liceului de Cultură Generală din Jibou. În perioada 1970-1976, urmează cursurile Facultății de Istorie-Filozofie, secția filozofie, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Spirit perfecționist, permanent animat de provocările cunoașterii și de evenimentele timpului său, domnul Teodor Ardelean a absolvit mai multe forme de pregătire post-universitare, care i-au amplificat și desăvârșit personalitatea, dispusă să vibreze în ne-bănuite registre. Ca urmare, în perioada 2005-2006, urmează studiile masteratului „Drept administrativ și statutul funcționarului public”, la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, pe care le încheie cu disertația „Proiectul managerial al activității Bibliotecii Județene «Petre Dulfu», în perioada 2006-2011”, iar la data de 26 iunie 2008 susține o strălucită teză de doctorat la Universitatea de Nord Baia Mare, cu tema *Limba română și cultivarea ei în preocupările ASTREI*, coordonată de o altă personalitate de excepție a Maramureșului, regretatul prof. univ. dr. Gheorghe Pop, și el *Doctor Honoris Causa* al Universității noastre. Unul dintre membrii comisiei de doctorat, prof. univ. dr. Victor Grecu, de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, consemna în referatul prezentat cu acest prilej: „o operă doctă și edificatoare, ale cărei dominante sunt noutatea, originalitatea și factura personală, care se distilează în toate componentele ei, temeinicindu-i, prin valoarea, oportunitatea și utilizarea aportului ei, rațiunea de a fi, toate acestea arcuindu-se în piscurile creativității”.

Consacrarea academică și studiile postdoctorale au constituit o solidă bază instituțională pentru inițierea Domniei Sale într-o strălucită carieră profesională, al cărei trend l-au constituit, fără sincope, perfecțiunea, eficiența, finalitatea socială și culturală. Într-adevăr, traiectoria carierei Domniei Sale a cuprins mai multe stații profesionale, precum cele de redactor de ziar, instructor cultural, vicepreședinte de Consiliu Județean, chiar senator în Senatul României, dar și director al Filialei Baia Mare a Universității de Vest „Vasile Goldiș”, peste tot lăsând dăra adâncă a expertizei și personalității Domniei Sale.

De departe, însă, cea mai reprezentativă ctitorie a domnului dr. Teodor Ardelean, este Palatul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, „care îi datorează în totalitate proiectul, evoluția, bălălia pentru finanțare și realizarea însăși”, așa cum, pe bună dreptate, afirma P. S. Iustin Hodea Sigheteanul, arhiepiscop-vicar al Maramureșului și Sătmăruului. Cea mai mare parte a activității Domniei Sale – aproape două decenii – a fost consacrată conducerii și creșterii acestei importante instituții culturale românești. Jaloanele activității de ctitor și de manager cultural, cuprind, pe lângă construirea și dotarea mai sus-amintitului sanctuar al cărții și culturii, achiziții de calculatoare, promovarea unor ample și necesare programe de editare și de cooperare interbibliotecară. Cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață s-au rostit multe cuvinte de laudă la adresa Domniei Sale, din care se detașează concluzia că domnul Teodor Ardelean este „o personalitate care impune respect”. Cât privește activitatea la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, aprecierile nu conțin să vină din partea tot mai multor personalități. Astfel prof. dr. Hermina Anghelescu din Detroit, SUA, consemnează: „Biblioteca Județeană Maramureș este una dintre primele, și încă puținele, biblioteci județene din România care își desfășoară activitatea într-o clădire nouă, clădire construită de la bun început cu menirea de a servi drept bibliotecă. Datorăm

Prof. univ. dr.
Gavril Ardelean

acest lucru nu altuia decât domnului dr. Teodor Ardelean, care, cu calitățile sale de vizionar, a avut capacitatea și abilitatea de a dirija banii publici în scopul de a dăruir urbei și județului o adevărată bibliotecă, un locaș al culturii, un templu al cărții, dar și al informației digitale, un centru de socializare și de informare pentru populația județului Maramureș”. Completând acest profil profesional-cultural al domnului dr. Teodor Ardelean, prof. univ. dr. Gheorghe Glodeanu afirma: „Dacă ar fi fost preot, ar fi ctitorit biserici. Ca om de cultură, a ctitorit biblioteci, contribuind în mod decisiv la înălțarea unuia dintre cele mai frumoase și mai moderne așezăminte de cultură din țară, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare”. La fel a procedat și cu revista *Familia Română*, revistă pentru solidaritatea românilor de pretutindeni – preluată și revigorată într-un moment dificil, când alții nu își mai permiteau să o

patroneze. Liderul românilor maramureșeni din Ucraina Subcarpatică, domnul dr. Ioan Botoș afirmând cu tristețe că „în țările în care sunt comunități de români nu se găsește nicio publicație în limba română de vânzare”, remarcă faptul că *Familia Română* se distribuie în Ucraina, chiar până în Crimeea.

Onorată asistență,

Dr. Teodor Ardelean se singularizează, printre semenii Domniei Sale, nu numai printr-un pragmatism exemplar, ci și prin energia și vivacitatea spiritului, afirmându-se ca un viguros și permanent participant la viața editorială, la numeroase manifestări științifice și culturale din cele mai diferite domenii. Cercetând doar bibliografia selectivă a vastei Dumisale opere, desprindem cu ușurință spiritul enciclopedist și erudiția concretizate în marea diversitate de teme și subiecte abordate.

Astfel, Domnia Sa este autorul mai multor volume, dintre care se detașează lucrarea *Limba română și cultivarea ei în preocupările ASTREI*, care i-a adus și recunoașterea academică, prin acordarea Premiului „Ion Petrovici” al Academiei Române, verdict care îl plasează în constelația celebrităților naționale care au creat opere esențiale ce contribuie la dezvoltarea științei și culturii românești. Este autor a sute de articole și materiale audiovizuale, precum CD-ROM-ul *Cimitirul Vesel Săpânța*. A realizat antologii, prefete și postfete și a avut calitatea de redactor, de responsabil, coordonator și editor al mai multor volume apărute în edituri prestigioase. A ținut mereu trează opinia publică cu articolele Domniei Sale de atitudine, apărute în periodicele vremii. A dat și a luat interesante interviuri pe probleme majore ale vieții sociale, culturale, spirituale și chiar administrativ-edilitare. A fost prezent cu aproape 100 de comunicări științifice la mari manifestări ce au avut loc în țară – Cluj, Timișoara, Brașov, Sibiu, Târgu-Mureș, Galați etc. – și în străinătate, mai ales la Chișinău și Cernăuți. Drept urmare, s-au formulat însemnate referințe critice, mențiuni și consemnări pozitive despre autor și operă, aparținând unor personalități de seamă din țară și

și de peste hotare, cum sunt: prof. univ. dr. Hermina Anghelescu de la Universitatea din Detroit, dr. Mirel Giurgiu, din Frankenthal, Germania, dr. ing. Ștefan Marinca, arhitect senior, SUA, Mia Pădurean, scriitoare, Canada, George Roca, Sydney, Australia, Igor Ursenco, scriitor, Moldova, Teresia Tătaru, scriitoare, Ausburg.

Din activitatea și opera Domniei Sale transpar constant și cu forță ideea unității naționale a românilor, afirmarea interesului național în cadrele europenizării – crez pe care l-a onorat prin fapte și în virtutea căruia scriitorul și ziaristul Vasile Gaftone l-a inclus în volumul *Maramureșeni charismatici*, alături de George Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Augustin Buzura sau Grigore Leșe.

Totodată, dr. Teodor Ardelean a călătorit mult și cu folos în diverse țări, atât ca delegat al Senatului României, cât și ca membru al unor delegații oficiale, dornic de cunoaștere și de contacte cu alte culturi, fiind în același timp, un ambasador fervent al culturii și civilizației noastre în lume.

Referindu-se la viața tumultuoasă și la opera densă a Domniei Sale, talentatul și consacratul poet Ioan Es. Pop, și el maramureșean, afirma în cuvântul adresat cu prilejul aniversării a 60 de ani: „Și-a administrat timpul personal cu entuziasm și vigoare. Vocea lui, la 60, este la fel de puternică și de convingătoare ca pe vremea când l-am cunoscut” (n.n. – cu 32 ani în urmă). Referindu-se la vocea sa, la verbul său mobilizator, un confrate într-ale literaturii, culturii și spiritului afirma public că îl invidiază și admiră pe Teodor Ardelean „pentru că stăpânește ca nimeni altul arta oratoriei. Pentru că face din întâlniri banale evenimente pentru cetate. Pentru că știe să mă critice fără să mă supăr. Pentru că îmi este prieten la nevoie”.

Fără îndoială, dr. Teodor Ardelean face parte din categoria excepțiilor, elitelor, a celor pasionați și mereu dornici să dezvolte, să împlinescă, să lase în urmă realizări durabile, incontestabile. Fără el, Maramureșul ar fi mult mai sărac, iar dacă țara ar avea câteva mii ca el ar fi, cu siguranță, mai prosperă.

Doamnelor, domnișoarelor și domnilor,

Ilustra activitate a Domniei Sale în calitate de om de cultură, publicist, editor și de ambasador al românismului peste hotare este recunoscută și apreciată de toate forurile științifice și culturale naționale, de administrațiile județene și locale, inclusiv de președintele țării. A devenit membru al mai multor asociații profesionale și culturale și i s-au conferit importante distincții, premii, medalii și diplome. Amintim în acest sens că Academia Română i-a acordat, în anul 2011, Premiul „Ion Petrovici”, iar, în 2013, Diploma „Distincția Culturală pentru promovarea culturii românești în lume și pentru colaborarea apropiată cu Academia Română”. Președintele României i-a conferit, în anul 2004, Ordinul „Meritul Cultural în Grad de Cavaler”, categoria A, iar, recent, Eparhia Maramureșului și Sătmăruului i-a acordat „Crucea Voievodală Maramureșeană” pentru laici, apreciindu-i contribuția adusă la bunul mers al Episcopiei, susținerea substanțială și permanentă a activităților pastoral-misionare, cultural-teologice și social-filantropice. În vara anului 2011 i se atribuie titlul de „Cetățean de onoare” al municipiului Baia Mare pentru „puterea de a menține nestins focul sacru din sanctuarul cărții”. Tot ca o recunoaștere a activității sale și a sprijinului ce ni l-a acordat, Senatul Universității de Vest „Vasile Goldiș din Arad i-a acordat Medalia de Argint și brevetul de purtător cu ocazia aniversării a 95 de ani de la Marea Unire.

În prezent, este membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, președinte al Asociației Culturale „Familia Română”, membru de onoare al Consiliului Uniunii Regionale a Românilor din Transcarpatia „Dacia” (Apșa de Jos), membru în Adunarea Eparhială a Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului.

Stimate Domnule dr. Teodor Ardelean,

Acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa* are în vedere două considerații privind activitatea pe care ați desfășurat-o până în prezent. Pe de o parte activitatea Dumneavoastră științifică, culturală și editorială, iar pe de altă parte, buna colaborare și sprijinul în promovarea programelor de formare prin studii superioare a tinerimii, în aplicarea fermă a testamentului cultural al patronului nostru spiritual Vasile Goldiș, artizanul Marii Uniri de la Alba Iulia.

Comisia Academică de Evaluare a activității și operei științifice, culturale și spirituale constată cu bucurie că îndepliniți toate criteriile și exigențele înscrise în carta noastră

universitară, drept care a propus Senatului Universității de Vest „Vasile Goldiș” să vă acorde înaltul titlu de *Doctor Honoris Causa*.

Suntem onorați de tot ceea ce faceți pe tărâmul educației, culturii și administrației, nutriend speranța că buna și rodnică noastră colaborare se va amplifica și diversifica spre binele cititorilor și studenților din nord-vestul României și mai ales al Maramureșului.

În încheiere, Vă felicităm pentru obținerea titlului de *Doctor Honoris Causa* al universității noastre, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, adresându-vă cele mai sincere urări de bine și sănătate, de putere de muncă și împliniri pentru a Vă putea continua cu succes exemplarul Dumneavoastră demers profesional, cultural și cetățenesc.

21 martie 2014

Comisia de analiză și evaluare

„Niciodată nu am simțit că lângă el pot pierde o bătălie”

Domnul inginer Anton Rohian, prefectul județului Maramureș, căruia i s-a oferit onoarea de a deschide seria cuvintelor de laudă rostite la adresa domnului dr. Teodor Ardelean și de a-i înmâna, cu această ocazie, o Diplomă de Excelență din partea instituției prefectului, subliniază că, ori de câte ori este pus în situația de a lua cuvântul într-o aulă, în fața unor distinse personalități, în fața universitarilor, a lucrătorilor din sistemul de educație, este stăpânit de emoție și are senzația că de la acest segment trebuie să vină salvarea și propășirea nației noastre. Cu alte cuvinte, școala, cultura, informarea sunt elementele prin care ne putem afirma ca români, sunt pilonii care trebuie să asigure un viitor stabil urmașilor noștri.

În ceea ce-l privește pe domnul dr. Teodor Ardelean, prefectul județului afirmă că Domnia Sa este o personalitate complexă, „care excellează în foarte multe domenii, care a știut să țină echilibrul între filosofie și politică, între cultură și administrație, între comunicare și istorie, între pedagogie și jurnalism – domenii în care a dat dovadă de valoare, exigență, perseverență și excelență”. Cele două importante personalități ale județului au avut ocazia să colaboreze în plan politic sau administrativ, dr. Teodor Ardelean impunându-se și aici prin onestitate și competență. A fost fondatorul unui partid a cărui doctrină naționalistă promova un românism elevat, lipsit de exagerări, exclusivism sau intoleranțe de ordin etnic. În calitate de consilier județean, domnul dr. Teodor Ardelean a dat prestanță acestei instituții, iar după plecarea de acolo i s-a simțit lipsa. Este însă un merit al primarului Cătălin Cherecheș că a reușit „să-l smulgă din

Anton Rohian, prefectul județului Maramureș și dr. Teodor Ardelean

Consiliul Județean, aducându-l în rândul consilierilor municipiului”. Intuiția și priceperea domnului dr. Teodor Ardelean „și-au pus amprenta pe direcția de dezvoltare a județului, iar cei care au avut capacitatea să priceapă au ținut cont de tot ceea ce reprezintă Domnia Sa ca valoare intelectuală și politică”. Excelența Sa, prefectul județului susține că „zbaterea în folosul românilor” nu este pentru domnul dr. Teodor Ardelean o sintagmă forțată, lipsită de sens sau de acoperire în fapte concrete. Dimpotrivă, domnul dr. Teodor Ardelean a împărțit cultură în lume, a crezut și crede că românii „deșteleniți din patrie nu trebuie să uite să citească și să învețe românește. Domnia Sa consideră că a fi bibliotecar înseamnă să deții în inimă și în minte tot ceea ce este cu adevărat valoare românească. A creat cea mai importantă bibliotecă din țară, o instituție-reper pentru cultura județeană și națională, iar activitățile care

se desfășoară acolo te fac să fii mândru că ești maramureșean și că ești contemporan cu o personalitate ca dr. Teodor Ardelean”. Închinându-i, din partea instituției pe care o conduce, *Diploma de excelență*, prefectul l-a felicitat totodată pe domnul dr. Teodor Ardelean cu căldură și afecțiune pentru titlul de *Doctor Honoris*

Causa conferit de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad, încheindu-și alocuțiunea cu cuvinte de o rară sensibilitate și profunzime, conturând un remarcabil portret al distinsului sărbătorit al zilei: „Alături de acest om am trăit emoția întineririi și a îmbătrânirii și niciodată nu am simțit că lângă el pot pierde o bătălie”.

„Sunt de ajuns cinci bărbați ca Teodor Ardelean ca să se pună pe drumul drept această țară”

Primarul municipiului Baia Mare, domnul Cătălin Cherecheș, a ținut să precizeze în cuvântul Domniei Sale că acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa* domnului dr. Teodor Ardelean este o sărbătoare a întregii comunități băimărene și maramureșene, în totalitatea ei, „pentru că azi vorbim despre prieteni și despre români adevărați, iar dacă vorbim de prieteni și români adevărați, în mod sigur un model este Teodor Ardelean. Domnia Sa este un om care construiește, care zidește și noi ne bucurăm să-i fim alături în zidirea pe care o face”. Dorind să sublinieze calitatea raporturilor domnului dr. Teodor Ardelean cu semenii și, în general, cu comunitatea, primarul afirmă că acestea țin de o onorabilitate exemplară, a cărei ecuație este cât se poate de simplă și de firească: domnul dr. Teodor Ardelean este un om care onorează și, ca atare, este un om onorat. „Domnia sa a onorat Baia Mare, Maramureșul, România prin fiecare pas, prin fiecare gest, prin fiecare cuvânt”, iar

comunitatea, iată, răspunde în același registru, onorându-l, decizia Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad fiind cât se poate de grăitoare în acest sens. Satisfăcut întru totul de colaborarea, în cadrul Consiliului Municipal Baia Mare, primarul se simte onorat de faptul că, alături de domnul dr. Teodor Ardelean, face „o echipă care este un exemplu de cum trebuie să fie o echipă pentru România”. Impresionat de calitățile intelectuale, morale, politice, manageriale, de implicarea necondiționată în lucrările dedicate obștii, de anvergura preocupărilor domnului dr. Teodor Ardelean, primarul consideră că sunt de ajuns cinci bărbați de anvergura profesională, politică, managerială a Domniei Sale „ca să se pună pe drumul drept această țară”. Toate acestea reprezintă un motiv în plus pentru a-i mulțumi și pentru a-și declara disponibilitatea de a-i fi alături, pas cu pas, în tot ceea ce întreprinde pentru comunitate, pentru români, în general.

Primarul Cătălin Cherecheș, prof. univ. dr. Gavril Ardelean, prof. univ. dr. Aurel Ardelean. și conf. univ. dr. Nicolae Iuga

Profesorul dr. Teodor Ardelean – un descălecător spiritual

Ovidiu SUCIU

Un lăcaș unic, modern s-a înălțat la Baia Mare: Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, prin osârdia neas-tâmpăratului cărturar prof. dr. Teodor Ardelean – un descălecător spiritual marcant. După ce voievozii maramureșeni Dragoș și Bogdan au trecut Munții Carpați, întemeind Țara Moldovei, un tânăr născut în Moigradul Sălajului, urmând acolo studiile elementare, dezvoltate mai apoi în crescendo, în Mater Universita Transilvană clujeană, Facultatea de Filosofie, cutreierând cu lăcomie și mult folos prin multe biblioteci, a ajuns în final să se statornicească în Baia Mare, ca șef al celui mai important așezământ cultural, adevărat Palat al Cărții, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”. Aici, distinsul cărturar organizează multiple și variate activități ale spiritualității, de largă respirație, mai mult decât națională: dincolo de organizarea patrimoniului cărții pe secții (pentru copii, tineri, vârstnici), au loc mereu simpozioane, expoziții de carte nouă românească și străină, expoziții și vernisaje și dezbateri cu specialiști din diverse domenii, pe teme științifice, filosofice, religioase, de interes social, de astronomie, biologie, științe ale naturii, cosmogonie etc., antrenând un auditoriu de toate vârstele. Se tipăresc cărți, broșuri, pliante, se fac proiecții de filme cu o largă și variată arie de acoperire și de interes cetățenesc.

Profesorul Teodor Ardelean, doctor în filologie, autor și coautor de volume (multe premiate) este solicitat și *extramuros*, inclusiv pe plan internațional. Recent, apreciindu-i-se meritele de excepție, prin câteva premii naționale, precum premiul „Ion Petrovici” al Academiei Române (2011) și Distincția Culturală a Academiei Române (2013), Universitatea „Vasile Goldiș”, după o cumpănire înțeleaptă, prin liderii săi, a hotărât în unanimitate să-l onoreze pe dr. Teodor Ardelean cu cea mai valoroasă distincție academică: *Doctor Honoris Causa*! La manifestarea omagială a fost prezent, alături de rectorul fondator al Universității de Vest „Vasile Goldiș”, prof. dr. Aurel Ardelean și de directorul filialei băimărene, prof. univ. dr. Gavril Ardelean, un public numeros alcătuit din cadre didactice universitare, cercetători științifici, oameni politici, reprezentanți de vârf ai

administrației județene și municipale. Cu acest prilej au fost acordate medalii de aur și argint unor personalități maramureșene (precum prefectul de Maramureș și respectiv primarul din Baia Mare). Au mai fost prezenți și alți intelectuali de marcă din alte județe: Sălaj, Satu Mare, Sibiu... În alocuțiunea de susținere a sărbătoritului, prof. dr. Gavril Ardelean a trecut în revistă vasta activitate a prof. dr. Teodor Ardelean, din care reieșea conturul unei personalități de vârf a culturii românești. A urmat apoi răspunsul de mulțumită al domnului Teodor Ardelean – o adevărată lecție de cultură și spiritualitate românească, discurs urmărit cu viu interes, subliniat cu îndelungi aplauze, finalizat cu un deziderat al Domniei Sale, prin care se solicita, stăruitor realizarea unui Corpus Aurea, a unei coloane brâncușiene, a unui Panteon al valorilor noastre de patrimoniu, care de prea mult timp se lasă așteptat! E vremea ca, dincolo de doleanțe formulate, să se treacă operant la treabă concretă, luând exemplul unor alte națiuni, declara ritos, cu vocea sa de stentor, domnul Teodor Ardelean, OM de distinsă, înaltă valoare, cu care fiecare dintre noi ne mândrim că îi suntem contemporani și chiar, spunând cu un îndreptățit orgoliu, prieteni de nădejde, contraforți ai aspirațiilor sale înalt-luminoase pe verticala spiritualității românești. Parafrazând, răstălmăcind o zicere populară moroșană voi spune: „Tedi Ardelean, voievod de Maramureș... desigur o vedea Raiu”. Și, când îl va chema Cel de Sus „Dincolo”, cu siguranță îi va găsi un loc de frunte pe Iconostasul Românesc al Cerului!!!... Dragă Tedi, fii bun și blând, iartă greșităilor tăi și ajută-ne cu înțelepciunea ta clarvăzătoare să făpuim îndreptările necesare și să cutezăm să privim sfioși spre Eden... Tedi dragă, pune acolo Sus-Sus o vorbă bună pentru robii Domnului.

Un prieten statornic, admirator al Domniei Voastre, pre numele său

Ovidiu SUCIU

P.S. Ziceam Domniei Voastre, amintindu-mi de Fănuș Neagu, care, cu umorul său spumos, zisese odată: „Am făcut un vin de-mi venea să-i zic: „Dumneavoastră”...”

Domnul profesor doctor Teodor Ardelean merită titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității noastre

Dr. Viorel POP

Domnul prof. dr. Teodor Ardelean, proeminentă personalitate băimăreană, politician de vârf și distins om de cultură, este cu siguranță, de aici din Maramureș, „cel mai mare” și cel mai bun prieten al Universității „Vasile Goldiș” și al rectorului fondator, prof. univ. dr. Aurel Ardelean.

În timp ce domnul prof. univ. dr. Aurel Ardelean a fondat la Arad, acum 24 de ani, o nouă universitate, la Baia Mare, domnul prof. dr. Teodor Ardelean a fost primul decan al filialei universității noastre, începând acum 15 ani o muncă fructuoasă care a dus la școlarizarea, până în prezent, a peste 16.000 de studenți și masteranzi în domenii mult solicitate de comunitatea Băii Mari și a județului Maramureș.

Întâmplarea fericită face ca amândoi: „Rectorul Fondator” și „Primul Decan” băimărean să poarte același nume – Ardelean.

Dar nu întâmplarea face ca acum să fi sosit timpul ca numele „ARDELEAN” să fie înscris în cartea celor care au fost onorați cu înaltul titlu de *Doctor Honoris Causa* al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad.

În susținerea ideii că băimăreanul prof. dr. Teodor Ardelean este cel mai mare, cel mai bun prieten al universității noastre vine nu doar

faptul că Domnia Sa a fost primul decan al filialei din Baia Mare, ci și acela că este, neîntrerupt, un susținător de suflet al acesteia, participând de fiecare dată la festivități, acțiuni culturale, științifice și de orice altă natură, oferindu-ne dezinteresat un ajutor neprețuit, fără ca noi să-l răsplătim în vreun fel. Ne-a ajutat inclusiv la autorizarea și acreditarea programelor de studiu.

De departe, este cea mai cunoscută și apreciată personalitate maramureșeană. Preocupat de soarta și nevoile spirituale ale românilor din afara granițelor țării, domnul dr. Teodor Ardelean patronează revista de credință și cultură românească *Familia Română*, cea mai răspândită publicație a țării noastre, contribuind eficient la solidaritatea românilor, oriunde ar fi ei pe continentele lumii, lucrare întregită cum nu se poate mai bine prin zecile de biblioteci deschise în străinătate.

Pentru Domnia Sa nu putem avea decât cuvinte de mulțumire, considerație și profund respect. Este o personalitate de o erudiție remarcabilă, cu o amplă implicare civică, un orator de o forță extraordinară, negreșit binecuvântat de Dumnezeu, un om cu o inimă uriașă.

Merită cu prisosință să-i acordăm titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității noastre.

Dr. Teodor Ardelean – gânduri la consacrarea Domniei Sale ca *Doctor Honoris Causa*

Dr. Ilie GHERHEȘ

Se spune că recunoștința este o floare rară. Cu siguranță că și mai rar ne este dat nouă oamenilor de rând să ne iasă în cale. Și totuși! La acest inefabil moment existențial te încearcă gânduri bune de aduceri aminte. Și amintirea devine un balsam, un leac tămăduitor care stămpără trecutul și luminează îngăduitor viitorul.

Mi-am amintit, deci, de momentul când am auzit eu prima dată de Domnul Teodor Ardelean. Eram tânăr adolescent și cochetam cu aburii enciclopedici ai filozofiei și, ca atare urmăream, cu disciplină desăvârșită, la televizor, emisiunea concurs de cultură generală „Cel mai bun continuă”. Acest concurs a fost să fie câștigat de mai multe ori de tânărul pe atunci, studentul în filozofie Teodor Ardelean. Apoi a tot continuat să câștige.

Pașii vieții m-au purtat, în anii următori, într-o tabără de instruire a tineretului studios, cu câte trei elevi din liceele Economic, Sanitar, Pedagogic și de Artă din fiecare județ al României și din București. Domnul Teodor Ardelean era „profesorul Maramureșului”, profesorul nostru estival. Și de data aceasta mi-a rămas în memorie prin confruntarea pe care a avut-o cu doi profesori universitari din București care ne vorbeau despre destinul tragic al Basarabiei, un subiect tabu pe atunci, răspunzând la o întrebare provocatoare a unei eleve pedagogiste din Arad. Domnul Teodor Ardelean a avut curajul să afirme atunci că nu crede că U.R.S.S.-ul o să lase Basarabia să se unească cu România, ba mai mult că și basarabenilor le convine să se știe protejați sub umbrela de securitate a Uniunii Sovietice. A rămas să aibă dreptate până azi. Din păcate!

A fost să fie apoi anul revoluției (1989) și anul 1990, când l-am reîntâlnit cu ocazia înscri-

erii mele în Vatra Românească și apoi în P.U.N.R. Personalitatea Domniei Sale m-a atras ca un magnet, în preajma sa simțindu-mă întotdeauna mai ocrotit și mai în siguranță. Teodor Ardelean are vocația prieteniei, a risipirii prin prieteni, devenind banca în care „prieteni” investesc întotdeauna, în câștig. Dumnealui nu amână răspunsul niciodată, nu îl pasează. Dimpotrivă, se „încarcă” de îndată cu problema ta, și-o asumă până la rezolvare, punând-o la inimă; poate și de aceea are o inimă suferindă! Iar tu, de îndată ce i te-ai încredințat, te simți ca purificat, te simți „de mână” cu îngerul tău păzitor și ai încredere că totul este posibil, că nu există obstacol de nebiruit.

Domnul Teodor Ardelean este un patriot fără cusur, este un enoriaș incurabil al religiei numită lectură, având cei mai mulți prieteni – cărțile, cu care colindă toată ființa românească risipită prin lume, înființând nenumărate filiale ale bibliotecii de Maramureș. Mi-a fost dat de multe ori să-i întâlnesc această amprentă a lucrului bine făcut, să dau de urmele Dumnealui, să constat că a lăsat o „dără de lumină” chiar și acolo unde mă așteptam cel mai puțin, schimbând astfel paradigma. În aceste inefabile locuri n-a ajuns niciodată singur, a ajuns cu „copilul său de suflet” – revista *Familia Română* pe care, de îndată ce a preluat-o, și-a asumat-o dându-i o altă anvergură, forțând orizonturi nebănuite până în intimitatea oricărui român trăitor oriunde pe pământ. Domnul dr. Teodor Ardelean este omul faptelor sale devenind prin acestea un apostol al religiei numită românism; începându-și orice demers în acest sens, cu postulatul că „Maramureșul este în toate”, iar faptele sale, depășind așteptările celor cărora li se adresează, devin sămbure de legendă, în jurul dumnealui apărând legende.

Teodor Ardelean – personalitate providențială

Dr. Ștefan VIȘOVAN

Titlul de *Doctor Honoris Causa* este cea mai înaltă distincție academică pe care o poate acorda o universitate, iar sintagma în sine evidențiază faptul că titlul despre care facem aici vorbire se atribuie, pe baza unei selecții riguroase, doar acelor persoane care, pe lângă prestații excelente în domeniile lor de activitate (profesional, socio-administrativ, politic, științific etc.), și-au câștigat o reputație exemplară, aducând onoare cetății, ținutului și nației întregi. Cu alte cuvinte, universitatea, validează, fără nicio rezervă, meritele multiple ale unor personalități, care s-au impus deja la nivel național și internațional, conferindu-le, în ședință publică, în urma unui ceremonial specific, însemnele excelenței academice: diploma de *Doctor Honoris Causa* și roba. Pe diplomă sunt menționate, concis, motivele care au determinat senatul să inițieze și să finalizeze acest demers. În cazul domnului dr. Teodor Ardelean, motivele conferirii acestui onorant titlu se puteau extrage dintr-o paletă extrem de largă de domenii care poartă, într-un fel sau altul, amprenta implicării ziditoare, a competenței și erudiției Domniei Sale. Domnul dr. Teodor Ardelean dispune de cele mai înalte certificate de validare **în politică** (a fost senator și vicepreședinte al Senatului României); **în administrație** (a fost vicepreședinte al Consiliului Județean); **în management cultural** (este directorul celei mai mari biblioteci departamentale din țară, putând concura sub toate aspectele cu orice bibliotecă de același profil din lume. Ea este, în cea mai mare parte, atât în ceea ce privește edificiul în sine, cât și funcționalitatea propriu-zisă, rezultatul unei concepții proprii a domnului dr. Teodor Ardelean, desăvârșit strateg în materie de biblioteconomie, a cărui viziune despre rolul și locul bibliotecii, ca instituție de cultură în comunitate este modernă, lucrătoare și eficientă. Manageriatul asigurat de dr. Teodor Ardelean conferă bibliotecii distincție, promptitudine în procesul de achiziție și deservire, asigurându-i totodată o dotare de nivel european); **în relațiile cu românii aflați în afara granițelor țării** (a deschis zece biblioteci pentru românii din străinătate, realizare ce de-

pășește „la pas” tot ce au întreprins, în acest domeniu, ministerele noastre de externe și de cultură de după decembrie 1989. Domniei Sale, direct, și nu vreunui guvern, minister sau departament care-i are, chipurile, în grijă pe românii de pretutindeni, sunt adresate sentimentele de mulțumire și recunoștință ale comunităților românești de pe multe meridiane ale globului, care acum pot citi literatură și studii de specialitate în limba maternă. Prin grija și eforturile Domniei Sale au luat ființă următoarele biblioteci: Biblioteca „Transilvania” și Biblioteca „Maramureș” – ambele la Chișinău, în Republica Moldova, Biblioteca „Mihai Eminescu” în cadrul Institutului Cultural Român din Budapesta, Biblioteca „Ioan Alexandru” din Glasgow – Scoția, cărora li se adaugă bibliotecile din localitățile Biserica Albă – Ucraina, Montreal – Canada, cele de pe lângă Universitățile din Salamanca și Alicante, cea din cadrul Institutului Multicultural din Alcalá de Henares și cea de pe lângă Biblioteca Municipală din Coslada – toate patru în Spania). Pe această linie se înscrie și activitatea Domniei Sale ca redactor-șef al „Familiei Române” – revistă de cultură și credință românească, având colaboratori din numeroase țări și fiind distribuită comunităților de români stabiliți în diferite state ale lumii, precum și tuturor ambasadelor, consulatelor României, episcopilor, mitropoliilor și protopopiatelor românești din străinătate, ea prestând cele mai grăitoare servicii de reprezentativitate cognosciv-imagistică în ochii tuturor românilor peregrinați pe meridianele lumii.

Domnului dr. Teodor Ardelean i se putea acorda titlul de *Doctor Honoris Causa* și pentru **activitatea științifică și publicistică**. În acest sens este de menționat faptul că este autor a patru cărți, că a elaborat numeroase prefețe, postfețe și a îngrijit mai multe antologii, că este redactor responsabil sau editor al câtorva lucrări importante, că a inițiat și coordonat aproape o sută de programe culturale soldate cu publicare de volume, că are peste două sute de articole în tomuri colective sau în periodice, că a susținut peste șaptezeci de comunicări științifice la manifestări naționale și internaționale, că, în di-

ferite lucrări și în presa autohtonă, Domnia Sa adună aproximativ 1500 de referințe critice și mențiuni etc., etc. Dacă ar fi optat pentru cariera universitar-academică – și o poate face oricând – grila de promovare l-ar fi plasat de mult în postura de profesor. Asta o spunem mai ales pentru unii universitari sceptici și exclusiviști, care, ajunși conferențieri cu trei broșuri, se căznesc să inventeze bariere în calea promovării valorilor autentice.

Dar pentru Senatul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad a cântărit mult și faptul că domnului dr. Teodor Ardelean i se datorează, în cea mai mare măsură, înființarea filialei de la Baia Mare, Domnia Sa fiind chiar primul decan al acesteia.

Ce ar mai fi de spus? Că titlul conferit astăzi domnului dr. Teodor Ardelean se așază maiestuos alături de cele aproximativ cincizeci de ordine și distincții primite de Domnia Sa de-a lungul timpului, dintre care se impun a fi amintite aici măcar câteva: Ordinul *Meritul Cultural* în rang de cavaler (2004), *premiul „Ion Petrovici”* al Academiei Române (2011), *Distincția Culturală* a Academiei Române (2013). Și suntem convinși că seria este departe de a fi încheiată...

Se pare că, mai ales în anii din urmă, lumea intelectuală este bântuită de o teamă stupidă de superlative, o fobie inexplicabilă care poate degenera în nihilism. Limba nu poate trăi fără acest sector lexical al superlativelor, ele însă trebuie folosite cu măsură, cu decență și doar atunci când suntem siguri că situația le reclamă. Pentru că limba este, într-un fel sau altul, oglinda realității. În cazul domnului Teodor Ardelean superlativele reprezintă un mod de a fi, de a se comporta, de a zidi. Superlativele, vrem nu vrem s-o recunoaștem, sunt atributele firești ale demersurilor, proiectelor și întreprinderilor Domniei Sale în plan material

sau spiritual și se întâmplă astfel pentru că este adeptul lucrurilor bine făcute, bine înțelese și bine pornite, pentru că nu se angajează în desfășurări mărunte, ci, dimpotrivă, preferă să se implice în proiecte de anvergură, unice, gândite de Domnia Sa însuși în momentele de neodihnă, proiecte care – fără excepție – vizează împliniri înalte pentru comunitate, înțelegând prin aceasta nu un lexem vid, rostit conjunctural, ci comunitatea concretă în care i se derulează existența: locul de muncă, orașul, județul, țara.

L-am auzit uneori pe domnul Teodor Ardelean vorbind despre providențialismul persoanelor. Trebuie să recunoașteți că **providențial** este un superlativ cu conotații divine, care combină predestinarea cu intervenția oportună,

salutară și cu efecte majore pe termen lung. Providențiali au fost, în concepția Domniei Sale, făuritorii Marii Uniri, providențiali au fost domnitorii ziditori de țară și politicienii mari care au știut să ia decizii majore la vremuri de restriște. Făcând un salt peste timp, providențial a fost profesorul universitar dr. Aurel Ardelean, când a inițiat la Arad o instituție de învățământ superior, care s-a impus cu autoritate în lumea academică și al cărei conducător este și astăzi.

Dar providențială a fost și implicarea domnului Teodor Ardelean în înființarea la Baia Mare a filialei universității arădene, filială care, într-un timp relativ scurt, a devenit cea mai dinamică și mai bine organizată filială a instituției-mamă și care, în perioada de început, a fost condusă de însuși Teodor Ardelean. Providențială pentru municipiul și județul nostru este și Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”. Gândiți-vă doar la faptul că acest templu al cunoașterii, gândit și ctitorit de domnul Teodor Ardelean, oferă studențimii băimărene condiții excepționale de studiu, pe care niciuna dintre universitățile la care ei studiază nu li le pot asigura. Gândiți-vă și la faptul că acolo se desfășoară cele mai importante activități culturale-științifice ale județului, că această instituție, tot la inițiativa domnului Teodor Ardelean, investește – singura din țară – eforturi intelectuale și materiale consistente pentru a-i sărbători pe cei mai vrednici fii ai ținutului, oferindu-le volume biobibliografice aniversare, lansarea cărora devine, de fiecare dată, un eveniment cultural de înaltă ținută.

Domnul Teodor Ardelean mai are o calitate rară: este vorba despre forța de a refuza funcții și demnități oferite la cel mai înalt nivel. Dacă mulți politicieni, de ocazie, firește, se înghesuie ca la moaște când e vorba despre așa ceva, domnul Teodor Ardelean vede lucrurile dincolo de fotoliu și are o viziune superioară asupra lor. Poate și pentru că *a gustat* din felurite demnități, inclusiv din aceea de întâi om în stat – fie doar și pentru un foarte scurt timp.

Nu putem încheia fără a sublinia erudiția, adesea uluitoare, a domnului dr. Teodor Ardelean. Este vorba despre o erudiție proprie doar persoanelor alese, charismatice, superioare, cărora le este străin exclusivismul și egoismul academic. Erudiția Domniei Sale este una

elegantă, delicată și neofensatoare și nu este afișată niciodată pentru umilirea preopinentului sau pentru punerea lui în situații jenante. Erudiția Domniei Sale – deosebit de acoperitoare – este dublată de o spontaneitate alimentată de lecturi fără număr și de o cantitate uriașă de informație din cele mai diferite domenii.

Credem cu tărie în temeinicia gestului de astăzi al Senatului Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, cu atât mai mult, cu cât domnul Teodor Ardelean nu și-a extras nici autoritatea, nici competența din instituțiile și organismele pe care le-a condus și nici din entitățile academice, culturale sau profesionale care l-au cooptat sau gratulat, ci, dimpotrivă, a fost de fiecare dată generator de autoritate și prestigiu.

DISCURS DE ACCEPTARE

Despre Panteonul Național al Românilor

Dr. Teodor ARDELEAN

Era o vreme în care discuțiile curgeau fluent și consistent cu privire la Panteonul Național Românesc. Astăzi, astfel de „trimiteri” sunt atât de rare, încât pare, fie că această chestiune a fost „epuizată”, fie că nu mai are importanță. Din păcate, Problema unui Panteon Național, nu numai că n-a fost rezolvată, dar s-a pus rar și firav, iar „răsadul” acesta nici măcar n-a fost repicat. A spune că nu are importanță o astfel de „dimensiune cardinală” asupra „devenirii românești” e similar cu a extrage România din rândul națiilor civilizate ale lumii.

Dar să nu se creadă cumva că n-am reținut dezbaterile din ultimii ani cu privire la „întregirea familiei regale române”. Nici vorbă, și la acest capitol aş putea chiar să mărturisesc o istorioară scurtă din anii mei de jertfă parlamentară. Eu așa îi numesc, și membrii familiei mele pot mărturisi cât de mult le-am lipsit atunci când mi-am satisfăcut „serviciul civil parlamentar”. Eram într-o delegație în Portugalia, cu majoritatea colegilor mei din Comisia de Privatizare ce funcționa cu program permanent de comisie la nivelul Senatului României cu scopul de a elabora setul de legi pentru privatizare. Portugalia avea o bună experiență în dezetațizarea băncilor și schimbul de experiență a fost foarte util. Colegul meu, vrednicul de pomenire dr. ec. Viorel Sălăjean, mi-a șoptit, încă din

momentul în care rezolasem banii pentru sponsorizarea deplasării, că vom avea parte de o mare surpriză. Și, ca să scurtez istorioara, surpriza a fost că noi, membrii delegației, am fost primii români care, după 1989, am putut vedea, la o mănăstire din Lisabona, sicriile lui Carol al II-lea și al Elenei Lupescu, pe care le-am fotografiat contra cost și cu care ne-am fotografiat contre-jour. Iar la sosirea în țară am publicat o pagină, format A1, în *Romanian Business Journal*, insistând pe necesitatea aducerii acasă a acestor „posesiuni de tezaur”. Erau anii în care, atât șeful statului, cât și șefii partidului ce se voia stat, iar la noi toate partidele în ultima vreme își doresc repede să devină așa ceva, nu agreau Regalitatea. Nu-i permiteau Regelui Mihai I să intre în țară, erau boicotate adunările publice care vizau solicitări de tipul „Monarhia salvează România” și așa mai departe. În consecință, tot efortul nostru de a pune pe tapet ideea reconstituirii și reîntregirii Panteonului Național a picat într-o manieră cel puțin „neinspirată”.

Am dorit să menționez această scurtă poveste reală doar ca pretext de discuție. Panteonul unui neam cuprinde într-adevăr, în primul rând, elementele de „urmă istorică” ale conducătorilor aceluia neam. Să ne închipuim că ordonăm laolaltă într-o aranjare arhitecturală potrivită

mormintele lui Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Vasile Lupu, Neagoe Basarab și Constantin Brâncoveanu, Avram Iancu și Andrei Șaguna, Alexandru Ioan Cuza și Carol I, Ferdinand și Carol al II-lea. Să zicem că acest loc ar fi la Curtea de Argeș, dar cine a vizitat Escorialul de lângă Madrid ar fi invidios pe spanioli. Apoi pe eroii de la Rovine și Călugăreni, Posada și Podul Înalt, Șelimbăr și Guruslău. Ar urma monumentele funerare sau cenotafele arhierilor bisericii, dascălilor celor mai merituoși, cu deosebire ale celor care au aruncat primele semințe în ogorul întelenit al culturii române (Gheorghe Lazăr, Ion Maiorescu, August Treboniu Laurian, Aron Pumnul), ale primilor maeștri ai condeiului românesc (Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Dimitrie Cichindeal, Paul Iorgovici, Ion Barac, Ion Budai-Deleanu, Timotei Cipariu, George Barițiu, Andrei Mureșianu ș.a.), ale primilor binefăcători (Emanuil Gojdu, Ioan Oltean, Vasile Stroescu, Jacques Elias).

Dar să ne oprim puțin dintr-un iureș ipotetic și să cugetăm la imposibilitatea unei astfel de edificări instituțional-monumentale la scara reală a lucrurilor. Și, după cum spune metoda, să refacem construcția ideală într-o altă formulă. Deci, excursia în această variantă s-a terminat și revenim în realitate.

În realitate, un Panteon Național ar putea fi, nu doar o instituție-monument, un MAUSOLEU, sau o HIEROPOLĂ a românilor, ci și una document. Poate fi o Carte a Memoriei, o Carte de identitate, un Corpus al elitelor, un Muzeu al Valorilor Națiunii, un Codex al originilor patriei și limbii, un Ghid al semnelor majore din Cartea vieții poporului român în toată perioada facerii, refacerii și transfacerii sale, o Coloană a infinitului care să redea verticalitățile române din toate domeniile. O istorie și o protoistorie, o istorie tâlcuită și templuită, o arhivă cvasicompletă, un Sanctuar al întemeierilor naționale și al mersului luminii către popor. O ASTRA rediviva, o Academie Vivantă. Precum Obligație Națională considera Noica a facsimila manuscrisele eminesciene, Obligație Națională este a-l citi, reciti, studia, comenta... Dar nu doar pe el, Vârful Muntelui Luminării, ci toată viețuirea, toată istoria, toată încordarea. A reproduce, a căuta, a cânta, a serba, a învinge îndărătniciile și zeflemia, căci oricât de modești am fi, tot trebuie să recunoaștem că Lumea românească s-a

născut din și prin miracol, atât la vremea începuturilor, cât și în toate articulațiile de mai târziu, inclusiv în vremurile ASTREI, cea mai de seamă construcție de suflet a Românilor, premergătoare Academiei Române, pe care, de altfel, a și pregătit-o să fie!

Ar fi o întâlnire a noastră cu Noi înșine. Căci asta este la toate popoarele Panteonul lor național. Danezii au avut fericirea să poată aduna în 2-3 locuri tot patrimoniul lor istoric de jertfă. Francezii și englezii, tot asemenea. Ungurii, la fel. A venit vremea, cred, să repunem pe tapet ideea și să lucrăm la ea. Unii îl vor aduce pe Bălcescu acasă din Italia, pe Aron Cotruș din Mexic, pe Grigore Nandriș din Irlanda, pe Barbu Văcărescu din Famagusta, alții îi vor ridica mai sus pe Ion Codru Drăgușanu, Radu Paisie, Niceta Remesianul, Dionisie Exiguul,

Ioan Cassian, Ioan Valahul, Ioan Iacob Hozevitul, să se vadă mai bine însemnătatea operei lor. Vor fi dintre cei harnici care vor scoate la lumina rampei luptele ardelenice pentru înființarea Societății pentru fond de teatru român, iar alții vor evidenția contribuțiile Familiei Hurmuzaki la strângerea documentelor doveditoare pentru atestarea noastră ca neam.

Se vor găsi ostenitori care, beneficiind de sănătoasă îndrumare, vor evidenția rolul de pedagog național-cultural al lui Alexandru Roman, cărturar eminent ce i-a avut la Universitatea din Pesta studenți pe Ioan Slavici, Iosif Vulcan, Enea Hodoș, Vasile Goldiș, Amos Frâncu, Virgil Onițiu, Elie Miron Cristea, Valeriu Braniște, Aurel Lazăr, Ilarie Chendi și alții. De aceea Academia Română l-a așezat între fondatorii săi, alături de alți fruntași, frumos distribuiți pe provincii ale limbii române și traiului românesc.

Sub semnul vectorial al scoaterii din uitare, alți cercetători și binefăcători vor reface

axa contribuțiilor românești la ridicarea proprie, dar și a umanității în general. Numărul 4, din 15 aprilie 1895, al Revistei „Transilvania” trebuie așezat în Panoul de onoare al lucrurilor remarcabile și pentru că ne semnalează „inaugurarea Fundației Universitare Carol I din București”, dar chiar și pentru menționarea unei „mici” invenții românești: Iuliu Florea, un tânăr român din Pesta a inventat o „mașinărie” menită să servească la „evitarea ciocnirii trenurilor”.

Prin mănoase și salutare activități, alți bărbați ai timpului cu curgere consistentă vor redescoperi și reazeza în zona de funcționare a sintagmei sfinte „Vrednic este” pe dr. Silvestru Morariu Andrievici, arhiepiscop al Bucovinei și mitropolit al Bucovinei și Dalmației, membru în Senatul imperial, mare Mecena român la final de secol XIX, pe care presa românească, atunci când vrednicul de pomenire s-a săvârșit la Domnul, l-a însoțit cu cele mai alese și calde expresii binevoitoare. „Salutara lui activitate – menționa Revista *Transilvania* – l-a făcut neuitat și nemuritor (și în istoria țării, și în cea a bisericii ortodoxe române), lângă glorioasele nume ale unui Antim al Munteniei, Veniamin al Moldovei, Andrei (Șaguna) al Ungariei și Transilvaniei...”.

În acest așezământ virtual al Neamului Românesc va trebui așezat și chipul minunat al Mitropolitului Dr. Victor Mihaly de Apșa, la un loc cu toate frumusețile cultice pe care le-a săvârșit în permanenta sa încercare de a cultiva desăvârșirea. Înconjurat de imensa simpatie a credincioșilor, slujbele ținute de „bărbatul marilor dorințe populare” au stat sub semnul demnității, meritului apostolic și erudiției cucernice.

Nu ar trebui scăpate din vedere nici micile contribuții locale care au jucat un rol imens pentru promovarea în popor a nobilelor scopuri culturale. Întemeierea societăților de lectură – vezi contribuția lui Petre Dulfu, la Baia Mare și altele asemenea –, înființarea bibliotecilor populare, a școlilor de specialitate agricolă, a băncilor și cooperativelor de credit rurale, editarea broșurilor cu cântece și poezii populare (Simion Florea Marian, Ion Pop Reteganul) au constituit elemente de consecvență pentru o politică reală de emancipare, fără de care ar fi fost imposibilă propășirea națională.

Un loc distinct într-un astfel de AȘEZĂMÂNT SACRAMENTAL trebuie să-l aibă acei bărbați care s-au preocupat de editarea lexicoanelor, dicționarilor și a altor scrieri enciclopedice (crestomații, antologii, bibliografii), cu scopul de a contribui pe această cale la popularizarea științelor și artelor și la „lățirea” cunoștințelor folositoare „în sânul” poporului

român: B. P. Hasdeu, Lazăr Șăineanu, Theodor Speranția, Gh. Adamescu, Corneliu Diaconovici, Gh. Lahovari, Al. Xenopol, Ovid și Nicolae Densusianu, Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, N. Iorga.

Dar mai „ales” trebuie cuprinși cei ce au cultivat limba și au sporit-o în frumuseți, prin texte cu strălucire de pietre prețioase, care i-au pus în evidență bogăția și rigoarea, bazinul de conservare și forța armoniei, pe măsura sufletului românesc, atât de binecuvântat în sentimente bune. Iată cum sunau un îndemn și o constatare, de la începutul secolului XX, ale acestor intelectuali dedicați: „Una suntem în limbă, una suntem în sentimente și un singur, singur și sublim scop avem cu toții: cultura limbii și a literaturii române, singura cale și unicul mijloc prin care se manifestă, se afirmă și trăiește un popor. Astfel voim noi... să îndreptăm pașii neamului nostru pe calea păcii, pe calea luminilor, a adevărului și a frumosului și în limba sa să-l facem părtaș de toate bunătățile unei adevărate culturi și curate iubiri...”. Textul acesta, publicat în anul 1904, sub semnătura lui Nicolae Oncu din Arad, ar putea fi majusculat basoreliefic în orice „casă a limbii române”, din orice parte a universului românesc. Aici îi așezăm, cu toate contribuțiile lor pe Timotei Cipariu și blăjenii săi, pe Vasile Alecsandri și pe Mihai Eminescu, pe Titu Maiorescu și Alecu Russo, pe Odobescu și Goga, pe Atanasie Marienescu, Grigore Silași sau Nicolae Drăganu, Sextil Pușcariu sau George Coșbuc, Ion Agârbiceanu sau Andrei Bârseanu...

Dar dintr-un Panteon Național al Românilor nu pot lipsi domnitorii și ziditorii de Țară, deci evident NU cei ce și-au risipit „domniile” în lucruri „pieritoare”, ci cei care prin numele lor constituie oricând APEL la memoria Neamului. Căci un Panteon este un Capitoliu, un loc în care să ne putem întâlni cu toții... să ne putem lua rămas bun de la toți cei binemeritați istoric... de la personalitățile noastre cosmice... Iar alături de aceste figuri ilustre, icoane ale nației, vin imediat oamenii de stat în frunte cu Kogălniceanu și Cuza, Carol I și Ferdinand I, Carol al II-lea și Mihai I, Neamul Brătienilor, Neamul Ghica, Cantacuzinii, Brâncovenii, Neamul Movileștilor, Sturza, Știrbei, Familia Golescu, Familia Hurmuzaki, Neamul Inculeț, George Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Iuliu Maniu ș.a.m.d. Iar la apelul de onoare nu poate fi absent nici Dimitrie Cantemir, nici Miron Costin, nici Simion Bărnuțiu, nici Dimitrie Gusti, nici Emil Racoviță, nici Anghel Saligny, nici Simion Mehedinți, nici Iuliu Hațieganu...

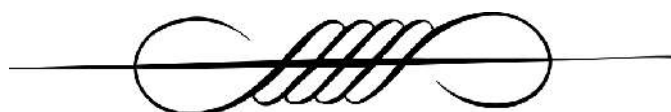
Realizați, dragi auditori, câtă bogăție nominală, ce superbie de șoapte, câtă vibrație! Avram Iancu și Horea, Spiru Haret și Ion Bianu, Grigore Antipa și Victor Babeș, George Enescu și Ciprian Porumbescu... Neamul Rațiu, Neamul Rosetti, Neamul Mocioni. Neamul Mușatinilor, dar și Neamul Moisi. Neamul Negruzzi, dar și Neamul Papacostea sau Papilian. Neamul Minovici și Neamul Lovinescu. Neamul Popovici Barcianu, dar și Neamul Donici. Neamul Djuvara, dar și Neamul Kretzulescu, Neamul Lapedatu, dar și Neamul Papahagi... Neamul Dragalina, Neamul Gafencu, Neamul Golopenția...

Ne oprim aici din rațiuni de economie a exemplilor. Panteonul Național al Românilor nu se va rezuma însă doar la aceste contribuții, pentru că pildele de jertfă personală pe altarul Nației sunt mult mai multe. Iar toate acestea construiesc imaginea de ansamblu, doar prin multitudinea și diversitatea mozaicului. Constantin Noica caracteriza foarte plastic contactul de lectură cu creația lui Eminescu: „Întâlnirea cu Eminescu nu este o chestiune de exactitate, ci una de vibrație”. Nici întâlnirile pe care vi le-am propus, ipotetic, în acest Panteon nu au valoare de precizie a încadrării, ci una de sensibilitate, de vibrație, de suflet. În acest univers atât de complex vom putea decela evoluțiile și trecerile, urcușurile și speranțele. În acest spațiu virtual vom putea întâlni real superbiile române. Și Ipoteștiul, și Boianul, și Bințișul, și Petrovasâla, și Uzdinul. Și pe Domnul Perpessicius, și pe Domnul Xenopol, și pe Domnul Călinescu. Și „Familia” lui Iosif Vulcan și „Curierul românesc” al lui Heliade Rădulescu. Și „Cartea de Aur” a lui Teodor Păcățian; și cărțile lui Varlaam și Dosoftei; și faptele de arme ale lui Pavel Românul de pe „Câmpul Pâinii” de lângă Orăștie; și corespondența lui Nicolaus Olahus cu Erasmus din Rotterdam; și isprăvile, toate, ale lui Nicolae Milescu, dascălul lui Petru, cel care mai târziu

va ajunge Petru cel Mare al Rusiei; și contribuțiile de limbă ale aceluiași moldovean, pentru care a fost considerat întemeietorul literaturii laice rusești; și întemeierea la 1701 a Academiei Teologice de la Kiev de către Mitropolitul Petru Movilă...

În ce fel de circuit de valori eram cuprinși noi românii, de am fost atât de implicați în zidirea și susținerea mănăstirilor din Sinai, Ierusalim sau Athos?! Cum ne putem explica faptul că, la moartea lui Constantin Cantemir, slujba a fost ținută de trei patriarhi în funcțiune (Ierusalim, Antiohia și Alexandria) și de un al patrulea fost în funcțiune și care trăia pe aici?! De ce l-a rugat Petru cel Mare pe Dimitrie Cantemir să-l însoțească, în 1722, în războiul împotriva perșilor, în calitate de șef al cancelariei civile, dacă nu pentru excepționala sa erudiție pe care i-a și folosit-o, fostul domn moldovean tipărindu-i acolo pe front lui Petru manifeste cu litere persane, arabe, indiene, armenesti și turcești care au fost răspândite în folosul puterii rusești printre popoarele Asiei! Iar, fiul lui Dimitrie Cantemir, Antioh, considerat de străini „singurul savant între nobilii ruși din acele vremi”, a ajuns ambasador al Rusiei la Paris și Londra și apoi prieten al lui Montesquieu. Și exemplele ar putea continua în acest format de evidențiere... Căci e foarte limpede că numai în acest fel de coborâre în arhive și biblioteci, muzee și colecții, pentru a extrage fapte memorabile, ne vom putea ridica la slava Cerurilor Patriei. Ceruri care pot mântui prin limbă și prin simț istoric pe toți cei ce cred în valorile naționale, în inteligența autohtonă, în lucrarea cea mare și sfântă a Sufletului Românesc, acest Spiritus Rector al Culturii Române!

În concluzie nu putem zice decât: Doamne, îți mulțumim că ai ajutat poporul Român să se lumineze într-atâta, încât să găsească și calea către Tine și drumul către Sine! Doamne, ocrotește-i pe mai departe pe români, pentru a-și putea păstra Ființa și Identitatea neștirbite!

Mihai Eminescu și delta noastră identitară

Dr. Cornel MUNTEANU

Traversând cele două centenare, Mihai Eminescu rămâne să exercite asupra postumității deopotrivă fascinația lecturilor noi, dar și temeri tainice ale misterului cuvântului său. Nu doar că ne-a lăsat moștenire o operă, care și-a validat consacrarea în cele două centenare, dar a creionat și un curent, a stârnit stări și pasiuni, a provocat și angajat o cultură să-și depășească orice complex al culturii socotite minore. Un asemenea monument cultural, care este opera în integralitatea manifestărilor scrisului său, iată, a adunat și tezauryat o imensă literatură critică, depășind cu mult cantitatea operei în sine. Fenomenul receptării critice a lui Eminescu este, azi, după cele două centenare încheiate, terenul fertil de manifestare al unor paradoxuri tot mai amânate de a fi soluționate. Foarte diversă și neuniformă, într-o varietate de discursuri și stiluri, critica eminescologică riscă însă să se sustragă oricăror clasificări și ordonări, fiindcă îi lipsesc tocmai instrumentele de analiză, iar sinteza integratoare se tot amână de pe o generație pe alta. Și, cum o operă de asemenea anvergură a stârnit atâtea opinii critice, în moștenirea eminesciană, opera, spiritul și omul care i-au dat naștere au adus și două mari atitudini, relevabile încă din timpul vieții poetului: una de valorificare pozitivă, generatoare a unor mari studii critice, în ceea ce numim eminescologie, și cealaltă de contestare și valorizare negativă. Pe traseul postumității, aceste atitudini reapar surprinzător de diversificate și dinamice, generând apoi și starea culturală subiacentă, eminescianismul.

Imaginăm cultura română înscriind o deltă care devine chiar efigia identității noastre, rotind uniform vârful unghiurilor care o compun, până acolo unde fiecare din ele poate deveni piatra unghiulară majoră. Un vârf al deltei identitare îl formează sunetul, prin blazonul lui George Enescu, alături este piatra prin efigia lui Constantin Brâncuși, iar cel care întregeste această deltă este cuvântul, prin poezia lui Eminescu. Iată, deci, baza deltaică, prin temelia materialului, care susține edificiul cultural pentru ridicarea monumentului culturii naționale, la dimensiunea spiritualizării prin muzică

și poezie. Privit dinspre această perspectivă a poeziei, Mihai Eminescu pare că împlinește toate atributele triadei deltaice, căci sonul versului său concentrează simfonii și lieduri pe întreaga claviatură a identității; după cum, ceea ce ne-a lăsat prin postumele sale sunt de fapt construcții monumentale cu blazon brâncușian.

Avem în față opera în integralitatea sa, care ni se oferă. Ce dăm noi în schimb? Cum îl percepem noi, cei de azi, pe Eminescu? Ce rămâne din Eminescu azi? Iată tot atâtea paradoxuri ale receptării lui Eminescu pentru postumitatea sa. Dacă prea puțin poetul a avut și un critic să-i perceapă viziunile și ideile sale, în antumitate, cu postumitatea ne situăm în aceeași zodie a paradoxurilor, în raportul operă-critică. Blazonul identitar a devenit stindard arborat și fluturat de tot felul de ideologii și politici, de la cele tradițional-naționaliste la cele autocrat-dictatoriale, fiecare luând din operă ce le-a convenit. A fost și marfă de schimb, „figura sa identitară” devenind siglă pe bancnotele post-revoluționare. Cu ocazia centenarelor sale, s-au adus omagii și s-au scris poezii de circumstanță, cu expresii hilare, poetul Mihai devenind „tovarășul Mihai”. S-a întâmplat ca, la puțin timp după moartea survenită în 1889, poetul nostru Mihai Eminescu să intre în conștiința românilor ca o figură de excepție, căreia i se cuvine prețuire și adorație. Românii și-au căutat dintotdeauna astfel de repere identitare, pentru a se legitima în istorie și a-și alimenta conștiința valorii. Numai că, în atitudinea aceasta de raportare și identificare, specialiștii în sociologia receptării au vorbit de intrarea figurilor reprezentative într-o fază de legendă, pentru ca apoi să se retragă într-un mit cu caracter național. Mihai Eminescu a traversat, ca figură de excepție aceste faze, până la constituirea de sine a mitului cunoscut azi sub numele Mihai Eminescu – poet național. Mai mult decât atât, în fiecare din perioadele noastre istorice, cele de la traversarea secolelor, mai întâi anul 1900, apoi momentele de cumpănă istorică, Unirea de la 1918, Primul și Al Doilea Război Mondial, perioada comunistă și eliberarea de sub ea din 1989, ce coincidență sublimă, acest an 1989,

abia încheiat, Centenarul morții lui Eminescu și ivirea la lumină a libertăților noastre! o comemorare și o înviere! – românii au apelat la figura poetului național în numele și în baza propriei ideologii, adjucecat fiind de fiecare pentru a măsura și a motiva o acțiune istorică sau alta; regaliștii vedeau în poet idealurile politice ale conservatorismului, naționaliștii arborau idealul limbii române și al istoriei neamului ales, comuniștii găseau dreptatea egalitaristă și combaterea imperialismului politic, decembriștii anului 1989 îl descopereau în rugăciunile sale. O supralicitare a canonului estetic a alimentat, prin formulă și metodă, și canonul didactic. Ce profil de receptor ar avea acest cititor al secolului al XXI-lea și cât din conținutul postumității operei lui Eminescu i-ar răspunde formației, sensibilității și nevoilor sale de lectură, rămâne încă un deziderat de îndeplinit în societatea și cultura românească. De aceea, grija pentru ce transmitem generațiilor de tineri din școală, și mai ales, selecția și decupajele de text din Eminescu, care să devină repere pentru formația lor intelectuală, trebuie să intre în dialogul specialiștilor în didactica școlară. Având la îndemână acest instrument de valorizare și raportare, canonul didactic, autorii de programe și manuale de literatură caută soluții de a lărgi aria de acțiune a canonului estetic, oferind un Eminescu mult mai flexibil, provocator de lecturi mai degajate de constrângeri, și a cărui operă să rămână mereu deschisă în înțelegere și interpretare. Câteva bunuri câștigate în istoria literară, prin canonul tradiției, precum modelul de poezie, ca structură, limbaj și prozodie, ori acoperirea zonelor de interes, din conținuturile operei (erotica, natura, istoria, mitologia, filosofia) sunt fundamentale pentru a-l aduce pe Eminescu și opera lui mai aproape de cititorul școlar și să îmbogățească în substanță postumitatea culturală.

E un adevăr cert că modalitățile de inculcare a spiritului și melodiei versului eminescian în publicul școlar au dus la o diversificare a paletelor manifestărilor didactice referitoare la opera eminesciană: concursuri Eminescu, recitări din Eminescu, portofolii întocmite de elevi, cercuri de lectură, cenacluri de profil, teme suplimentare de studiu din poezia eminesciană. În mediul școlar, de la grădiniță până la liceu, dominante și cu mult entuziasm în implicare și angajare, sunt formele de recitare în montaje lirice. Acestea au însă și un recul: supralicitarea poeziei eminesciene, tot pe canon didactic, a memorării și declamării. Nu e un lucru dăunător că elevii noștri învață și recită din memorie

versuri eminesciene și transformă actul retoric al declamației în spectacol public. Memorarea și recitarea ar fi primul prag al apropierei și luării de cunoștință de/cu textul eminescian. Dascălul de literatură din școală ar trebui să valorifice acest potențial câștigat, ducând mai departe, la modul didactic, actul de conștientizare a valorii textului eminescian, pentru a perpetua postumitatea lui Eminescu.

Deși nu avem la îndemână o definiție validă pentru toate formele de manifestare ale acestui mod de critică legată de fenomenul Eminescu, aproximările și propunerile noastre par de domeniul iluzoriului sisific, dacă nu suntem noi înșine asemenea „furnicei” ce „cutează a gândi” necuprinsul, vorba poetului. În plus, s-a ajuns la o confuzie terminologică care se perpetuează, până la identificare, și azi în școala românească, între un studiu critic, înseriabil în „eminescologie”, și manifestarea în spirit eminescian, ce ține de „eminescianism”. Pe de altă parte, deși așteptam de la teoreticieni și critici de formație academică să lămurească aceste chestiuni terminologice, constatăm că ei înșiși sunt „contaminați” și „coplesii” de un discurs relativizant, ocolind răspunsurile la obiect. Receptarea critică a lui Eminescu pare a fi jalonată pornind de la două tipuri de fraze critice, formulate în finalul celor două studii, situate la o bună distanță unul de celălalt: primul – cel din 1889, al lui Titu Maiorescu, și al doilea – cel din 1936, al lui George Călinescu. Ni se par emblematice aceste două fraze, nu atât că provin de la doi critici importanți ai literaturii române, cu un cuvânt decisiv în istoria și critica românească, cât pentru simbolica lor, care deschide istoria eminescologiei, spre două opțiuni fundamentale. În plus, ambele fraze au făcut carieră în istoria receptării lui Eminescu, fiind exploatate și valorificate până la fetișizare. În studiul rezervat poeziei lui Eminescu (*Eminescu și poeziile lui*), Maiorescu își încheie demonstrația printr-un discurs critic cu certe valențe oracular-vizionare, un discurs care deschide un orizont de bun augur pentru evoluția literaturii române, și ale cărei valori ulterioare au confirmat fraza cu mesajul său prospectiv: „Acesta a fost Eminescu, aceasta este opera lui. Pe cât se poate omeneste prevedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui și forma limbei naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a veștmântului cugetării românești”.

La celălalt capăt, George Călinescu, în

masivul său studiu, *Opera lui Eminescu*, încheie cu un discurs cu vădite accente crepuscular-apocaliptice, un discurs care încheie parcă definitiv orice șansă sau speranță la revigorarea poeziei românești, construind utopic un scenariu escatologic: „Astfel se stinse în al optulea lustru de viață cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie, și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va veșteji pe cer în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale”. De observat încă un aspect la cele două discursuri critice: primul are caracterul de verdict de critic literar, care se menține în câmpul de acțiune al întregului studiu și vizează două aspecte majore ale literaturii: limba și evoluția poeziei spre zona benefică a filosofiei; în schimb, ce găsim la

Călinescu? După un efort substanțial în analiza amplă și doctă a operei, finalul ne dă un verdict al unui oracol, care citește în semnele zodiacale ale naturii și florei o apocalipsă a stingerii universale și a pierderii parfumului floral. Care ar fi opțiunea eminescologiei între aceste alternative și, mai ales, cât din moștenirea lui Maiorescu ori Călinescu, în zona cercetării critice a operei eminesciene ar putea fi operabil pentru o posibilă sinteză critică a criticii, rămâne încă un imperativ mutat pe al doilea centenar Eminescu. În delta identitară, poetul nostru național rămâne încă o provocare pentru o receptare globală a scrisului său, dar și o permanentă invitație la noi relecturi, până acolo unde să începem ziua sub aurora câte unui vers de-al său, pentru a avea conștiința că, da, Eminescu ne aparține în organicitatea sa și este al nostru în preaplinul său identitar... ca și Enescu și Brâncuși.

Dincolo de Tisa, la bustul lui Eminescu

Memoria documentelor

Palatul Regal din Calea Victoriei București

Dr. Adrian REZEANU

Există construcții monumentale care, indiferent de destinația lor ulterioară, au devenit repere-simbol pentru istoria națională.

Palatul Regal din Calea Victoriei a rezistat aproape jumătate de secol, menținându-și prestigiul de simbol național în conștiința românilor, neștirbit de vremelnicii ocupanți. Istoria acestei construcții, în mare parte atestată documentar, ne trimite spre începutul secolului al XIX-lea. Pe amplasamentul palatului, în imediata apropiere a Mănăstirii Kretzulescu și a „Puțului cu Zale” (punct de hotar al orașului București), a existat, acum mai bine de două secole, casa lui Voicu Fiștu. Pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, casa a fost făcută danie Bisericii Kretzulescu, apoi, rând pe rând, ea va trece în proprietatea lui Nicolae Grămăticul, Iordache Colfescu (care l-a ucis pe mitropolitul Antim Ivireanu din ordinul lui Mavrocordat), a clucerului Ștefan. De la acesta din urmă a fost cumpărată de Dinicu Golescu, în 1812. Între 1812-1815, învățatul boier muntean a dăruit-o și a construit pe acest loc o casă cu etaj, impunătoare, punct de atracție pentru Bucureștiul începutului veacului trecut. A rămas celebru, peste ani, răspunsul lui Dinicu Golescu adresat tatălui lui, care-l întrebase cum va reuși să-și lumineze salonul deosebit de încăpător. Boierul cărturar, care ar fi construit această casă „pentru viitorime” (Cruțescu, *Podul Mogoșoaiei* 97), nici nu bănuia destinul construcției, care, treptat a penetrat, eveniment cu eveniment, în istoria neamului.

După moartea lui Dinicu Golescu, în 1833, casa, în care a fost instalat Sfatul Administrativ, a trecut în proprietatea statului. În 1837, Alexandru Ghica își instalează aici reședința oficială și îi dă numele de „Curte Domnească”.

Urmașii acestuia, Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei, care au locuit în palatele lor, au numit casa domnească de lângă Biserica Kretzulescu, „palat de ținere”. Tot în acest palat a avut reședința Alexandru Ioan Cuza, până în seara zilei de 11 februarie 1866, când a abdicat.

La 10 mai 1866, Nicolae Golescu, fiul lui Dinicu, îl conducea în acest palat pe Domnitorul Carol I.

După ridicarea Principatelor Române la rangul de Regat, în 1881, Regele Carol I a decis ample modificări ale Palatului Regal, potrivit cu prestigiul familiei Hohenzolern în Europa. De la această dată, detaliile istoriei palatului formează un fond documentar de prestigiu, aflat la Direcția Generală a Arhivelor Naționale București, Casele și Palate Regale.

Lucrările de reconstrucție au fost încredințate arhitectului francez, Paul Gottreau (str. Corabia nr. 7, București), care a primit, potrivit contractului, 5 % din costul lucrărilor executate (Dosar 75/1884, 3). Astfel, între 1882 și 1885, casa lui Dinicu Golescu a fost transformată în apartament particular al Regelui. Această aripă a construcției cu „rezonanță istorică”, pe care Regele Carol I a păstrat-o ca reședință privată până la moarte, a fost legată printr-un salon circular, în stil Renaștere, cu un palat nou, construit pentru ceremonii și nevoile Curții Regale.

Între 1892 și 1892, arh. N. Cercez, de la Ministerul Agriculturii și Domeniilor, a autorizat, la cererea lui Paul Gottreau, demolarea vechilor grajduri și construcții auxiliare dinspre străzile Sf. Ionică și Câmpineanu, iar materialele rezultate din demolare au fost cumpărate, prin licitație, de H. Glassberg, din Strada T. Vladimirescu nr. 18, pentru 900 lei. La 5 mai 1892 este numită, în lucrări de regie, firma „Frații Axerio” din Str. Academiei nr. 6. Această firmă, specializată în construcții și lucrări publice, decorațiuni, lucrări în ipsos și marmură artificială, a lucrat neîntrerupt la Palatul Regal, până după Primul Război Mondial. La 14 iulie 1892, Casa Regală i-a angajat pe pictorii Iosef Kott și Fritz Elsner din Viena pentru lucrări interioare (Dosar 78/1892-1893, 2, 3, 5).

Pe lângă reparațiile și estetizările interioare, potrivite cu stilul Renașterii, firma „Axerio” de pietrari italieni a executat pavajul în piatră și marmură din curtea interioară și a delimitat, prin lucrări de artă în piatră, parcelele florale. Au fost refăcute bordurile și dalele de marmură de la

scara de intrare în palat. Pentru lucrări auxiliare, a fost angajată, la 28 septembrie 1892, și firma grecească M. Pappadopolu (fila 32).

Amplele lucrări de canalizare cu tuburi de fontă au fost opera firmei franceze Henry Lesehorn, care, la 22 octombrie 1892, avea sediul în București, b-dul Elisabeta nr. 7. Pentru amplasarea băilor și executarea ornamentelor în zinc, firma B. Gaisser, din str. Luterană nr. 18, pe tot parcursul anilor 1892 și 1893, a adoptat soluții tehnice germane, inedite pentru România în construcțiile urbane civile. Împreună cu această firmă, specialistul german Hans Hart, din Baden Baden, a executat ingenioase lucrări de încălzire centrală (fila 44).

În 1897, noul palat, situat aproximativ paralel cu Calea Victoriei, a fost înfrumusețat cu 24 pilaștri de marmură artificială, executați de firma „Frații Axerio” pentru suma de 5760 lei. Acești pilaștri au fost fixați în Sala Tronului și în Salonul de gală. De asemenea, au fost refăcute lucrările în ipsos și zidăria (Dosar 80/1897, 1).

Între 1900 și 1907, firma „Frații Axerio” a transformat grajdurile și clădirea Regimentului de Gardă, situate spre Știrbei-Vodă (fostă Imperială) (Dosare 82/1900, 84/1907). Paralel cu aceste lucrări, s-a intervenit cu reparații generale la Casele Veropoli, Elias, Mavrodi și Wachmann, situate în parcul Palatului Regal, înspre str. Câmpineanu (fila 3). La restaurarea Sălii Tronului, în 1907, a contribuit firma Himmelstein, din Str. Colței nr. 10, specializată în plușuri de lână și mătase.

Până în 1914, când, odată cu moartea Regelui Carol I, s-a încheiat o fază importantă din existența acestei monumentale construcții, frații Pietro și Giacomo Axerio au executat lucrări de reparații curente, în special la clădirea Corpului de Gardă.

Distrugerile suferite de acest palat, în timpul Primului Război Mondial, nu au fost însemnate. În 1920, col. N. Drosso, directorul reședințelor regale, a dat o declarație referitoare la pagubele aduse de germani Palatului Regal din Calea Victoriei, constând din mobilier distrus și obiecte de valoare sustrate (Dosar 90/1920, 1).

În decembrie 1926, un incendiu devastator a distrus corpul central al palatului (Sala Tronului, Sala de așteptare, Sala de festivități, Sala prânzurilor de gală), deteriorându-se parțial intrarea de recepție și scara de onoare din marmură albă de Carrara. De la nivelul par-

terului în sus, distrugerea a fost totală, zidurile aveau crăpături în toată grosimea bolților (Dosar 108/1932, 4). Casa Regală, prin mareșalul Curții, generalul P. Angelescu, a luat primele măsuri pentru a asigura construcția rămasă în picioare.

La 28 ianuarie 1927, Casa Regală s-a adresat Ministerului Domeniilor, cu solicitarea de refacere a palatului (aripa din centru, unificarea fațadelor, adăugarea unui etaj peste toată clădirea, mărirea Sălii Tronului și a Sălilor de recepție). De asemenea, a solicitat ca aceste transformări și adăugiri să fie realizate pe vechile fundații (cel puțin la corpul central), să se păstreze cât mai mult din elementele din zidăria parterului, schimbându-se, însă, dispoziția și forma golurilor și menținând nivelul planșeurilor.

Studiile de arhitectură au fost încredințate arhitectului-șef din Ministerul Domeniilor, N. Nenciulescu și lui C. Liman, arhitectul-șef al Casei Regale. Aceștia au executat, în colabo-

rare, toate lucrările tehnice și artistice, atât în ceea ce privește construcția, cât și mobilierul (fila 4).

La 16 martie 1927, prin Jurnalul Consiliului de Miniștri cu nr. 412, s-a deschis un cont extraordinar de zece milioane lei, necesari refacerii Palatului Regal; cinci milioane au fost date în avans pentru clădiri, iar cinci milioane, prin achiziția mobilierului distrus.

Lucrările de reparații și reconstrucție au fost începute de Casa Regală în 1927. Acestea, ce aveau să se execute în sistem de urgență, priveau numai corpul principal și aripa Corpului de Gardă dinspre Știrbei-Vodă. Planurile trebuiau întocmite în legătură cu proiectul de ansamblu al viitorului Palat Regal, mult mai vast, cuprinzând și reconstrucția aripii dinspre Biserica Kretzulescu, construirea unei aripi noi în parcul palatului, spre străzile Luterană și

Câmpineanu, pentru locuința personală a Regelui și crearea monumentului lui Carol I dinspre Str. Știrbei-Vodă (Dosar 108/1932, 8, 15).

Într-o primă etapă, între decembrie 1926 și 15 mai 1928, conducerea lucrărilor este asigurată de arhitectul palatului, Carol Liman. În etapa a doua (15 mai 1928-13 iunie 1931), lucrările s-au făcut direct de către Ministerul Agriculturii și Domeniilor, prin Serviciul tehnic, sub conducerea arhitectului N. Nenciulescu, arhitectul-șef al ministerului. Între 13 iunie 1931 și 15 martie 1932, lucrările au fost conduse de către o comisie formată din ministrul Domeniilor, mareșalul palatului, arh. Nenciulescu. În etapa următoare (15 martie 1932-28 ianuarie 1937), noul arhitect-șef al palatului, Artur Lorenz, a preluat conducerea lucrărilor. Până la 6 septembrie 1940, data abdicării Regelui Carol al II-lea, s-a alcătuit o comisie condusă de Cicero Gorciu, în care a intrat și arh. N. Nenciulescu. Acesta din urmă a demisionat, în iunie 1938, conducerea fiind preluată de un birou tehnic, compus din arh. C. Spreitzer, arh. Maria Stoppa, ing. C. Mateescu. În septembrie 1938, Spreitzer este înlocuit cu arh. N. Lupu.

În 1927 s-a încasat de la Societatea de Asigurări Dacia Română suma de 5 milioane lei (4.244.105 lei pentru clădire și 750 mii pentru mobilierul statului). Casa Regală primește, pentru mobilierul personal, suma de 2.751.050 lei. În faza de început a lucrărilor, arh. C. Liman a prezentat un proiect cu fațada în stilul Renașterii germane, iar N. Nenciulescu, un proiect al clădirii cu acoperișuri înalte, agreeat de Regina Maria. A avut câștig de cauză proiectul Liman.

După moartea Regelui Ferdinand, mareșalul palatului, gen. Condeescu, face schimbări radicale. Arh. C. Liman se retrage, luând cu el și pe I. Ernst. Lucrările au fost încredințate Casei „Axerio”, care încasează suma de 6 milioane lei din creditul extraordinar acordat de guvern.

Din mai 1928, lucrările, preluate de Ministerul Domeniilor, s-au executat în baza legii contabilității publice a statului.

Comisia tehnică a fost supervizată de arhitecții Petre Antonescu și N. Ghica-Budești. Prin jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1737, din iulie 1928, s-a deschis un alt credit extraordinar, de 28 milioane lei, pe seama Ministerului Domeniilor, pentru lucrările de reconstruire a Palatului Regal (Dosar 108/1932, 4, 5, 6). În urma licitației din 29 august 1928, lucrările se adjudecă asupra antreprizei ing. Emil Prager. În anii 1929-1930, lucrările au fost continuate pe baza unor credite lunare, de 2 milioane lei, începând cu luna martie 1929.

Între 1930-1934 s-a reconstruit Sala Tro-nului, Sala de Festivități, Sala de Argint, Salonul Doamnelor, Sala Micilor Serbări, Sala Prân-zurilor de Onoare, Sala de Onoare, micile apartamente pentru oaspeții iluștri, intrările prin-cipale și s-au executat placarea fațadelor exterioare cu piatră, decorațiunile interioare, in-stalațiile. Construcția era în suprafață de 2.868 m². Între 1935-1939 s-a construit locuința Regelui, cu fațada spre parcul palatului, capela de rugăciune, biblioteca, salonul și birourile mi-nistrului Casei Regale. Suprafața construită a fost de 1529 m². Până în 1944 s-a reconstruit aripa Kretzulescu a palatului, potrivit cu noua aliniere a Căii Victoriei, s-au refăcut identic vechile saloane de lucru ale Regilor Carol I și Ferdinand, iar parterul a fost destinat Admi-nistrației Curții Regale. Până în 1950 a avut loc exproprierea clădirilor și terminarea construcției aripii palatului spre str. Știrbei-Vodă. Această parte a palatului a adăpostit saloanele și bi-rourile Consiliului de Miniștri și are o suprafață de 1705 m² (filele 26, 30).

Din octombrie 1932 s-a încheiat un con-tract cu firma Siemens-Schuckert pentru refa-cerea instalațiilor electrice (Dosar 101/1928-1938). Pentru lărgirea parcului palatului, ca ur-mare a deciziei secretarului general al Casei Re-gale, Gh. Stavăr, la 11 iunie 1939 se trece la demolarea clădirilor din incinta parcului: Școala Marelui Voievod Mihai, casele dr. Mamulea, Mavrodi, Marinescu, Macri, Filip înspre străzile Luterană și Câmpineanu. De asemenea, sunt de-molate complexul Așezămintelor Eforiei Kretzu-lescu, străzile Sf. Ionică, Bisericele Stejar și Sf. Ionică (Dosar 135/1939).

La 25 ianuarie 1939, arh. G. M. Cantacuzino a prezentat proiectul noii Eforii Kretzulescu. Construcția, existentă și astăzi, în stânga bise-ricii, este alcătuită din parter și trei etaje. Fațada clădirii este din piatră, cu aceleași nuanțe ca acelea ale Palatului Regal. Noua construcție a Eforiei este la o distanță de 10 metri de biserică, iar lungimea ei este de 15 arcade. Scara spre Piața Câmpineanu depășește această lungime și a fost pusă în armonie cu terasele de acces spre piață.

Neexistând un plan unitar al monumen-tului Palat Regal din Calea Victoriei, schim-bările în procesul de execuție au fost numeroase și au atras repede nemulțumirile din partea ing. Prager. Astfel, la 19 septembrie 1939, ing. A. Dufala, din serviciul antreprizei Prager, este obligat să execute lucrările de subzidire la aripa Kretzulescu, în condițiile în care construcția era complet finisată în interior (Dosar 136/1939).

Prager notifică nemulțumirile sale către secretariatul general al Casei Regale, accentuând asupra dificultăților de construcție a tunelului subteran, între aripile palatului, și asupra lipsei planurilor. De asemenea, ing. Prager confirmă faptul că la aripa dinspre Ateneu, construcția subsolului doi a avut loc în apă, fiind obligat să folosească permanent pompele de evacuare. Fixarea punții acoperișului, lucrare extrem de grea, s-a prelungit cu mult peste termenul stipulat în contract. Către 1940, la șantierul Palatului Regal munceau peste 1200 de lucrători.

Estetizarea permanentă a palatului a fost una dintre cele mai dificile operații. Cea mai mare parte a blocurilor de marmură au fost importate din Italia, în condiții de război european. Astfel, în noiembrie 1939, vapoarele „Fenicia” și „Capo Mele”, încărcate cu piese de marmură Carrara, necesare pentru Scara de Onoare a palatului, au staționat în portul Constanța aproape trei luni (Dosar 136/1939, fila 33). Firma Guido

Minerbi & Co. din Italia a trimis, în noiembrie 1939, o sufragerie *Empire*, care a putut fi recepționată de castelanul palatului, N. Busuioc, abia în 1940 (Dosar 137/1939).

Din fericire, din fondurile arhivistice consultate, am găsit un inventar al tablourilor proprietate particulară a Regelui, salvate la incendiul din 1926, care, în cea mai mare parte, înfrumusețau palatul și la 1938: Carol Popp de Szathmary (*Boieri călătorind, Vedere din Carpați, Regele Carol în campania din Bulgaria*), Preziosi (*Bucureștii vechi, București: Bărăția, București: Bătiștei, colț cu str. Polonă*), F. Kaiser (*Cortegiul încoronării, 1881, Castelul Hohenzolern*), Tattarescu (*Țărancă*), Verona (*Unirea tuturor românilor*), Schweizer – Cumpănă (*Roadele pământului, Vânatul*) (Dosar 99/1928).

Astăzi, când toți care și-au legat destinul de acest grandios monument au trecut în împărăția umbrelor, Palatul Regal din Calea Victoriei rămâne încă o dovadă de mândrie națională.

Fostul Palat Regal găzduiește, începând cu anul 1950, Muzeul Național de Artă

Preoteasa artistă Victoria Berbecar

„Dumnezeu i-a binecuvântat pe credincioșii din Botiza, această mare și frumoasă comună de pe valea Izei, cu un preot și o preoteasă de excepție care timp de o viață au schimbat fața ei, în primul rând din punct de vedere duhovnicesc. Părintele Isidor s-a arătat în multe momente dificile pe care le-a trăit la Botiza, ca un «nebun pentru Hristos» (cf. I Corinteni, 4,

Victoria Berbecar

10), pentru că nu a cedat ispitelor venite de la autoritățile atee sau de la unii oameni care nu i-au înțeles misiunea. El a ținut întotdeauna și s-a luptat pentru respectul credinței și al tradițiilor sfinte care apără viața omului și a comunității de degradare. Iar Preoteasa Victoria l-a secundat, atât la Biserică, cât și în familie și la școala satului. Dar mai ales, ea și-a pus în valoare gustul pentru frumos și autentic în domeniul țesutului, meșteșug țărănesc specific tuturor satelor noastre. Cu o forță spirituală deosebită, preoteasa Victoria a pornit, încă de la mutarea la Botiza, în 1974, la

redescoperirea meșteșugului tradițional al țesutului după tehnici vechi și folosirea culorilor naturale. Astfel, ea s-a făcut curând cunoscută în toată țara, iar mai târziu și în străinătate, prin participarea la numeroase expoziții, multe organizate de ea însăși. Mă bucur că sora Victoria a ajuns și în Mitropolia noastră cu expoziții la Viena și Hamburg, aducând cu ea, sufletul curat al țesătoarelor din Maramureș”.

Î. P. S. Serafim,
Mitropolit, Nürnberg, Germania

„În urmă cu mai bine de patru decenii mi-a oferit Domnul șansa de a vizita Botiza și familia tânărului, de atunci, preot Isidor Berbecaru, împreună cu vrednica sa preoteasă, profesoara Victoria.

În plină expansiune a secularismului comunist, fără suflet și fără Dumnezeu, aici, niște împătimiți pentru tradiție, pentru autentic și pentru credință, preotul și preoteasa, în mijlocul dacilor liberi și neîngenuncheați de nimeni în ascensiunea lor spre frumusețea sufletească, exprimată în straie și în manifestări comunitare tradiționale, s-a reușit o minune: zidirea unei Catedrale! Ceea ce astăzi pare o normalitate, pentru acele timpuri însemna, cu adevărat, eroism!

Între cer și pământ lucrează și creează preotul Isidor Berbecar și preoteasa Victoria de la Botiza! Botiza este acum un imens muzeu de credință, de spiritualitate și de frumusețe, admirată mai ales prin hărnicia mâinilor care țes mereu covoare!

Florile utilizate la coloranții naturali pentru covoarele maramureșene i-au inspirat pe preotul Isidor și pe doamna preoteasă Victoria să ofere, în apele Botezului, celor trei fiice («cocoane») tot nume de flori: Narcisa, Brândușa și Margareta!

Una dintre cele trei flori – Margareta Ioana i-a urmat întru totul mamei. A devenit și ea preoteasă, tot în satul Botiza!

Mă bucur de toate aceste împliniri, și, mai ales, pentru că am considerat întotdeauna Botiza locul unic de slujire rodnică, atât pentru părintele Isidor, cât și pentru celebra și smerita creatoare de frumusețe nepieritoare, preoteasa Victoria! Aici este centrul frumuseții nepieritoare.

Să slujească ani mulți sănătoși, în mijlocul «icoanelor vii», oamenii și în imensul muzeu al artei covoarelor!

Dumnezeu, cu harul iubirii Sale, să-i hărăzească Doamnei preotese prof. Victoria Berbecar, la frumoasa etapă a vieții, credință puternică și multe biruințe în domeniul pe care l-a reînviat, dezvoltat și promovat ca nimeni alta – arta covoarelor autohtone, celebre în lumea mare!

Cu arhierească binecuvântare și La mulți ani!”

Î. P. S. Casian,
Arhiepiscopul Dunării de Jos

„La acest moment aniversar ne alăturăm și noi celor care îi aduc cuvenitele mulțumiri doamnei Victoria Berbecar, datorită căreia covoarele tradiționale maramureșene au făcut înconjurul lumii, devenind numele ei sinonim cu arta țesătoriei și vopsitoriei autentice.

Prin ceea ce a realizat, într-un timp ce a adunat peste patru decenii de artă și tradiție, dânsa a demonstrat că omul se alătură lucrării lui Dumnezeu, preluând tradiția străbună, ca apoi să-și aducă aportul la conservarea, dezvoltarea și sporirea ei.

Dacă doamna Victoria Berbecar a descoperit tradiția meșteșugarilor artizani la Botiza, meritul ei este faptul că a devenit una dintre cele mai desăvârșite țesătoare maramureșene, reușind să ducă tehnica străveche peste tot în lume, dar și s-o păstreze transmițând-o nealterată tinerei generații.

Pentru această lucrare sfântă, dusă la îndeplinire, aducem binecuvântarea lui Dumnezeu, rugându-L să-i vină în ajutor pentru truda sa și să o învrednicească în a se păstra pe această cale a realizării binelui și frumosului, întru mulți și binecuvântați ani!”

Dr. Iustin Sigheteanul,
Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului

„Nu cunosc pe fața Pământului Românesc o mai frumoasă pereche de intelectuali implicați vocațional atât de profund, de constant, de distribuit. Dacă Octavian Goga a zis despre George Pop de Băsești că aici la cripta Marelui Bărbat trebuie să vină toți românii să învețe Istoria, atunci zic și eu, peste vremuri și peste proporții spațiale că aici, la Botiza, ar trebui să vină în pelerinaj toate familiile de preoți români, să vadă un Exercițiu de Mucenicire Cultural-Misionară la Familia Isidor și Victor Berbecar. Atunci când stelele și-au terminat lucrarea «începătoare», așezând relație între Sfântul Isidor din Calendar și Isidor Berbecar, ziua de naștere a preotesei, ziua venirii în Botiza și alte zile importante, trebuie să luăm seamă și noi contemporanii spre a ne modela ce se mai poate prin viețile noastre. În toate timpurile, femeile cu adevărat nobile – vezi cazul Elenei Pop de Băsești – s-au preocupat cu bună măsură de «treburile casei», dar rolul și rostul unei soții de preot sunt nobilitate ipotetic din chiar mandatul oferit public prin «Vrednic este!». Preotul trebuie să-și arate vrednicie în liturghie și în apropiere de toate sufletele „păstorite” esențial, iar preoteasa, tot – asemenea, să se învrednicească de lucrări modelatoare pentru comunitate în felul în care crede că poate sluji esențial și exemplar. Veniți, așadar, părinți și soții de părinți, aici, la Botiza, să vedeți cum se face Lucrarea Domnului prin oameni ce-și înțeleg menirea, vocația și rostul”.

Dr. Teodor Ardelean,
directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

„Aici, în această țară a Maramureșului a venit cândva o fată din Bistrița-Năsăud care a rămas printre oamenii locului și s-a confundat cu frumusețea lor născută din simboluri și culori reunite în arta unui străvechi meșteșug feminin – țesutul. Astfel, pe valea Izei, într-un sat, nici prea mare, nici prea mic, la Botiza, «coana preoteasă» Victoria Berbecaru, soția omului lui Dumnezeu care îndrumă satul spre bine, preotul Berbecar, a început de prin anii '70 să «rescrie», din lână și bumbac, istoria frumuseții locului. A descoperit tradiția, frumosul și creativitatea în deplinătatea lor. Victoria Berbecar, rafinată și talentată creatoare de țesături, în special covoare (scoarțe), a împletit în războiul de țesut culori și simboluri, motive și forme inspirate de iarba câmpului, de animalele pădurii, de florile din grădină. Acestea s-au reunit în arta țesăturii de frumos care povestește despre ținutul din care vine și despre cel în care trăiește folosind forța artei, a culorilor și simbolurilor cu vechi înțelesuri știute doar de inițiați, din care ea face parte”.

Dr. Paula Popoiu
Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” București

„Am descoperit la Victoria Berbecar – și asemenea ei, la toți marii artiști populari, din toată țara – conștiința adânc înrădăcinată a faptului că menirea vieții lor de artiști populari adevărați (căci mai sunt și cei «pârâți», cameleonici, care își maschează interesele cupide, materiale, sub această falsă «etichetă», trădând la fiecare pas Tradiția!) și mai mult decât atât, «datoria vieții lor» este aceea de a «duce tradițiile satului mai departe», odată cu limba și credința religioasă”.

Dr. Corneliu Bucur,
istoric

„Este greu ca în fraze așternute pe hârtie să poți descrie pe cineva care a slujit, cu sfințenie și devotament, o idee și chiar un ideal. Victoria Berbecar este model pentru toți cei ce iubesc arta populară și doresc să-și găsească un mod de a o sluji și de a o promova. Ne-am obișnuit să identificăm numele anumitor personalități cu instituția pe care au slujit-o o viață sau cu localitatea în care s-au născut și și-au desfășurat activitatea. Azi numele Victoria Berbecar, maramureșeancă prin adopție, se identifică cu covorul maramureșean”.

Janeta Ciocan,
etnolog

„Este meritul doamnei Victoria Berbecar de a revigora această artă străveche și a le îndemna pe femei să revină la folosirea plantelor, pentru vopsitul lânii. Ca un adevărat artist, a intuit valoarea inestimabilă a acestui meșteșug, le-a încurajat și îndemnat pe femeile din Botiza să țeară covoare vegetale, pentru că acestea sunt adevărate opere de artă. Cu multă migală, a căutat modele foarte vechi, a creat ea însăși modele noi pe care le-a dat țesătoarelor din Botiza, pe care le-a stimulat mereu să lucreze și să transmită acest meșteșug generațiilor următoare. Pentru unele familii cu venituri modeste din Botiza, aceste covoare vegetale au devenit sursă de venit, pentru că erau cumpărate de turiștii care vizitau comuna și doreau să ducă cu ei un crâmpei de spiritualitate autentică”.

Maria Sidău,
director Școala Generală Botiza

„După mai multe expoziții, în multe țări din Europa și SUA, doamna Victoria Berbecar a ajuns să fie celebră în acest domeniu. Coloritul covoarelor a redevenit celebru datorită folosirii ornamentațiilor cu motive străvechi și adăugiri ulterioare, precum și priceperii și talentului deosebit al Domniei Sale.

Este de remarcat că îndeletnicirea și arta Victoriei Berbecar au un caracter original, unitate stilistică și estetică prin stilizarea motivelor și folosirea culorilor vegetale. Compozițiile decorate cu motive geometrice, romb sau jumătate de romb și folosirea simbolurilor solare (rozete, spirale și uneori bradul) dau ideea de abundență plăcută la vedere”.

Dr. Petru Ulian,
medic, scriitor, Germania

„Victoria Berbecar este un nume despre care s-a scris, s-a vorbit și s-a transmis pe căile eterului. Avem din nou convingerea că drumul început cândva este pe calea desăvârșirii... știind și văzând posibilitățile de creștere în har, talent și pasiune”.

Tiberiu Graur,
etnolog

„Victoria Berbecar încearcă de două decenii să ne ofere calea de revenire la moștenirea tradițională, la arta și înțelepciunea moșilor și strămoșilor noștri care au știut să-și integreze mediul în care au trăit, au învățat să-și prindă florile, soarele și stelele pe țesături, au știut să folosească plantele și arborii pentru a obține culorile naturii. [...]

Motivele decorative ale scoarțelor Victoriei Berbecar actualizează simboluri străvechi, invocatoare ale beneficului, soarele, luna și stelele, motive vegetale, pomul vieții, calul și călărețul, dar și elemente de habitat maramureșean, femei torcând și hora de femei și juni, amintind ritualuri, ceremonialuri îndătinat locului, oamenilor, obiceiurilor și credințelor noastre autohtone”.

Dr. Maria Bocșe,
etnolog

„Variatatea zonală a scoarței românești este dată de diferențele de compoziție și colorit, îndemânarea în a alătura și doza culorile în diferite tonalități. Geometrismul specific scoarței românești este legat de o străveche moștenire a artei noastre populare, dar și de tehnica țesutului, în care caracteristică este perpendicularitatea firelor. Fiecare scoarță își are personalitatea sa bine definită, integrată într-o arie zonală mai largă. Pe scoarța moldovenească, cu cromatica rafinată a culorilor vegetale, apare într-o manieră stilizată celebrul motiv al pomului vieții. Motivele florale stilizate, imaginile de păsări, animale și diferite personaje se înlanțuie într-o armonie perfectă pe scoarța oltenească, în timp ce străvechea roată solară este transpusă în romburi concentrice care se continuă la infinit, dând măsura desăvârșirii scoarței muntenesti.

Continuând în zilele noastre, vechea îndeletnicire a țesutului se confruntă cu impactul unei lumi în continuă transformare, în care structurile de organizare a interiorului locuinței din mediul rural tind să se aproprie de cele urbane și în care se produc modificări ale gustului estetic”.

Ecaterina Dulcu,
etnolog

„Povestea covorului maramureșean, vopsit după rânduiala veche cu buruieni și frunze de copac, începe la Botiza pe la finele anului '74. Atunci a descins pe acest veritabil «picior de plai și gură de rai», Victoria Berbecar. Venise atunci pentru a începe să-i învețe pe «coconii» din sat ce înseamnă dulceața limbii și literaturii române. Știa că dascălul în afara misiei sale mai trebuie să facă ceva și pentru înălțarea spirituală a meleagurilor pe care le slujește. Și mai știa dascălița că și covorul maramureșean este o carte de căpătâi a spiritualității acestor meleaguri legendare, care închide comori de o inestimabilă frumusețe și valoare, lăsate însă pradă uitării.

De cum treci pragul Victoriei Berbecar, intri în împărăția frumuseții smulse prin culoare de început, din fire: fire albe, fire albastre, fire cafenii, fire albastre ca și cerul, fire care se preschimbă în cântec... A vorbi despre Victoria Berbecar, înseamnă a istorisi o viață, încărcată de realizări și fapte vrednice de laudă, desfășurate deopotrivă, pe frontul artei tradiționale, etnografiei, învățământului, culturii și vieții exemplare de familie”.

Pamfil Bîlțiu,
etnolog

„În arta Victoriei Berbecar forma – ce decurge din motive fie ele creștine, cosmice, antropomorfe, pentru a se metamorfoza în miorițe, mame, păsări, porți și biserici maramureșene ori hore – împrumută forța de sugestie a unor momente definitorii pentru viața agropastorală a satului românesc. Și-ți pui atunci fireasca întrebare: nu prețuiește oare viața infinit mai mult decât hrana și trupul, mai mult decât veșmântul? Idei de necuprins exprimate în forme inteligibile pentru noi sub forma stelelor, a florilor și formelor stilizate în tablouri alcătuite din culorile pământului. Scoarțele-tablouri ale preotesei din Botiza, profesoara Victoria Berbecar, sunt expresia unor forțe tainice, iar a le contempla echivalează cu a desluși taina”.

Mihaela Bocu,
ziaristă

„Doamna Victoria Berbecar nu s-a mulțumit doar să descopere motive tradiționale maramureșene și culorile pe care Maramureșul, prin flora sa spontană, le oferă. Pornind de la vechile motive maramureșene, doamna Victoria a creat propriile compoziții, surprinzând în ele simboluri ale Maramureșului tradițional: vârtelnița, ciocănelele, dinții de lup, cerbul, bradul, șarpele, liliacul, soarele, florile, stejarul, stelele etc”.

Ramona-Ioana Pop,
ziaristă

Decupaje extrase din lucrarea
O artistă a neuitării – preoteasa Victoria Berbecar,
editată de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare.

„Cosmosul fracturat” al artistului Mircea Cantor și „covoarele zburătoare” ale preotesei din Botiza

Dumitru MANOLACHE

Întrebat de un confrate în ce crede, artistul **Mircea Cantor** a răspuns: „Eu cred în puterea de a te depăși. Cred că poți să fii mai bun a doua zi”.

„A te depăși, a fi mai bun a doua zi” este până la urmă o sintagmă ce definește, generalizator, caracterul continuu desăvârșitor al cosmosului în sine, cu sine, ca fapt al Creației, în care se include, bineînțeles, și omul, cu toate cele ale sale. Iată o încercare de a defini dintr-o altă perspectivă mesajul expoziției de artă vizuală „Quod Erat Demonstrandum” („Q.E.D”), un proiect cultural de proporții, propus de Mircea Cantor și găzduit, din 10 aprilie 2013, pentru o perioadă de un an, de Muzeul Național de Artă Contemporană din București.

În acest univers conceptual, artistul „fracturează” perpetuumul, deschizând o nișă în timp, pe care o numește „Camera de oaspeți a lui Mircea Cantor”, în care oprește mișcarea la secunda „prezent”, pentru a ne propune inedite percepții, reflecții, asupra operei altor artiști, cu care autorul empatizează spiritual, artistic, conceptual, afectiv, dar și pentru a-și susține ideea că arta, ca și omul, se desăvârșește pe sine în continuu.

Vineri, 10 ianuarie 2014, „s-a așezat” în această nișă, cu „covoarele ei zburătoare”, și **Victoria Berbecar**, soția preotului Isidor Berbecar din Botiza, județul Maramureș, artistă cunoscută și apreciată pentru lucrările pe care le-a purtat prin toată lumea.

Doi artiști: Victoria Berbecar și Mircea Cantor

Cosmosul, ca recompunere receptivă

Mircea Cantor, omul care se definește pe sine „trăitor și lucrător pe Pământ”, expune, într-o expoziție îngrijită de Raluca Velisar, Mihai Pop și arhitectul Attila Kim, 30 de lucrări (proiecții video, fotografii, desen, sculptură) într-un show excepțional (pe care noi, datorită „Camerei de oaspeți”, îndrăznim a-l numi „cosmos fracturat”, dar nu în sens distructiv, ci, paradoxal, integrator, întregitor), pe care artistul vizual Geta Brătescu îl definește a fi „artă esopică”.

Prin lucrările lui Mircea Cantor, expuse într-un spațiu uriaș din Casa Poporului, se re-

compun receptiv cosmosul, într-o viziune conceptuală originală, complexitatea Creației, în general, și a omului în special, prin mișcare, sunet, obiect și imagine. Ceea ce se vede este, deopotrivă, întrebare și răspuns la jur-împrejurul omului contemporan, cu toate fragilitățile, provocările, tainele, întrebările și necuvintele lui. Sonor, acest cosmos este dominat de tensiunea sacadată a sunetului de toacă, în care „Pragul resemnat”, o sculptură ce reproduce la scară reală o casă maramureșeană legată cu o funie sculptată în însăși carnea ei de lemn și cu acoperișul doar schițat, semn al permanentului

rest desăvârșitor al lucrării creatoare a mâinilor, completează spațiul scurtcircuitând statu-quo-ul imaginar al secunde în care trăim. Această tulburătoare creație se propune lumii și ca întrupare metaforică a dăinuirii elementului românesc.

În funcție de locul în care te afli, sunetul de toacă armonizează cu vocea unui băiețel care rostește din rama unui televizor, în engleză, „I decided not to save the world”, ca o mantră împotriva eroismelor mai mult sau mai puțin utile, a utopiilor și distopiilor care sugrumă jur-împrejurul.

Foarte interesante sunt răspunsurile pe care artistul Mircea Cantor le dă cu diferite prilejuri întrebărilor care i se pun. De pildă, întrebat unde găsește inspirație pentru lucrările sale, artistul răspunde firesc: „Nu știu, peste tot. Nu există un loc. Există situații, există conjuncturi, există scurtcircuite care se declanșează, trebuie doar să stai cu ochii deschiși în patru”. Sau cu alt prilej, întrebat care este lucrarea care îl reprezintă, răspunde: „E un filmuleț de o secundă în care un copil taie cu foarfeca un fir de apă. Nici măcar nu te întrebi de ce încearcă să realizeze imposibilul...”

Frumosul, ca împământenire a Creației

Cum arătam mai sus, preoteasa Victoria Berbecar s-a „așezat” cu cele 16 „covoare zburătoare” ale sale în „Camera de oaspeți a lui Mircea Cantor”, adăugându-se pe sine, cu darul muncii mâinilor sale, întregitor, acestui cosmos, căruia i-a conferit prospețimea, frumusețea și curăția culorilor originare ale începuturilor lumii, înveșnicite în fibra covoarelor sale.

În seara zilei de 10 ianuarie 2014, artista s-a aflat și ea în nișa despre care vorbeam, alăturându-se unei serii întregi de mari artiști contemporani, precum Rudolf Bone, Geta Brătescu, Gabriela Vanga, Ion Grigorescu, Corneliu Brudășcu și Andrei Șerban, Victor Man, Oanea Vasile și Ioan Opreș, Ciprian Mureșan și „Angajare de clovn” de Matei Vișniec, Adrian Găgiu, Miklos Onucsan sau Pavel&Todor, care se integraseră și ei, cu rezultatul muncii lor, în același cosmos.

„Am fost invitată de artistul vizual Mircea Cantor pentru a vorbi despre covorul maramureșean și despre potrivirea motivelor lui cu ceea ce dânsul realizează ca artă modernă. În «chi-mia» lor naturală, adică în autenticitatea și căldura lor sufletească pe care le oferă spațiului în care sunt expuse, aceste motive aduc în con-

Ca element al acestui univers, în care te integrezi chiar din clipa în care treci pragul expoziției, te simți precum acest copil care taie cu foarfeca firul de apă ce curge din robinetul unei chiuvete. Dar, spre deosebire de el, deși știi că niciodată nu vei putea realiza imposibilul, reușești totuși să „retezi” firul de apă cu emoția ta. Și astfel imposibilul devine pentru sinele tău posibil. Iar tu te incluzi astfel, subtil, în proiectul propus de artist, pentru că ești deodată cu cosmosul lui pretutindeni și nicăieri, cu tine și cu sine, deopotrivă limitat și infinit în mișcare. Doar conjuncturile scurtcircuitante te individualizează, precum cea cu retezarea firului de apă cu foarfeca, oferindu-ți efemerul răspuns al unei certitudini sau al unui paradox. Poate tocmai de aceea, cum spune un critic de artă, „Q.E.D” este o expoziție greu de văzut deodată, și trebuie să revii, căci, până la urmă, Mircea Cantor, globalizând elementele simbolice, propune nu neapărat o lecție despre artă, ci mai degrabă o filozofie despre lumea în care, permanent, este nevoie să te reorganizezi, să te reevaluezi și, de ce nu, să-ți trăiești viața ca pe o curgere continuă, verticală...

temporaneitate arta veche maramureșeană. «Filosofia» acestor covoare dovedește că țărânul din Maramureș a știut întotdeauna să descopere frumosul din natură, să și-l aducă în casă, să-l apropie și să-i confere continuitate, să devină un element împământenit al Creației lui Dumnezeu, prin câteva motive: bărbatul, reprezentat în prim-plan, obiectele pe care le folosește, bradul, care simbolizează arborele vieții, femeia, care aduce viață, copilul, ca rod al vieții, apa, care o întreține, și prin romb, care simbolizează soarele. Toate definesc, în fond, universul, lumea, Creația”, ne-a mărturisit preoteasa Victoria Berbecar.

La rândul-i, referitor la acest eveniment, artistul Mircea Cantor ne-a declarat: „În acest spațiu există o «Cameră de oaspeți» a lui Mircea Cantor, în care, lunar, am invitat prieteni artiști, artizani, muzicieni cu care am simțit o anumită afinitate spirituală, conceptuală, cu care am colaborat de-a lungul timpului și pe care am ținut foarte mult să-i am alături de mine în această expoziție. Preoteasa Victoria Berbecar se află printre ei. Am cunoscut-o în 2007, când am descoperit, practic, Maramureșul. Pregăteam o expoziție la Muzeul de Artă Modernă din Oxford – Anglia, și doream să realizez un covor mara-

mureșean, după ideile mele, în care pe lângă motivele tradiționale să introduc... îngeri și avioane! Din această perspectivă, doamna preoteasă mi-a oferit ajutor. Eu cred că Victoria Berbecar este un «profet» al covoarelor maramureșene, care a păstrat în lucrările ei o linie autentică, nepătată, a motivelor ancestrale, a coloritului natural al lânii, și nu s-a compromis odată cu globalizarea. Ea a rămas un erou, ducând mai departe, în ciuda vremurilor, spiritualitatea acestei tradiții, beneficiind de o apreciere internațională”.

Sigur, noua versiune a lucrării „Avione și îngeri”, expusă în sala de marmură a muzeului, este exemplul cel mai grăitor care definește ros-

tul „fracturării” perpetuumului despre care vorbeam. Căci este greu să înțelegi, dincolo de simbolul zborului, elementul care integrează în aceeași spirală materialul și duhul, dacă nu rămâi, așa cum îndeamnă Mircea Cantor, „cu ochii în patru”. Adică într-o continuă trezvie în neștiutul continuu, „mușcat” fără violența permanentă a interogației, fără neproductiva uneori critică a socialului, fără denigrarea neputinței, fără morga permanentului autostopist, căruia îi lipsește destinația, cu sinceritate și spirit ziditor în același timp, cu instrumentarul fix al lumii în care trăiești, gândind pozitiv pentru a formula posibilă și permanenta nevoie de reordonare a lumii și a sinelui.

Artiști, tradiții și artă modernă

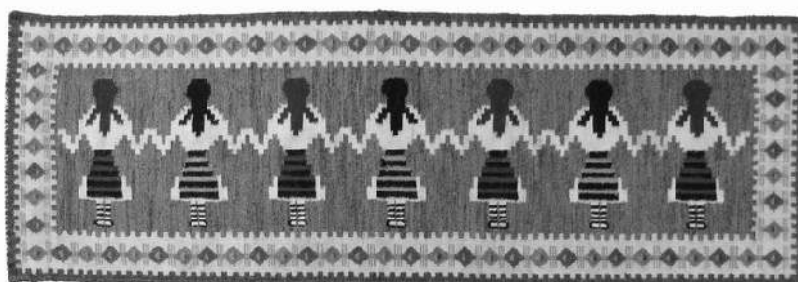
Victoria Berbecar este artistul care a reînviat tradiția țesutului autentic al covoarelor în Maramureș în 1970, exact la momentul în care aceasta se automutilase. Împreună cu țesătoarele locale, a redescoperit în arta bătrânelor din Botiza vechile tehnici și practici legate de colorarea naturală a lânii, reînviind în covoarele sale vechile motive și simboluri înlocuite de „modă” cu altele facile și străine zonei. Meritul ei este incomensurabil, pentru că, timp de 40 de ani, a reușit să păstreze și să promoveze vechea tradiție, să instruiască și să lanseze în lume generații de țesătoare, dobândind astfel aprecieri onorante, precum cea de „profet” sau „erou” al covoarelor maramureșene.

Lucrările Domniei Sale au fost prezente în multe expoziții personale de profil, printre care amintim câteva vârfuri: „La Maison Française” din Washington – SUA, Castelul din Parma – Italia, „Peruwelz Cultural Centre” din Belgia, Muzeul Țăranului Român din București etc.

Mircea Cantor este unul dintre cei mai apreciați artiști conceptuali ai lumii. În 2011, a primit „Prix Marcel Duchamp”, cea mai înaltă distincție artistică franceză acordată unui tânăr

artist, după ce, în 2004, câștigase „Prix Ricard”. Lucrările sale se află în colecțiile permanente ale unor instituții ca MoMA (New York) sau Centre Pompidou (Paris), dar și în colecții private, precum cea a lui Yvon Lambert, galerist care îl și reprezintă. Ele sunt realizate pe suporturi extrem de diverse, de la video, instalație de obiecte, fotografie, desen sau suprafață de text etc. și sunt expuse în spații de mare prestigiu. Le Cedrac d'Ivry sur Seine în Franța sau Kunsthalle Nuremberg în Germania au organizat expoziții personale ale artistului în ultimii doi ani. De asemenea, Museum of Modern Art din New York, Muzeul Israelului din Ierusalim ș.a.

Încheiem această modestă încercare de a desluși, pe cât ne-a stat în putere, taina câtorva dintre lucrările ce alcătuiesc „cosmosul fracturat”, propus de Mircea Cantor la Muzeul Național de Artă Contemporană din București, în care s-a integrat perfect, cu sine și cu rezultatul muncii mâinilor sale, și preoteasa din Botiza, Victoria Berbecar, adăugându-i-se cu frumusețe, curăție sufletească și inefabil de colori originare, de început de lume...

Eugeniu Grebenicov: „Trăiesc în Rusia, dar limba, sufletul și conștiința îmi sunt române”

Interviu realizat de Ovidiu SUCIU

Eugeniu Grebenicov, unul dintre cei mai de seamă savanți români, s-a născut la 29 ianuarie 1932, în localitatea Slobozia Mare, județul Izmail, din părinții Alexandru, preot, și Dana, învățătoare, originară din Galați. A absolvit Școala Medie Nr. 2 din Chișinău și Facultatea de Matematică-Mecanică din cadrul Universității „M. V. Lomonosov” din Moscova, devenind, la scurt timp, o autoritate în domeniul mecanicii cerești. A ținut cursuri la mai multe universități din lume. Numele său a fost dat asteroidului 4268. A fost membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei și *Doctor Honoris Causa* al mai multor universități: Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca (1993), Universitatea de Stat Atârau din Kazahstan (2001), Universitatea Tehnică din Chișinău (2003), Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași (2011), Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău (2011). A îndrumat peste patruzeci de doctoranzi din întreaga lume, este autorul a douăzeci și opt de monografii și a peste două sute de articole. S-a considerat român și a afirmat ori de câte ori a avut ocazia că limba moldovenească este un artificiu stalinist. La decernarea titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca savantul Eugeniu Grebenicov declara: „M-am născut român și am să mor român, căci naționalitatea nu este precum chipul sau încălțările. Națiunea «moldovenească» a fost inventată de Stalin ca și «limba moldovenească». Pe românii din Ucraina îi mai acceptă ca români, însă pe cei din Moldova nu, ca nu cumva să le treacă prin gând ideea de a se reuni cu frații de peste Prut. E una din invențiile cele mai diabolice ale comuniștilor de atunci, pe care o promovează insistent și cei de acum. De aceea, nici nu vor să mă mute în Republică, probabil, fiindcă eu subliniez că sunt român și vorbesc românește. Chiar dacă o bună parte din viața mea am vorbit și am scris rusește, nu mi-am uitat totuși limba mamei. Și nu o voi uita și nu mă voi dezice de ea niciodată. Sunt mândru și solidar cu Academia de Științe a Moldovei, care a știut să apere demnitatea adevărului pe care trebuie să-l slujească. Nu există națiune moldovenească și limbă moldovenească după cum nu există națiune și limbă oltenească, bănățeană, maramureșeană, bucovineană, transnistreană. Există români și limba română și *punctum*, vorba clasicului. Cu această convingere am să intru și în mormânt”. Pentru această convingere Eugeniu Grebenicov nu a fost ales rector al Universității de Stat din Chișinău, funcție pentru care a candidat în anul 1992. Atunci, în cadrul unei discuții ce a avut loc în senat, a susținut că Moldova și România trebuie să devină o singură țară. N-a apucat, din păcate, să-și vadă visul realizat, căci, la 29 decembrie 2013, s-a stins din viață la Moscova. Îndeplinindu-i ultima dorință, fiii săi, Victor și Alexandru, au adus urna cu cenușa savantului pe pământul românesc pe care l-a iubit atât de mult, înhumându-l la Cahul, savantul alăturându-se astfel neamului său. La înhumare, fiul Alexandru a declarat: „A fost dorința lui și am respectat-o. Tata a trăit cea mai mare parte a vieții la Moscova, dar iubea foarte mult Moldova, România. Pentru el erau una și aceeași. Ne-a molipsit și pe noi de această dragoste”.

Profesorul
Eugeniu Grebenicov
20.01.1932 – 29.12.2013

NOTĂ: Deși interviul a fost luat cu ceva vreme în urmă, redacția a decis să-l publice, întrucât Eugeniu Grebenicov a fost un savant vizionar, stăpânit de o dragoste nețărmurită pentru România, pe care o considera patria sa, iar multe dintre problemele abordate de el sunt acute, grave și actuale și astăzi.

*Mă aflu într-o încăpere rezervată oaspeților Universității din Cluj-Napoca. Pe masa din față am o carte editată în limba engleză: **Constructive methods in the analysis of nonlinear systems (Metode constructive în analiza sistemului nonlinear)** – un volum de autentică știință, „sufocat” de formule matematice, într-un hățis accesibil doar celor aleși. Vizavi la masă stă un domn sculptural, îmbrăcat într-o bluză sportivă, mai degrabă cu alură de rugbist, decât de savant. Îl privesc cu nedisimulată admirație, ușor contrariat. Atac abrupt:*

Ovidiu SUCIU: Domnule Eugen Grebenicov, cum poate un copil de țaran român din Slobozia Basarabiei să ajungă academician la Moscova? Ba să mai aibă pe bolta cerească o stea care să-i poarte numele?

Eugen Grebenicov: Am terminat școala medie moldovenească la Cahul (1949) și am plecat la Universitatea din Chișinău să studiez mai departe matematica. După examenul de admitere de la Chișinău, mi s-a propus să merg la studii la Moscova la „Lomonosov”. În 1949 eu nu știam, însă, limba rusă, fiindcă limba mea maternă era limba română. Eram tânăr, nu înțelegeam complicitățile vieții. Și totuși, în 1954, am terminat la Universitatea „Lomonosov”, Facultatea de Matematică, de așa manieră, încât am fost recomandat să continui studiile la doctorantura aceleiași universități. În 1957 am devenit doctor în științe (în matematică) și de atunci locuiesc la Moscova.

O. S.: Am aflat că sunteți cadru universitar.

E. G.: Sunt profesor la Universitatea „Lomonosov” din Moscova și în momentul de față lucrez la Academia de Științe a Rusiei, ca director științific al Institutului de Supercalculatoare.

O. S.: Să revenim puțin la teritoriul natal de care am aflat că sunteți legat. Aveați acolo, copil, tânăr fiind, conștiința românității?

E. G.: Asta e problema politicianilor. Dar eu nu văd altă cale pentru poporul nostru, care locuiește și trăiește pe teritoriul României. Și, mai mult, aș vrea să spun și pentru cel mai mare stat din Europa – Rusia (al cărui cetățean sunt) că reunirea Basarabiei cu România este un fapt pozitiv. Oamenii foarte deștepți de la Moscova înțeleg asta foarte bine. Rusiei nu-i trebuie să fie foarte multe state românești. Nici Americii, măcar că America are poziția sa. În Europa au nevoie de mai puține state (unele apărute artificial prin doctrina dictaturii, datorită Pactului

Ribbentrop-Molotov), spre a putea dirija viața diplomatică, economică.

O. S.: Nu știu dacă rușii sunt de acord cu ceea ce spuneți. Ei au preluat de la romani dictonul „dezbină și stăpânește”.

E. G.: Eu vreau să spun că Rusia e o țară foarte mare – și inclusiv la putere sunt oameni cu diferite concepții. În principiu, Rusia – o țară foarte bogată – și cei mai înțelepți înțeleg problema României foarte clar. A fost România un stat mai mare și stimat în Europa. În ziua de azi cei ce fac politica în Rusia înțeleg ca Moldova să se reunească cu România. Aceasta este foarte bine.

O. S.: Dacă ne gândim la Transnistria, altfel gândește Rusia.

E. G.: Transnistria este o problemă specială. Când vorbesc de România eu am în vedere hotarul României pe Nistru. În Ucraina sunt cam 1-2 milioane de români. În Rusia au fost deportați până în Siberia în 1949. În Siberia locuiesc acum 3-400.000 de români. Cei de acolo nu pot cere ca în Siberia să existe o republică românească, cum cer rușii în Tiraspol. Tiraspolul, în ziua de azi, este foarte rusificat. N-am înțeles de ce președintele Snegur construiește o așa politică. Eu accept ideea ca Transnistria să fie independentă, dar doar atunci când Moldova va reveni ca parte a României. Și în Donbas sunt multe sate românești, apărute în 1711. Sunt strămoșii celor care au fost nevoiți să părăsească Moldova, însoțindu-l pe Cantemir. Am fost în acele sate. Limba lor este acum limba rusă, s-au rusificat, dar, totuși, tradițiile, cântecele sunt românești, deși mulți nu le mai înțeleg... Difuzia popoarelor e o lege obiectivă. Eu m-am născut român, sunt român. Din acest punct de vedere sunt români și la Vladivostok. Asta nu înseamnă că românii din Siberia să aibă republica lor. Și invers. Mulți ruși vor să aibă o autonomie mai mare chiar și în România. Ideea asta va avea fundament științific numai atunci

când nivelul de trai va fi foarte ridicat. Când fiecare cetățean va fi internaționalist prin capitalul lui. În momentul în care țara în care oamenii, statul sunt săraci, sărăcia putem să o învingem împreună. Eu sunt matematician. Eu știu foarte bine ce înseamnă modelarea matematică în toate procesele, mai ales în studiile cosmice. Toată viața mea de savant a fost legată de asemenea probleme. Vreau să spun că în științele politice, sociale, există două extreme: de stânga și de dreapta. Pe pământul acesta (planeta) sunt un miliard de familii. Ele pot fi independente de alte familii – e o extremă. Altă extremă: presupunem că Organizația Națiunilor Unite numește un guvern mondial, care dirijează tot ce se face în lume. Sunt două extreme. Viața e mai complicată. Se realizează între acestea. Trebuie, întotdeauna să luăm în considerare unde ne găsim, ce facem, ce posibilități avem. În Belgia 50% sunt francezi. Aceștia nu se unesc cu Franța, datorită nivelului superior de trai... Poporul român nu are altă cale decât unirea, unirea, unirea. Nu-l înțeleg pe Snegur când spune că suntem două țări surori. Există o Românie! Republica Moldova este invenția lui Stalin.

O. S.: *Să revenim la satul copilăriei Dumneavoastră – Slobozia. Există acolo un muzeu al unei mari tragedii – o mărturie a arestărilor, deportărilor. Le-ați trăit ca și copil?*

E. G.: Eram la Cahul. Eu nu înțeleg de ce unchiul meu Grigore Grebenicov a fost împușcat în 1940...

O. S.: *De cine?*

E. G.: De sovietici. Peste 30 de ani a fost reabilitat. Dar ce înseamnă reabilitare? Au rămas 4 copii orfani. După „reabilitare”, în afară de acea hârtie nu a primit nimic, niciun fel de compensare. Aceasta e tragedia Rusiei. Comunismul care s-a realizat a fost o tragedie a întregii omeniri. Omenirea întreagă, ca un model al Universului, s-a îmbolnăvit. Au suferit mai mult Rusia și țările din jur.

O. S.: *Să ne oprim la profesia Dumneavoastră. La modul exercitării acesteia. Am aflat că aveți multe cărți publicate.*

E. G.: Cam douăzeci – scrise în limba rusă, engleză, poloneză și română la Chișinău – traduse și în alte limbi ale fostei Uniuni Sovietice. Eu, de când eram de 25 de ani și până la 40, am lucrat în domeniul cosmic, la școala creată de Universitatea „Lomonosov” din Moscova. Era primordială în lume. Atunci când în URSS computerele nu erau la nivel american, teoria sateliților artificiali, zborurile cosmice erau cele mai exacte, erau optime din punctul de

vedere al economiei. În 1992, Uniunea Internațională a Astronomilor a numit planeta mixtă – asteroidul nr. 4268 (ce se mișcă în jurul Soarelui, ca și Pământul) „Grebenicov”.

O. S.: *Ca o recunoaștere internațională a activității Dumneavoastră.*

E. G.: Eu nu știu cine a făcut chestia asta. Am primit o hârtie oficială de la forul respectiv, în acest sens. Vreau să vă spun că până în momentul în care electronica a devenit cel mai important domeniu de studiu în cosmos, Uniunea Sovietică cu știința cosmică era pe primul loc. La americani, orice demers științific era apreciat după cantitatea de informație primită. La sovietici prevalau criteriile militare și premiile în domeniu. Dinamica cosmică rusească era cea mai profesionistă din lume (calculule, traiectoriile, orbitele etc. erau absolut exacte). Recunoșteau și americanii.

O. S.: *Sunteți acum și profesor la Universitatea „Lomonosov”. Tânăra generație de studenți este o promisiune?*

E. G.: Acolo învață 30.000 de studenți din diferite țări, inclusiv din SUA. Studenții din țările vecine erau selectați pe criterii politice. Din cei 30.000 de studenți 7.000 erau străini. Acum vin din interes personal. Spectrul lor de interese e așa de mare... După o perioadă de câțiva ani în care știam că studenții sunt atrași și de alte preocupări (inclusiv bișnițaria), acum 20-30% dintre ei vor să știe carte, să fie specialiști în științe.

O. S.: *Facultățile tehnice au fost dotate cu aparatură modernă?*

E. G.: Situația în Rusia e foarte complicată. Rusia e foarte bogată în resurse. Chiar și Elțîn înțelegea că până nu va ființa în Rusia proprietatea privată a pământului, nu va fi economie civilizată de piață. Uniunea Sovietică nu a trecut prin faze de dezvoltare analoge celor din țările apusene. Din păcate, și în Ucraina, și în Moldova, conducătorii nu înțeleg situația și frânează trecerea la proprietatea privată. Această idee a fost foarte bine demonstrată în Turcia.

O. S.: *Să revenim la activitatea Dumneavoastră. Ați participat recent la un Congres la București.*

E. G.: E vorba de Congresul Asociațiilor Oamenilor de Știință din România. Din cei vreo 700 de români care trăiesc la Moscova, au fost invitate la Congres 5 persoane. Congresul ne-a dat șansa să ne cunoaștem – cei veniți din alte țări. Am înțeles că există cca 8 milioane de români în afara țării, din care 5 sunt în Basarabia. Congresul a fost un lucru foarte bun.

S-a deschis drumul unei colaborări practice a savanților de peste hotare. Personal, am avut o mare plăcere. Românii din afara țării pot să ajute România și invers.

O. S.: *Românii din Moscova sunt organizați?*

E. G.: Fiind două ambasade române, eram divizați. Era o tragedie, în fond. Când am sesizat aceasta, am creat o asociație de cultură ruso-română. Noi suntem toți români – nu există basarabeni, moldoveni. Toți suntem români. Am hotărât să nu ne mai împărțim. Eu stimez poporul rus. Ei niciodată nu se împart: fie că sunt de la Moscova sau Novgorod, Novosibirsk. Unii politicieni de la Chișinău vorbesc însă de români și moldoveni. Asta eu unul nu înțeleg. Șansa este Unirea!...

O. S.: *Veniți mai nou mai des la Cluj-Napoca? De ce?*

E. G.: Clujul are una dintre cele mai vestite universități românești. Școala de matematică clujeană e recunoscută în Europa și Rusia. La Cluj lucrează profesori foarte vestiți. Pentru mine e o mare plăcere să am contacte, atât cu profesorii, cât și cu studenții, cu doctoranzii clujeni. În 1993 Senatul Universitar din Cluj mi-a acordat titlul de *Doctor Honoris Causa*, care e o mare plăcere pentru mine. Cu mare drag vin la Cluj, deși sunt foarte ocupat la

Moscova. Întotdeauna aduc cu mine cărți foarte bune de matematică. Păcat că prea puțini învață rusa. Doresc ca relațiile între „Babeș-Bolyai” și „Lomonosov” să fie mai strânse, mai eficiente.

Acum e vară și am ținut la Cluj cursuri pentru profesori. Dar am ținut și pentru studenți și asta e pentru mine o fericire. Studenții de la Cluj sunt foarte buni: îmi place că sunt independenți, dar și responsabili. Stilul de contacte între profesori și studenți îmi place foarte mult... În multe universități rusești (în afară de „Lomonosov”) studenții se comportă prea dependent de profesori, de parcă ar fi elevi...

O. S.: *Ne-a provocat o mare plăcere dialogul cu Dumneavoastră. Vă prețuim activitatea, vă stimăm personalitatea. Ne bucură dorința Dumneavoastră de a ține legătura cu Țara, de a pune umărul la dezvoltarea și reînțregirea ei.*

E. G.: Mulțumesc frumos. Orice venire în Țară e o mare bucurie pentru mine. Mă bucur de bunătatea românească. Mă deranjează faptul că uneori românii vorbesc mai mult decât trebuie, e prea multă pălăvrăgeală. Fără negativ nu se dezvoltă pozitivul.

Repet: toată viața mea am fost și sunt român. Trăiesc în Rusia, dar limba, sufletul și conștiința îmi sunt românești.

„M-am născut român și am să mor român, căci naționalitatea nu este precum chipul sau încălțăările...” Eugeniu Grebenicov

Liviu Rebreanu, într-o vizită la Teatrul Național din Cernăuți

Ion FILIPCIUC

Întâmplarea face ca un tânăr student al Facultății de Litere și Filosofie de la Universitatea din Cernăuți, pe nume Traian Chelariu, în febra pregătirii examenului de licență, din luna august 1930, să aibă un oarecare necaz în familie: fratele său Victor, calfă sau practicant în dugheana unui negustor, furând două sardele – care costau doar doi lei!!! – din marfa expusă la vânzare, și temându-se de represaliile păgubitului, fuge din prăvălie și „din spectrul orașului Cernăuți”, dispărând mintenaș, fără urmă. Spre a spori disperarea familiei, cu toate că era vorba de o recidivă, flăcăul de 17 ani lasă și o scrisoare înduioșătoare patronului Max, rugându-l să-i trimită mantaua acasă și să-l ierte de cei doi lei exonerati prin înfulecarea sardelor, pe care promite că-i va da înapoi „cu prilej”, destul de sumbru în perspectiva – „Nu știu de voi trăi sau voi muri.” – din ultimele cuvinte ale fugarului.

În aceste împrejurări, Traian Chelariu își lasă pregătirea tezei de izbeliște și pornește, în plină noapte, să bântuie orașul Cernăuți ca să-și găsească fratele fugit de-acasă. Calvarul e întrerupt în zorii zilei de sâmbătă de „o ploaie rară și grea”, vajnicul cercetaș fiind nevoit să se adăpostească în gara din Grădina Publică, unde, la sosirea trenului de București, urcă într-un cupeu în care își dezmoreau ciolanele obosite după o noapte petrecută „pe drum de fier” romancierul Liviu Rebreanu și dramaturgul Mihail Sorbul.

Ca orice proaspăt literat român care-și cunoaște și respectă misia istorică, Traian Chelariu va nota câteva amănunte în jurnalul său, editat de criticul Mircea A. Diaconu, ceea ce documentează o zi din munca rutinieră a prozatorului Liviu Rebreanu în funcția lui de inspector al Teatrelor Naționale din România anilor 1929-1935:

Sâmbătă, 9 august 1930

N-am putut dormi deloc noaptea aceasta. M-am plimbat pe străzile Cernăuților cu gândul la Victor. De la gara Grădina Publică, până-n Piața Unirii. Pe strada Iancu Flondor, în parcul Grădina Publică, apoi pe lângă linia ferată, până ce a răsărit soarele și-ncepu să picure o ploaie rară și grea.

Nici mama nu a dormit. Dimineața am declarat la poliție dispariția lui, dând semnalmente necesare pentru urmărire.

În trecere pe la Smerecinski. Doamna, aflând ce a dat peste noi, s-a întristat și am aflat apoi că a venit la noi să o liniștească pe mama. Eu cred că Victor e la Vilancea.

* * *

În tren, am cunoscut pe domnii Liviu Rebreanu și Mihail Sorbul, care au venit la Cernăuți în calitate de inspectori ai teatrelor naționale. În cupeu, Liviu Rebreanu, înalt și cât un urs de comod, ne-a oferit țigări fine de Albania. S-a informat, în câteva cuvinte, despre viața studentescă la Cernăuți. Mihail Sorbul, în tot timpul, nervos și rezervat. Eu îl țineam la început drept însoțitor al lui Liviu Rebreanu și abia la teatru am aflat că e Sorbul. În gară ne-au întâmpinat domnii Mișu Fotino și Economu de la Teatrul Național. Ca reprezentanți ai presei, am fost transportați (Vicol pe drept, eu pe contrabandă) până în cabinetul directorului, domnul prof. Bădărău. Acolo, prezentați membrilor din consiliul administrativ al Teatrului, i-am așteptat pe domnul Rebreanu și pe domnul Sorbul. Din partea presei au mai venit domnii Cososchi, Dragoș Vitencu și încă un evreu de la ziarul „Abend” [Seara]. Am coborât apoi în scenă, unde Liviu Rebreanu a primit jurământul unui funcționar și-n urmă s-a procedat la constituirea consiliului administrativ. Dl Liviu Rebreanu a citit regulamentul și a terminat cu sfaturile sale de reprezentant al Ministerului Artelor. Dr. prof. univ. Bădărău, directorul administrativ al Teatrului, i-a mulțumit și i-a promis că membrii aleși în consiliu vor munci.

După acest ceremonial sec, am plecat cu domnul Liviu Rebreanu la Hotelul Central, unde am luat masa.

Abordând chestiunea minorităților, Dragoș și Sebi Vicol au vorbit împotriva ucrainenilor și împotriva partidelor noastre politice. Dl Rebreanu s-a mirat de câte a auzit că se întâmplă în Cernăuți și în Nordul Bucovinei. (Între timp, dl Sorbul fu angajat de către dl Löwendal la o discuție aprinsă despre scenarii.) După-masă ne-am mai întâlnit cu d-nii Rebreanu și M. Sorbul în cabinetul directorului de la Teatrul Național. Vicol, pretextând un interviu, l-a făcut să vorbească despre traduceri din Rebreanu în limba italiană. Dl Rebreanu crede că opera tradusă vorbește singură și d-lui se poate scuti de aprecieri subiective. A reluat cu deosebită laudă activitatea d-lui Claudiu Isopescu de la Școala Română de la Roma. Cele vreo cincisprezece volume de literatură românească traduse în italiane sunt propaganda culturală cea mai eficace și în favoarea românilor. Vicol i-a pus apoi cam indiscret o întrebare referitoare la scandalul produs de Gr. Gregorian et C-nie la S. S. R. în jurul persoanei d-lui Rebreanu. La care întrebare a început să râdă romancierul și mutându-se pe un jilț mai apropiat a început să ne explice de ce consideră drept iresponsabili pe calomnii săi. Atingând înjurătura țigănească a lui P. Șeicaru, omul care cu înjurături a câștigat 20.000.000 lei, dl Rebreanu mărturisi că se pare că la noi ajunge departe numai omul care știe să înjure. I-am atras atenția că numai românii din vechiul Regat înjură. M-a aprobat. Întrebându-l ce părere are despre „Icoane de lemn” a lui Tudor Arghezi, mi-a răspuns că n-a citit volumul, dar îl consideră pe Arghezi scatolog prin excelență. La numele lui Arghezi, dl Sorbul a tresărit ca împuns cu acul. L-am întrebat de un remediu împotriva scrisului pornografic și injurios din literatura și gazetăria noastră. Dl Rebreanu mi-a răspuns că publicul fiind dornic de scandal, nu va reacționa nicicând, mai ales că suntem în Țara Românească. Un singur remediu ar fi bun. O lege a presei care să uzeze de cenzură, așa cum se face în Anglia, spre exemplu.

Dl Liviu Rebreanu vorbește încet – parcă alege cuvintele și le potrivește cu mimica sa și apoi le pronunță – și simplu. Liviu Rebreanu e simplu și după port, numai argintul părului, pieptănat într-o parte, îl deosebește de mulțimea fără personalitate, și numele său.

Dl Mihail Sorbul, fizionomie abstractă, cu mustăți și mască particulare, are ochii de un luci pătrunzător, de parcă ar vrea să spună mereu: „Haide, terminați-o cu asta, că mă plictisesc”. Și mereu își schimbă locul și-și face vânt, ba cu un caiet aflat pe biroul directorului, ba cu pălăria.

Am vorbit o oră cu dl Liviu Rebreanu. Domnul Mihail Sorbul a făcut o singură observație și aceea fără importanță.

Dar i-am văzut pe autorul lui „Ion” și pe cel al „Patimii Roșii”!

P. S. Teza în suspensie.¹

Traian Chelariu

Obosit după o noapte de căutări pe urmele fratelui fugit de-acasă și după o zi încărcată de emoții provocate de întâlnirea, masa și convorbirea cu marele romancier Liviu Rebreanu și cu dramaturgul Mihail Sorbul, tânărul student Traian Chelariu doarme neîntors până a doua zi, duminică dimineață, lăsând pregătirea tezei de licență pentru luni – oricum mai avea „încă zece zile de libertate” – și bucurându-se de telegrama prin care unchiul de la Vilancea anunța că Victor s-a pripășit în casa lui. Ca de atâtea alte ori, un necaz rușinos și o spaimă cumplită pot oferi prilejul unei bucurii neașteptate și de neuitat, precum a fost chiar întâlnirea tânărului poet bucovinean cu un prozator ca Liviu Rebreanu și un dramaturg precum Mihail Sorbul...

Norocul dat peste Traian Chelariu se înscrie însă într-o paradigmă ceva mai largă – Liviu Rebreanu prin Bucovina, pentru că prozatorul a trecut prin această „margine primejduită de țară” încă în anul 1919, la întoarcere din vizita făcută în ținutul Năsăudului. Firește că a trecut ca „un turist grăbit” și nu știm cu ce impresii și-a încărcat sufletul printre Obcinile Bucovinei. Probabil că nu așa de bogate și profunde precum cele năsăudene, unde-și revede satul și prietenii din copilărie, după un deceniu de înfrigurată așteptare. Tot așa nu știm cu precizie dacă Rebreanu, dimpreună cu Fanny și Puia, au călătorit de la Năsăud, prin Ilve și Bârgaie, Vatra Dornei, Câmpulung, Gura

¹ Traian Chelariu, *Zilele și umbra mea*, Ediție și prefață de Mircea A. Diaconu, Ideea Europeană, București, 2007, p. 70-81.

Humorului, Suceava, Fălticeni și Piatra-Neamț, cu trenul ori cu automobilul.

Interesant însă un fapt: Liviu Rebreanu, venind și poposind de atâtea ori în Bucovina – în 1919, 1923, 1930, 1931, 1935, 1943 –, pare să nu fi pomenit nimănui că, în preajma Marii Uniri din decembrie 1918 sau imediat după eveniment, a scris și publicat câteva pagini și despre drepturile legitime ale Bucovinei de a se uni cu patria-mamă, Regatul România, în broșura *Ardealul, Banatul, Crișana, Maramureșul și Bucovina*, semnată cu pseudonimul Ion Jalea, unde autorul afirma cu vigoare:

„Bucovina e trup sfâșiat din ființa Moldovei. Aici nu mai încap, nici discuții etnice, nici considerații politice, nimic. E vorba de o simplă restituire, de repararea unei monstruoase violări a tuturor legilor internaționale și umane. Un furt s-a săvârșit acum aproape o sută cincizeci de ani de către o faimoasă diplomatie austriacă în dauna slăbitei Moldove. Azi a sunat trâmbița dreptății. Atâta e de-ajuns. Bucovina se întoarce în treagă acasă, după un martiriu fără pereche”.

Pentru ca, după un excurs prin evenimentele istorice terorizând Bucovina de la răpirea din 1775 – cu date statistice, demografice și etnice – până la încheierea celui Dintâi Război Mondial, Liviu Rebreanu să precizeze îndurerat:

„Nicăiri războiul n-a făcut mai crâncene ravagii ca în Bucovina. Invazia rusească, întoarcerea austriacă, noua invazie rusească, reîntoarcerea militarismului austriac... au lăsat răni care numai cu greu se vor putea vindeca. Îndosebi românii au avut să sufere chinurile cele mai îngrozitoare. Persecuțați de austrieci, persecuțați de ruși, au trebuit să îndure toate grozăviile războiului. Mii de români nevinovați au umplut temnițele și spânzurătorile, în vreme ce floarea bărbaților bucovineni își vărsau sângele pe toate câmpurile de luptă pentru a salva stăpânirea ce-i schingiua”.

Discreția prozatorului pare încă un semn de modestie, dar amănuntul i-ar fi înflăcărat și mai vârtos pe bucovineni în omagierea lui la împlinirea celor cincizeci de ani de viață. Oricum, scena petrecută la ieșirea lui Liviu Rebreanu din sala „Dom Polski” din Suceava,

unde a conferențiat în seara zilei de 19 mai 1935, i-a oferit o senzație care cu greu s-ar putea traduce în cuvinte:

„Seara, în sala de spectacole Dom Polski, triumf! Toată intelectualitatea Sucevei și tineretul școlar de la liceele din localitate au ascultat cu sfințenie conferința maestrului despre George Coșbuc, vârstată cu multe amintiri din familie, căci tatăl conferențiarului, învățătorul Vasile Rebreanu, l-a cunoscut bine pe autorul baladei Nunta Zamfirei...

Apoi, după conferință – pe cât îmi aduc aminte –, trăsura primăriei aștepta în fața ușii, la ieșirea din scenă. Elevii mai mari l-au luat în brațe, l-au pus în trăsură, alături de doamna Fanny, au deshămat caii și au tras ei trăsura, în entuziasmele urale ale publicului, până la restaurantul din centru, unde autoritățile locale le-au oferit distinșilor oaspeți un banchet”¹.

Totuși, bucovineni nu și-au manifestat admirația față de prozatorul Liviu Rebreanu doar prin festivități și omagii la scenă deschisă, ci și prin pagini tipărite de-a lungul timpului. Actorul, dramaturgul și regizorul Atanasie Mitric de la Teatrul Național din Cernăuți a dramatizat două dintre romanele lui Liviu Rebreanu, *Ion* și *Pădurea Spânzuraților*, care au fost jucate la Cernăuți, ca și piesa *Plicul*, iar scriitorii bucovineni Venera și Claudiu Isopescu au tradus în italiană câteva nuvele și romanul *Ciuleandra*, Roma, 1930.

Despre Liviu Rebreanu au scris articole, recenzii sau amintiri: Traian Cantemir, George Drumur, Vasile Gherasim, Grațian Jucan, Ilie Mandiuc, Atanasie Mitric, Leca Morariu, Gh. D. Mugur, Liviu Papuc, Ștefan Pavelescu, George Todoran, Viorica Pintilescu. Sunt de subliniat și cele trei cărți semnate de Ion Popescu-Sireteanu: *Amintiri despre Liviu Rebreanu*, Editura Junimea, Iași, 1985; Petre Herțanu, *Liviu Rebreanu, ctitor al romanului românesc modern*, cuvânt înainte, Omagiu romancierului de prof. univ. Alexandru Husar, Editura Ass, Iași 1997, 208 p., și Adrian Dinu Rachieru, *Pe urmele lui Liviu Rebreanu*, Editura Sport-Turism, București, 1986, 280 p. Ceea ce nu e chiar puțin într-o provincie urgisită ca Bucovina...

1 Ștefan Pavelescu, *Liviu Rebreanu la Suceava*, în volumul *Amintiri despre Liviu Rebreanu*, Text stabilit, antologie și prefață de Ion Popescu-Sireteanu, Editura Junimea, Iași, 1985, p. 83-86.

Prof. univ. dr. Alexandru Rotaru la 75 ani

Roadele unei pasiuni întâmplătoare

Dr. Viorel PĂLTINEANU

Întâlnirea din acest an cu colegii de clasă, absolvenți ai Școlii Medii Tehnice Medicale din Cluj, promoția 1957, ne-a prilejuit emoții plăcute. Ele au provenit din constatarea faptului că toți ne-am realizat în felul nostru, avându-i ca reper din această școală pe renumiții profesori: Crișan Mircioiu, Victor V. Papilian, Pop D. Popa Ioan, Liviu Popovici, Ioan Ticșa, Sandu Bologna etc.

Povestea fiecăruia dintre noi ar putea constitui file interesante ale unei cărți, bună de citit la vârsta pensiei, atunci când aducerile aminte, pentru mulți, au un efect reconfortant și revigorator. Povestea lui Sandu Rotaru este una dintre ele și mi s-a părut interesantă, nu numai prin felul în care Destinul i-a decis orientarea profesională și socială, dar și prin roadele muncii sale.

Deși ar fi interesant, spațiul editorial nu îngăduie prezentarea momentelor în care Destinul a hotărât altfel decât și-a dorit inițial colegul nostru să se orienteze profesional. Aceasta în sensul că l-a plasat pe alte căi, în alte direcții decât cele pe care el ar fi vrut să le urmeze. Dar finalul drumului, nu fără obstacole, unele chiar foarte grele, a fost mai bun decât cel spre care el a năzuit. Și are argumente convingătoare în acest sens.

Lăsând la o parte izul filosofic al poveștii, mă rezum la a-i consemna câteva dintre roadele unei activități profesionale luminate de pasiune. Pasiune ce s-a născut întâmplător, printr-o înșiruire de evenimente profesionale coincidente.

Voi începe prin a preciza că Sandu Rotaru a absolvit Facultatea de Stomatologie din Cluj în anul 1967 și stagiul de internat în 1968. Moment de răspântie deoarece, ca medic intern, a fost remarcat și apreciat pentru aptitudinile chirurgicale și implicarea sa în problemele clinice. Faptul acesta i-a deschis o nouă perspectivă profesională, una cu profil chirurgical. Ca urmare, la finalul stagiului de internat avea de ales între perspectiva stomatologică, mai ușoară și mai avantajoasă din punct de vedere economico-social, sau perspectiva chirurgicală maxilo-facială, mai spectaculoasă și mai încărcată hi-

pocratic, dar mai stresantă și neatractivă economic. A optat pentru ultima variantă, deoarece, odată ajuns medic nu-și dorea nimic mai mult decât să fie un profesionist bun, iar în acest profil el a considerat că se poate valida. Dar pentru aceasta trebuia să depășească un concurs foarte dificil și riscant. Dificil prin calitatea concurenților, exigența comisiei de concurs și opțiunea unuia dintre membrii comisiei care agreea un alt concurent. Riscant, deoarece nereușita la concurs ar fi însemnat pierderea unui post în Cluj și, evident, a carierei universitare și plecarea în rețeaua sanitară pe un post rămas liber după repartizarea ultimului absolvent din promoție. Rezultatul examenului a fost valoros pentru doi dintre concurenții înscriși, unul dintre ei fiind colegul Rotaru, încât comisia a decis să solicite ministerului suplimentarea cu un post. Fapt care s-a și realizat.

Din acest moment, evoluția profesională a colegului nostru s-a înscris pe trei coordonate: cea chirurgicală în profil maxilo-facial, cea academică, universitară și cea științifică.

Pe coordonata chirurgicală a parcurs toate gradele profesionale, de la medic rezident în specialitate, la cel de medic primar. Pe coordonata academică a parcurs toate treptele ierarhice de la preparator la profesor universitar, iar pe coordonata științifică a obținut titlul de doctor în științe medicale și, de asemenea, numeroase rezultate recunoscute național și internațional.

Momentul major al vieții sale profesionale a fost în anul 1989 când, după pensionarea pentru limită de vârstă a prof. dr. H. Doroga, a preluat responsabilitatea și conducerea Catedrei și Clinicii de Chirurgie Orală și Maxilo-Facială din Cluj-Napoca.

Problemele care au urmat nu au fost nici puține și nici ușoare, dată fiind avalanșa de schimbări de după Revoluție și stadiul profesional-științific al clinicii și catedrei.

În condițiile cunoscute ale unei concepții comuniste și de izolare a țării de lumea liberă, timp de o jumătate de secol toate cele trei com-

partimente universitare: profesional, didactic și științific au rămas mult în urmă, colectivul clinicii și catedrei, ca peste tot, suferind un proces de blazare continuă caracteristică sistemului. În consecință, totul trebuia schimbat, reformat astfel, încât să se obțină o recuperare cât mai rapidă, iar prof. univ. dr. Alexandru Rotaru și-a asumat acest deziderat. În această idee, primul obiectiv pe care și l-a propus a fost acela de a lua legătura cu instituțiile similare din Occident pentru a vedea nivelul real de dezvoltare a chirurgiei orale și maxilo-faciale pe plan mondial și a-și fixa un orizont de recuperare. Apoi și-a selectat un colectiv de colaboratori capabili să facă față unui efort susținut de reducere a decalajului ce ne separa de Occident. A stabilit legătura cu clinici universitare de prestigiu din Germania, Anglia, Franța, Spania, Italia, Elveția, Coreea de Sud etc., unde el și colaboratorii lui s-au perfecționat.

Implementând cunoștințele acumulate în cele mai multe domenii, în scurt timp a ridicat nivelul profesional și științific al instituției pe care a preluat-o, peste cel național. La aceasta a contribuit și schimbarea conceptuală a prof. univ. dr. Rotaru asupra cercetării științifice, aducând în prim-plan și valorificând ideea colaborărilor multidisciplinare, interuniversitare și internaționale. Adept al ideii de performanță, a promovat și inițiat direcții noi de cercetare pentru dezvoltarea unor domenii de mare actualitate și perspectivă în specialitatea sa, cum sunt: biomaterialele, stimularea osteogenezei cu celule stem și factori de creștere, chirurgia ortognatică și a deformităților cranio-faciale, reconstrucția de părți moi și scheletică cranio-facială asistată sau nu de computer, diagnosticul și tratamentul sindroamelor dureroase orale și cranio-faciale, aportul rezonanței magnetice nucleare, a computer-tomografiei și ultrasonografiei în diagnosticul și stadializarea tumorilor orale și maxilo-faciale etc.

Menținerea catedrei și a clinicii în actualitatea internațională la care a ajuns și care se afla într-un impresionant ritm de evoluție s-a realizat prin colaborări științifice cu diverse universități: Universitatea Tehnică Recht der Isar, Departamentul de Chirurgie Orală și Maxilo-Facială din München (Germania), Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie Chișinău (Republica Moldova), Institutul Oncologic Chișinău (Republica Moldova) – una dintre cele mai performante instituții de acest fel din Europa de Est, Centrul de Cercetări Avansate din Basel (Elveția), Departamentul de Chirurgie Orală și Maxilo-Facială a Universității Halim-Ayang-

City din Seul (Coreea de Sud), Departamentul de Chirurgie Plastică și Maxilo-Facială Marienhospital – Stuttgart (Germania), Centrul de Implantologie Orală „Prof. Tokacs” – Coburg (Germania), Facultatea de Stomatologie Valencia (Spania) etc.

Colaborarea cu aceste centre de cercetare a dus la rezultate valoroase și, în plus, a permis conectarea colectivului clinicii și catedrei la diverse societăți științifice internaționale, cum sunt: Societatea Europeană de Chirurgie Cranio-Maxilo-Facială, Societatea Internațională (Mondială) de Chirurgie Orală și Maxilo-Facială, Societatea Internațională de Chirurgie Estetică, Societatea Asiatică de Chirurgie Orală și Maxilo-Facială etc.

Ca membru al acestora, prof. univ. dr. Alexandru Rotaru a participat anual la congresele lor, unde și-au expus, el și colaboratorii, rezultatele cercetărilor proprii.

Bucurându-se de aprecieri naționale și internaționale, prof. univ. dr. Alexandru Rotaru în numeroase rânduri a fost ales ca membru în prezidiul acestor manifestări științifice.

Recunoașterea valorii sale este atestată de statutul de membru, membru fondator, președinte sau membru onorific a peste douăzeci de societăți profesionale și științifice, naționale și internaționale, precum și prin statutul de membru în colectivul de redacție sau de redactor șef-adjunct a numeroase reviste științifice de specialitate.

Deschiderile internaționale pe care le-a inițiat prof. dr. Alexandru Rotaru și amplificarea lor de către discipolii pe care i-a format au dus la plasarea Chirurgiei Orale și Maxilo-Faciale din Cluj-Napoca pe harta centrelor de recunoaștere profesională și științifică internațională.

Roadele muncii sale au fost apreciate cu premii, distincții, diplome și medalii dintre care amintim: Premiul „Gheorghe Bilașcu” al Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” (Cluj-Napoca, 1993); Medalia „75 de ani de Învățământ Medical și Farmaceutic a Universității de Medicină și Farmacie Iuliu Hațieganu” (Cluj-Napoca, 1994); Distincția pentru realizări ale secolului XX (The 20th Century Award of Achievements), acordată de către International Biographical Center – Cambridge (Anglia 1998); Diploma de onoare a direcției medicale a Ministerului Apărării Naționale cu prilejul aniversării a 80 de ani de existență a Spitalului Militar din Cluj-Napoca (1999); Diploma de merit pentru contribuție la fondarea și activitatea Societății Române de Chirurgie Orală și Maxilo-Facială, cu ocazia a 10 ani de la

înființare (2002); Diploma de Excelență pentru activitatea de excepție depusă pentru dezvoltarea chirurgiei orale și maxilo-faciale în România, acordată de Societatea Română de Chirurgie Orală și Maxilo-Facială, sub egida European Association for Cranio-Maxillofacial Surgery, cu semnătura prof. dr. Bernard Devauchelle (2004), președintele acestui for internațional; Diploma de Excelență a Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” (București, 2006); Honorary Professor of the International Course of Oral and Maxillofacial Surgery 2003-2006, Iași, sub egida European Association for Cranio-Maxillofacial Surgery (2006); Medalia de aur a Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” (București, 2006); Medalia de aur pentru România, secția Medicină, oferită de American Biographical Institute (2006), pentru meritul de a fi făcut cunoscute personalități românești din domeniu; International Expert in Oral and Maxillofacial

Surgery, American Biographical Institute (2006), Senior al Cetății (Cluj-Napoca, 2010).

L-am întrebat pe colegul Sandu Rotaru dacă și-ar mai fi dorit ceva. Mi-a răspuns că nu este habotnic, dar crede că l-ar supăra pe Dumnezeu, dacă i-ar cere mai mult, deoarece a primit tot ce avea nevoie: profesie excelentă, familie minunată, prieteni foarte buni și o stare materială confortabilă, dar nu luxoasă. El consideră că luxul excede trebuințelor omenești și, mai degrabă, creează dezechilibre sociale și neplăceri pentru cei mulți, iar acestea nu sunt pe placul nici al oamenilor echilibrați și nici al lui Dumnezeu.

Noi considerăm că numeroasele premii, distincții, diplome, medalii și recunoașteri naționale și internaționale încununează activitatea rodnică a unui om dedicat profesiei de medic și cadru didactic universitar.

La cei 75 de ani îi urăm încă mulți ani sănătoși de-aici înainte!

Vedere din Cluj-Napoca

FILE DE ISTORIE

Comemorare: 100 de ani de la declanșarea Marelui Război

Debutul Primului Război Mondial în fostul Comitat Maramureș. Rușii în Sighet și în Slatina Marmăției (Solotvino-Ucraina) (I)

*Motto: „...Austro-Ungaria era un stat multinațional care se sprijinea pe
«...o armată mergând de soldați, o armată șezândă de funcționari, o armată în
genunchi de popi și o armată târătoare de denunțători»”. (Zorin Zamfir)*

Dr. Ilie GHERHEȘ

Încă de la cumpăna secolelor XIX-XX, Europa trăia sub amenințarea iminenței unui război. Nori negri se adunau deasupra bătrânului continent, fiind magnetizați de imensa energie de sorginte naționalistă, acumulată mai ales la sfârșitul secolului al XIX-lea, secol numit „al naționalităților” de către savantul german de origine austriacă, Leopold von Ranke. În tabla de valori a umanității își disputau imensul capital de orgolii state deja angajate militar, politic și strategic, grupate în cele două tabere geostrategice beligerante: Tripla Alianță (Germania, Austro-Ungaria, Italia, România, Turcia, Bulgaria) – pe de o parte și Antanta (Franța, Marea Britanie, Rusia, Japonia, S.U.A. și Grecia) – pe de altă parte. Nu mai puțin adevărat este și faptul că unele state au ezitat să-și decline opțiunea pentru o tabără sau alta sau chiar să-și o redefiniească, în funcție, desigur, de interesele specifice pe care fiecare le aveau.

În acest climat deosebit de tensionat intervine, la 15/28 iunie 1914, asasinarea, de către un student sârbo-bosniac (Gavrilo Princip), la Sarajevo, a arhiducelui Franz (Francisc) Ferdinand și a soției acestuia; principele fiind moștenitorul prezumtiv al tronului austro-ungar. Îngrozitorul incident istoric avea să devină declanșatorul care a determinat izbucnirea, la 28 iunie 1914, a celui care avea să devină în istoriografie – Primul Război Mondial. Conflictul a

început, așadar, prin atacarea Serbiei de către Austro-Ungaria, iar de la acest moment declarațiile de război au curs în funcție de angajamentele politico-militare ale diferiților rivali sau, dimpotrivă, aliați; cert este că bilanțul acestui cumplit experiment istoric, încheiat în 11, a XI, ora 11, a anului 1918 consemna: „Astfel se încheie, după 52 de luni de bătălii cumplite, un conflict ale cărui cauze au fost uitate de toată lumea, dar care se soldează cu distrugeri îngrozitoare: 8 milioane de morți, 20 milioane de răniți și mutilați, o zdruncinare profundă a edificiului european”¹.

Așa cum se știe, cel de-al treilea comitat al monarhiei bicefale Austro-Ungaria, respectiv Maramureșul, făcea parte din acest monstruos imperiu care conținea aproximativ 11 popoare. În Maramureș, deci, sinistrul măcel a debutat prin ocuparea teritoriului de către armatele țariste, începând cu octombrie 1914, când au reușit să pună pe fugă armata austro-ungară.

Atmosfera halucinantă a acelor zile de mobilizare pentru front de către autoritățile austro-ungare ne-a rămas redată foarte curat de către un român din Apșa de Jos (acum în Ucraina), un om de o probitate morală specială și care, pentru acest comportament s-a impus în conștiința sătenilor ca „Mihai Dan al lui Ieș, a lui Dumnezeu”. Acest țăran simplu, dar cu o instrucție primară de șase clase, care avea să

1 Berstein, Serge, Milza, Pierre, *Istoria Europei*, vol. IV, Institutul European, Iași, 1998, p. 336.

„facă frontul” și care a și participat la Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, avea să consemneze în jurnalul său, de curând publicat, ca atare: „Și cosând mai departe, că aveam și o coasă bună de tot, deodată văd că trece pe drum cantorul Șteț și mă strigă la el, că deși eram eu tânăr de 30 de ani, dar pentru știința și purtarea aleasă ce o am avut, toți cei bătrâni și învățați mă iubeau. Și îmi iau coasa pe umăr și merg la el și-mi zice: «Ți-oi spune o veste, dar nu prea bună» și zice «Ieri l-au omorât pe moștenitorul de tron în Saraievo și au fost mare pagubă pentru noi, pentru Români. Și să știi că a fi război; săracii de voi de cei mai tineri»”¹.

Protagonistul acestor demne rânduri de jurnal, după ce descrie lapidar starea de „jele generală” din satele maramureșene, surprinde momentul anunțului încorporării pentru armată: „În zori de ziuă (1 august 1914 – n.n. I.G.) s-au făcut «Alarm» în sat, s-au strigat la biserici și pe toate ulițele au umblat tisturile (ofițerii, militarii) satului cu boactări (paznici), suflând în corn și au vestit înfricoșat că tot omul care au fost cătană să meargă la Caștelarie că-i «Bătaie».

Îndată ce s-au vestit s-au strâns tot satul la Caștelarie, n-au trebuit lucru nimănui. Eu și care știam citi, citeam rânduiala de la Împărat, scrisă în *Românește* (s.l.n. I.G.) cu litere mari, roșii, și-i îmbărbătam”².

Cu multă corectitudine, cronicarul nostru descrie apoi faptul că toată lumea și-a dat întâlnire la „crâșmă”, toți cerându-și iertare unul de la altul dacă și-ar fi greșit cândva, fiind cu toții convinși „că nu se vor vedea mai mult”. Apoi continuă, observând că „la nimeni nu trebuie nimic”, iar unii își încheiau toate „socotelile cu lumea”: „S-au făcut multe testamenturi. Eu am făcut testament pe averea mea: femeii și Bisericii, dar tot să folosească femeia mea până va trăi. Ziua aceasta de mare durere a fost sâmbătă, care sâmbătă nu se va uita în veci”³.

Deruta și îndoiala sporesc tot mai mult în orașul reședință de comitat Sighet, deoarece frontul era destul de aproape, iar în dreptul lunii octombrie eroul nostru cvasianonim notează: „Octombrie 1914. Dar toate trec... și nimic nu-i asigurat, că la 1 oct[ombrie] au venit Rușii în Maramureș, au învins pe ai noștri (pe

austro-ungari – n.n. I.G.) și-au trebuit să las Pecul [brutăria]. Apoi un căpitan au ales 10 feciori de încredere și am băgat multe scump[eturi] în o pivniță mare la Cadar [biroul de recrutare], că au fost de încredere că și dacă vor veni rușii nu vor șede mult. Apoi am dus din magazin la gheizăș [tren]: făină, ovăz, slănină, conserve și câte toate. Numai n-am dus nici jumătate, că am fugit”⁴.

Acest tablou halucinant surprinde, totuși, prin credibilitatea ce o inspiră, chiar și atunci când exprimă încrederea militarilor armatei austro-ungare că „și dacă vor veni rușii nu vor șede mult”. Și totuși, trufia lor istorică avea să fie zdruncinată deoarece: „În 2/X (1914 – n.n. I.G.), într-o vineri deseară văd că fug trupele noastre, husari, infanterie și trenurile, fug în jos cât pot. Odată comandantul nostru de la Pec dă ordin să fugim unde vom putea.

Au fost învălmășeală fără capăt, nu încăpeau a fugi carele pe toate ulițele prin Sighet. Și peste oameni treceau, multe spargerii se făceau. Noi am lăsat acolo 700 pite în cuptoare și 3.000 gata coapte și în magazin făină, conserve, țioc [drojdie]. Și cine știe câte scumpeturi au rămas pradă la ruși! Eu acasă n-am putut să fug că n-o fost mod a mere în sus de unde veneau trupele (de ruși – n.n. I.G.), fără în jos”⁵.

Cu același spirit critic și analitic, dar deosebit de onest, apșanul nostru istorisitor ne anunță că a ajuns până într-o localitate din Ungaria, iar aici a fost repartizat „socaci la o cuhne”, adică bucătar la o bucătărie de companie (în cazul lui), dar numai pentru două luni.

În tot acest răstimp era înștiințat ce se întâmplase acasă, așa că putuse nota: „Rușii au fost în sat la noi, dar cu Românii nu au avut de lucru, numai cu jidanii. Oamenii rămași în sat au fugit pe Dobric (un cătun al Apșei de Mijloc atunci, acum localitate de sine stătătoare, tot în Ucraina – n.n. I.G.). Mai multe nu știu spune că n-am văzut ce o fost”⁶. Și, cu același spirit dezarmant de sincer își începe fila de jurnal pe noiembrie 1914: „Rușii au șezut la noi 3 zile și ai noștri i-au împins, apoi am căpătat cărți [scrisori] de acasă și pocuri [pachete]. Cărțile au fost scrise cu mare jele, că tare mare spaimă au avut de Ruși, deși n-au făcut la nime nimic”⁷.

1 Dan, Mihai, *Istoria ce am petrecut în crâncenul război*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2008, p. 9.

2 *Ibidem*, p. 11.

3 *Ibidem*, p. 12.

4 *Ibidem*, p. 13.

5 *Ibidem*, p. 13-14.

6 *Ibidem*, p. 15.

7 *Ibidem*.

Părăsind relativ pentru puțin această sursă „autobiografică”, dar deosebit de fermecătoare și de ilustrativă din punctul de vedere al descrierii stării de fapt de la începutul Primului Război Mondial în Maramureș, ne vom îndrepta, în continuare spre un document, descoperit relativ recent într-un fond arhivistic ascuns până de curând. Este vorba despre un raport al preotului greco-catolic, Ioan Doroș din Slatina (azi Solotvino, în Ucraina) care descrie exact momentul intrării rușilor în această zonă a Maramureșului Voievodal.

Cucerii poate prea mult de farmecul arhaic al graiului maramureșean de acum un secol am recurs la această redare fidelă a textului,

păstrând foarte mult frazarea, precizând că în documentul olograf se observă și mai mult influența paleografiei maghiare, atât în dictusul grafemelor, cât și în punctuație. De asemenea, am mai menționa că atunci când preotul făcea precizarea „ostașii noștri” se referea la oastea austro-ungară. Cu toate acestea, același preot Ioan Doroș îi primește în „ornat bisericesc” pe militarii austro-ungari și se pregătește în același mod festiv să-i întâmpine și pe ruși. Ca un paradox al istoriei până și plebanul romano-catolic Andreiu Boschetti din Sighet, evident, preot maghiar, i-a primit pe ruși tot în strai festiv bisericesc, dimpreună cu mulțimea maghiară a Sighetului.

Rușii în Slatina Marmăției de la 3 - până în 6 octobrie. Sâmbăta - până Marți 1914¹

La începutul lunii Septembrie 1914 au fost năvălit foarte mulți refugiați din Galiția – firește Ovrei cei mai mulți, în Sziget – capitala Marmăției. S-au adăpostit însă – de aceia și în Slatina. Am auzit că între alalți a poposit în Sziget și Episcopul Gr. Cat. din Stanislau carele a și servit una sf. Liturgie în Biserica rutenă.

Războiul deja început în luna August – între Austro-Ungaria și Russia a cășunat mulțimea refugiaților care au făcut și oarecareva scumpete – în de ale traiului – pe la noi. Prea cred cum că acești refugiați din Galiția, se fi dat unele informații despre oastea năvălitoare a Rusiei – spre noi, că aceia executează omoruri, dehonestează verguri și muieri și că fac jafuri și furturi îngrozitoare. Apropierea oastei Rușilor – de noi – cu acești refugiați, a zămislit în poporațiune – ca și între inteligenți una panică – frică – nedescriptibilă, – iar în urmă s-a dezvoltat emigrarea.

Informațiunile ziuoarelor, singuraticilor, ca și faptul că ostășimea dela linie și honvezimea așezată în Sziget – să retrasese – de mult din oraș, ne dădu-se la cunoștință că Rușii deja au intrat în Marmăția și că sunt la Frassin - Körösmező, unde nu era ostășime de a noastră, numai niște glotași bătrâni, neapți și puțini pentru a da piept cu Oastea Rușilor!

În zilele din urmă a lunii Septembrie statul a dispus poporațiunei trenuri gratuite tuturor celor ce doresc a emigra! Deci, s-a făcut emigrare foarte mare!

Toți oficianții dela direcătoriile: judecătoria, administrație, oficiile silvanale și salinare, magistratul orășenesc, jandarmeria – s-au refugiat. În 2 Octobrie s-au refugiat și oficialii poștelor, perceptoratului, ca și cei dela tren – rămânând gara calei ferate goală și deschisă. Tot în 2 Octobrie s-a refugiat și notariul Slatinei, fiind transportată familia lui mai înainte.

Ovreei din Slatina au emigrat mai toți și numai sărăcimea a ramas. – Dintre credincioșii mei – asemenea foarte mulți s-au refugiat, mai ales: muierile cu pruncii minoreni și cu fetele fecioare, luând frica deflorărei și omorărei lor – ceea ce nu a fost!

În 2 Octobrie – vineri sara, a sosit vestea, că rușii au alungat pre ostașii noștri – dela Bocicoiul mare, și că toți s-au refugiat spre Técsö-Teceu – în ruptul capului. Atunci sara, între 8-9 oare, a venit vreo 50 credincioși ai mei să primească sfat dela mine, ca: ce-i de făcut?! Eu le-am sfătuit să nu se refugieze și să aștepte în pace pe Ruși; – dar totuși, în aceia noapte s-au retras – cei mai mulți la dealurile tri Apșelor, ca abia remase câțiva în sat.

Sosiră și ziua grea de 3 Octobrie; cam între 9-10 oare, cu cântece simfonice rusești, a intrat oastea rusască în Sziget și una parte de călăreți – cazaci – și provizionanți – cam 3-400 și

1 Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia-Mare, Fond Protopopiatul greco-catolic Sighet, Fond în lucru.

în hotarul Slatinei! și s-au așezat în grădina lui Morgenthal, pe pășunaria satului și pe stradele Ocnaslatinei.

Conform primirei lor în Sziget, i așteptam și noi, ca se-i întâmpinăm cu procesiune, iar eu – în ornat bisericesc, – dar trecând preste sat și așezându-se în locurile mai sus descrise, acolo au fost primiți de către plebanul rom. cat. Andreiu Boschetti în ornat bis., au sărutat toți sfânta cruce – întâmpinarea noastră a remas.

Descălecând și tocmindu-se spre poposire, au spart dugheanul Ovreiului refugiat: Strulovitz, unde au găsit tot felul de beuturi și articlii de vânzare – care le-au băut și împărțit între proletarii curioși și prezenți.

Sătenii și handalenii, ca toți oamenii curioși de vedenii îndată au dat a se împretinoșa cu ostășimea, vorbind cu ei rusește și unii din ostași și românește – cei ce erau de prin Basarabia. – Între alalte îmi spuseră poporenii mei, că Românii din Basarabia solvesc amiatim Preotului lor, câte 3 floreni lectical. Această solvire este mai bogată ca în Marmăția.

Oficierii ostașilor așezați în preajma Ocnaslatinei s-au încartelat în cvartirele rămase goale a oficialilor refugiați erariali. În după amiaza zilei acesteia, între 3-4 oare, au început spargerea caselor emigraților Ovrei și și a altora. – Așa în de fața mea, a ficei mele: Valeria și a fiului meu: Titu, au intrat în ocolul curții Dlui Constantin Pavel! Și până a nu sparge ușile, cei doi „haraciuitori” ș-au tocmnit revolverul – arătând că ei sunt înarmați, au improșcat în ușă și ambii au intrat în interiorul curții. – După petrecerea lor de un jumătate de ciaș, aducând cu sine ceva într-un săculeț, s-au depărtat. – Asemenea au făcut și la curtea lui Micail Pavel, după cum se spune. – Preste două oare - deja cam în de sară au venit alți „haraciuitori” și-au spart ușa – pe de alta parte, și au început a scoate toate uneltele aflătoare acolo, dându-le proletarilor să le poarte. – Când apoi curtea Dlui Constantin Pavel, în decursul nopții a fost deplin golită.

Tot asemenea au făcut și cu celea a Ovreilor. – Ba! au strâns și una mulțime de vite, care erau păscând prin țarină; – între alalte și ale mele: trei, – pre cari, în ziua următoare, servitorul meu, le-a furat, dintre a Rușilor. – Pentru asta faptă am zis, că ar merita să fie: general la Ruși!

La aprovizionarea cailor, au luat foarte mult fân, cucuruz și cartofi. Au dus de aici: 5 cai și 7 vaci.

Tot în această zi – 2.X. – sara, între 8-9 oare cu tălmăcirea alor trei poporeni ai mei, au venit doi ostași la mine. – Unul ceruse dreapta mea, spre sărutare și i-o-am dat, – alalalt: ș-a făcut cruce, înaintea mea, – la ce, eu, l-am binecuvântat. – Unul dintre aceștia, a vizitat de-amânuntul toată locuința mea, prin toate unghiurile chilielor și după uși. – După puțină rămânere – s-au depărtat.

Spun, cei ce-au fost la 4 Octobrie în oraș, că între 11 și 12 oare, au făcut Rușii defilare quasi oficioasă în mijlocul pieței și de pe balconul birtului „Coroana” comandantul: Maciunoff a proclamat că: orașul acesta – Sziget este al lor!, apoi a aclamat: pă țarul Rusiei și ostășimea rusască!

În 4 și 5 Octobrie, tot mereu au făcut „haraciuieli” de spargerea caselor emigraților și purtatul fânului unde numai au găsit și au putut silnic a lua!

De ale mele, nu s-au atins – nici de cum!

Zice-să că au umblat și după muieri! Au încercat, la una muiere, a cărui bărbat este la tabără, dar nu au reușit! Au prins doi inși, și una fată, silindu-o la necurățenie, – dar după mărturisirea ei nici aici nu a izbutit căci fata una cu capul nu s-a lăsat! Astea mărturisesc despre moralul existente! Despre alte încercări, nu am auzit.

În 5 Octobrie sara, cam dela 6 oare – până către 8 oare, s-a prezentat la mine un ostaș rusc, la povestiri, – și cu tălmăcirea servitoriului meu, carele de obârșie este rus, am povestit multe. – Zicea, că el este de pe riul Voga, căsătorit, – unde pe una parte a râului sunt colonizați, pe alta „cazaci” – călăreți, cu convențiune erarială, dându-li-se loc îndestulitor spre economie, unde să prășește și păsatul. – Despre biruințele lor în războiu și afecta multă fală și oarecareva dispreț – despre ostășimea noastră. – Zicea, că ei merg, la Pesta, – Și că deja au călătorit 400 kilometrii, – iar până la Pesta ar mai avea de călătorit 300 kilometrii. – Ne

arătasă și cartea de rugătiune a ostașului Rus, tipărită – în rusește cu iconițe de a răscumpărătorului și a Prea Curatei – la S. Petersburg, în anul: 1906.

Pe 7 Octobrie – Mercuri, aveam să mărg spre deplinirea unei Sf. Liturgii în filiala Ocnaslatinei și mă temeam de jefuirile lor! Am consultat, în acest ostaș: cum aș putea dobândi „salvus conductus”, ca să pot trece printre ostășimea lor, care era așezată de ambe părțile drumului pe unde aveam să mărg. – După ce mi-a priceput intențiunea, mi-a făcut: una scrisoriță – nesubscrisă prin el, și zise că arătându-o aceea voi avea trecere liberă. – Această scrisoriță o păstrez de suvenir! De folosința ei nu am avut lipsă, – căci, pe 7 Octobrie deja au fost fugăriți!

Între povestirile noastre, cu acest ostaș i s-a amintit că la Tecsö-Teceu: „sună puștile”; – la aceasta, el cu dispreț zise: „știu”, dar nu-i mare necaz că la Teceu isprăvim noi ușor, dar vom avea luptă grea la Sătmăr cu „Nemții”, înțelegând pe „Prusieni” și totuși – pe la plinirea alor 24 oare, trebuia să se retragă – de nu a căzut?!

În 5 Octobrie – Luni, cei ce „haraciuiu” adică făceau: „risipă” purtând fânul din grădina Dlui Constantin Pavel, trecând pe lângă ei – doi credincioși ai mei i-au oprit și sub pretextul că: „nu au oare arme” la sine, au găsit în tasca unuia: patru sute (400) coroane și le-au luat de la el. – Tot asemenea au făcut cu alt un credincios, de la care au haraciuit unasutășasezeci (160) coroane.

Am să remarc aici, că în ziua intrării Rușilor în Sziget și Slatina – 3 Oct. și pe fratele meu: Nicolae Doroș preotul cooperat în Sziget l-au jefuit de ciasornicul avut. – Era pe una strada, și „cazaccii” trecători observându-l a întrebat rusește de „vreme”, și înțelegând fratele meu că întrebat de ciasuri, scoate ciasornicul său și le explică cum știu cam câte ciasuri sunt; – dar „cazacul” arătând că el vrea să vadă: câte sunt – a jefuit ciasornicul lui, cumpărat cu multă abnegațiune pe când era cleric în seminariul domestic.

Am auzit, că asemenea jefuiri, s-au comis mai multe în Sziget, despre care vorbesc cari le știu.

Bieții credincioși – deja a treia zi de a rândul să tânguiau că oare până când vor fi pe aici Rușii, pentru că ei – devin săraci! Tăcere și răbdare! Le răspundeam.

De la sosirea lor, când sparse dughenile ovreilor și au împărțit din rachia – risipa, le-am dat de știre proletarilor, că: „pot bea, dar să nu se îmbete, că cel ce se va îmbăta va meruii «camciuca» sbiciul”. – Și iată, că în ziua următoare, – poate – un oficer, venind de la raportul său din oraș a găsit în birtul din sat, pe un sătean și un ocnean destrăbălați de beutură, i-a prins, și câte la unul i-a croit 25 de sbiciuri – pe fund!

De jefuirile, „haraciuielile”, de nesiguranța noastră, ne-a scăpat ziua de 6 Octobrie – Marți, când încă din zorile acestei zile portau ostași ruși fânurile sătenilor, – iar la mine au venit să ceară „lapte” și „unt”, – lapte li s-a dat, observând că din pricina nepoților mei orfani „nu putem strange unt”, că laptele se trece cu ei și cu căsenii mei, ... la signalul primit, cei de la încărcarea fânului au alergat cu carăle lor goale iar cei cu „laptele” – prea cred, că nu la potut mistuii în tihnă, – au plecat, la locul de bătălia!

În partea de pe ductul Tisei, dela noi, bătălia s-a început între 8-9 oare, în „dumbrava” Apșei dejos, vecinătatea imediată cu Slatina. – Antâiu am auzit împușcături din puști când coala antâiu au început a suna și tunurile. – Tunurile oștirea noastră au fost așezate pe dealul Beerilor – Szm. Körtevélies, iar ale Rușilor pe dealul deasupra Saraseu, – Szarvasszó. – Sunete groiznice și electrizatoare! Dar când au sunat în direcțiunea mai aproape de noi, toți câți eram în cimetierul Bisericei noastre, ne-am retras – de frică ca nu cumva să ne ajungă și glonțul pe lângă sunetul cel deasupra capetelor noastre. Din ambe părțile, în această zi au descărcat cel puțin două sute (200) de tunuri, – și apoi: cine poate calcula descărcăturile puștilor!

Când colo – cam între 4-5 oare, au revenit ceata „cazacilor” luptători între Saraseu și Câmpullung retrărând spre Sziget; – iar altă ceată – mai mică a alergat preste podul Tisei dela Slatina, de unde peste hotarul nost s-au retras în păduri pe la Apșa de mijloc și de sus.

„Trei cazaci” au stat pe podul Tisei și vărsând „benzină” pe pod, l-au aprins și au alergat și ei după alalți la Apșe. – Aprinzătura podului însă, o-au strâns sătenii și a remas folosiver, făcându-i-se puțină reparare – ulterior.

În de cu sară, au încetat, tot feliul de împușcături, și toți cercau, după locuri suterane, că să nu-i ajungă plumbul tunurilor.

Eu, cu familia orfană a ginerelui meu: Ioan c. Borca din temerea, ca și preste noapte va se decurgă bătălia și eventual: să ne ajungă casa parochială – cu – tareva „shrapnel” – ne-am retras spre dormire în celariul parohiei! Dar bătălia, în decursul nopții, nu a fost.

În ziua următoare – 7 Oct. după operațiunile tunurilor și a puștilor oștirilor, 35 de inși s-au mărturisit și cuminacat și preste 100 de inși au fost de față la Sf. Liturgie!

Adeca: bătălia din „Dumbrava” Apșei și dela Saraseu – a fost biruința oștirilor noastre, prin că cea au alungat pre toți Rușii de pe teritoriul Slatinei și a Szigetului. – În sara zilei acestia, au intrat în Sziget oștirile noastre biruitoare!

Asfeliu am scăpat noi din captivitatea de trei zile, ca Iona din pânțele Chitului!

Tot în ziua următoare de biruință – 7 Oct. îmi veni – cam către 11 oare a zilei – idea bizară că să cercetez „terenul de luptă” din apropierea noastră.

Am plecat și la Ocnaslatinei, am întâmpinat oștirea noastră, care mergea – spre alungarea Rușilor mai departe. – Cei mai mulți erau din Comitatul Sătmariului și al Sabolciului. – Mergea cu ei și artileria, cu 20 de tunuri, cărora le-am gratulat succesului zilei de ieri, care toți zâmbeau și erau veseli.

Pe terenul de luptă, numai 10 cai și doi purcei periți am aflat, – firește deși cugetam că va fi ceva pârjolitură mare pe huciuri și pădure – nu am văzut nimic! După cum observasem unui oficer de artilerie: „văd, că nu văd – nimic”!

În 11 Octobrie având a fi a servi în filia Ocnaslatinei, am cercetat pe cei bolnavi și am știtecit după morți. – Morți, au fost: trei inși de ai noștri; dintre Ruși nu s-a găsit nici unul. – Răniți erau vro 25 inși, dintre cari, numai trei erau gravrăniți, și vreo 12 morbulenți. – Între cei grav-răniți, era un „cazac” – rupt la piciorul stâng, – dar și acesta, după cum am auzit – mergea spre bine.

Dintre acești membrii a spitalului aprovizionat în Ocnaslatinei, doi inși s-au mărturisit și cuminacat în Biserica Slatinei fiind ei din „fișcalitașul” Baiei – mare.

Oștirea noastră mergătoare – pre carea o-am întâmpinat eu – Mercuri dimineața – 7 Oct. – sara au dat piept – cu oastea inimică. – Cam dela 6 oare – sara – până în 8 Octobrie la amiază au sunat tunurile spre răsărit – dela noi, – dincolo de Biserica albă și dela Vașmort, când apoi, în 8 Octobrie rușii au fost alungați și dela Bocicoiul mare spre Lunca și Gura Tisei.

Iar de pe acolo, și mai încolo, au fost alungați până după Frassin -Körösmezö – au fost alungați ulterior, așa, ca după cum auzim, azi, nu ar fi picior de Rus pe râul Tisa.

Când erau Rușii, pe la noi, și când făcuse jafuri și „haraciuieli”, au silit pre mai mulți ca să poarte uneltele scoase de prin căsuri. – Pentru asta faptă – a poporului, îndată au devenit sub cercetare criminală, a căreia judecată – încă nu se știe!

Merită a să însămnă și pățania prim curatorului bisericesc: Victor Ruja și a soțului său. – Au jăfuit dela Curator un cal – după ce mai nainte luasă dela el: două cară de fân, dela soțul său: doi, – și au umblat ambii pe la Ruși ca să li plătească caii. – I-au tot trăgănat – până ce i-au revoltat, că să meargă la comanda Sziget și le vor plăti caii. – Mărs-au – drept aceia în Sziget și după ce au luat știrea, ca după ce umblă, i-au gonit afară din casarmă, ... făcut-au pregătiri Rușii de a-i prinde și luându-să la fugă i-au persecutat călăreșt e și ajungându-i i-au sbiciut amarnic.

Asta le-a fost plata rusască, pentru trei cai ai lor!

Acestea le-am văzut și pățit în răstimpul cât au fost oastea rusască de su conducerea lui Maciunoff, pe teritoriul și împrejurul Slatinei, dela 3 Octobrie - până la 6 octobrie n. 1914.

Faluszlatina – Sat Slatina la 9 Novembrie n. 1914.

Ioan Doros

Parochul vprotopop surogat în districtul Szigetului.

SĂ Scriem Corect Românește!

Probleme ale limbii presei românești din Ungaria (I)

Dr. Viorel HODIȘ

Este, cred, apreciabil faptul că o parte din lectorii de limba română afiliați unor institute de învățământ superior din „străinătatea apropiată”, cu români „din afara granițelor țării”, și-au asumat – pe lângă obligațiile lor curente, de catedră – și sarcina **cultivării limbii românilor** de acolo.

I. 1. Astfel, printre antemergătorii subsemnatului (ca lector de română în Ungaria) se numără regretatul prof. dr. **Victor Iancu** (de la Universitatea din Baia Mare), care a scris o carte despre *Cum vorbesc românii din Ungaria*¹. Aceasta mi-a inspirat ideea de a ridica cercetarea la nivelul **limbii scrise**, concepând o seamă de eseuri (pentru un posibil viitor volum) despre **cum scriu românii din Ungaria**. Și, fiindcă sursa cea mai la-ndemână mi-a fost *presa românească* ce apare acum în Ungaria², m-am pus în legătură – imediat ce-am ajuns acolo – cu redacția revistei **Foaia Românească**, pe departe cea mai prestigioasă și cea mai citită de etnicii români. Este vorba despre un săptămânal cu o grafică și ilustrație pretențioase, ajuns acum (sub variate intitulări: *Libertatea Noastră*, *Foaia Noastră*, *Noi. Românii din Ungaria*) la al LIX-lea an de apariție neîntreruptă. Vârstă cu care – să recunoaștem – nu multe periodice (chiar și din țară!) se pot mândri. Fiind, însă, o revistă-magazin, de familie, *Foaia Românească* nu avea printre obiectivele sale și nu prea putea agreea/publica *articole de știința limbii*; de

aceea, au apărut doar câteva. Chiar dacă, eu nu mi-am abandonat preocuparea, pe care mi-o simțeam ca o vocație, ci *am continuat să scriu redacției* în scopul de a le fi de folos redactorilor și corespondenților lor din satele românești și din puținele orașe cu români. Căci dorul meu cel mai fierbinte (scuzați patetismul!), *mai presus de ambiții publicitare*, era și este (întrucât le scriu mereu!) de a-i ajuta să se orienteze printre „*capcanele limbii*” și de a le fi ghid în a-și limpezi, purifica și „*dez-unguriza*” gândirea și scrierea, ghid în a-și standardiza o limbă română corectă, cât mai apropiată de limba literară, în care *trebuie să tindă permanent* să se exprime. Iată una dintre acestea.

Deși se zice că rabdă – hârtia *nu rabdă orice!*. Și asta, pentru că, „**gramatica**, mare Cerber, se revoltă” când nu-i acordăm respect, *dezacordând*, de pildă, *predicatul de subiectul* său, fenomen prea frecvent în presa de limbă română de aici; exemplu tipic: „*le place mult excursiile, mai ales în România*”. Dar, se revoltă frecvent și **logica**, afirmam, atunci când o ofensăm, când falsificăm realitatea și-i dezinformăm pe cititori, relatând, de pildă, cum „*tinerii bisericilor penticostale baptiste din Micherechi*”³ au cântat strofe [magh.: *strofa*] lăudătoare [!] de Dumnezeu în limba română *ȘI maghiară* [!]⁴.

Strict formal, totul pare în ordine. Dar la o analiză logico-semantică eșafodajul se năruie.

1 COMP-Press, (s.l.), 1994, 114 p.

2 Menționez câteva: *Foaia Românească*, săptămânal al Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria, Gyula, 1951 ș.u.; *Cronica*, mensual al Autogovernării pe țară a Românilor din Ungaria (AȚRU), Gyula, 1994 ș.u.; *Lumina*, publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Gyula, 1990-1993; *Jurnalul*, publicație a „Asociației pentru Micherechi”(1999-2003) etc. (Apud. Cornel Munteanu, *Românii din Ungaria. I. Presa*, Editura Noi, 2006, 312 p.)

3 Cel mai românesc sat din Ungaria, județul Bekes, megieș cu județul Bihor.

4 Construcții sintactice, de asemenea, *tipice și foarte frecvente*, chiar în *Foaia Românească*, dar și-n celelalte „*foi*”. O „*motivație*” ar consta în influența maghiarei, care – precum se știe – nu cunoaște **genul gramatical**, de unde derivă și „*dez-echilibrarea*” legii **acordului**, atât de frecventă la românii din Ungaria.

Câte biserici *penticostale* și câte *baptiste* vor fi existând într-un **sat**, din moment ce într-un **stat** există, de regulă, doar câte una: *Biserica Ortodoxă Rămână* din Ungaria, din România etc.; *Biserica Catolică* (scuzați cacofonia, – zice-se – una dintre cele puține „admisibile”!) din Ungaria, din Polonia, din Italia etc., referindu-ne, nu la *număr de zidiri*, desigur, ci la *instituțiile religioase în sine*! Putem admite, logic, existența *mai multor biserici penticostale* (diferite ca instituții religioase creștine, ca doctrine!), a *mai multor biserici baptiste* (diferite!) într-un sat, ca Micherechi?! Dar într-un stat, ca Ungaria?! Vom putea accepta dezinformarea cititorilor servindu-le sintagma *limba română și maghiară*, călcând flagrant truismul conform căruia *o asemenea limbă n-a apărut pe mapamond*, ele existând (coexistând în Ungaria și-n Transilvania), doar ca *două limbi*, distincte?!

3. (Alta-i situația *sârbo-croatei*, o (*singură*) limbă cu două denumiri, fiind vorbită de *două* popoare (sârbii și croații), în *două* state (acum) distincte (Serbia și Croația). În acest caz, o formulare ca *limba sârbă SAU croată* ar putea

fi, neconvențional, considerată acceptabilă, dar nici aici: *limba sârbă ȘI croată*! De aceea s-a încetățenit, devenind *termen tehnic*, științific și oficial: *sârbo-croata* sau *limba sârbo-croată*!

4. Rezumând, punem „*diagnosticul*” formulărilor de mai sus (I.2, I.3): **hiperacord** gramatical (concept propriu, construit *ad-hoc* după modelul termenului lingvistic **hiperurbanism**)¹. Căci, într-adevăr, văzut **trunchiat**, acordul gramatical este perfect în sintagmele: *bisericilor baptiste și limba română*, după cum – viceversa – **bisericilor penticostală și *limbile română* ar apărea ca „perfecte dezacorduri”! Văzute, însă, **în integralitatea lor**, în logica limbii, pliate pe logica realității obiective, **pluralul** regenților (*bisericilor și limbile*), **concatenat**, adică înlănțuit² cu **singularul** fiecărui subordonat (*penticostală și baptistă*, respectiv *română și maghiară*) se prezintă, nu „în dezacord”, ci într-un **alt tip de acord**, *logico-gramatical*, superior celui strict gramatical: (tinerii) *bisericILOR penticostALĂ și baptistĂ; limbILE românĂ și maghiarĂ*.

* * *

II. În prezentul articol vom trata tocmai despre această suverană *logică a realității* limbii, încercând măcar ameliorarea, dacă nu eradicarea diagnosticului pus mai sus: **hiperacordul gramatical**.

1. Mă bucuram când întâlneam câte un titlu în „*Foaie*”, ca: „**Șefii diplomațiilor română și maghiară la Timișoara**” (nr. 27/2005), sau câte o frază, ca: „Poeziile și cântecele în *limbile română și maghiară* au tălmăcit [magh. *tolmacsol*]³ sentimentele celor mici” (*ibidem*)⁴, sau: „(...) a vut loc o conferință a *Camerelor de Comerț Română și Maghiară*” (nr. 22/2005).

De aceea, le scriam mai cu sârg. Și, astfel, pentru moment, „dorul meu cel mai fierbinte...” părea împlinit. Doar părea! Căci aparițiile mai recente ale „*Foii*” – dar și ale altor publicații românești, care mi se trimit din Ungaria! – m-au convins că progresul era iluzoriu: ivindu-se doar ici-colo, asemenea construcții de limbă se

dovedesc *întâmplător* corecte. Și – cum îndeobște se știe – ce-i *întâmplător* nu-i relevant!

2. Te-apucă amărăciunea și disperarea când vezi că abundă necugetate „*perle*” ale comodității de gândire și de exprimare: „*spațiul culturii maghiare și franceze*” (nr. 37/2004); „*plan cultural, ideologic și literar*” (*ibidem*); „*muzeu care să prezinte [...] minoritatea românească și slovacă*” (nr. 11/2005); „*întrepătrundere între [sic!] cultura română și maghiară*” (nr. 24/2005); „*studenți și cadre didactice de etnie română, maghiară, germană și rromă*” (*ibidem*)! etc. etc.

Ca și cum am avea de-a face cu un (singur) *spațiu* și cu o (singură) *cultură*; cu un (singur) *plan*; cu o (singură) *minoritate*, respectiv *etnie*! Ce să mai zicem de „*recordul miraculos*” al anonimului autor, care în articolul „*Zece alimente miraculoase*” (*ibidem*) vorbește de „*vitamina C și E*”, „*vitamina B.12 și B.2*”, „*vitamina E, P, Fe și K*”!, autor pentru care „*B.12 și B.2*

1 V. DEX, s.v. HIPERURBANISM: „Fenomen care constă în crearea unor variante fonetice, forme gramaticale, accentuări sau grafii *necorecte*, datorită intenției vorbitorului de a evita o exprimare sau o grafie *presupusă neliterară* [...]”. Din fr. **Hyperurbanisme**”.

2 V. lat.lit. „**catena**, -ae, s.f. 1. Lanț, șir, înlănțuire [...]” (*Dicționar latin-român*, Editura Științifică, București, 1962, s.v. **catena**, -ae, p. 105.)

3 Că românii din Ungaria uzează de multe *împrumuturi lexicale din maghiară* nu e, desigur, un fapt surprinzător.

4 Unde nu dăm altă sursă, ne referim la *Foiaia Românească*.

sunt o [singură] **vitamină**”, autor pentru care pluralul **vitaminE** nu există¹!

3. Vă invit acum să ne punem în postura cititorului, beneficiarului scrisului nostru. Citind el fragmentul de informație: „[...] reprezentanții *autoguvernării* [singular!] *române, germane și... rrome*” (*Cronica*, nr. 11/204), el, cititorul român – străin de plaiurile ungare sau autohton – va înțelege *stricto sensu* cum că „toate aceste trei minorități naționale, luate la un loc, dispun în Ungaria de astăzi de o anumită *formă* de autoadministrare, de autoconducere, numită așa de frumos: *autoguvernarea* (una pentru toți!), alta decât *guvernarea*, care, evident, aparține... Guvernului Maghiar de la Budapesta”! Citind el: „[...] *spațiul culturii maghiare și franceze*” (citată *supra*), el, cititorul (mai puțin informat), poate fi foarte ușor „împins” înspre credința că autorul are în vedere (iar el, cititorul, la fel trebuie să „vadă”!) un (singur) *spațiu* al unei (singure) *culturi*: „**spațiul culturii**”!, care *spațiu* și care *cultură* sunt – simultan –, și *maghiar*, și *francez* (spațiul), respectiv, și *maghiară*, și *franceză* (cultura)! De unde să-și ia el, cititorul, alte repere, alte argumente, care să-i permită desolidarizarea de suficiența autorului, spre a interpreta **altfel** mesajul, spre a-l „corecta”, multiplicând – fără teama de a falsifica „realitatea” – *spațiul și cultura* în *spațiile* celor **două culturi**?!

Dacă beneficiarului scrisului nostru (cititorul) îi punem în față fragmentul de text: „[...] **linia** de forță a **orizontului** *spiritual, politic și economic*”, e absolut sigur că acesta va interpreta, pe bună dreptate, că autorul textului atestă o (singură) **linie** de forță a **unui** (singur) **orizont**; că, și pentru el, cititor, ca și pentru autor, **spiritualul, politicul și economicul** „prezintă” **un** (singur) **orizont**, nu trei ! Și, bineînțeles că – dac-ar citi (în *România liberă*, XXXVII, nr. 34/2004, p.11-12.) informația originală și... originală: „[...] Vulcănescu trasează sociologic **liniile** de forță ale **orizonturilor** *spiritual, politic și economic*” niciun cititor n-ar pune la îndoială evidența: filozoful Vulcănescu distinge (și, deci, și eu cititorul, la fel „vadă”!) în fenomenele „trasate” **liniile** (nu **linia**!) de forță a **trei orizonturi** *distincte*! Sigur că filozoful putea, detaliind, să „traseze”: „**linia** de forță a **orizontului** *spiritual, cea a orizontului* politic și

cea a orizontului economic!”, fără a jigni logica realității, fără „pauperizarea” mesajului și fără a-l dezinforma pe cititor!

4. „**Pluralizând**”, însă, (am putea admite acest termen *ad-hoc* „inventat” de noi!), el, filozoful, ne-a facilitat (o dată cu *economisirea* de cuvinte – un benefic deziderat al comunicării!) o mai *rapidă*, mai *fluentă* și mai *adevărată* înțelegere, fără nicio falsificare, a mesajului pe care a dorit să ni-l transmită nouă, cititorilor! Extrăgând esența cuprinsă în cele câteva cuvinte, înadins inserate în comentariu, și anume: *atesta, distinge, interpreta, recepta, reprezenta, transmite*, ajungem la un meritat *câștig științific* (nu numai teoretic, ci și practic) din această analiză: adevărul că – prin scrisul nostru – trebuie să *transmitem* CE, CÂT și CUM vedem noi, CE *distingem* și CUM *interpretăm* noi, *transmițătorii*, adevărul/adevărurile nostru/noastre (mai mult sau mai puțin *subiectiv(e)*) despre realitatea *obiectivă*. Adevăruri care trebuie să fie în cât mai mare măsură *concordante cu realitatea*!

5. Să ne oprim acum la comentarea unui ultim exemplu, ce prezintă, în paralel, doi *șefi*, două *servicii diplomatice* și o *întrevedere*:

– *șeful (1) diplomației (1) române va avea (1) o întrevedere și*

– *șeful (2) diplomației (2) maghiare va avea (2) o întrevedere.*

Spre o cât mai eficientă economisire de cuvinte, *adiționăm* ceea ce se poate, fără a falsifica logica realității, ca într-o simplă operație aritmetică de adunare: *șeful (s1) + șeful (s2) = șefii; diplomației (d1) + diplomației (d2) = diplomațiilor*. Ajungând la *română + maghiară*, vom fi constrânși să acceptăm că ele vor „refuza” operația, rămânând „*română ȘI maghiară*”, fiindcă – dacă e adevărat că avem *doi* șefi a *două* diplomații – nu-i deloc adevărat că acestea sunt, sincron, și *române*, și *maghiare*: doar *una* (din *două*) e *română* și (doar) *cealaltă* e *maghiară*, „nu se adună [să ne amintim de glumița școlărească] merele cu prunele!”; *va avea (v1) + va avea (v2) = vor avea o întrevedere* (prefixul **între**-(+ vedere) presupunând *ipso facto o pluralitate de actanți*, participanți la acțiune. Așadar, pluralizând numai ceea ce permite logica, vom obține:

– *șefii (s1 + s2) diplomațiilor (d1 + d2)*

1 Este evidentă, și aici, o influență a gramaticii limbii maghiare, care – paradoxal –, deși posedă categoria gramaticală de **plural**, uzanța acesteia este **trunchiată**. Ex. *ember - emberEK* = „om - oameni”; *forint - forintOK* = „forint - forinți”; în prezența *numeralului cardinal*, însă, (în maghiară nu este **adjectiv**, ca-n română) **pluralul** este pur și simplu „suspendat”, considerat superfluu: *tíz ember*, „zece om”; *ezer forint*, „o mie [de] forint”.

română și maghiară vor avea (v1 + v2) o întrevedere (a lui s1 cu s2).

De unde vom conchide că putem urma două căi de exprimare acceptabile:

– una, **analitică**, mai stufoasă, mai păguboasă din punctul de vedere al *economiei* de cuvinte: *șeful diplomației române va avea o întrevedere cu omologul său, șeful diplomației maghiare*;

– alta, **sintetică**, preferabilă din punctul de vedere mai sus menționat: *șefii diplomațiilor română și maghiară vor avea o întrevedere*.

6. Dar pluralizând „*contra naturii*”, cum văzurăm exemple *supra*, adunând „*mărul cu pruna*”, falsificăm, contrafacem mesajul, dezinformându-l pe cititor, ca în textul-reper original:

„Șefii diplomațiilor **românE și maghiarE** vor avea o întrevedere oficială” (nr. 39/2005).

De astă dată mesajul transmis se decodifică *vicios* de către orice cititor, așa cum *vicios* l-a „informat” redactorul său: „există *mai multe* diplomații române și *mai multe* diplomații maghiare, ai căror (*mai mulți!* – câți, oare?) șefi vor avea o întrevedere...”, ceea ce este total fals! Și aceasta-i o gravă culpă!, care ar putea fi chiar considerată, în anumite contexte, delict de presă! Majestatea Sa, Cititorul, a fost dezinformat!!

7. Extrapolând și rezumând, vom putea afirma că:

(1) va fi **adevărată și corectă** afirmația, esențialmente similară precedentei:

„șefii Camerelor Parlamentare **românE și**

maghiarE se-ntâlnesc...” (admițând că și Parlamentul Ungariei ar fi *bicameral!*). La fel, varianta:

(1.1.) „șefii Camerelor Parlamentare **românE și MaghiarĂ**...” (dacă – precum se știe – Parlamentul Ungariei e unicameral!).

(2) **Nu vor fi corecte**, nici **adevărate** afirmațiile:

(2.1.) * „șefii Parlamentelor **românE și maghiarE** admit că...”;

(2.2.) * „Președinții statelor **cehE și slovacE** refuză să...”.

(3) **Corecte vor fi** doar variantele ce prezintă **singularizarea** (alt termen conceput *ad-hoc!*) atributelor ce definesc elementul etnic, prin definiție *unic*:

(3.1.) „șefii diplomațiilor **română și maghiară**...”;

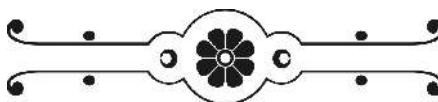
(3.2.) „șefii Parlamentelor **român și maghiar**...”;

(3.3.) „președinții statelor **ceh și slovac**...” etc.

(4) Și – rotunjind demonstrația – **corectă va fi propoziția-reper** din capul textului, cum s-a văzut *supra* (I. 2.), **numai** în varianta ce prezintă **pluralizarea regenților**, concatenată cu **singularizarea subordonaților** (atribute):

(4.1.) „tinerii **bisericILOR penticostalĂ și baptistĂ** din Micherechi au cântat *imnuri* de *laudă* [!] Lui [cu majusculă!] Dumnezeu în **limbILE românĂ și maghiarĂ**”.

Q.E.D.¹

1 Varianta latină abreviată a *formulei euclidiene* de sfârșit al unei demonstrații: **Q(uod) E(rat) D(emonstrandum)**. V. *Mic Dicționar Enciclopedic*, ed. a III-a revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, inserția (p. 944-945.): *Expresii și locuțiuni, litera Q* (p. XXV).

Medalii aniversare la Baia Mare

Dr. Ștefan VIȘOVAN

In data de 20 ianuarie 2014, conducerea Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, a organizat la sediul filialei din Baia Mare, o adunare festivă, în cadrul căreia unor personalități ale locului le-a fost decernată, în semn de recunoaștere a activității desfășurate în beneficiul acestei instituții de învățământ superior, medalia jubiliară „95 de ani de la Marea Unire”. Festivitatea a fost deschisă de domnul Gavril Ardelean, prof. univ. dr., directorul filialelor Baia Mare și Satu Mare ale Universității de Vest „Vasile Goldiș”, care, anunțând scopul întâlnirii, l-a invitat la cuvânt pe rectorul fondator al Universității „Vasile Goldiș” din Arad, actualmente președinte al Consiliului de administrație al acesteia, prof. univ. dr. Aurel Ardelean. Domnia Sa a subliniat faptul că, în baza unei hotărâri a senatului, Universitatea „Vasile Goldiș” din Arad acordă medalia „95 de ani de la Marea Unire” și brevetul aferent mai multor personalități politice, culturale, științifice și religioase, dintre care a amintit numele președintelui României, pe cele ale prim-ministrului și ale patriarhului României. A urmat un expozeu, în care domnul Aurel Ardelean a accentuat importanța actului Marii Uniri pentru evoluția în plan politic, economic, cultural și științific a țării, act „care a deschis perspectivele României de azi de a intra în Uniunea Europeană”, la pregătirea, organizarea și derularea căruia Maramureșul, prin cei doi corifei ai săi, George Pop de Băsești și Vasile Lucaciu, a fost mereu prezent. Distinsul vorbitor a reamintit celor de față faptul că patronul universității, ideologul Marii Uniri, vorbea încă în anul 1918 despre „statele unite ale Europei” și despre dreptul fiecărei națiuni la autodeterminare, fiind astfel un veritabil „vestitor al marilor prefaceri actuale”.

Referindu-se la perspectivele filialei din Baia Mare a Universității „Vasile Goldiș”, domnul prof. univ. dr. Aurel Ardelean a informat auditoriul că se are în vedere înființarea de noi specializări (management rural, învățământ preșcolar și școlar etc.), atât la nivel de licență, cât și în ceea ce privește masteratul. Domnia Sa a înmănat apoi medalia „95 de ani de la Marea Unire” următoarelor personalități băimărene, cu care – direct sau prin instituțiile pe care le conduc – Universitatea „Vasile Goldiș” are o colaborare intensă și fructuoasă: Anton Rohian, prefectul județului Maramureș, Cătălin Cherecheș, primarul muni-

cipiului Baia Mare, Ciceu Zamfir, președintele Consiliului Județean Maramureș, ÎPS Iustinian Chira, episcop al Maramureșului și Sătmăruului, PS dr. Iustin Sigheteanul, episcop vicar, prof. Ana Maria Moldovan, inspector școlar general al Inspectoratului Școlar Județean Maramureș, prof. dr. Delia Ardelean, inspector școlar general adjunct, prof. dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare și Gheorghe Marcaș, președintele Camerei de Comerț și Industrie Maramureș.

Dintre cei cărora li s-a acordat medalia jubiliară au luat cuvântul domnii Anton Rohian, Cătălin Cherecheș și Teodor Ardelean.

Domnul Anton Rohian, prefectul Maramureșului aduce un elogiu dascălului și arată că este la curent cu înființarea și evoluția filialei Baia Mare a Universității „Vasile Goldiș”, pe care o consideră onorantă pentru județ. Domnia Sa ar dori ca toți „cei care ies de pe culoarele Universității «Vasile Goldiș» să aibă un loc de muncă”, iar cei cărora li s-au înmănat medaliile aniversare „să demonstreze că le și merită”.

Domnul Cătălin Cherecheș, primarul municipiului Baia Mare, subliniază că, atât pentru Domnia Sa, cât și pentru primăria municipiului, conferirea medaliei aniversare este un gest onorant, care confirmă un parteneriat instituțional emblematic. Primarul consideră că are o datorie de suflet în a sprijini filiala din Baia Mare a Universității „Vasile Goldiș”, întrucât tatăl Domniei Sale a fost unul dintre fondatorii acesteia, deținând o perioadă și funcția de prorector. În acest context, considerând că Universitatea „Vasile Goldiș” este o instituție importantă a ardelenilor, care sfluește caractere și formează personalități, aduce mulțumiri domnului prof. univ. dr. Aurel Ardelean, rectorul fondator al Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, pentru „modul în care s-a aplecat mereu asupra dezvoltării filialei din Baia Mare și pentru faptul că, fără nicio rezervă, a acceptat o idee lansată de domnul dr. Teodor Ardelean și îmbrățișată de conducerea primăriei, aceea a punerii bazelor unei universități metropolitane la Baia Mare prin unificarea celor trei instituții de învățământ superior care funcționează aici: filialele Universității „Vasile Goldiș”, Universității „Bogdan-Vodă” și „ceea ce a mai rămas din Universitatea de Nord Baia Mare”. Domnul primar consideră că dezvoltarea unei asemenea instituții de învățământ „ar putea califica și cer-

tifica municipiul Baia Mare ca un oraș universitar autentic”, relansându-l în lumea academică, iar pentru tinerii din întreg județul, precum și pentru mediul economic ar fi o măsură extrem de binevenită. De aceea, conchide Domnia Sa, „trebuie să facem pași importanți în această direcție, cu tot curajul, cu toată determinarea, chiar dacă unii s-au gândit mai mult la funcțiile lor, la pozițiile lor și mai puțin la ceea ce înseamnă dezvoltarea comunității noastre, așa cum au fost cei care au condus și conduc Universitatea de Nord”.

A luat apoi cuvântul domnul prof. dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, care a apreciat faptul că Universitatea „Vasile Goldiș” din Arad onorează cu prezențe selecte toate manifestările organizate de filiala de la Baia Mare: evenimente științifice, culturale, deschideri de an universitar etc. Astfel, la festivitatea de deschidere a anului universitar 2013-2014 a fost prezent rectorul în exercițiu, doamna prof. univ. dr. Coralia Adina Cotoraci, iar rectorul fondator, domnul prof. univ. dr. Aurel Ardelean, actualmente președinte al Consiliului de administrație al Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, participă frecvent la acțiunile inițiate de universității filialei băimărene.

Referindu-se la acordarea de medalii jubiliare, domnul dr. Teodor Ardelean este de părere că un asemenea eveniment nu este unul oarecare, ci, dimpotrivă, dispune de o fundamentare riguroasă, care constă, întâi de toate, în dreptul pe care și-l rezervă Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” de a conferi însemne și elemente de autoritate publică în numele patronului – ideologul înfăptuirii Marii Uniri – persoanelor care se bucură de aprecierea Senatului acestei instituții de învățământ superior. „De aceea – continuă Domnia Sa – ceea ce se întâmplă aici nu are nicio șansă să alunece în registrul lucrurilor formale care se perindă pe coordonata timpului și care vor intra, mai devreme sau mai târziu, într-o anumită uitare oficială. Nu se va întâmpla acest lucru pentru că aici este vorba despre elemente ce se constituie în veritabile perspective”.

Făcând un arc peste timp, domnul dr. Teodor Ardelean arată că așa cum Vasile Goldiș, George Pop de Băsești sau Vasile Lucaciu au avut ocazia să săvârșească în viață lucruri providențiale, dintre care cel mai de preț este unirea tuturor românilor, tot astfel și rectorul fondator al Universității de Vest „Vasile Goldiș”, domnul prof. univ. dr. Aurel Ardelean, a gândit lucrurile în stil providențial atunci când, în Arad, a întemeiat o instituție de

învățământ superior, care poartă numele unei personalități ilustre „și ce bine e că în toți acești ani nu s-au petrecut lucruri care să umbrească figura luminoasă a acestui atât de mare bărbat”. Dimpotrivă, ea a devenit o universitate transilvăneană prestigioasă, valorificând „substanța academică maramureșeană”, dând posibilitatea unor oameni valoroși, „care au fost în stare să exceleze pe treptele propriei profesii, să facă din profesie vocație și să urce științific la titlurile de doctorand, de doctor și apoi la cele universitare propriu-zise, fiind astfel valorificați aici”. Universitatea arădeană nu s-a invalidat, ci, dimpotrivă, s-a dezvoltat extinzându-se, atât ca teritoriu, cât și ca paletă de specializări și forme de învățământ, „în ciuda jocului marilor universități, care au vrut să trăiască numai ele și care astăzi sunt obligate de realitate să recunoască că în spațiul românesc există și trebuie să existe nu doar universități foarte mari”.

Domnul Teodor Ardelean apreciază bunele relații pe care Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” le-a statornicit și le cultivă cu autoritățile locale, conferirea medaliei aniversare venind tocmai în întărirea acestei afirmații, lucru confirmat de altfel și de rectorul fondator, domnul prof. univ. dr. Aurel Ardelean, care a subliniat că atribuirea de medalii este nu doar un gest de înaltă apreciere, ci și unul de recunoștință pentru faptul că încă de la înființarea filialei de la Baia Mare, toate persoanele cărora li s-au acordat distincții au manifestat înțelegere și au sprijinit proiectele de dezvoltare a acesteia. În contextul acesta al preocupării autorităților locale privind dezvoltarea cultural-științifică a Maramureșului, domnul dr. Teodor Ardelean mai introduce un element de mare perspectivă: înființarea la Baia Mare a unui institut de cercetări interdisciplinare și transfrontaliere, plasat din punct de vedere științific sub tutela Academiei Române, dar beneficiind de finanțare locală. Cercetătorii acestei entități ar urma să studieze aspecte cardinale privind istoria, graiul, etnografia, folclorul, arhitectura, mentalitatea populară, raporturile interetnice, fenomene etnoculturale și istorice transfrontaliere etc.

În cadrul manifestării, rectorul fondator al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad a comunicat celor prezenți că Senatul acestei prestigioase instituții de învățământ superior a decis să confere domnului prof. dr. Teodor Ardelean titlul de *Doctor Honoris Causa*, ceremonia de înmânare a înaltei distincții academice și a însemnelor aferente urmând să se desfășoare în luna martie a.c.

La Runcul Salvei oamenii au încăput într-o carte

Ioan NEAMȚIU

Este vorba de *Monografia*¹ localității, lansată relativ recent², ocazie cu care a fost inaugurată și Biblioteca comunală. Despre eveniment, în sine, ca spectacol, nu voi reține în acest material (prea) multe lucruri³, ci voi încerca să surprind spiritul acestor oameni iubitori de frumos și de cultură, al unei comunități cu oameni „de veselie, credincioși și de-omenie”⁴, care – chiar de la intrarea în comună – oferă disponibilitatea într-o ospitalitate în cinci limbi: „Comuna Runcul Salvei. Bine ați venit!”⁵.

Runcanii nu sunt diferiți, de bună seamă, față de alți oameni, în ceea ce privește viața cotidiană și zbaterile de zi cu zi. Ce au ei, diferit și, probabil, în plus, față de alții, din alte comunități, este un „fel aparte de a fi, cu un suflet curat românesc, cu dragoste de obârșie, de baștină”, așa cum spunea domnul Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, în discursul susținut pe scena Căminului cultural. Domnia Sa a participat la evenimentul, evocat mai sus, ca invitat special, în calitate de cofondator al Bibliotecii comunale, alături de domnul Ioan Pinte, directorul Bibliotecii Județene „George Coșbuc” din Bistrița, fiu al localității, și de alți binevoitori întru punerea umărului la temelia acesteia. Biblioteca pornește la drum, așteptându-și cititorii, cu aproape zece mii de cărți, dintre care circa jumătate venind de la Baia Mare. Există toate premisele pentru dezvoltarea acestei biblioteci, atât a colecțiilor, cât și a spațiului de care beneficiază, în acest sens exprimându-se domnul Ioan Pinte. „Mulțumesc lui Tedi

Anchidim Pavelea, Ioan Pinte și Teodor Ardelean, Runcul Salvei, 8 decembrie 2013

Ardelean, care din Maramureș, de la Baia Mare, a trimis carte pentru această bibliotecă și, iată, astăzi avem, așa putea să spun, un început de bibliotecă; pentru că runcanii au nevoie de o altă sală, au nevoie de un alt spațiu. Pentru cât am primit noi de la dumneavoastră [...] și am citit din bibliotecile dumneavoastră, uriașe la vremea aceea pentru noi, noi trebuie să redăm Runcului o bibliotecă impunătoare și acest lucru sunt sigur că se va întâmpla. E un început bun. Acolo unde există carte și cartea este citită, există înțelepciune și există cunoaștere. De astăzi încolo avem aici la Runc o bibliotecă, deci, cu mic cu mare, puteți să o folosiți, puteți să citiți din ea” – este mulțumirea și îndemnul acestuia, atât în calitate de iubitor al cărții, cât și

1 *** *Fabricat în Runcu Salvei: aspecte monografice* (coordonatori: Vasile Lechințan, Adrian Onofreiu, Mircea Prahase), Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013. Citată în continuare: *Monografia* ...

2 În ziua de duminică 8 decembrie 2013.

3 Cei care doresc să vadă mai multe aspecte legate de evenimentul de la Runcul Salvei, ce a avut loc în data de 8 decembrie, anul trecut, găsesc (foarte) multe consemnări pe internet. (Câteva surse ar fi: <http://bistritanews.ro/index.php?mod=article&cat=5&article=10932>, <http://www.mesagerul.ro/2013/12/08/comuna-runcu-salvei-este-mai-sanatoasa-la-minte-si-la-suflet-decat-toata-romania>, <http://www.timponline.ro/sarbatoare-a-cartii-la-runcu-salvei-monografie-cum-n-are-nici-parisul-si-biblioteca-noua-foto/>, <http://www.rasunetul.ro/runcanii-au-monografie-si-biblioteca>, etc.)

4 Florin Cilică, sursa: <https://www.facebook.com/runcu.salvei>

5 Sursa: <https://www.facebook.com/events/112993912181461/?ref=5>

de conducător de bibliotecă județeană, cu rol de for metodologic, și deci cu o grijă în plus față de actul de lectură publică la Runcul Salvei.

Mai trebuie menționat și faptul că inițiativa, ideea, înființării acestei biblioteci a aparținut domnului Teodor Ardelean, care, așa cum spune chiar Domnia Sa „cunoscându-i pe Vasile George Dâncu și pe ministrul Dâncu și pe Pinteș și pe ceilalți runcani, în decursul timpului, eu am pus o întrebare: «bun, v-ați desprins de comună¹, bibliotecă aveți?», la care ei au răspuns: «păi n-avem, dar vrem să facem!», și când s-a inaugurat Biblioteca din Bistrița², domnul președinte Radu Moldovan³, e cel mai strașnic martor că am spus-o, iar Pinteș martor că am început a o face”. Acest lucru este apreciat de gazde, iar un alt fiu al comunei/satului, amintit mai sus, Vasile George Dâncu, artizanul principal al coordonării coordonatorilor monografiei, directorul Editurii Eikon, care, când îl invită la cuvânt, pe domnul director, amintește de o fostă posibilă unire a Maramureșului cu Năsăudul, ce a rămas în stadiu de proiect, dar ca un arc peste timp, din punct de vedere cultural, s-a întâmplat acum, cu această ocazie. „Domnule director Teodor Ardelean, bine ați venit din Maramureș [...]. În perioada interbelică, la un moment dat, când s-au discutat problemele administrative, era o încercare să se unească Năsăudul cu Maramureșul. Iată că acum se unește la Runcul Salvei!”, spune amfitrionul cultural al manifestării.

Revenind la monografia comunei Runcul Salvei, tot domnul director Ardelean remarcă faptul că aceasta „este o minunăție [...]. Este modelul monografic al lui Dimitrie Gusti – Școala sociologică de la București –, modelul clasic românesc, pe care îl respectă și această carte; dar, de la respectul grilei și până la imaginația pusă în operă, ca dintr-o comună ca aceasta, cum spunea și domnul ministru Dâncu, unde datele se găsesc foarte greu, să poți face un așa triumf al ideilor cum este această carte e un drum foarte lung și foarte greu. Numai cine scrie cărți cu ținută monografică știe cât este de greu. Meritul este al coordonatorilor și până la urmă meritul este, evident, al autorilor care au răspuns acestor comenzi și s-au încadrat în formatul de carte pe care și l-au dorit și care este interesant

chiar și prin titlu, este chiar șocant: *Fabricat în Runcu Salvei*”. O descriere sumară a acestei monografii ar fi cea prezentată de Radu Sîrbu: atent elaborată de un colectiv condus de renumiți istorici Vasile Lechințan și Adrian Onofreiu, precum și de recunoscutul etnolog Mircea Prahase, *Fabricat în Runcu Salvei* are 883 de pagini, sistematizate pe 17 capitole. Cercetarea monografică a avut în vedere datinile, obiceiurile, tradițiile, învățământul, bisericile comunei, precum și istoria seculară a runcanilor. Nu lipsesc portretele, oamenii și faptele lor, fiind cel mai important tezaur cuprins în monografie. Aceasta are imagini sugestive despre localitate și ne oferă în plus sunetele vestitului ceteraș Dumitru Ciliță, cuprinse într-un CD aflat într-un „buzunar” al cărții⁴.

Ajungem, astfel, la miezul conținutului acestei cărți. „Această carte nu este o carte obișnuită; este o carte plină de oameni, este o carte plină de suflet, o carte plină de istorie și este cea mai frumoasă monografie pe care am văzut-o vreodată”, a spus un fiu de vază al satului, Vasile Sebastian Dâncu, fost ministru și senator, un om care a plecat „la 14 ani din sat cu un geamantan de carton în mână” ca să cucerească lumea⁵, dar care a dus cu el prin lume amintirea satului natal. Domnia Sa, a vorbit cu ocazia lansării monografiei în calitate de sociolog – „eu sunt sociolog și cu asta mă ocup, cu monografii și cu alte lucruri” –, dar și de fiu al localității, scoțând în evidență complexitatea demersului făcut de autori și riscul asumat, în condițiile în care este destul de dificil să accesezi toate sursele și resursele documentare în vederea monografierii unei localități. Și Domnia Sa achiesează la aprecierea făcută de domnul director Teodor Ardelean – căruia îi mulțumește, și el, pentru „trenul, vagonul de cărți” aduse pentru biblioteca din Runcul Salvei – că meritul apariției acestei cărți aparține coordonatorilor și autorilor menționați pe aceasta, cu sublinierea faptului că evenimentele descrise acoperă întreaga perioadă a existenței comunității: „cei care au făcut această carte sunt runcanii noștri, care de șapte sau opt secole [...] au reușit să stea și să nu plece dintre aceste dealuri, cum zice tata; au făcut șanțuri de susul în josul dealului ca și apele, drumuri care se văd și acum [...]. Sunt

1 Referire la comuna Salva de care a aparținut satul Runcul Salvei până în anul 2005, când a redevenit comună.

2 Este vorba de inaugurarea noului sediu al Bibliotecii Județene „George Coșbuc” din Bistrița, care a avut loc la data de 28 mai 2013.

3 Președintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud.

4 Sursa: www.mesagerul.ro/2013/12/08/comuna-runcu-salvei-este-mai-sanatoasa-la-minte-si-la-suflet-decat-toata-romania

5 Vasile Sebastian Dâncu, *Politica inutilă*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2007, p. 62.

foarte mândru că m-am născut aici și că acești oameni au rămas aici; pentru că nu trebuie să le mulțumim celor care au plecat, ci să le mulțumim celor care au rămas, că ei ne-au ținut comunitatea vie. Noi, ceilalți, ne-am risipit prin lume, dar ei au rămas aici și ne-au păzit mormintele părinților și ne păzesc mormintele părinților și lucrează aici. Ei sunt autorii principali ai monografiilor”. Astfel, în viziunea domnului Dâncu, unii au făcut posibilă scrierea monografiei prin statornicia „între aceste dealuri”, iar alții – coordonatorii și autorii – prin scrierea efectivă a acesteia. Primii au scris, i-au scris paginile cu viața lor, pe parcursul mai multor secole, iar autorii cu condeiul, pe parcursul mai multor ani, după laborioase și acribioase cercetări. Toți merită, deopotrivă, aprecieri din partea Domniei Sale și a tuturor celor care se apleacă asupra paginilor acestei cărți – o monografie pe care „nici Parisul nu o are” și asta pentru că a beneficiat de „un colectiv de autori cum n-am putea să aducem nici dacă am face monografia Clujului”.

Așadar, răsfoind paginile acestei monografii, vom descoperi că ea este, așa cum s-a spus, „plină de oameni”. Toate capitolele sunt însuflețite; bogăția de fapte și acțiuni au la bază omul în plenitudinea manifestărilor și trăirilor sale. Din acest punct de vedere cartea este foarte concretă, prezentând la nivel de detaliu pulsul vieții runcane. Excede spațiului acestui material o recenzare a ei și nici nu mi-am propus aceasta, dar merită zăbovit asupra câtorva capitole, care o arată, într-adevăr, ca pe o carte de excepție. Mă refer la acele capitole – cataloage le-am putea numi – care, în ordine alfabetică, prezintă situația persoanelor care au fost, care au plecat, care s-au reîntors (după terminarea studiilor) și mai ales „satul care a rămas” – unde sunt menționate toate familiile existente în comună, după capii de familie și numărul de casă. Fiii de vază ai satului/comunei beneficiază – în cuprinsul cărții – de pagini generoase, meritate, ținând cont de faptul că „grație tinerilor noștri, cu multă dragoste de carte, absolvenți ai institutelor de învățământ de prestigiu, ajunși specialiști în diverse domenii de activitate, a fost posibilă cunoașterea în exterior a localității noastre”¹, așa cum spunea primarul Anchidim Pavelea. Mi se pare flatant să fii menționat în

această monografie, dacă ai rădăcinile în localitate sau doar ai avut/ai tangență cu ea; îți creează un sentiment de apartenență la comunitate și o adeziune la valorile promovate de aceasta. Sub acest aspect, al rapidității cu care au etalat evenimentele, autorii au reușit să consemneze (și) gestul nobil făcut de directorul bibliotecii băimărene: „în biblioteca din localitate există la această dată un număr de aproximativ 10.000 de volume, dintre care, majoritatea titlurilor de carte au fost donate de Biblioteca Județeană «Petre Dulfu» Maramureș, avându-l ca director pe neobositul Teodor

Ardelean, fost senator și membru de vază al ASTREI, intelectual cu vastă experiență în domeniul conducerii bibliotecilor”². Deci, monografiile au reușit să consemneze, la zi – oamenii, faptele și evenimentele – până la momentul lansării ei, care așa cum am menționat a avut loc în aceeași zi cu inaugurarea bibliotecii. Cam acesta este „felul aparte” al runcanilor: te adoptă, te consideră din echipa lor, te consideră prietenul lor, oferindu-ți ocazia de a te adăposti la umbra „mândriei de a fi runcan” care a devenit deviza coagulării sentimentelor de atașament față de comunitate.

Da, la Runcul Salvei oamenii au încăput într-o carte. Toți, sau aproape toți, și din toate timpurile, astfel că în această monografie cele trei dimensiuni ale timpului: trecut, prezent și viitor s-au îngemănat într-un mod cât mai plăcut și eficient, dând posibilitatea întâlnirii generațiilor. Astfel a ieșit o carte, o monografie care „va face carieră de carte”. „O carte care va face carieră în lumea cărților, pentru că este un tip de monografie aparte” a spus domnul director

1 *Monografia...*, p. 11.

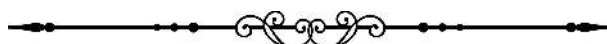
2 *Ibidem*, p. 68.

Teodor Ardelean, ca un specialist al cărților și, pe cale de consecință, ca un cunoscător al destinului cărților, dar în cazul de față și într-un chip profetic, deoarece a trecut scurt timp de la lansarea acesteia și deja sunt semnale că a și început cariera ei. Astfel monografia a fost nominalizată pentru premiile Asociației Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, a fost luată ca model pentru o posibilă monografie a județului și, mai mult, constituie (și) un pretext de dezbatere pentru satul românesc¹. Și, bineînțeles, superlativele nu se opresc aici.

Referitor la viitorul care se prefigurează la Runcul Salvei, domnul Vasile Sebastian Dâncu a făcut un studiu sociologic – consemnat în monografie² – al „stării de spirit” a comunității și s-a constatat că localitatea are viitor, pentru că are potențial, astfel că în contrast cu multe comunități rurale, care sunt pe cale de dispariție, cea din Runcul Salvei se va consolida și va prospera, aceasta și datorită faptului că „comuna Runcul Salvei este mai sănătoasă la minte și la suflet decât toată România!”³. În condițiile în care „în zilele noastre se constată o criză a satului românesc, atât din punct de vedere practic, cât și spiritual. Astăzi, satul românesc este oarecum răstignit între idealizare nostalgică și abandonare practică, între identitate tradițională și supraviețuire precară”⁴. O prezentare sintetică a metamorfozării satului este cuprinsă în următoarele fraze: „toate semnele arată că satul

românesc e pe cale de dispariție, cel puțin în forma în care s-a consacrat și în care a fost cunoscut până de curând. A dispărut portul, dispar tradițiile, s-au năruit casele vechi, se răresc animalele din curți și dispar și oamenii. Țăranii. Mai rămân doar locurile, dacă nu sunt prinse și ele în reorganizări administrative, comasări, fuziuni și alte asemenea. Oricum, rămân locuri cu altă față. Cu internet și canale TV din toată lumea. Cu străzi asfaltate. Cu fabrici și cu toată modernitatea pe care o poți găsi și la oraș. Un sat în satul global”⁵. Or la Runcul Salvei viitorul sună bine, în sensul că, îmbinând tradițiile cu modernismul, comunitatea și-a regăsit identitatea și pășește cu pași siguri înainte. Ca atare, îndemnul și invitația localnicilor este „visit Runc!”⁶, deoarece vizitând Runcul Salvei vizitezi Transilvania, pentru că „Runcul Salvei este chiar Transilvania, *in nuce*”⁷.

În fine, monografia, care devine „Biblia sufletului nostru!”⁸, se recomandă a fi citită, și recită, dincolo de alte îndemnuri, prin ea însăși, prin valoarea intrinsecă a ei. Deși amuzant, următorul îndemn poate deveni antologic, din acest punct de vedere, fiind al unei persoane care recomandă citirea acesteia: „vă spun cu mâna pe inimă că nu-mi place să citesc, urăsc cartea, dar această carte *Fabricat în Runcu Salvei* m-a fascinat total încă de la titlu. O recomand tuturor cititorilor pentru că merită! 900 de pagini de aventură și curiozitate”⁹.

1 Sursa: <https://www.facebook.com/fabricatinruncusalvei?fref=ts>

2 Paginile 819-834.

3 Vasile Sebastian Dâncu, cf. www.mesagerul.ro/2013/12/08/comuna-runcu-salvei-este-mai...

4 Din cuvântul inaugural al Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, rostit cu ocazia primirii titlului academic de Doctor Honoris Causa din partea Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, miercuri, 7 decembrie 2011. Sursa: ziuadecej.realitatea.net/.../arbtm_Patriarh%20Daniel-Discurs%20DHC%20...

5 Septimiu Avram, *Satul românesc își caută viața după moarte*.

Sursa: <http://transilvaniareporter.ro/esential/satul-romanesc-isi-cauta-viata-de-dupa-moarte/>

6 *Monografia...*, p. 651 ș. u.

7 *Ibidem*.

8 Vasile Sebastian Dâncu, cf. <http://www.mesagerul.ro/2013/12/08/comuna-runcu-salvei-este-mai...>

9 Sursa: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.588873867832896.1073741828.164794790240808&type=1>

Lansarea la Baia Mare revistei de cultură urbană *Orașul* (Cluj-Napoca) și a cărții lui Titus Popescu, *Estetica urbană*, Editura „Ecou Transilvan”, Cluj-Napoca, 2013

Dr. Ștefan VIȘOVAN

Printre cele mai reușite acțiuni organizate de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare se înscrie, fără îndoială, evenimentul menționat în titlul prezentării noastre și derulat, cu participarea unui public elevat, numeros, avizat și interesat, în data de 9 ianuarie 2014. A fost o adevărată dezbatere, ancorată în realitatea societății românești actuale, cu bunele și relele ei, cu evoluțiile ei adesea elucubrante în planul concretizării unor așa-zise impulsuri de cultură urbană contemporană. În vederea acestui eveniment specialiștii bibliotecii au amenajat și o expoziție interesantă care pune în lumină aspecte esențiale din evoluția arhitecturii naționale și internaționale.

Clujul a descins la Baia Mare cu o echipă de intelectuali rasați, din rândul cărora nu au lipsit, firește, principalii actori ai acestei întâmplări de înaltă ținută intelectuală și civică: distinsul arhitect Ionel Vitoc, director fondator al revistei *Orașul*, cea mai importantă revistă a municipiului de pe Someș, și scriitorul Titus Popescu, doctor în estetică, autor a peste treizeci de cărți din cele mai diferite domenii, dar având toate drept numitor comun exigența față de cuvântul scris, acribia și o vastă cultură. Au fost prezenți, de asemenea, doamna Nadia Baciuc Fărcaș, directoarea Editurii

„Ecou Transilvan” și, nu în ultimul rând, cunoscutul jazzolog și diplomat român dr. Virgil Mihaiu, poet, profesor de estetica jazzului, primul director al Institutului Cultural Român de la Lisabona, între anii 2006-2012, perioadă în care a îndeplinit și demnitatea de ministru consilier pe lângă Ambasada României din Portugalia.

Nu este de mirare, așadar, că directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, dr. Teodor Ardelean, amfitrion select și moderator avizat, a plasat întâlnirea sub imperiul semantic al unei ziceri foarte dragi Domniei Sale: *Homo doctus in se semper divitias habet. – Omul învățat are întotdeauna averea la el.* Și a avut multă dreptate, căci toți cei care au cuvântat – oaspeți sau gazde – au etalat cu generozitate și doctitudine temeinice cunoștințe aferente temelor puse în discuție.

Într-un preambul sentimental, dar presărat cu multe elemente ce definesc esența unei debateri de substanță, dr. Teodor Ardelean a evocat câteva acțiuni și întâmplări care au cimentat prietenia dintre Domnia Sa și arhitectul Ionel Vitoc, ambii personalități de seamă ai culturii transilvane, intelectuali cu acută vocație de întemeietori. După această „punere în temă”, menționând că întâlnirea-dezbatere a adunat un număr așa de mare de valoroși intelectuali clujeni și maramureșeni,

Istvan Ludescher, dr. Teodor Ardelean, Ionel Vitoc, dr. Virgil Mihaiu, dr. Ștefan Vișovan (foto stânga), dr. Titus Popescu, Nadia Baciuc Fărcaș (foto dreapta). Baia Mare, 9 ianuarie 2014

tocmai pentru că aceștia simt nevoia de a se „înscris permanent în registrul relațiilor culturale, forumuri, entități, instituții, asociații, organizații cu scop de cunoaștere”, directorul Teodor Ardelean a ținut să familiarizeze auditoriul cu o serie de chestiuni legate de conceptul de cultură urbană și cu evoluția acesteia în spațiul românesc. Domnia Sa apreciază că elementele de cultură urbană apar la noi „în perioada primului val de emancipare, când gânditorii români vin în contact cu Occidentul”. Este vorba despre generația contemporană cu Vasile Alecsandri și Alecu Russo, cei doi angajându-se chiar într-o „primă dezbatere asupra modelelor clasice de occidentalism și autohtonism, ca apoi, în vremea lui Mihai Eminescu și Lovinescu, să se lanseze discuții despre criticism și sincronism, iar, mult mai târziu, din perioada interbelică până spre noi, să asistăm la pertractări despre protocronism și rezistența prin cultură”. Dr. Teodor Ardelean este de părere „că în ceea ce privește sfera și conținutul conceptului de cultură urbană, presa de specialitate înregistrează derapaje majore, alarmante chiar, fapt ce denotă nu doar lipsă de profesionalism, ci și dificultate în a înțelege și a defini corect un fenomen atât de complex, cum se prezintă acesta la ora actuală”. Atunci când enunțurile care-și propun să definească sfera și conținutul conceptului de cultură urbană apelează la un vocabular în care abundă sintagme și termeni de tipul: „ONG-uri, stiluri de vopsire a cutiilor poștale sau recipiente de colectare, teatru pe asfalt, poeme pe întuneric, valorificare deșeuri, culori stridente pe spații indecente, educație gastronomică, tapetaj în metrou (nu că nu ar fi firesc, dar metroul este un produs al arhitecturii deja), recitaluri cu „must în pahare”, party-uri, festivăleală, muzică electronică, palier design, piese rituale, nopți albe ale păpușilor, picnicuri stradale, transmedia, filme sub cerul liber (nimic de condamnat, dar înțelegeți despre ce-i vorba...), parcări de artă contemporană, nopți de dat din buric, parade gay, obiecte decorative suprarealiste, ritmuri în sticle de bere, boxe duduinde, fantezii erotice, showbiz, teatru dement, târguri de obiecte cool, tatuaje, societăți secrete, kitsch, baloane calde, teatru de rulotă, orașele fantomă, Halloween, manele, role, fan-cluburi, puzzle-uri, tutoriale, sex shopuri și multe, multe altele, nu poți decât să te îngrijorezi și să te revolți totdeauna” – afirmă domnul dr. Teodor Ardelean, care este nu numai un fin observator al evoluției cotidianului nostru sociopolitic, ci și un intelectual responsabil, care nu rămâne indiferent față de cursul pe care îl urmează societatea românească actuală. Extrem de grav este în opinia Domniei Sale faptul că „unii prezumă lucrurile doar în acest registru, iar alții se rezumă numai la aceste formule când comentează cultura urbană”. În acest climat confuz, marcat de incertitudini conceptuale

și de grave deficiențe de percepere a așa-ziselor curente noi ce se manifestă în peisajul cultural național, directorul Teodor Ardelean consideră salutară prestația revistei *Orașul*, „care ține cont de faptul că orice cultură urbană este cultură, nu sub-cultură și că ea începe cu limba și literatura și continuă cu istoria și memoria locului, cu personalități, cu artă și stil arhitectural, chiar cu modul de consum și distracție, cu cel de amenajare și de utilizare a spațiilor publice, cu muzica și vestimentația, dar remarcându-se, mai ales, prin capacitatea de a armoniza detaliile arhitecturale într-un peisaj urban modern”.

Domnul Teodor Ardelean consideră că sunt nu doar binevenite, ci și necesare discuțiile despre cultura urbană, mai ales dacă se urmărește identificarea motoarelor de constituire a acesteia, tot atât de importante fiind însă și dezbaterile ce privesc acceptarea modernității și racordarea la valorile ei reale, evitarea mimetismului „necritic” care se manifestă tot mai agresiv în ultima vreme etc. Peste toate acestea este necesar să treacă, asemenea unui fir roșu, recunoașterea rolului de principal pilon al arhitecturii în „jocul” complex al culturii urbane, cu atât mai mult, cu cât astăzi „aceasta e tot mai aproape de conceptul de *habitus*, fiind, în sens antropologic, o creație a unei așezări umane stabile, deci sedentare în timp și spațiu, care dezvoltă un sentiment de apartenență, ilustrat în modul de îngrijire și cultivare a spațiilor”.

Domnul dr. Teodor Ardelean stabilește un diagnostic extrem de grav și îngrijorător pentru cultura urbană din România, afirmând că ea este „precară, impregnată de prostie, demagogie, ipocrizie și kitsch, cotropită de însemnele politicului și de o duplicitate demagogică și agresivă”, plasându-se, din aceste motive, într-o evidentă opoziție față de cultura adevărată și trebuind să găsească rapid metodele prin care să se distanțeze, atât de elementele suburbane, care sunt produsul ratat al vieții orașelor, cât și de cultura nonurbană, instituind totodată adevărate ierarhii, pe de o parte, pentru domenii, iar pe de alta, pentru persoane, promovând un elitism activ, temperat și recunoscut ca factor esențial în însănătoșirea societății. Domnia Sa consideră că în acest proces nu se impune o apropiere urgentă de unele studii de cultură urbană ce fac val în Statele Unite, Canada sau Australia, care încearcă să impună *street dance-ul*, *muzica hip-hop*, *rapul*, *muzica house*, *muzica techno* etc., ca singure manifestări autentice care diferențiază cultura urbană de alte culturi, chiar dacă unii, din păcate, au ajuns la această interpretare.

„Din aceste considerații sumare – conchide domnul dr. Teodor Ardelean – am îndrăgit revista clujeană dintru începuturi, căci ea încearcă, în acest format de comunitate de intelectuali ce se adună în jurul unei idei-pivot, idei-forță, să ser-

vească cauza nobilă a vieții spirituale a unui oraș, care nu este orice oraș, ci este orașul amiral al culturii transilvănene, care s-a chemat odată *orașul lumină*; este orașul ce se întemeiază la 124 era noastră și se reîntemeiază în perioada feudală, sub Sigismund de Luxemburg și sub alte domnii autoritare, dar care i-au construit și i-au creionat un destin frumos. Este orașul care a luat un avânt excepțional după Marea Unire din 1918, după înființarea Universității Daciei Superioare, după mobilarea sa instituțională de rang național și european. Este orașul în care se manifestă mai acut decât oriunde în țară rolul și rostul marilor personalități, al personalităților cardinale, vocaționale, despre care revista scrie în mod constant, punându-le cu abilitate și eleganță în valoare”.

Domnul dr. Teodor Ardelean a întreprins apoi un excurs asupra tematicii abordate de revista *Orașul* în cele 29 de numere apărute din anul 2006, când a fost fondată, până în prezent, făcând comentarii pertinente în legătură cu subiectele abordate, confirmându-și încă o dată talentul oratoric și vasta-i erudiție și constatând cu satisfacție, atât prezența în paginile ei a unor semnături celebre – academicieni, oameni de știință, profesori universitari etc., cât și tratarea multor aspecte de cultură urbană sau de cultură la modul general care depășesc cu mult limitele municipiului Cluj-Napoca, căpătând importanță și anvergură transilvăneană sau chiar națională. Revista urmărește „așezarea în paginile sale a unor lucruri care înseamnă pecetluirea evenimentială în formulă perenă; evenimentele vin și trec, dar, dacă nu le perenizăm într-un format sau altul, ele scapă din registrul memoriei”.

În concepția domnului dr. Teodor Ardelean, revista „*Orașul*” întemeiată și condusă de domnul arhitect Ionel Vitoc este o adevărată emblemă a Clujului, oraș care, prin cele două reviste ale sale – „*Tribuna* și *Steaua*”, a atins, într-o vreme, vârful culturii române, după care cele două publicații au căzut în dizgrație de mentorat, de mecenat și au ajuns unde au ajuns, au apărut, nu au mai apărut, apar în anumite formate, servesc numai o cauză limitată și nu mai sunt reviste pur și simplu de cultură, sunt de literatură, apar sporadic și cu multe probleme”. În schimb revista *Orașul*, apărută pe structură de ONG, reușește să-și asigure periodicitatea, aflându-se deja alături de alți doi zeci și nouălea număr și servind cu succes cauza importantă a culturii urbane, dar dezvoltându-și o structură tematică largă, mereu actuală și impunându-se cu tot mai multă autoritate în spațiul transilvan.

Arhitectul **Ionel Vitoc** a vorbit despre *Fundația Culturală Carpatica* pe care Domnia Sa a întemeiat-o la Cluj-Napoca cu scopul de a accentua conștiința de sine a transilvănenilor și de a le îndrepta atenția către un fapt ignorat de foarte

multă lume și anume acela că ambientul este, la urma urmei, nu doar cadrul natural în care se derulează viața omului și pe care l-a primit ca atare de la Dumnezeu, ci și acela pe care ni-l creăm noi înșine prin munca, priceperea și eforturile noastre. *Fundația Culturală Carpatica* a fost așezată dintru începuturi pe niște coordonate ambițioase, dar realiste și urmărește să orienteze către făgașul ei normal o lume în care toți au început să învețe cum să fugă după bani, o lume în care nimeni nu are dorința de a restitui societății câte ceva din ceea ce câștigă, ignorând faptul că, într-un fel sau altul, individul datorează tocmai acestei societăți situația de prosperitate la care a ajuns. Domnia Sa este de părere că în România, la un interval foarte scurt de la prăbușirea unui sistem politic, mulți înși, îmbogățindu-se, au întors spatele unor relații interumane firești, necesare și, din păcate, așteptate în zadar. În aceste condiții pare ridicol să pui bazele unei fundații care își propune nici mai mult nici mai puțin decât îndreptarea unei societăți aflate în derivă. Și totuși, fără a se compara cu fundațiile marilor companii și trusturi apărute după 1989, *Fundația Culturală Carpatica* și-a fixat scopuri, pe cât de nobile, pe atât de îndrăznețe, devenind în scurt timp o prezență remarcabilă, nu doar la nivelul Clujului, ci în toată Transilvania. Ea acționează pe patru paliere, primul dintre acestea fiind asigurarea unui cadru propriu de comunicare, concretizat în revista „*Orașul*”, care, la ora actuală, se prezintă drept cea mai importantă revistă de cultură din Cluj-Napoca și printre puținele reviste de cultură urbană din România. Fundația a creat, în paralel, condiții prielnice de manifestare pentru marile valori intelectuale, culturale și științifice clujene, inițiind cicluri de conferințe, lansări de cărți, expoziții tematice etc., care se organizează în așa-numita „Casă a Artelor”, spațiu pus cu generozitate la dispoziție de domnul arhitect Ionel Vitoc. Participanții la aceste evenimente, în esență culturale, nu sunt indiferenți față de evoluția social-politică și economică a țării, atitudine reflectată în lansarea unor idei-întrebări de tipul: *România încotro? Încotro ne ducem? Oare știm încotro ne ducem?* Bineînțeles că nu întotdeauna se primesc răspunsuri concrete, clare, credibile la asemenea întrebări, dar, precizează domnul Ionel Vitoc, „oamenii care vin în acest spațiu (în „Casa Artelor” din Cluj-Napoca – n. n.): profesori universitari, mari politicieni, alți oameni cu responsabilități multiple etc. prezintă idei care ne preocupă pe toți. Sunt oameni nu numai titrați, ci și cu pregătire științifică de înalt nivel, care stau de vorbă cu un auditoriu și el, la rândul său, elevat și interesat, preocupat de problemele cetății”. În spatele acestor personalități stă un trecut adeseori frământat, o experiență care s-a condensat și clarificat în timp. Mulți dintre ei nu au putut spune înainte ceea ce gândesc, dar fac acest lucru acum,

lăsând deoparte aspecte care conduc uneori la oarecare disperare de tipul: „Poți vorbi, dar vorbești degeaba”. În „Casa Artelor” nu se vorbește degeaba, dimpotrivă, aici se formează și se consolidează caractere.

A treia modalitate de manifestare a Fundației Culturale Carpatice, arată în continuare domnul Ionel Vitoc, „este organizarea unor expoziții de artă: pictură, sculptură, artă fotografică, istorie, geografie, seri de poezie acompaniate de muzică etc., care se succedă permanent la Casa Artelor, îmbrăcând o formă complexă, sincretică, pretențios-elevată, dar, în schimb, cât se poate de prietenoasă. Cine a participat la aceste manifestări la Casa Artelor din Cluj-Napoca nu a plecat de acolo cu senzația că a fost la vreo ședință sau la o lansare seacă de carte, ci că fost la o întâlnire prietenoasă, iar sala este aproape întotdeauna arhiplină”.

O altă formă (cea de-a patra) prin care fundația s-a făcut remarcată este organizarea de-acum a cunoscutei tabere pentru copii de la Vălenii Șomcutei, în Maramureș, aflată deja în pragul celei de-a șasea ediții și care și-a îmbogățit an de an experiența, și-a diversificat activitățile, devenind tot mai atractivă, astfel că de la șase copii, câți au participat la prima ediție, s-a ajuns în anul 2013 la optsprezece. Copiii provin din Vălenii Șomcutei în primul rând – fiind localnici, apoi din Baia Mare, Satu Mare, Cluj-Napoca sau București, dar vin aici și copii ai unor români din străinătate – din Canada, Statele Unite ale Americii, Danemarca, Germania – copii care se întâlnesc destul de rar sau deloc cu peisajul românesc. Dacă la început, atât cetățenii din Vălenii Șomcutei, cât și administrația locală au avut rezerve și și exprimau oarecare neîncredere față de ceea ce se petrecea în tabără, considerând-o mai mult un loc de joacă și îndoindu-se de utilitatea ei, la ora actuală, înțelegându-i corect rostul, tabăra este dorită de toți. De fapt nu vorbim despre o tabără în sensul clasic al cuvântului, despre o tabără specializată pe o direcție anume – desen, pictură, sculptură, de exemplu. Este o tabără în care copiii învață, în primul rând să descopere spațiul în care trăiesc, să se descopere pe sine. Aici li se dezvoltă capacități intelectuale elevate, care pot marca personalitatea și traseul lor instructiv-formativ, li se accentuează elemente de ordin vocațional, li se deschid noi orizonturi de cunoaștere, li se șlefuieste gândirea, li se dezvoltă vocabularul, li se perfecționează dicția și li se stimulează talentul oratoric, le sunt antrenate și puse în valoare capacitățile de comunicare etc., etc. Nu greșim deloc afirmând că tabăra de la Vălenii Șomcutei este unică în țară prin orientare, prin diversitatea activităților derulate și, nu în ultimul rând, prin modalitățile eficiente de influențare a evoluției profesional-morale și a conduitei civice a copiilor.

Revenind la revista *Orașul*, domnul arhitect Ionel Vitoc a subliniat greutatea profesională, științifică, culturală, academică chiar, a membrilor colectivului de redacție, care nu figurează acolo doar cu numele, ci publică efectiv, număr de număr, articole importante, dovedindu-și, odată în plus, înaltul profesionalism și implicarea activă în viața urbei, a Ardealului și a țării întregi. În paginile revistei s-au lansat idei și inițiative interesante, cu real impact asupra dezvoltării urbanistice a Clujului și asupra promovării numelui său de oraș-pilot al vieții social-politice, economice și culturale a țării. Merită amintite în acest cadru două dintre ele. Prima se referă la amenajarea unui muzeu al municipalității clujene, al dezvoltării urbane – idee ce poate fi preluată de toate primăriile. Nu este vorba despre un muzeu de istorie propriu-zisă, acesta avându-și rosturile și importanța lui științifică demonstrată și susținută de specialiștii în domeniu. Muzeul la care făcea referire domnul arhitect Ionel Vitoc vizează, întâi de toate, prezentarea sugestivă, prin planșe, schițe, tabele, machete, imagini și texte traseul urban al comunității, istoria urbană a acesteia, el putând fi organizat în incinta primăriei sau într-una din clădirile aferente. Cealaltă idee, asupra promovării căreia insistă de o bună bucată de vreme revista *Orașul*, este aceea a declarării municipiului Cluj-Napoca drept capitală culturală europeană. Această idee a fost lansată în anul 2008, după care revista a organizat un sondaj în rândul marilor personalități clujene privind importanța și oportunitatea declarării Clujului capitală culturală europeană. Desigur, s-au înregistrat opinii pro și contra, dar toată lumea este de acord că cel mai important oraș al Ardealului și întreaga societate transilvană au mari șanse să se dezvolte și să se afirme și mai pregnant prin cultură. În virtutea acestui adevăr, în anul 2011, domnul arhitect Ionel Vitoc a pus bazele unei societăți care și-a propus tocmai promovarea ideii declarării Clujului capitală culturală europeană, idee care câștigă tot mai mulți susținători în rândurile intelectualității și ale lumii academice. Ceea ce introduce domnul Ionel Vitoc, ca element de noutate, în acest demers este că, pentru a avea câștig de cauză, Clujul trebuie să se extindă ca arie culturală, înglobând și zonele vecine, adiacente: Alba, Bistrița-Năsăudul, Maramureșul și Sălajul. Ideea este interesantă și se susține, cum corect argumentează distinsul arhitect, prin aceea că municipiul Cluj-Napoca s-a constituit încă de multă vreme într-un veritabil centru de unde cultura iradiază constant, reverberându-se și propagându-se în zonele limitrofe amintite prin intelectualii locului care au venit la Cluj să ia lumină, iar după ce și-au apropiat-o, hrănindu-și mințile și inimile cu ea, au purces îndărăt, pe meleagurile natale, devenind ei înșiși surse de lumină și înțelepciune pentru conjuțenii

lor. Este aici o logică simplă, dar profund adevărată, căci nimeni nu poate contesta faptul că marea majoritate a elitei intelectualității transilvane s-a format ca atare la Alma Mater Napocensis.

A urmat apoi lansarea cărții *Cultura urbană* a scriitorului și eseistului **Tinu Popescu**, doctor în filologie, apărută la Editura „Ecou Transilvan” din Cluj-Napoca în anul 2013. În cuvântul Domniei Sale, autorul a ținut să precizeze că volumul care face obiectul lansării este rodul unei frumoase reîntâlniri dintre Domnia Sa și arhitectul Ionel Vitoc, cu care se cunoaște de prin anii '70, când, în Sibiu, unul era arhitect-șef al municipiului, iar celălalt secretar general de redacție la revista *Transilvania*. Drumurile li s-au despărțit o vreme, domnul Tinu Popescu plecând în Germania în anul 1987 și locuind acolo douăzeci și cinci de ani. Revăzându-se la Cluj-Napoca, au pus bazele unei fructuoase colaborări, stimulate de preocupări comune, domnul Tinu Popescu fiind autor al mai multor lucrări de estetică și având un doctorat în domeniu luat la Universitatea din București, iar domnul Ionel Vitoc înființase deja revista de estetică urbană *Orașul*.

Asociindu-se punctului de vedere exprimat de domnul dr. Teodor Ardelean în legătură cu precaritatea culturii noastre urbane, domnul dr. Tinu Popescu explică fenomenul în discuție și prin locul secundar pe care l-a ocupat aceasta în preocupările filosofilor și marilor gânditori ai țării, care au acordat prioritate culturii rurale, considerând-o fundamentală în definirea specificului național. Astăzi, lucrurile par a se fi inversat, cultura rurală intrând într-un con de umbră și instalându-se „într-un fel de muzeu al conștiinței noastre”, în timp ce cultura urbană se află într-un plin proces de expansiune, adesea agresiv și de cele mai multe ori neselectiv. Constatând discrepanța care se instalează tot mai insistent între valorile ridicate pe care estetica le așază în fața comunității și comportamentul precar al multora dintre membrii acesteia, domnul dr. Tinu Popescu își propune să precizeze prin cartea Domniei Sale conținutul conceptului de cultură urbană, insistând totodată asupra „ceea ce se așteaptă de la oameni prin asimilarea culturii urbane”.

Doamna **Nadia Baci** **Fărcaș** a prezentat, pe scurt, instituția pe care o conduce, subliniind buna colaborare pe care Editura „Ecou Transilvan” o are cu revista „Orașul” și că în intenția ei este promovarea culturii scrise, atât în țară, cât și în străinătate.

Domnul **Virgil Mihaiu**, doctor în americanistică, impresionat de edificiul ctitorit de domnul dr. Teodor Ardelean (Biblioteca Județeană

„Petre Dulfu” – n. n), se declară onorat să ajungă în nordul României, în Maramureș, spațiu pe care Domnia Sa îl consideră privilegiat și cu care a ținut mereu o legătură virtuală încă din perioada când era directorul Institutului Cultural Român de la Lisabona, unde primea în mod regulat revista *Familia Română*, care se bucura acolo de un real succes și al cărei director executiv și redactor-șef este domnul dr. Teodor Ardelean. Consumator, dar în aceeași măsură creator de cultură de cel mai înalt nivel, pedagog și formator de opinie, dr. Virgil Mihaiu constată, firește cu o doză considerabilă de amărăciune, că românii „au o tendință incredibilă de autodeprecieri absolut aberantă în cazul în care e evident că sunt una dintre națiunile cele mai dotate pentru cultură și însăși întâlnirea noastră este de o asemenea demonstrație. Nu cred că mai găsiți în Europa un grup public ca acesta, capabil să renunțe la un prânz ca să stea să asculte «trăncăneala unor indivizi puși aici la o masă»”. Este aici o dovadă evidentă a capacității de atracție a

culturii, iar Domnia Sa consideră că dacă nu ne putem lăuda cu realizări materiale de excepție sau cu o clasă politică de înaltă ținută, dispunem, „în schimb, de o multitudine de atuuri spirituale puternice și acest tezaur e cel mai important punct de export al țării noastre”. În calitatea de profesor universitar la Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca, domnul Virgil Mihaiu participă la Festivalul de Jazz organizat în fiecare an, în luna septembrie, la Chișinău, cu care ocazie a constatat că, ori de câte ori merge acolo, face cunoștință cu o nouă generație de talente: muzicieni și dansatori, fapt ce pune în lumină posibilitățile culturale inestimabile ale „provinciei românești numite Basarabia care trăiește pur și simplu din export cultural”. Chiar dacă acest export este făcut cu forța și printr-o exsangvinare a acelei părți din Moldova, domnul dr. Virgil Mihaiu condamnă vehement comportamentul unora, care, confundând factorul cultural cu cel de civilizație, iau în derâdere această provincie cu un potențial

cultural inimaginabil, care i-a dat pe cei mai mari poeți și compozitori români. Spre deosebire de Moldova, există țări fabulos de dezvoltate, dar care trăiesc într-o atmosferă anostă și plicticoasă, apreciază Domnia Sa.

În ceea ce privește revista *Orașul*, domnul dr. Virgil Mihaiu este de părere că această publicație are „o mare importanță pentru că reușește să mute centrul de greutate asupra arhitecturii, artă, care, din păcate, în România este aproape la statutul de neglijare pe care îl are și coregrafia – în mod complet injust”. Acest fenomen straniu face să treacă neobservate niște cartiere clujene, cum sunt Grigorescu sau Andrei Mureșanu, despre care specialiști din Lituania, Polonia, Danemarca sau Ungaria afirmă că în orice țară normală ar fi valorificate cu totul altfel decât la noi, întrucât reprezintă un adevărat tezaur și merită declarate puncte UNESCO sau veritabile rezervații arhitecturale. Domnul dr. Virgil Mihaiu îi mulțumește domnului dr. Teodor Ardelean pentru empatia magnifică față de Cluj, dar consideră că aspectele privind capitala culturală europeană sunt deja tranșate în sensul că, orice om obiectiv va recunoaște că nu trebuie să te lupți pentru un lucru pe care probabil că-l vei rata. Este în afara oricărei îndoieli faptul că Clujul este capitală culturală veritabilă la ora actuală. Vorbim despre un oraș cu două opere, cu cea mai tare orchestră simfonică, despre un oraș unde se produc pe bandă rulantă talente artistice incredibile, despre un oraș în care a luat ființă *Echinoxul* – revistă și mișcare culturală de prestigiu, izvor de elite naționale, între care și o mică confrerie maramureșeană (Ioan Groșan, George Achim, Tiberiu Alexa, Ion Pop etc.). Însă, în ciuda acestor factori deosebit de puternici (și a multor alora), care ar putea înclina în mod decisiv balanța în favoarea Clujului, domnul dr. Virgil Mihaiu are temeri în legătură cu conferirea titlului de capitală europeană orașului de pe Someș. Și asta pentru în această competiție se ține, cont și de alte elemente... Domnia Sa

evocă o discuție interesantă avută cu unul dintre cei mai mari dirijori ai lumii, Lawrence Foster, căruia Academia de Muzică Gheorghe Dima din Cluj-Napoca i-a conferit titlul de *Doctor Honoris Causa*. Acest celebru dirijor, evreu de origine română, care continuă să se considere român american, a condus orchestra din Marsilia la deschiderea festivităților prilejuite de declararea acestui important oraș francez capitală culturală europeană. Domnul Lawrence Foster i-a declarat domnului dr. Virgil Mihaiu că municipiul Cluj-Napoca este „mult mai tare decât Marsilia” și a repetat acest lucru de cinci ori! Singurul element care, într-adevăr, îi lipsește Clujului este concretizarea unui proiect privind Centrul Cultural Transilvan, care se vrea o entitate culturală etalon, ce va îngloba instituții culturale de prestigiu, precum Academia de Muzică, Filarmonica etc., înlăturându-se în felul acesta o carență mai veche, așa cum au făcut, bunăoară, toate țările din fosta Iugoslavie, la Skopje, Zagreb, în Bosnia-Herțegovina, în Muntenegru existând deja de multă vreme asemenea centre. Faptul că în Cluj-Napoca nu ființează încă o astfel de instituție nu ține de probleme ce vizează baza materială sau lipsa talentelor, ci mai degrabă de o incapacitate administrativă, pe care Domnul dr. Virgil Mihaiu speră să o înlătore oameni ca domnul Ionel Vitoc sau Teodor Ardelean.

Întâlnirea de la Baia Mare a continuat apoi cu o dezbatere densă privind arhitectura urbană și importanța declarării municipiului Cluj-Napoca capitală culturală europeană, pe parcursul căreia au avut intervenții pertinente, cu observații interesante, propuneri etc. domnul Ilie Tudor, consilier municipal, președintele Comisiei de urbanism din cadrul Primăriei Baia Mare, domnul Istvan Ludescher, viceprimarul municipiului Baia Mare, domnul Edmund Fűto, arhitectul-șef al municipiului Baia Mare, domnul dr. Mirel Giurgi, Oxana Florescu, fost arhitect-șef al județului Maramureș etc.

Un „ambasador” al românilor în Germania, Mirel Giurgiu, a conferențiat în Baia Mare

Anca GOJA

Mirel Giurgiu, medicul român (care a lucrat ani buni în Maramureș, ca stomatolog) stabilit în Germania, puternic implicat în promovarea culturii române în străinătate, colaborator de ani buni al cotidianului *Graiul Maramureșului* și al revistei de cultură și spiritualitate *Familia Română*, a susținut, luni, 13 ianuarie a.c., la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare, o conferință.

În fața publicului format din membri ai familiei, prieteni, cunoscuți, dar și diverși iubitori de cultură din Maramureș, directorul instituției-gazdă, dr. Teodor Ardelean, a ținut să exprime aprecierea și recunoștința colegilor din bibliotecă și de la revista *Familia Română* oferindu-i lui Mirel Giurgiu o diplomă de onoare „Cel mai bun partener” pentru „contribuția sa specială la editarea revistei și implicarea sa totală în viața culturală a românilor din Sud-Estul Germaniei”, precum și trofeul „Cel mai bun colaborator”. Dr. Ardelean l-a numit pe Mirel Giurgiu „ambasadorul nostru către o parte specială a Europei”.

În prelegerea sa, oaspetele a vorbit despre Biblioteca Română de la Freiburg, despre Cimitirul eroilor români din Primul Război Mondial de la Soultzmatt, precum și despre paralela pe care o trasează istoricii francezi Abel Douay și Gerard Hertault între Napoleon III și Alexandru Ioan Cuza, în cartea lor *Napoleon III et la Roumanie*.

O oază românească la superlativ

Mirel Giurgiu și-a început prelegerea cu o mărturisire: aceea că peste tot pe unde a umblat în străinătate nu a făcut decât să își caute patria, pe care a găsit-o, la fel ca Nichita Stănescu, în limba română.

Vorbind despre Institutul de la Freiburg, acesta a fost fondat în 1949 de un grup de oameni care au părăsit țara după căderea monar-

hie și instaurarea regimului comunist. Freiburg-ul este un oraș de circa 200.000 de locuitori, născut după 1200, când s-a pus piatra de temelie a domului în jurul căruia s-a dezvoltat apoi urbea. Universitatea din Freiburg a fost ridicată la 1457. Revenind la instituția care ne interesează, aceasta are în prezent circa

Mirel Giurgiu a primit aprecierea și recunoștința colegilor de la Baia Mare, pentru contribuția sa specială la editarea revistei „Familia Română” și implicarea sa totală în viața culturală a românilor din sud-vestul Germaniei

85.000 de cărți și manuscrise; bazele bibliotecii au fost puse de Virgil Mihăilescu, el căutând un loc unde să adăpostească multitudinea de cărți strânse în apartamentul unde stătea și care amănau, prin greutatea lor, integritatea clădirii. Mergând în vizită la Institut, Mircea Eliade a vrut să dea o mână de ajutor, astfel că a trimis scrisori românilor din întreaga lume pentru a-i convinge să trimită la Freiburg câte o copie din fiecare cercetare sau lucrare de doctorat ai cărei autori sunt. La doar 7 ani de la înființarea Institutului, în 1956, s-a organizat Săptămâna românească la Freiburg, care a fost un mare succes. Pe lângă cărți, aici se regăsesc costume populare din Muscel, Moldova sau Transilvania, unele purtate de Carmen Sylva sau Regina Maria; manuscrise ale unor personalități precum Enescu, Eminescu, Blaga, Rebreanu, Brâncuși; colecții

Institutul Român din Freiburg

de icoane vechi, monede; mobilier vechi și covoare românești; picturi de Tonitza, Grigorescu, Camil Ressu. Printre oamenii importanți care au vizitat Institutul de la Freiburg se numără Eugen Coșeriu, cel mai mare romanist român, muzicianul Alexandru Busuioceanu, scriitorii Vintilă Horia, Horia Stamatu, Ștefan Baciuc etc.

Printre activitățile la care participă în mod constant grupul de intelectuali din jurul Institutului de la Freiburg sunt ceremoniile în memoria eroilor români căzuți în Primul Război Mondial, organizate la Cimitirul de la Soultzmatt.

Aici sunt îngropate osemintele a 687 prizonieri români.

O paralelă între Napoleon III și Alexandru Ioan Cuza

Anul trecut s-au împlinit 140 de ani de la moartea a două personalități istorice: Napoleon III și Alexandru Ioan Cuza. În acest context, Mirel Giurgiu a prezentat câteva dintre ideile cuprinse în cartea *Napoleon III et la Roumanie*, de Abel Douay și Gerard Hertault, a cărei nouă constă nu doar în faptul că realitățile românești sunt privite și analizate de doi străini, ci și în acela că autorii trasează o paralelă între Napoleon III și Alexandru Ioan Cuza. Autorii găsesc mai multe asemănări între aceste două personalități: faptul că niciuna nu era prea cunoscută în țara sa atunci când a ajuns la putere; faptul că atât Napoleon III, cât și A.I. Cuza au organizat câte un plebiscit, întrebând poporul dacă îi vor ca și conducători; implementarea unor reforme (secularizarea averilor mănăstirești; împrumutarea țăranilor; reorganizarea sistemului de impozite; obligativitatea învățământului general etc. – în cazul lui Cuza; drept de vot pentru toți bărbații; dreptul la grevă – în cazul lui Napoleon III); faptul că ambii și-au sfârșit viața în exil.

(Publicat în cotidianul *Graiul Maramureșului*)

C. Belemace: *Dimăndarea părintească*

Dr. Vasile FRĂȚILĂ

Un adevărat eveniment literar și cultural a constituit apariția în 1990, la Editura Cartea Aromână din Syracuse, New York, a volumului *Dimăndarea părintească* de Constantin Belemace, primul poet cult născut în mijlocul celei mai numeroase populații românești sud-dunărene care vorbește aromâna, dialect al limbii noastre. Consemnăm, de asemenea, cu satisfacție și cu recunoștință faptul că aceeași editură a publicat anterior alte patru volume din operele unor scriitori aromâni și anume: *Părăvulii* adică *Anecdote* de Nicolae Batzaria, *Zghic di Moarti*, în dacoromână *Țipăt de moarte*, de Dina Cuvata, *Puizii* de Nushi Tulliu și *Bair di Cântic Armănesc*, adică *Șirag (baier) de cântec aromănesc*, de George Murnu, de numele căruia se leagă și cea mai reușită traducere în limba română a epopeilor homerice *Iliada* și *Odiseea*, superioară multor altor traduceri ale capodoperelor literaturii Greciei antice în alte limbi, după cum ne încredințează George Călinescu în monumentală sa *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*.

Volumul pe care îl prezentăm se deschide cu o *Prefață* și continuă cu un *Cuvânt al editorului* în engleză, ambele reluate și în aromână: *Prifatsă* și *Zbor di la editor*. Urmează câteva *Ânsimnări* de Dina Cuvata și câteva *Adutseri aminti* ale lui Vasile Negrea, ginerele lui Constantin Belemace, transpuse în dialectul aromân tot de Dina Cuvata.

Opera propiu-zisă, apărută la acea dată pentru prima oară integral, a lui Constantin Belemace, cuprinde o *Autobiografie* (p. 1-62), amplul poem *Exilul a meu* (p. 63-141) și culegerea *Puizii* (p. 145-213), care debutează cu *Dimăndarea părintească*, piesă de rezistență a creației sale care a împrumutat și titlul întregului volum.

Constantin Belemace (și nu Belimaci, cum greșit a fost notat până acum numele poetului, informație datorată fiicei trubadurului aromân) s-a născut pe 1 august 1844, în Muloviște, o mare și bogată localitate aromânească din Republica Macedonia, pe atunci încorporată Imperiului Turcesc. Odată cu publicarea volumului de față se corectează unele date referitoare la viața și activitatea lui C. Belemace,

dintre care esențiale ne apar cele privind ivirea lui pe lume (Tache Papahagi în *Antologie Aromânească*, București, 1922, p. 196 fixa luna iulie 1848, iar Hristu Cândroveanu în *Introducere* în volumul *Un veac de poezie aromână*, apărut la Editura Cartea Românească, 1985, p. 19 consemnează tot anul 1848) și trecerea lui în neființă: anul 1934 (nu 1932 cum apare la Hristu Cândroveanu, *op. cit.* p. 22, deși la p. 19 același autor înregistra drept an al morții lui C. Belemace 1934). Așadar, Constantin Belemace a trăit 88 de ani.

Însemnătatea volumului de față este deosebită din cel puțin patru motive: mai întâi, el înmănunchează între copertile sale întreaga operă edită și inedită a celui care și-a câștigat faima de autor al „*Marceillesei*” aromânilor, contribuind astfel la cunoașterea completă a moștenirii pe care ne-a lăsat-o primul poet cult aromân, în ordine cronologică; în al doilea rând prin integrarea *Autobiografiei* și a poemului *Exilul a Meu*, volumul dobândește și o valoare istorică, în această parte a cărții autorul înregistrând o serie de informații foarte prețioase privitoare la viața aromânilor (în primul rând a familiei sale) de la mijlocul secolului al XVIII-lea până spre apusul zilelor sale; în al treilea rând în acest volum, în *Cuvântul editorului* se fac propuneri pentru normele de scriere unitară în vederea publicării integrale a operelor autorilor aromâni; în al patrulea, dar nu în ultimul rând, volumul îmbogățește atestările unor forme și cuvinte aromâne sau impune altele necunoscute până acum, neintegrate nici de *Dicționarul dialectului aromân general și etimologic* al lui Tache Papahagi.

În cele de mai jos nu ne oprim prea mult asupra operei scriitorului aromân, vom consemna doar că, așa cum afirma Hristu Cândroveanu, „lirica lui e curată ca apa de izvor a munților săi, o prelungire, parcă ușor stilizată, a folclorului local, ce i-a fost dascălul lui adevărat”.

Tematica poeziilor sale nu se deosebește esențial de a celorlalți poeți culti aromâni mai vechi și mai noi. Ca și aceștia, el cântă viața păstorească, transhumanța, pendularea între munte și șes în funcție de văratic și iernatic a turmelor de oi, cărvănăritul, pustiirea satelor

aromânești, prin emigrări în lumea largă, în urma violențelor continue ce s-au abătut asupra lor, cântă gloria străbună de altădată etc.

Așa cum am mai spus, el rămâne, înainte de toate, trubadurul popular al aromânilor prin această piesă de mărgean care este *Dimândarea părintească*, publicată pentru prima dată în 1888 în revista aromânească *Macedonia*, poezie ce clocotește de indignare și de blesteme împotriva celor ce uită limba străbunilor, însemnul cel mai de seamă al naționalității (H. Cândroveanu). Cântecul acesta a fost acceptat neoficial de în-

treaga aromânime ca *Imnul național al aromânilor*, contribuind la deșteptarea națională a acestora. Cum se va vedea din redarea lui mai jos și din transpunerile în dacoromână datorate Kirei Iorgoveanu (*Diata părintească*) și lui Hristu Cândroveanu (*Diata veche*), reproduse din antologia *Un veac de poezie aromână*, cântecul acesta a însemnat pentru aromâni ceea ce pentru întregul neam românesc a însemnat *Răsunetul* lui Andreu Mureșanu de-a lungul timpului și *Limba noastră* a lui Alexei Mateevici pentru românii dintre Prut și Nistru și nu numai pentru ei.

DIMÂNDAREA PĂRINTEASCĂ

*Părinteasca dimândare
Nispergiură cu foc mare
Frați di mumă și di-un tată
Noi, Armâni di eta toată.*

*Di sum plocili di morminți
Strigă-a noștri buni părinți!
„Blastem mari s-aibă-n casă,
Cari di limba lui s-alasă.*

*Care-și lasă limba lui,
S-lu-ardă pira focului,
Si-s-dirină viu pri loc,
Și-l' i si frigă limba-n foc.*

*El, in vatra-l'i părintească
Fumeal'ia s-nu-și hărisească;
Di fumel'i curuni s-nu bașe,
Nat în leagăn și nu-nfașe.*

*Cari fudze de-a lui mumă
Și di părinteasca-l'i numă,
Fuga-l' doara Domnului
Și dulțamea somnului!”*

DLATA PĂRINTEASCĂ

*Părinteasca rugă mare
Poruncește cu-nfocare
Frați de mamă și de tată,
Aromâni din vremea toată!
De sub lespezi de morminți
Strigă-ai noștri buni părinți
„Blestem greu să aibă-n casă
Cine limba lui își lasă.
Cine-și lasă limba lui,*

*Arză-l para focului,
Să se zbată viu, pe loc
Și să-i ardă limba-n foc.
El în vatra părintească,
Pruncii nu și-i ferească,
Nunți să nu le deie sorții,
Să nu-și legene nepoții.
Cei ce fug de-ale lor mume
Și de părintescul nume
N-aibă harul Domnului
Și dulceța somnului”.*

(Transpunere de Kira Iorgoveanu)

DLATA VECHE

*Din adâncuri ne răsună
Diata veche și străbună –
Poruncă, să dăinuiască
Limba noastră, românească.
De sub lespezi de morminte,
Strigă bunii: „Luați aminte, –
Crunt blestem să aibă-n casă
Cel ce graiul lui și-l lasă.
Cine-și uită limba lui –
Arză-l para focului,
Viu, topească-se pe loc,
Limba să i-o frigă-n foc.
Nicăieri, în niciun loc,
Să n-aibă de-ai săi noroc;
Să n-aibă lege și crez,
Nici cununi și nici botez.
Care-și uită numele –
Să-l blesteme mumele,
Piară-i harul Domnului
Și dulceța somnului”!*

(Transpunere
de Hristu Cândroveanu).

Nu putem încheia înainte de a face un scurt comentariu lingvistic al textului. Referindu-ne la componența etimologică a lexicului poeziei, vom observa că ea cuprinde aproape în întregime cuvinte de origine latină sau formațiuni pe teren românesc din fondul latin. În afara elementelor comune cu dacoromâna (*părintească, foc, mare, frați, mumă, tată, noi, toată, murminți, strigă, blăstem, casă etc.*) apar și câțiva termeni de origine latină necunoscuți de varianta românească din nordul Dunării: *dimîndare*, substantiv provenit din infinitivul lung al verbului *dimîndu*, „poruncesc” (<demando, -are); *sprigiur*, verb însemnând „conjur” (<experiuro, -are), *dirin*, verb, „(mă), zbucium” (<deliro, -are), *baș*, verb, „sărut” (<basio, -are), *nat*, substantiv, „copil” (<natus), pe care îl găsim în locuțiunea pronominală bănățeană *tot natu* „fiecare”.

Împrumuturile din limbile străine sunt puține: *etă* „timp” (< alb. *jetë* „viață, secol, veac, lume”), *hărisescu*, verb, „mă bucur”, *doară*, „har”, *piră*, „flacăra”, toate de origine neogreacă și *ploace*, plural *ploci*, „lespede, placă”, de origine slavă veche (ploča).

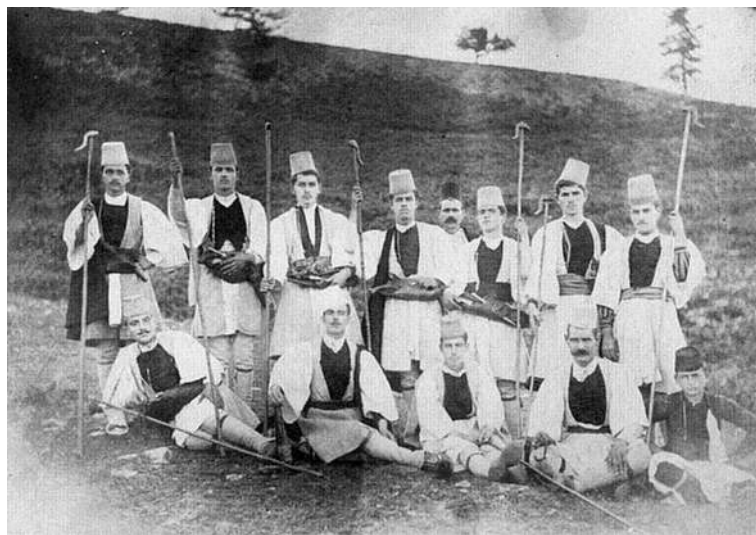
De origine autohtonă, traco-dacă, este

vatră, termen comun cu alb. *vatrë*, *vatër* în dialectul tosc, *vatër* în dialectul gheg.

De remarcat este faptul că ar. *fumeal'e*, provenit din lat. *familia*, unde înseamnă „casă, familie”, păstrează acest sens pe lângă care l-a dezvoltat pe cel de „copil” și de „grup de familii care în transumanță fac un popas”, pe când, la noi, termenul moștenit a evoluat la *femeie* „persoană adultă de sex feminin” (cel neologic, *familie*, este mai apropiat, atât fonetic, cât și semantic de etimon).

Atragem atenția și asupra derivatului *dulțeame* „dulceață” format din adj. *dulțe* „dulce” (< lat. *dulcis*) și sufixul *-ame* (< lat. *-amen*), care printre altele, are și sens colectiv: *armâname* „mulți aromâni”, *bărbătame* „grup de bărbați”, *mul'irame* „muieret”, și pe care îl întâlnim și în Banat, spre exemplu, în *copilame* „mulți copii” sau chiar *colăceame* „mulți colaci”, pe care l-am auzit la Văliug, lângă Reșița.

Notă: Aromâna, unul din cele patru dialecte ale limbii române, se vorbește în Grecia, Albania, Iugoslavia, Bulgaria, România (Dobrogea), izolat în Canada, S.U.A., Australia, America Latină.

Bărbați aromâni. Sursa www.proiectavdhela.ro

Jus Valachicum și dreptul la speranță

Ion FILIPCIUC

Metaforică sau doar pleonastă, formula de mai sus mi-a fost sugerată de o carte a istoricului polonez Grzegorz Jawor, despre care mă simt îndatorat să scriu câteva rânduri.

Născut în 14 martie 1960, în orașul Lublin, din partea răsăriteană a Poloniei, cu studii secundare și universitare în orașul natal, Grzegorz Jawor s-a preocupat de comunitățile rurale din spațiul ruteano-polonez de la sfârșit de Ev Mediu și în câțiva ani a întocmit o teză de doctorat cu subiectul *Ludność chłopska i społeczności wiejski w województwie lubelskim w późnym średniowieczu (schyłek XVI – początek XVII wieku)* [Populația țărănească și comunitățile rurale din voievodatul Lublin la sfârșit de Ev Mediu (sfârșit de secol XIV- început de secol XVI)], susținută în 1989 la Universitatea „Maria Curie-Skłodowska” din Lublin și publicată în același oraș, în 1991.

Cum în cercetările sale a dat peste un subiect foarte interesant, pomenit în documentele medievale poloneze ca „jus walachicum”, prof. dr. Grzegorz Jawor a prezentat apoi (în anul 2000) o teză de abilitare *Osady prawo wołoskiego i ich mieszkańcy na Rusi Czerwonej w późnym średniowieczu*, susținută la Universitatea „Maria Curie-Skłodowska” din Lublin și publicată patru ani mai târziu. Lucrarea s-a tipărit recent și în limba română, *Așezările de drept valah și locuitorii lor din Rutenia Roșie în Evul Mediu târziu*, traducere de Gabriela Gavril-Antonesei, prefață de Victor Spinei, apărută sub egida Facultății de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași și a Institutului de Arheologie al Academiei Române, filiala Iași, în Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2012 (274 p., inclusiv hărțile) și contribuie în mod substanțial la cunoașterea și înțelegerea unui fenomen social definitoriu pentru bejenia românilor dincolo de granițele statelor medievale Moldova, Muntenia sau Transilvania.

Spațiul geografic care face subiectul studiului este Rutenia Roșie (Russia Rubra sau Ruś Czerwona), cuprinzând ținuturile Sanok, Przemyśl, Lwów, Halici și Chełm, formând voievodatul rutean, care se învecina la nord, nord-est cu Polesia și Volânia, la est, cu voievodatul

Cracoviei și al Sandomierzului, la vest cu Podolia, iar la sud, pe cumpăna apelor din Carpații Nordici, cu Ungaria și Moldova. (p. 9)

În timp, cercetările prof. Grzegorz Jawor au avut în vedere intervalul dintre a doua jumătate a veacului XIV-lea și începutul secolului al XV-lea, când procesul de asimilare economică, juridică și etnică diminuează „dreptul valah”, de care se bucuraseră coloniștii români, așezați îndeosebi în ținuturile împădurite, mlăștinoase, cu teren întelenit și firav populate.

Documentația d-lui Grzegorz Jawor s-a desfășurat mai întâi peste istoriografia consacrată subiectului (despre care au scris și câțiva români – Ion Bogdan, Ioan Caragiani, M. P. Dan, Silviu Dragomir, Th. Holban, Ștefan Meteș, D. D. Mototolescu, Gr. Nandriș, Ion Nistor, Mara Pop), apoi asupra actelor publicate în Polonia, dar nu numai și, în sfârșit, în arhive (din Varșovia, Chełm, Lublin, Przemyśl, Cracovia, Lwów) cu manuscrise rămase încă inedite (cea mai mare parte în limba latină!!!), ceea ce alcătuiește o adevărată piramidă investigativă, demnă de înfățișat ca model pentru tinerii cercetători (și români!!!) care vor avea curajul să îmbrățișeze acest domeniu absolut... fabulos.

Cuprinsul cărții lui Grzegorz Jawor este bogat și incitant mai cu seamă pentru cititorul român. După prefața istoricului ieșean Victor Spinei, *Jus Valachicum în prospectarea lui Grzegorz Jawor* (p. 9, cu versiune și în limba franceză, p. 14), urmează un *Cuvânt înainte* (p. 19) al autorului (cu precizări și mulțumiri de rigoare) și cele șase capitole: *I. Aspecte etnice ale migrației românilor pe teritoriul Regatului Polonez în perioada cuprinsă între jumătatea secolului al XIV-lea și începuturile secolului al XVI-lea, pe fundalul țărilor învecinate* (p. 27); *II. Elemente ale vieții nomade și ale celei sedentare în istoria colonizării românești* (p. 55); *III. Cauze militare ale extinderii colonizării românești în perioada medievală* (p. 75); *IV. Aria teritorială și caracterul economic al colonizării românești în Rutenia Roșie, în secolul al XIV-lea și începuturile secolului al XV-lea* (p. 97); *V. Organizarea satelor de drept valah și funcționarea lor socială* (p. 151); *VI. Integrarea și asimilarea colonizării românești de către*

mediul local, la începutul secolului al XVI-lea (p. 195) și *Încheiere* (p. 213)

Bibliografia, cu aproape 350 de studii editate – în limbile poloneză, germană, română, ucraineană – și numeroase manuscrise, poate descuraja la o repede ochire pe cercetătorul român, însă un rezumat în limba franceză (p. 239-243) și un indice cu numele localităților pomenite în lucrare, 12 hărți cu ținuturile având așezări de „drept valah” (o mai lesnicioasă lectură a hărților prin numerotarea așezărilor „de drept valah”, în conformitate cu tabelul de la p. 271-273, unde totuși satul „nr. 234. Jamma” va trebui corectat Jamna, de la care provine [?] patronimul românesc Jemna, dacă nu cumva chiar și cel din Călineștii lui Cuparencu: Jamnowicz - Jaminowicz), limpezesc dimensiunea geografică a fenomenului social.

Față de studiile anterioare pe acest subiect – numeroase în istoriografia poloneză, dar mai puține în cea românească –, Grzegorz Jawor aduce o viziune holomerică asupra fenomenului investigat, întrucât instrumentul comparației se extinde și în alte spații (Slovia, Cehia, Peninsula Balcanică), în care au pătruns coloniști români în Evul Mediu. Desfacerea obiectului cercetat în părțile constitutive spre a le afla și analiza cauzele, structura și consecințele social-juridice îi permite cercetătorului să infirme unele opinii exprimate anterior fără temei documentar.

Acribia documentară a studiului, ascunsă cu modestie în cele 867 de trimiteri infratext, culese cu font 10, provoacă invidia frățească și admirația colegială a multor istorici, poate că nu și a câte unuia, care, după formula „zece istorici în unul”, îndată ce foiletează un fond prăfuit de documente din podul unei primării cătunale sau colportează oarece informații arhicunoscute, se bate cu pumnul-n pieptul de aramă coșcovită că a descoperit mărghica urgisitei găinușe din povestea lui Ion Creangă.

Un prim exemplu de „jus valachicum” împământănit în Polonia este ilustrat de „druzina” cu care se așază frații maramureșeni Drag și Sas, după descinderea lui Bogdan de Cuhea în Moldova, adică după anii 1345, urmașii legendarului Dragoș primind pământ, mai multe sate, din partea regelui polon și chiar titluri nobiliare (cf. L. Wyrósteck, *Ród Dragów-Sasów na Węgrzech i Rusi Halickiej*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, vol. XI, 1932).

Dreptul valah a fost stipulat cât se poate de limpede prin zapisul cu care Wladislaw Oppeln răspunde, în decembrie 1377, pe Ladomir Valahul „care ne-a slujit credincios și încă ne va

sluji”, căruia suveranul îi dăruia Câmpul lui Holde (din maghiară hold, astăzi Halde Szklarskie, în ținutul Sanok) „cu pădurile, dumbrăvile și câmpia ce este acolo, acea pustie cnezească, ca să facă sat după «dreptul valah» și l-am dat lui în veci și copiilor lui cu toate înconjurimile și cu toate hotarele, ce din veci le are acea pustie..., cu pășunile și cu râurile și cu bălțile și cu toate pescăriile și cu toate foloasele ce le poate avea, liber este să le vândă, liber este să le schimbe cu o egală valoare și cu cnezia-i liber, iar pentru aceasta cneazul are să slujească cu 3 arcași”. (*Akta grodskie i ziemskie*, vol. VII, Lvov, 1868, p. 22, după Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX (cercetări de demografie istorică)*, Editura Științifică, București, 1971, p. 36)

Istoricul polonez identifică în Rutenia Roșie 305 așezări, întemeiate după „jus valachicum”, pe care le putem confrunța cu satele înregistrate în ultima lucrare românească pe acest subiect, a istoricului Ștefan Meteș, în capitolul II *Emigrări ale românilor din Transilvania în Polonia* (p. 25-43), unde satele sunt înșirate în ordine alfabetică pentru fiecare ținut: 2 în preajma Cracoviei; 112 în Sanok; 87 în Sambor; 17 în Halici; 72 în Przemyśl; 21 în Belz; 6 în Sabez; 6 în Lubacow; 2 în Biecki; 52 în Lvov; 9 în Chelm; 5 în Kaminonka; 2 în Grodek; 1 în Lesajsl; 3 în Luboml; 11 în Skala (Podoli); 4 în Os’urecinski; 3 în Zamech și 2 în Sandomir. Ceea ce dă un total de 418 așezări de drept valah, atestate de prin anul 1330 și sfârșind pe la 1565, adică pe durata a două veacuri și jumătate.

„Jus valachicum” în spațiul polonez arată că românii bejenari, plecați în alte țări spre a-și căuta spațiu de viață statornică sau temporară, nu sunt nomazi, nu sunt doar păstori, ci păstori, agricultori și meseriași așezați în ținuturi străine în virtutea unor legi care implică un contract între proprietarul pământului – rege, senior, biserică – și azilant, în termenii că pentru libertatea de a se așeza, de a cultiva terenul primit în stăpânire, satul sau cnezia cu „jus valachicum” avea obligația, la vreme de război sau primejdie, de a trimite în armata regelui sau a seniorului un număr anume de oșteni. Un studiu cuprinzând recompensele acordate de regele Poloniei pentru fapte de vitejie unor luptători proveniți din așezări cu „drept valah” ar dovedi că dimensiunea războinică a colonizărilor românești infirmă aserțiunea „nomadismului” despre cei ajunși în Rutenia Roșie.

De altfel, în această privință, prof. Grzegorz Jawor trage concluzia hotărâtă: „Nu ne convinge de asemenea teza despre profilul

strict păstoresc al așezărilor cercetate, de vreme ce, atât în zonele lor de baștină, cât și în cele în care au migrat, românii reușeau în mod eficient să combine îndeletnicirile păstorești cu cele agricole. Această împletire a elementelor unei economii bazate pe creșterea animalelor cu agricultura este vizibilă în epoca studiată în aproape toate coloniile de drept valah”. (p. 213). Între argumente, autorul studiului invocă prezența morilor și a pivelor, care sunt oriunde probe ale unei populații statornice, chiar și în cazul în care preponderentă ar fi creșterea animalelor.

De asemenea, cercetătorul polonez infirmă opinia „răspândită în literatura de specialitate” că bejenarii români ar fi urcat la altitudini mai mari, pentru că documentele din a doua jumătate a veacului XIV-lea și prima jumătate din următorul localizează așezări „destul de îndepărtate de zona montană”, în spațiul subcarpatic, unde se practica și agricultura și păstoritul. Pentru că, în chip firesc, nu întreg satul mergea cu oile la pășunat, ci doar cel mult 15-20 de bărbați răspândiți prin câteva stâni diferite.

Dreptul valah se exercita asupra unei părți dintr-un sat, asupra unui sat întreg sau chiar asupra a două sate, cu statut de cnezie, ori asupra mai multor sate apropiate, care formau o *craînă*. Autorul diferențiază competențele *cneaz*-ului român de cele ale *sołtys*-ului german ori ale *tywun*-ului (*wataman*-ului) rutean și ajunge la concluzia că diferențele se estompează în timp. Astfel încât, începând cu secolul al XVI-lea, „așezările de drept valah își pierd complet individualitatea juridică, economică și etnică”, dar „urmele elementelor de drept valah, păstrate până în zilele noastre în sfera lingvistică și în cultura materială și spirituală” încă mai provoacă „discuții aprinse și... interpretări extrem de diferite”. (p. 215).

Motive din care ar fi nevoie de studii monografice pentru câte un spațiu geografic distinct, precum se preconizează pentru voievodatul Cracoviei, în temeiul documentelor din tomurile *Słownik historyczno-geograficzne wojewódza krakowskiego w średniowieczu*, a căror editare se va încheia în curând.

După cum scrie istoricul român Victor Spinei, în prefața traducerii românești, „reverberația cercetărilor lui Grzegory Jawor a fost nesemnificativă” și e mare păcat mai cu seamă pentru istoria Moldovei și pentru sugestiile pe care le poate da studiul istoricului polonez și anume:

1. Monografia unui sat cu „drept valah” din Rutenia Roșie spre a se ști tradițiile păstrate de familiile românilor, ce cântece și povești au avut – în română, în polonă, în ucraineană? –, ce

expresii idiomatice au folosit în limbajul cotidian, știut fiind faptul că rugăciunile și înjurăturile sunt cele mai statornice remanente din limba maternă în condițiile bilingvismului.

Cântecul ucrainean despre oastea lui Ștefan-Vodă s-ar putea să fie cules de la un guslar provenit dintr-un sat cu „drept valah”, unde amintirile voievodului moldav ar fi fost încă proaspete la anul 1571, când filologul Jan Blahoslav din Boemia, include în *Gramatica limbii cehe un Cântec slovenesc de la Veneția*, manuscrisul gramaticii tipărindu-se la Viena în 1857 (Cf. Petru Caraman, *Vechiul cântec popular ucrainean despre Ștefan Voievod*, Ediție îngrijită și cuvânt înainte de Ion H. Ciubotaru, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2005). Precizarea cântărețului ascultat de Jan Blahoslav (dacă nu cumva gramaticul ceh era chiar de origine valahă!) că este de loc din „Veneția” s-ar explica printr-un toponim de sorginte românească, dintr-un sat Venecka sau Venata, adică Vânăta sau Albastra din Rutenia Roșie.

Negreșit că a existat o sporadică, dar fermă comunicare între cei bejenii și cei rămași la baștină despre mersul traiului de zi cu zi într-o parte sau cealaltă, de vreme ce spațiul acesta din marginile celor două țări învecinate s-a transformat într-o adevărată ecluză demografică (pentru a prelua sugestia din romanul prozatorului român Radu Mareș, *Ecluză*, Editura Aula, Brașov, 2006). Fenomenul se cere aprofundat asupra istoriei interferente a popoarelor polon și român, care, de-a lungul timpului, s-au războit, s-au împăcat, s-au ajutat, fără nicio angoasă revanșardă, cu acte de solidaritate în fața dușmanului comun, cu fapte de bravură și sacrificiu, cu înțelegere și ospitalitate reciprocă. Ba chiar, asemenea ecumenism de durată între un popor slav și altul romanic, unul de confesiune romano-catolică și celălalt în tradiție ortodoxă, pare să fi fost motivul principeps care i-a determinat pe naziștii germani și pe comuniștii sovietici să șteargă granița comună dintre Polonia și România. Pactul Ribbentrop-Molotov răvășea Europa în 23 august 1939, rășluind înainte de toate vecinătatea dintre poloni și români. Și nedreptatea a rămas în vigoare și după trei sferturi de veac!!!

2. Mulți români din satele cu „drept valah” se întorc în țara lor de baștină, fie după trecerea celor douăzeci de ani de slobozenie – căci, întorcându-se în Moldova, ei primesc aici același „drept valah” în satele în care se așază și sunt scutiți de biruri vreme de alți douăzeci de ani, ceea ce oferă o perspectivă economică destul de promițătoare –, fie dintr-o pricină extraeconomică precum un război mai de

durată, o molimă, secetă sau alte calamități naturale.

Români din sate cu „drept valah” ar fi de bănuț și în numele unor familii ca Andrievici de la Dragomirna, Bucevski din Ilișești, Bilețchi de la Oprișeni, Gołębiowski de la Sucevița, Cehovski de la Sadova, Coștiug de la Capul Câmpului, ca să nu luăm în discuție decât vreo câteva cazuri bine cunoscute în Bucovina. O cercetare a patronimiei din satele poloneze cu „drept valah” și a împrejurărilor repatrierii unor bejenari ne-ar putea oferi date concrete. Căci, la Mănăstirea Sucevița, ctitoria Movileștilor pribegiți în Polonia, care era dependentă de Schitul cel Mare de la Maniava, în martie 1786 erau doar 25 de călugări veniți din Galiția, Ucraina (de la Schitul cel Mare), Polonia și Muntenia, 20 dintre ei vorbind doar rusește, 3 moldovenește și rusește, monahul Nil Teodorovici, în vârstă de 72 de ani, din Muntenia, știind moldovenește, rusește și turcește, iar egumenul Areta Hugarovici de la Schitul cel Mare din Ucraina, moldovenește, rusește și latinește. (Dimitrie Dan, *Mănăstirea Sucevița*, Cu anexe de documente ale Suceviței și Schitului celui Mare..., Tipografia Bucovina, București, 1925, p. 47-48).

3. Cel puțin o familie de români reveniți din Polonia ar trebui urmărită în ce așezări s-au bucurat de „jus valachicum” în țara streină, întrucât Io Mihai Racoviți voevod Bojiu milostiu, gospodari Zemli Moldavscoi, în 7 iulie 1777, dă, în Iași, următorul zapis pentru Miron, fiul lui Vasili Cupariu:

„Scriem domnia me la boieri și la toți slujitorii carii veți îmbla ori cu ce fel de slujbe a domnii mele la ținutul Cernăuților, facem știre tuturor pentru Miron, feciorul lui Vasile cupariu, și cu frații lui carii, fiindu locul lor de câțeva vreme înstreinat de la locurile sale în Țara Leșească și tâmplându-i-să moarte acolo, acum copiii trăgînd ca să viea în țară la moșia părintelui lor. Domnia me încă m-am milostivit și i-am ertat de toate dările și angheriile oricâte are și pre alții în țara domniei mele, de toate să fie în pace și scutială, nimărui nimic să nu de.

Așijdere m-am milostivit domnia me și pentru desetina de stupi și goștina de mascuri și de oi încă să fie în pace, să nu de nici să le ea nime cai de olac și să fie în pace și de podvozi și de altele de toate, la nimic nime să nu-i supere.

Așijderea m-am milostivit domnia me și pentru patru omeni ce ș-ar aduce ii din Țara Leșească, omeni streini, să nu fie de țară, încă să fie în pace și în scutială, nimărui nimic să nu de, ce numai să le fie pentru slujba casăi lor.

Pentru aceea toți dacă viți vede carte domnii mele, toți să aveți a vă feri de acei copii

și de omenii lor, nime întru nimic să nu-i învăluiască, nici bucatele lor pentru alții să nu li să tragă, că cinie s-ar ispiti a le face ori cât de puțin val peste carte domnii mele, unii ca aceea trebuie să știe că vor fi de mare certare de la domnia me, într-alt chip n-a hi. Aceasta scriem.

U Ias l[et] 7225 iulie 7.

Io Mihai Răcoviță voievod.”

(Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, VIII, nr. 164, p. 227-228. Originalul se află la Muzeul Bucovinei din Suceava, nr. 1599, hârtie, cu pecete mică, roșie, octogonală.)

De la un nepot al pomenitului Vasile Cupariu, devenit proprietar al unei părți din satul Călinești de lângă Suceava, se trage numele satului Călineștii lui Cuparencu, în care s-a stabilit peste câțiva ani bărbatul Vasile Iaminovici – cu nevastă, mamă, nepot și mătușă –, angajat dascăl în biserica satului prin 1800 și..., și devenit, peste jumătate de veac, bunicul viitorului poet Mihail Eminescu.

Stilul expunerii, sobru, academic, al cercetătorului Grzegorz Jawor înlesnește înțelegerea problematicii economice și juridice din satele cu „drept valah” din Polonia medievală, urmând ca o abordare suplimentară să lămuirească statutul bisericii ortodoxe din aceste așezări și libertatea religioasă de care s-au bucurat coloniștii români în acele ținuturi și timpuri, întrucât printre greco-catolicii din scriptele oficiale nu se departajează în niciun chip credințioșii de rit ortodox.

Un cuvânt de cinstită apreciere trebuie amintit și despre traducerea făcută de doamna prof. dr. Gabriela Gavril-Antonesei, șefa Lectoratului de limbă și literatură română de la Universitatea Jagiellonă din Cracovia, care a găsit echivalențe românești adecvate și oferă cititorului român și câteva glose pentru termeni administrativ-juridici uzuali în Polonia medievală.

De asemenea, condițiile grafice în care Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași s-a îngrijit să apară acest volum sunt excelente și hărăzesc autorului o frumoasă răsplată pentru efortul său asupra unui subiect de mare importanță pentru istoria românilor, ilustrând cum nu se poate mai limpede condițiile în care românul își caută un loc de trai mai lesnicios, dar sub auspiciile unor legi drepte și statornice. La urma urmei, cartea prof. Grzegorz Jawor ar trebui premiată de Academia Română și înscrisă în lectura obligatorie a celor ce încearcă, de peste două decenii, să guverneze România, fără nici un strop de „jus valachorum”...

Dar, trăind și nemurind, să sperăm că mintea românului de pe urmă se va învrednici și de urma strămoșilor....

Valentin Hossu-Longin,
Canalul morții. Martor, proză-document,
București, Editura Fundației Academia Civică, 2013

Dr. Ștefan VIȘOVAN

Ziarist de profesie (a fost reporter, înainte de 1989, la unele ziare din epocă: *Scânteia*, *România liberă*, *Teleormanul*, a trecut și pe la Radiodifuziunea română, s-a oprit pentru mai multă vreme la *România pitorească*, colaborând în același timp la *Viața studențească*, *Presa noastră*, *Tribuna*, *Steaua*, *Luceafărul*, *România literară*, *Viața românească*), creația literară de dinainte de Revoluție a lui Valentin Hossu-Longin se compune dintr-un volum de povestiri, (proză scurtă), intitulat *Trenul de flăcări* și apărut în anul 1981, patru volume de reportaje (*Țara Lotrului*, 1972, *Prin țara trandafirilor*, 1979, *Omul pentru Om*, 1977, *Soarele din poartă*, 1989) și un roman (*Cel căzut*, 1980). După 1989 devine senior editor al ziarului *Ziua* și publică volumele *Monarhia românească* (1994), *Clipe de eternitate* (1995), *A doua Românie*, (1999), textul albumului *Maramureș – țară veche* (2006) și un volum de proză-document, cum își clasifică Domnia Sa însuși ultima carte.

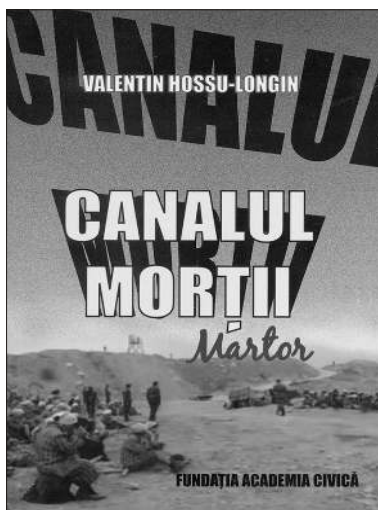
Canalul morții. Martor, apariție editorială a Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului, se bazează pe două surse. Pe de parte este vorba despre documente concrete, certe, consultate de autor cu migală și tenacitate, poate și ca un omagiu adus părintelui Domniei Sale, specialist de primă mărime în domeniul mecanicii, căzut victimă unei politici imbecile și iresponsabile a statului comunist și mașinațiilor stupide ale lui Stalin – tătucul de tristă amintire al popoarelor. La acestea se adaugă discuțiile și corespondența cu aparținătorii unora dintre victimele înscenării actelor de sabotaj. Pe de altă parte, întreaga odisee a inginerului Emilian Hossu este evocată prin mintea și ochii copilului de 12-13 ani sau, mai apoi, prin cele ale unui

adolescent în formare – autorul însuși –, supus unor privațiuni, hăituieli și traume permanente, ca fiu al unui așa-zis dușman al poporului. Cele două paliere în care este redactată proza-document de față se interpătrund, se succedă, alternează și sunt marcate de o intensă implicare afectivă, care, pe alocuri, generează momente de subiectivism excesiv sau de intelectualism greu de controlat, poate tocmai din cauza vastei

informații și a erudiției care-l caracterizează pe autor și pe care, fără să vrea, le transferă cu obstinație copilului sau adolescentului Valentin. Lectura cărții-document, mai ales în zona ei memorialistică, reproduce discuții sofisticate, replici filosofice, judecăți de valoare etc., rostite de unele personaje (mai ales de unchiul autorului, dar și de el însuși), care, iertată ne fie observația, par a fi o creație recentă, dacă nu cumva tânărul Longin o fi ținut cu strășnicie un jurnal secret, în care să fi înregistrat convorbiri, confesii-

ni, dialoguri purtate de el însuși sau la care a asistat în diverse împrejurări și pe care a găsit de cuviință să le împărtășească publicului cititor abia acum, după peste șaiszeci de ani... De altfel, în penultimul capitol al cărții, în care autorul încearcă să motiveze de ce a scris „această carte-document tocmai acum” (*Ibidem*, p. 228), ni se amintește de un caiet păstrat de mama Domniei Sale, „caiet” de care dumnealui, autorul, uitase, dar pe care acum îl consideră drept martor al celor petrecute în urmă cu mai bine de o jumătate de veac.

În ceea ce privește documentele de arhivă – în principal procese-verbale întocmite de tortionari sau de alte unelte ale inchiziției comuniste, Valentin Hossu-Longin le incriminează în mod constant nu doar conținutul terifiant, ci și aspectul gramatical, scoțând în evidență cultura precară și agramatismul anchetatorilor.

Partea documentară a cărții pune în lumină evenimente dramatice petrecute în prima parte a deceniului al șaselea, când are loc o mascaradă juridică, în cadrul căreia numeroși oameni valoroși și cinstiți, specialiști desăvârșiți, sunt declarați sabotori ai celebrului canal Dunăre-Marea Neagră, unii fiind chiar executați, alții primind pedepse de închisoare pe viață sau muncă silnică pe perioade cuprinse între opt și douăzeci și cinci de ani. Autorul, extrem de bine documentat, prezintă, în pagini de un impresionant realism, istoria canalului, asupra căreia insistăm și noi, în câteva fraze, în cele ce urmează. Aflăm astfel că ideea construirii unui canal Dunăre-Marea Neagră este veche și aparține lui Ion Ionescu de la Brad, care a lansat-o în anul 1844, „preluând o ipoteză a diplomatului englez David Urquhart care, în 1837, avea în vedere posibilitatea tăierii unui canal la Rasova, evitându-se ocolul și neajunsurile navigației prin Gurile Dunării”. (p. 26). Ion Ionescu de la Brad considera că un astfel de canal „între Cernavodă și Constanța ar scurta navigația între fluviu și mare cu 150 de leghe franceze, ar fertiliza Dobrogea și ar contribui la dezvoltarea portului Constanța”. (*Ibidem*). Englezii erau interesați în reducerea duratei de parcurgere a distanței dintre Dunăre și Marea Neagră, căci, între anii 1857 și 1860, o firmă de-a lor construiește calea ferată Cernavodă-Constanța, fapt ce scoate din actualitate ideea canalului. Ea este reluată de mai multe ori în anii ce au urmat, dar, din motive financiare, s-a tot amânat punerea ei în practică. După încheierea Primului Război Mondial, problema construirii canalului se acutizează, întrucât dictatorul Iosif Visarionovici Stalin, urmărind să asigure controlul Rusiei asupra bazinului Mării Negre, plănuiește ca, sub paravanul canalului, să amplaseze în zonă, la Capul Midia, o puternică bază de submarine. Ca atare, în anul 1947, îl convoacă la Moscova pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, ordonându-i să înceapă construcția și sugerându-i să-i concentreze acolo pe toți opozanții regimului comunist, canalul urmând să devină în felul acesta și un centru de exterminare a acestora. În anul 1952, aflând că americanii deja „dăduseră în exploatare efectivă o bază de submarine în, malul stâncos al Anatoliei, pentru un număr mult mai mare de piese”, Stalin renunță la proiect și-i cere lui Gheorghiu-Dej să abandoneze construcția, care, inițial, părea să devină cea mai mare realizare a socialismului în România, concentrând la înfăptuirea ei peste 20.000 de persoane.

Încă de la deschiderea magnificei construcții, canalul Dunăre-Marea Neagră a devenit,

de fapt, canalul morții, căci, așa cum arată Valentin Hossu-Longin, pe baza documentelor la care Domnia Sa a avut acces, în acest gulag românesc și-au găsit sfârșitul mii de oameni, care erau „mânați acolo ca vitele de povară, bărbați și femei, tineri și vârstnici, ofițeri și preoți, studenți și chiaburi, politicieni și profesori, funcționari și muncitori, negustori și industriași, unii dintre ei scoși din închisorile supraaglomerate, alții luați direct din case”. (p.18). Dintre cei concentrați la canal, „cercetătorii au identificat 839 de morți, cu forme legale, cărora li se adaugă 1300 de dispăruți fără urmă... Toți purtau stigmatul de dușmani ai poporului, fie că nu-și plătiseră cotele la stat, se opuneau colectivizării sau, pur și simplu, fuseseră denunțați că ascultă posturi de radio reacționare și nutreau speranța venirii americanilor”. (*Ibidem*).

Canalul Dunăre-Marea Neagră a devenit, chiar din momentul deschiderii, un „simbol al terorii comuniste la începutul anilor ‘50. După numai câteva luni de existență, șantierul prezentat de propaganda epocii ca o mândrie a întregului popor muncitor și ca o dovadă a ajutorului multilateral și dezinteresat al Uniunii Sovietice avea să devină „Canalul morții”. După ce pușcăriile nu mai făceau față și oficial se clama reabilitarea prin muncă, canalul era menit să stârpească tot ce însemna burghezo-moșierimea din România. Majoritatea celor aduși în uriașul lagăr, cu 14 colonii de exterminare, nici măcar nu aveau hotărâre judecătorească. Mulți și-au găsit sfârșitul în gropi comune și fără cruci la capătăi”. (*Ibidem*, p. 18).

Odată primită de la Moscova dispoziția de sistare a lucrărilor la canalul Dunăre-Marea Neagră, trebuiau găsite motive plauzibile pentru aceasta, iar în vremurile terorii de atunci, cel mai la îndemână motiv era crearea, prin tortură, a unor așa-ziși sabotori și diversioniști, care, chipurile, au irosit, prin neglijență, rea-voință și acțiuni dușmănoase banii și munca poporului, compromițând astfel edificarea unei construcții care se dorea emblematică pentru socialismul european. S-a declanșat un proces absurd și criminal, după modelul sovietic oferit de însuși Stalin, o adevărată vânătoare de vrăjitoare, pe parcursul căreia criteriile de selecție a „sabotorilor” erau „apartenența la o anumită structură ideologică, religioasă sau culturală, clasa socială devenind hotărâtoare pentru a-i învinovăți”. (*Ibidem*, p. 19). Așa a început tragedia familiei Hossu. Căci tatăl autorului fusese unul dintre șefii Șantierului 23 August de la Poarta Albă, un inginer destoinic, care, înainte de război, s-a numărat printre realizatorii „motorului

de avion de vânătoare care se încapățâna să facă o anumită concurență nemților. Așa a ajuns să conducă, în 1942, o fostă uzină constructoare de tractoare, în Odessa, și să o transforme în fabrică de reparații și asamblare pentru toate avioanele germane și românești aflate în luptă împotriva Uniunii Sovietice”. (*Ibidem*, p. 13). Dacă adăugăm la acestea faptul că inginerul Emilian Hossu provenea dintr-o familie cu adânci tradiții greco-catolice și că a fost membru al Partidului Țărănesc Democrat, condus de N. Lupu, și al Partidului Național-Creștin, în cadrul căruia a deținut și importante funcții de conducere, fiind, printre altele, numit comandant al Tineretului Național-Creștin din județul Sălaj, avem deja în față profilul de sabotor, de diversionist, de dușman al poporului, creat de securitatea anilor ‘50 pentru a anihila orice încercare de opoziție față de puterea comunistă, instalată nelegitim în România în urma farsei electorale din anul 1946. Începea calvarul familiei inginerului Emilian Hossu. Era, de fapt, o continuare mai perfidă, mai diabolică și mai distrugătoare a unor fapte abominabile săvârșite de teroarea roșie: deportare, arestare, interogatorii, anchete, schingiuri, bătăi, amenințări cu distrugerea familiei prin scoaterea din serviciu, eliminarea copiilor din școli, interzicerea accesului în instituții de învățământ superior etc., etc.

După întocmirea listei de așa-ziși sabotori, diversioniști și dușmani ai poporului, inventați spre a justifica în fața opiniei publice

abandonarea lucrărilor de la canal, autoritățile comuniste și-au pus călăii la lucru, cerându-le să stoarcă – prin orice mijloace – mărturisiri, auto-denumțuri, autoincriminări, regrete în legătură cu fapte care nu au fost niciodată săvârșite. Au fost fabricate în felul acesta douăzeci și cinci de dosare, iar Tribunalul Militar Teritorial București a pronunțat sentințe neînchipuit de drastice, căznindu-se să confere acțiunii lor mizerabile gravitate și credibilitate. Au fost condamnați la moarte patru ingineri și un mecanic, dintre care doi ingineri și mecanicul au fost executați, ceilalți doi ingineri comutându-li-se pedeapsa capitală cu muncă silnică pe viață și alăturându-se astfel altor cinci ingineri condamnați din start la muncă silnică pe viață. Au fost condamnate la câte douăzeci și cinci de ani de muncă silnică șapte persoane: trei ingineri, un subinginer, un expert contabil, un referent tehnic și un mecanic; trei mecanici au fost condamnați la câte douăzeci de ani de muncă silnică, trei ingineri la câte cincisprezece ani de muncă silnică, un mecanic la zece ani de muncă silnică și un inginer la opt ani de muncă silnică. La anii de muncă silnică s-au adăugat, firește, ani mulți de degradare civică, de suspendare a unor drepturi etc. Cu riscul de a extinde peste anumite limite prezentul material, redăm mai jos, după Valentin Hossu-Longin, numele acestor martiri, despre a căror tragedie, suntem convingși, multă lume nu știe nimic sau aproape nimic.

1. **Bercescu Vincențiu**, inginer; condamnat la cincisprezece ani de muncă silnică
2. **Butoianu Dinu**, mecanic; condamnat la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică; a murit executându-și pedeapsa la mina din Baia-Spie
3. **Cernătescu Petre**, inginer, condamnat inițial la moarte, apoi pedeapsa fiindu-i comutată la muncă silnică pe viață
4. **Coropciu Mircea**, inginer; condamnat la muncă silnică pe viață
5. **Crăciun Gheorghe**, inginer; condamnat la muncă silnică pe viață
6. **Dănilă Constantin**, expert contabil; condamnat la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică
7. **Dimancea Florea**, mecanic; condamnat la douăzeci de ani de muncă silnică
8. **Farmache Menelas**, referent tehnic; condamnat la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică
9. **Frangopol Nicolae**, inginer; condamnat la muncă silnică pe viață
10. **Garofeanu Gheorghe**, inginer; condamnat la muncă silnică pe viață
11. **Georgescu-Topazlău Gheorghe**, inginer; condamnat inițial la moarte, apoi pedeapsa fiindu-i comutată la muncă silnică pe viață
12. **Hossu Emilian**, inginer; condamnat la muncă silnică pe viață
13. **Ionaș Constantin**, mecanic; inginer; condamnat la zece ani de muncă silnică
14. **Ionescu Opreșan**, inginer; condamnat la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică
15. **Lipan Constantin**, mecanic; condamnat la douăzeci de ani de muncă silnică
16. **Naghel Nicolae**, subinginer; condamnat la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică
17. **Nichita Dumitru**, mecanic; condamnat la moarte și executat
18. **Ninulescu Ioan**, inginer; condamnat la cincisprezece ani de muncă silnică
19. **Nițescu Constantin**, inginer; condamnat la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică
20. **Rozei Aurel**, inginer; condamnat la moarte și executat

21. **Stănescu Alexandru**, inginer; condamnat la cincisprezece ani de muncă silnică
22. **Străistaru Boris**, inginer; condamnat la cincisprezece ani de muncă silnică
23. **Vasilescu-Colorado Nicolae**, inginer; condamnat la moarte și executat
24. **Vieru Petru**, mecanic; condamnat la douăzeci de ani de muncă silnică
25. **Zgură Ion**, inginer; condamnat la douăzeci de ani de muncă silnică

„Procesul bandei celor 25 de sabotori și diversioniști de la Canalul Dunăre-Marea Neagră (august-septembrie 1952), inițiat de către Gheorghiu-Dej și pus în operă de către Securitate, se înscrie perfect în șirul samavolniciilor justiției populare de tip stalinist din așa-zisul „obsedant deceniu”. Exceptându-i pe cei trei condamnați la moarte și executați, suma anilor de detenție dictați într-o săptămână și ceva de către completul de judecată însumează 500 de ani-muncă silnică, plus alte sute de ani de degradare civică, plus confiscarea averilor... O jumătate de mileniu, pentru crime închipuite și sabotaje inventate”! (*Ibidem*, coperta IV).

În pagini de mare valoare documentară, scrise cu incontestabil talent scriitoricesc, cu implicare și sensibilitate, Valentin Hossu- Longin evocă momentele pline de dramatism cu care a fost presărată existența familiei sale, asupra căreia, imediat ce inginerul Emilian Hossu a fost arestat, a fost aruncat stigmatul de dușman al poporului. Scena ridicării de către securitate a tatălui său, percheziția violentă, comportamentul inchișitorial, bestial al tuturor acelor pe care se sprijinea regimul terorii comuniste, suferințele mamei, nesiguranța, starea confuză și durerea tânărului al cărui tată fusese încarcerat pe nedrept, solidaritatea familială, dar și cea a intelectualilor de bună-credință sunt doar câteva dintre elementele ce compun substanța cărții.

Pentru iresponsabilii regimului nu a contat faptul că, după ce șantierul Dunăre-Marea Neagră devenise un adevărat cimitir, un loc sinistru, unde oamenii mureau pe bandă rulantă, parcă programați, prin sistarea lucrărilor la comanda Moscovei, mai aruncau în ghearele disperării douăzeci și cinci de familii ale unor intelectuali valoroși, ale unor specialiști care nu au sabotat în niciun fel derularea „măreței construcții” a canalului, dar au căzut victime unei cumplite și cinice înscenări, pe care autorul o numește sugestiv stalinisto-dejistă. Celor incriminați pentru fapte care nu s-au petrecut, pentru sabotaje care, în condițiile de atunci – ale unei pseudodictaturi securisto-comuniste – e greu de presupus că ar fi putut avea loc, li s-au fabricat dosare trase la indigo, în care, în mod obligatoriu, trebuiau să apară cuvinte din familia lui *a sabota*, rostite, firește, de cei acuzați, ca indiciu suprem al recunoașterii faptelor nesăvârșite de ei. Această recunoaștere, precum și o întreagă serie de autoacuze ce vizau simpatii față de formațiunile politice istorice, legături cu străinii, speranța salvării țării de către americani, lipsa prosternării în fața tehnicii strălucitoare a Rusiei sovietice etc., erau smulse prin cele mai cumplite torturi coordonate și executate de fiare cu chip de om, care, din păcate, au rămas nepe-depsite până astăzi. Aceste „proceduri”, anchetele și interogatoriile nocturne, schingiuirile și bătăile nesfârșite au lăsat urme de neșters nu numai pe trupurile și sufletele acestor vinovați fără vină, ci și în inimile tuturor membrilor familiilor acestora, iar condamnarea în sine și stigmatul de urmaș al unui „dușman al poporului”, așa cum pe bună dreptate subliniază autorul, a planat toată viața asupra evoluției lor profesionale, întunecându-le copilăria și adolescența, traumatizându-le existența și contorsionându-le identitatea.

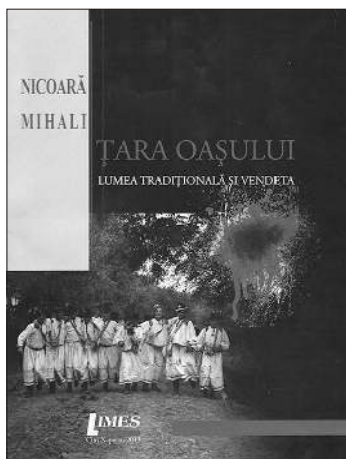
Canalul morții. Martor este o carte care completează bibliografia ororilor comunismului cu date cutremurătoare despre o perioadă întunecoasă a istoriei noastre, când pentru satrapii aflați la conducerea țărilor din estul Europei, omul nu însemna nimic în fața doctrinei și a setei de putere, iar călăii regimurilor totalitare dovedeau un zel sălbatic, furibund chiar, în a fabrica vinovații, a schingiui oameni, a smulge mărturisiri asupra unor fapte care nu au avut loc etc., etc. – totul pentru a susține un sistem odios, care avea în centru omul, dar nu pentru a-l cultiva și respecta, ci pentru a-i strivi demnitatea și a-l distruge.

Vendeta, codul nescris al răzbunării în Țara Oașului

Anca GOJA

Despre lucrarea *Țara Oașului. Lumea tradițională și vendeta* a băimăreanului (născut în Borșa Maramureșului) Nicoară Mihali, apărută la Editura clujeană Limes, s-au purtat multe discuții în contradictoriu referitoare la dilema dacă scrierea a păstrat linia obiectivității științifice sau a alunecat înspre literatură, înspre eseu, fapt explicabil prin aceea că autorul este un scriitor talentat. Concluzia o poate trage fiecare cititor în parte, dar cert este faptul că această carte, bazată pe teza de doctorat a autorului, reușește, prin forma și conținutul ei, să devină interesantă, atât pentru specialiști, care găsesc în ea începutul unor drumuri neexplorate până acum de cercetători, cât și pentru cititorul obișnuit, care va fi atras de curgerea frumoasă a frazelor, precum și de epicul micilor povești de viață reală.

Cultura crimei în Țara Oașului

În Oaș, alături de cântece tradiționale și obiceiuri, s-a dezvoltat și cultura crimei. Din mândrie, pentru dragoste, pământ sau onoare, oșenii scot cuțitul fără să stea prea mult pe gânduri și își fac singuri dreptate. În trecut, scrie Nicoară Mihali, numărul crimelor din localitatea Bixad din Țara Oașului era aproape egal cu numărul nașterilor pe parcursul unui an. Oșenii se obișnuiesc cu prezența cuțitului încă din leagăn, când mama îi trece pruncului prin față această armă, bucurându-se că va ști să se apere. Mai târziu, în copilărie, unii oșeni jură, cu cuțitul în mână, deasupra mormântului părintelui ucis, răzbunare. S-ar putea crede că o astfel de armă prinde viață doar în mâinile bărbaților puternici. Nici pe departe; din contră, în cadrul unor conflicte, întotdeauna cel mai mic atacă mai repede, mânat de sentimentul de frică.

Portretul criminalului din Oaș

Nicoară Mihali schițează, într-unul dintre capitolele cărții, portretul criminalului de penitenciar. Conform informațiilor sale, ma-

ritatea celor careucid în Țara Oașului au între 1,50 și 1,65 metri, nu au școală multă și sunt tineri, cu vârste între 18 și 24 de ani. Periculoasă este și „tinereța a doua”, cuprinsă între 35 și 45 de ani, vârsta când se plătesc polițele, vârsta vendetei. Oșenii spun că cei care își fac singuri dreptate sunt însemnați; Nicoară Mihali descrie câteva dintre semnele particulare ale criminalilor: piciorul stâng mai scurt cu 5 cm, lovituri la

antebrațul stâng, un neg sub pleoapa ochiului stâng, varice la piciorul stâng, pată pe obrazul stâng, negi la tâmpla dreaptă, la barbă și la gât, o cicatrice în creștetul capului, deget ciuntit, tatuaj pe mâna dreaptă, urmă de împușcătură etc. Se observă predominanța semnelor particulare așezate în partea stângă a corpului.

„Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte” în Oaș și Albania

Nicoară Mihali oferă cititorilor săi explicația din DEX a termenului de „vendetă”, care înseamnă un act de răzbunare sângeroasă pentru o injurie, un omor, divulgarea unui secret, frecvent în Corsica și Sicilia, care se extinde și se transmite tuturor rudelor victimei, obligate să se răzbune cu orice preț, ură puternică, sete de răzbunare nestăpânită. Cel ce a făcut o greșală trebuie să primească o răzbunare prin vărsare de sânge, conform expresiei „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”.

Deosebit de interesantă este paralela pe care o trasează autorul între vendeta oșenească

și codul de legi al albanezilor, Kanunul, care prevede că răzbunarea merge pe toți bărbații familiilor în conflict, până când aceștia sunt uciși. Singura modalitate prin care bărbatul poate scăpa de răzbunare este să stea închis în casă; tocmai de aceea, casele albanezilor sunt adevărate fortificații, prevăzute cu o cameră – kula – unde bărbatul se poate adăposti. Kula este adesea un turn. În cazurile de vendetă, în timp ce bărbatul se ascunde în turn, femeia preia rolul în gospodărie. În Albania de Nord, doar 30% dintre bărbați mor de bătrânețe, restul fiind asasinati. În codul albanezilor, la fel ca în Oaș, o moarte nu poate fi compensată decât cu o altă moarte. Obiectul răzbunării trebuie să fie neapărat un bărbat, tată, fiu sau frate; la rândul lor, ei vor fi răzbunați, născându-se între familii alte vrajbe sângeroase. Familia unei victime este obligată să ia viața ucigașului; dacă acesta se ascunde, va fi omorâtă o rudă apropiată.

Codul nescris al răzbunării celor din Țara Oașului se aseamănă cu Kanunul albanezilor. Fenomenul vendetei din Țara Oașului nu a dispărut odată cu migrarea masivă a tinerilor în străinătate. Ei duc peste granițe și obiceiul de a ucide cu cuțitul. Deși în trecut se ucideau oșenii între ei și foarte rar răzbunarea ajungea un bărbat dintr-o altă zonă, astăzi și această interdicție de a ucide străinii a fost încălcată.

Țara Oașului în literatură și în film

Interesant este și capitolul în care Nicoară Mihali urmărește felul în care s-a reflectat, de-a lungul timpului, Țara Oașului în literatură, în arta plastică, în film și muzică. El găsește „esența Țării Oașului” în volumul lui George Vulturescu, *Linie pură cuțitul*: „Cuțitul curăță rana, cuțitul are putere de lege, el este în agerimea tinereții, dar, în același timp, este în osul maturității depline ca un echilibru asupra lumii. (...) George Vulturescu a ajuns la faza unde se decantează esențe, precum parfumul care e stors din seva florilor – parfumul cu mirosul îmbietor al morții, pentru că magnoliile înflorite pe lama cuțitului nu înseamnă decât semnul sângelui”, opinează Mihali.

Aproape ireală este povestea realizării filmului documentar *Nunta în Țara Oașului* de Elisabeta Bostan, în anul 1960. Realizatoarea a găsit destul de repede „actrița” din rolul principal, o fată foarte frumoasă din Certeze, dar a căutat timp de două săptămâni mirele, găsind, până la urmă, „un fecior care striga ca nimeni altul la horă lângă ceteră și avea două creștături de cuțit pe frunte”, își amintește Elisabeta Bostan,

cu ocazia unui interviu. Când s-a filmat scena cununiei, o bătrână a mers la realizatoare, spunându-i: „Doamnă, pe dumneata Dumnezeu te-a trimis ca să-i unești pe cei doi tineri”. Pentru că cei doi chiar ar fi trebuit să se căsătorească în viața reală, însă părinții miresei i-au aranjat acesteia măritișul cu un fecior înstărit din sat.

„Mi-a cântat cucu cu dor/ Ca să mor tânăr fecior”

Un alt film analizat în lucrare este realizat chiar de Nicoară Mihali, împreună cu Doru Filipaș. Se intitulează *Vendetta* și a fost prezentat la Festivalul de Film Antropologic de la Sibiu, în 2008. Mihali își amintește de primul său contact cu lumea oșenească, în adolescență, când a fost fascinat de culoarea roșie a portului și de muzica primitivă. Prima oară a ajuns în Oaș la vârsta de 14 ani, atenția fiindu-i reținută de câteva versuri: „Săraca centura me/ Trei cuțate zac în ie/ Unul plânge, unul râde/ Unul zăce c-a be sânge”. Tânărul Mihali s-a înscris într-un alai care petrecea spre gară doi feciori ce plecau în cătănie. Doi ani mai târziu (1980), unul dintre aceștia, întorcându-se acasă, în timp ce cobora din autobuz, a fost înjunghiat și a murit pe loc. El a trebuit să plătească pentru faptul că, în timpul serviciului militar, s-a comportat sadic cu alți camarazi din zonă. Părinții s-au dus la Săpânța și i-au făcut o cruce în genul celor lucrate de meșterul Stan Ioan Pătraș. Astăzi, în curtea bisericii din Negrești-Oaș, se află singura cruce tipică Săpânței, crucea lui Baros Vasile, pe care stă scris: „Mi-a cântat cucu cu dor/ Ca să mor tânăr fecior/ În loc de căsătorie/ Moartea mi-a fost dată mie/ Din armată am liberat/ Și acasă am plecat/ A venit un blăstămat/ Cu cuțitu m-a tăiat/ Și viața mi-o luat”. În filmul lui Mihali apare mama tânărului, Nuța lui Baros, a cărei rană nu s-a cicatrizat, după 27 de ani.

„O carte de identitate a Țării Oașului”

După ceremonia de susținere a tezei de doctorat, coordonate de prof. univ. dr. Ioan Godea, la Oradea, cartea a apărut la Editura Limes și a fost lansată mai întâi la Negrești-Oaș, apoi la Borșa și la Cluj-Napoca. Evenimentele nu se vor opri, însă, aici, lucrarea urmând să fie lansată și în alte orașe, inclusiv la Paris. Printre cei care au vorbit despre carte și autor cu aceste ocazii s-au numărat: prof. univ. dr. Ioan Godea, dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, dr. Mihai Dăncuș, fostul director al Muzeului Maramureșului din Sighetul Marmăției, poetul și jurna-

listul Gheorghe Pârja, etnograful Remus Vârnav, directorul Muzeului Țării Oașului din Negrești-Oaș, poetul sătmărean George Vulturescu, prof. univ. dr. Ioan Chirilă, clujean prin adopție, dar de loc din Măgoaja lui Pinte Viteazul, conf. univ. dr. Vasile Timiș, fost secretar de stat în Ministerul Culturii, prof. univ. dr. Petru Iluț din Cluj-Napoca.

Dr. Ioan Godea a povestit cum l-a întâlnit pe Nicoară Mihali la Sighetul Marmăției și cum i-a propus acestuia să urmeze un doctorat pe o temă pe care scriitorul o abordase, deja, într-un film documentar – moartea de cuțit. El i-a spus lui Mihali că tratarea temei trebuie să aibă două componente, „cea a marii tale iubiri, care este literatura, eseul și componenta științifică”, pentru aceasta din urmă fiind necesară consultarea arhivelor tribunalului, judecătoriilor, poliției, precum și căutarea informației orale. Dr. Godea a afirmat chiar că *Țara Oașului. Lumea tradițională și vendeta* este „o lucrare care, poate, cândva ar merita premiul Nobel – nu exagerez”.

Dr. Teodor Ardelean a numit lucrarea „o carte de identitate a Țării Oașului”, scrisă de un

intelectual care a simțit pentru Oaș o „chemare matricială”, însă a subliniat și câteva scăpări ale autorului, între care lipsa rigorii științifice sau publicarea unor referate de susținere, la care ar fi fost preferabil să se renunțe.

O cercetare care obligă generațiile următoare de specialiști

Etnograful Remus Vârnav a vorbit despre problema omorurilor în Oaș, cunoscută în toată țara, dar care a fost abordată, până acum, mai mult de ziariști, cercetările ocolind-o. El a definit vendeta ca fiind „crima care are ca origine dușmăniile vechi între familii și care se țin minte” și a prezentat succint sursele de documentare ale lui Nicoară Mihali, de la tratate de psihologie și criminologie, la dosare ale Tribunalului Satu Mare. În urma unei documentări care a durat 3 ani, Mihali a reușit să facă o clasificare a tipurilor de omoruri, pornind de la motivația lor, și să scrie o lucrare care inițial avea 600 de pagini, și care, în opinia lui Vârnav, deschide un drum pe care „cei ce vor veni după noi sunt aproape obligați să meargă mai departe”.

Tineri din Țara Oașului

Mass-media despre români

Revista presei: noiembrie 2013 – februarie 2014

Tânărul cu master în adicții la Kings College

Ziare.com, 4 noiembrie, www.ziare.com

Mihai Copăceanu a studiat psihologia religiei la Oxford, după care a fost bursier la Kings College, unde a făcut un master despre adicții. Școlit la Sibiu, a obținut o licență în teologie și mai târziu una în psihologie, fiind declarat la final, în urma unei competiții, studentul cu cele mai bune rezultate în cercetare din întreaga universitate. Au urmat trei ani de studiu în Marea Britanie la Oxford și Londra și câteva luni la Bologna (Italia). „La Londra, la Institutul de Psihiatrie, parte a Kings College London, am absolvit un program de master full-time care a însemnat pentru mine un succes, deoarece ajunsesem să aprofundez și să practic psihologia la un nivel înalt de profesionalism cu cei mai buni experți în domeniul psihiatriei din întreaga lume. Aveam în fața mea autorii cărților pe care le citisem în timpul facultății. Nu sunt emoții pe care le trăiești în fiecare zi”, mărturisește tânărul.

„Femeia care inspiră Europa” – Clara Moraru

Radio România Actualități, 6 noiembrie, www.romania-actualitati.ro

Daniela Lăcrămioara Moraru este o femeie prosperă de afaceri în Luxemburg. Acolo este cunoscută mai mult cu numele de Clara Moraru. Spune că a început afacerile încă de pe la 20 de ani, în Sibiu, când era studentă, după care a mers la studii în Luxemburg și a rămas acolo. Acuma are două domenii importante de activitate – o școală de limbi străine și un club privat de afaceri, dar și multe alte proiecte, în special pentru promovarea femeilor care au succese în diverse domenii de activitate. La doar 36 de ani, Clara Moraru a fost aleasă „Woman Inspiring Europe” (Femeia care inspiră Europa), pentru anul 2013, de către Institutul European pentru Egalitatea de Gen al Comisiei Europene. Ajută școala din Tecuci, de unde este, oferind, între altele, câteva burse. De sprijinul ei a beneficiat, anul acesta, nu doar Tecuciul, ci și un centru de reabilitare al persoanelor cu handicap de lângă Sibiu și un spital din Chișinău.

Jocul de oină, promovat în Japonia de o româncă / Cristina Lica

Evenimentul zilei, 7 noiembrie, www.evz.ro

O femeie originară din Buhuși, județul Bacău, îi învață jocul de oină pe copiii din zona Asiei. Daniela Uchiyama este căsătorită cu un japonez și locuiește de 15 ani în Țara Soarelui Răsare. Activitățile de inițiere în oină s-au desfășurat în gră-

dinițe, școli gimnaziale și colegii, dar și la un templu, iar în cadrul acestora au participat și oficiali ai Federației Române de Oină. Japonezii s-au arătat încântați de jocul cu o veche tradiție în România, iar autoritățile au promis susținerea proiectului inițiat de româncă din Buhuși. „Am fost susținută în demersul meu din ultimele două săptămâni de a multiplica cunoștințele acumulate de copiii din orașul Ashikaga, deja foarte buni cunoscători ai sportului național românesc, și din școli din alte localități japoneze, inclusiv Tokyo, de o delegație a Federației Române de Oină, ce își desfășoară activitățile sub înaltul patronaj al Majestății Sale Regelui Mihai I al României”.

O româncă a fost aleasă consilier municipal în Montreal

Realitatea.net, 7 noiembrie, www.realitatea.net

Româncă Magda Popeanu a fost aleasă în funcția de consilier în districtul Côte-des-Neiges din Montreal, în provincia canadiană Quebec, în urma alegerilor de duminică. Magda Popeanu locuiește în Côte-des-Neiges–Notre-Dame-de-Grâce din 1992 și a fost președinta Proiect Montreal din 2006 și până în 2010. Ea a candidat și în alegerile din 2005 și 2009 în Côte-des-Neiges, când a obținut 16 la sută și, respectiv, 31,6 la sută din voturi. După ce și-a obținut licența în inginerie electronică și a lucrat în domeniul IT, ea și-a dedicat ultimii 20 de ani învățământului și facilitării schimburilor sociale și profesionale în domeniul său de activitate.

Un român a deschis un restaurant de succes în centrul Romei. „Woody Allen mi-a călcat pragul de două ori!” / Luiza Dobrescu

Gazeta românească, 8 noiembrie, www.gazetaromaneasca.com

Nimeni nu-i profet în țara lui. Liviu Dotcoș a avut câteva încercări de afaceri în România, dar n-a reușit să facă mare lucru. A plecat în Italia și a reușit să pună pe picioare o afacere, unde italienii de obicei nu au concurență: în domeniul restaurantelor. Plasat strategic, în centrul Romei, în calea grupurilor de turiști, la restaurantul lui Liviu se gătește extraordinar de bine, în primul rând bucătărie italiană. „Facem bucătărie italiană fără să avem un italian care să facă parte din personal”, spune el. Liviu Dotcoș a plecat de mai bine de 15 ani din Făgărașul lui iubit și s-a stabilit la Roma, împreună cu fratele său. Ulterior, aici și-a cunoscut soția, pe Carmen, cu care s-a căsătorit în 2001. A început o facultate de drept, în țară, însă și-a dat seama că niciodată nu va putea să practice meseria de avocat. Așa că, a ales să

facă ceea ce-i plăcea cel mai mult: mâncare. Îi plăcea să mănânce, nu s-o și gătească, spune acesta.

Moment istoric în Timoc: încep cursurile de limba română / Teodor Abagiu

Evenimentul zilei, 11 noiembrie, www.evz.ro

Visul comunității românești din Valea Timocului – Serbia de a-și trimite copiii la cursurile de limba maternă, devine realitate în aceste zile. După mai multe ezitări ale autorităților, dar și după o anchetă destul de lungă, impusă de Ministerul Educației din țara vecină, putem spune că există create aproape toate condițiile pentru ca școala să poată începe. Mai sunt de rezolvat probleme legate de programa de învățământ și manuale, dar părinții spun că nu mai este cale de întoarcere. Kladovo este prima zonă în care istoria începe să se scrie pentru copiii fraților noștri din Valea Timocului, ziua de 12 noiembrie 2013, dovedindu-se a fi una cu noroc pentru comunitatea românească. Marți, la Școala Normală din orașul Kladovo, 114 copii încep cursurile de limba maternă, iar miercuri, 13 noiembrie, școala din satul Podvrška, ce aparține comunei Kladovo, își deschide porțile și pentru cursurile de limba română cu elemente de cultură națională, pentru un număr de 26 de copii.

Vedetă la 11 ani. Un puști de origine română a cucerit lumea filmului din Italia

Evenimentul zilei, 12 noiembrie, www.evz.ro

Robert Dancs a cucerit publicul italian după ce a apărut în pelicula „Sole a catinelle”, care a avut premiera pe 31 octombrie. Băiatul, în vârstă de 11 ani, locuiește în apropiere de Brescia, împreună cu sora și cu mama lui, aceasta fiind originară din Borșa. Robert Dancs a fost selecționat chiar de către regizorul filmului, Checco Zalone, iar în film joacă rolul fiului acestuia. Băiatul are și o pagină de Facebook, cu câteva sute de admiratori.

Pianista Alexandra Dăriescu, printre câștigătoarele Women of the Future Awards din Marea Britanie

Realitatea.net, 14 noiembrie, www.realitatea.net

Pianista română Alexandra Dăriescu se numără printre câștigătoarele ediției din acest an a *Women of the Future Awards*, o competiție națională desfășurată anual în Marea Britanie. *Women of the Future Awards* este cel mai mare program național din Marea Britanie de premiere a celor mai talentate femei cu vârsta sub 35 de ani, care reprezintă o sursă de inspirație pentru generațiile viitoare. Programul *Women of the Future Awards*, realizat în parteneriat cu compania Shell, s-a aflat, în 2013, la cea de-a șaptea ediție. Premiile *Women of the Future* recunosc meritele unor tinere femei care își desfășoară activitatea în nouă domenii, inclusiv arte și cultură, științe, business, media și tehnologie. Cere monia de decernare a premiilor a avut loc miercuri, la Londra, iar Alexandra Dăriescu este câștigătoarea secțiunii *Art and Culture*, fiind singurul artist nominalizat anul acesta din afara Marii Britanii, potrivit unui comunicat remis Mediafax.

Există și români mulțumiți de viața din Sicilia

Gazeta românească, 22 noiembrie, www.gazetaromaneasca.com

Chiar dacă se spune că salariile în sudul Italiei, în Sicilia, sunt mai mici, există și români care nu vor să schimbe regiunea. Anca Grădinaru, originară din Botoșani, de șase ani la Scicli, un oraș din provincia Ragusa, nu este afectată de criză și nu vrea să renunțe la ospitalitatea sicilienilor. Șomajul în regiunile din sudul Italiei, în Calabria și Sicilia afectează mai mult populația decât în alte zone ale Italiei. 84 de mii de locuri de muncă s-au pierdut numai în insula Sicilia pe parcursul unui an, la o rată a șomajului de 21,6% și de 50% în rândul tinerilor. Afectați de această situație sunt, desigur, și cetățenii români care de cele mai multe ori primesc salarii de 600-700 de euro pe prestări care în nordul Peninsulei se plătesc cu cel puțin 800 de euro. Există însă și cazuri de români care au locuri de muncă cu un salariu convenabil, iar în plus de atât sunt integrați în societatea siciliană. Anca Grădinaru, originară din Botoșani, de șase ani lucrează la Restaurantul Quore Matto din orașul Scicli, în provincia Ragusa, în sud-estul insulei Sicilia.

Românca Ramona Suliță, pe locul al cincilea în finala „Belgium’s Got Talent”

Gazeta românească, 3 decembrie, www.gazetaromaneasca.com

Românca Ramona Suliță, în vârstă de 14 ani, s-a situat pe locul al cincilea în finala competiției „Belgienii au talent/ Belgium’s Got Talent”, care a fost difuzată duminică seară la televiziunea RTL-TVi. În finala „Belgium’s Got Talent”, Ramona a interpretat melodia „S’il suffisait d’aimer” a cântăreței Celine Dion, potrivit site-ului competiției, citat de Mediafax. La finalul melodiei, Ramona a izbucnit în lacrimi. „Forța acestei tinere provine din dulcea sa fragilitate”, se spune pe site-ul competiției despre adolescența română. Ramona s-a luptat în marea finală a competiției cu Chris Watson, Gaëlle Lacroix, Fabian Le Castel, Les Happy Brothers, Voice of Angels, Junbox și Attention Jongleurs. Marele câștigător al finalei „Belgium’s Got Talent” a fost cântărețul Junbox. Talentul Ramonei a fost descoperit pe când avea 4 ani, de mama sa. Ulterior, ea s-a înscris la un curs de canto. A participat la mai multe competiții muzicale în România și a reușit să câștige două premii la concursuri de interpretare a capella.

„Regina berii” în Europa e o româncă / Remus Florescu

Click, 8 decembrie, www.click.ro

Are 46 de ani, e din Cluj și are o meserie la care râvnesc mulți bărbați. Monica Mândruțiu este berar-șef și conduce nu mai puțin de 17 fabrici, deschise în opt țări europene, care produc licoarea din hamei. Imaginea omului burtos, cu zâmbet larg, ca de Moș Crăciun, care ridică o halbă de bere, lângă un butoi artizanal, este probabil reprezentarea pe

care mulți o au atunci când se gândesc la un berar bun. Ei bine, dacă vine vorba despre cel mai bun berar din România, care din 1 septembrie este și coordonatorul a 17 fabrici de bere din opt țări europene, situația nu stă deloc așa. În primul rând vorbim despre o femeie. Monica Mândruțiu (46 de ani) este pasionată de biochimie, expertă în microbiologie și în procese tehnologice, dar și o degustătoare de bere recunoscută pe patru continente.

Românul care a uimit lumea la 19 ani. Britanicii l-au comparat cu Henri Coandă

Realitatea.net, 19 decembrie, www.realitatea.net

Se numește Raul Oaida și, în 2012, uimea întreaga lume trimițând în spațiu o navetă spațială construită în întregime din piese lego. Apoi, avea să uimească din nou întreaga lume construind un motor cu reacție (și devenind primul român, de la Henri Coandă încoace, care a construit un astfel de motor). Iar în 2013 avea să uimească întreaga lume pentru a treia oară, construind primul autoturism din piese Lego care este propulsat de un motor care funcționează pe aer, construit tot din lego, scrie webcultura.ro. Pentru construcția autoturismului, care poate dezvolta o viteză maximă de 30 km/h, au fost necesare 500.000 de piese lego. Motorul autoturismului dispune de un total de 256 de pistoane și are patru motoare radiale. Mașina a fost fabricată în România și apoi trimisă cu avionul antreprenorului australian Steve Sammartino (cel care a susținut financiar proiectul, ale cărui costuri s-au ridicat la 125.000 de dolari).

Icoanele artistului Victor Gheorghiu în Italia

Romanian Global News, 27 decembrie, www.rgnpress.ro

Galeria Vernissage din Bari, Italia, a avut, pentru expoziția virtuală din decembrie 2013 dedicată Nașterii Domnului, câteva lucrări ale artistului român Victor Gheorghiu. Este vorba despre un filacter care a mai fost expus doar în anul 2006 la marea expoziție personală de la Viadana-Mantova, Italia, precum și despre o icoană cu Nașterea Domnului. Aceeași galerie l-a ales pe artistul român pentru un concurs dedicat semnelor zodiacale. Fiecare participant a avut de pictat pe carton 30x21cm propria zodie, iar cele mai bune și originale picturi au fost alese pentru o expoziție virtuală, o expoziție la galerie, în 2014, dar mai ales pentru o pagină întreagă în Calendarul 2014.

Edith Brîncă, vedetă în Italia la 15 ani

Romanian Global News, 7 ianuarie, www.rgnpress.ro

Edith Brîncă are doar 15 ani, dar este o speranță a muzicii cantautorale în Peninsula. S-a născut la Iași, iar de 13 ani trăiește în Italia, la Baveno, în provincia Verbania, împreună cu părinții ei, Mihaela și Eddie Brîncă. De curând, a câștigat concursul „Una canzone dal cuore” din Asti, la secțiunea cantautori, victorie care i-a dat acces direct la Festivalul de Voci Noi de la Castrocaro 2014. Premiul i-a fost

înmănat de Mara Maionchi, care a făcut parte din juriu. Este elevă a Institutului L. Cobianchi, din cadrul Liceului Lingvistic din Baveno, unde studiază cinci limbi diferite: italiană, engleză, latină, franceză și germană. În timpul liber, se dedică muzicii și actoriei și este pasionată de desen și pictură.

Cea mai norocoasă româncă: are o avere de 700 de milioane de euro și locuiește pe o insulă

Realitatea.net, 7 ianuarie, www.realitatea.net

Cea mai bogată femeie din România, unica fiică a generalului Ștefan Gușă, fost șef al Marelui Stat Major al Armatei și personaj-cheie în evenimentele din decembrie 1989, are o avere de circa 700 de milioane de euro, potrivit estimărilor Forbes. Veronica Gușă Drăgan a absolvit cursurile Facultății de Drept și a început să lucreze la 22 de ani. Ea s-a căsătorit în 1995 cu Iosif Constantin Drăgan, care avea la acea vreme 78 ani, unul dintre cei mai cunoscuți oameni de afaceri din România, cel care a înființat grupul Butan Gas. În 2001, omul de afaceri decide să cedeze conducerea operațiunilor grupului către soția sa, Veronica Gușă, care a ocupat de atunci funcția de președinte executiv al Butan Gas. După decesul soțului ei, în 2008, Veronica Gușă Drăgan a devenit cea mai bogată femeie din România, fiind unicul acționar al grupului de firme și având de administrat o avere de aproximativ 1,5 miliarde de dolari, estimată în prezent la jumătate din valoare, potrivit Business Magazin.

Româncă de 27 de ani care a uimit Italia. A câștigat un concurs de gătit

Realitatea.net, 7 ianuarie, www.realitatea.net

Mădălina Pometescu a afirma că a avut dintotdeauna o pasiune pentru dulciuri, dar, până acum doi ani, nu a preparat nici măcar o tartă. Apoi, din dorința de a fi o mamă care pregătește torturi în casă, a încercat. Astfel, a descoperit că are și talent sau cel puțin un instinct puternic în acest domeniu, scrie Mediafax.ro. „Nu reușesc să urmez toți pașii unei rețete până la final, întotdeauna fac anumite schimbări”, a explicat aceasta pentru *Vanity Fair*. Mădălina Pometescu, în vârstă de 27 de ani, a devenit prima oară concurentă și apoi câștigătoarea „Bake Off Italia – Dulciuri în cuptor”, emisiune dedicată pasionaților de gastronomie, difuzată pe postul TV Real Time și produsă de Benedeta Parodi. „Mi-am dorit să ajung în finală, dar nu credeam că aș putea câștiga. De asemenea, m-am pregătit psihologic pentru înfrângere”, a mai spus Mădălina.

Un român se pregătește să cucerească Londra cu o patiserie / Cosmin Carp

Adevărul, 9 ianuarie, www.adevarul.es

Aurel Bizo este unul dintre românii care își doresc să cucerească Londra, însă vrea să o facă în felul său, cu delicioase produse de patiserie. Lucrează de aproape un deceniu în acest domeniu și își dorește să se extindă pe alte meleaguri. Băimăreanul și-a propus să investească în Marea Britanie în urmă cu aproximativ un an, după ce a vizitat Londra în

repetate rânduri. „De multă vreme am încercat să-mi deschid o afacere similară în Dubai sau New York. Am vrut să intru în «Liga Campionilor» ca să zic așa, să mă lupt cu oameni adevărați și cu lucrurile adevărate, nu cu ce avem noi în România. Am fost de mai multe ori pe urmă la Londra și m-am îndrăgostit de acest spațiu. De oameni, de stilul lor de viață, de tot ce ține de Anglia. Toate astea m-au provocat”, spune Aurel Bizo.

Fotografia unui bistrițean, declarată de National Geographic una dintre cele mai spectaculoase instantanee din lume / Bianca Sara

Adevărul, 13 ianuarie, www.adevarul.es

National Geographic a prezentat 10 instantanee din întreaga lume care îți taie respirația. Printre cele mai spectaculoase instantanee din lume se numără și o fotografie care înfățișează comuna Rodna din Bistrița-Năsăud, realizată de un bistrițean. Site-ul postului de televiziune National Geographic și-a invitat cititorii să surprindă cele mai impresionante locuri din lume în momente magice cuprinse între răsăritul și apusul soarelui. Jurnaliștii au ales cele mai surprinzătoare 10 astfel de fotografii, numind seria de instantanee „Ora de aur”. Potrivit dailymail.co.uk, cele mai spectaculoase imagini din lume au surprins podul „Golden Gate” din San Francisco, rezervația Masai Mara din Kenya, râul Vltava din Praga sau vulcanul Kamchatka din Rusia în timpul răsăritului, dar și Monument Valley din Utah, lacul Riffelsse din Matterhorn – Elveția, străzile Parisului, zăpada din Mount Baker – Washington sau satul Oia din Santorini, Grecia în timpul apusului.

Ciobanul Ghiță a ajuns în paginile BBC

Monitorul de Cluj, 14 ianuarie, www.monitorulcj.ro

În ediția online de astăzi a BBC este prezentată povestea ciobanului Ghiță, care a ajuns vedetă în România datorită rețelelor de socializare. „Ciobanii ocupă un loc special în istoria și cultura României, iar stilul lor de viață nu s-a schimbat prea mult în atâtea secole. Asta până acum, când cel puțin unul dintre ei a ajuns o celebritate, datorită rețelelor de socializare”, scrie BBC News. Cei de la BBC prezintă apoi povestea Mioriței. „Pentru o țară a cărei mit definitoriu se învârt în jurul păstorilor, balada *Mioriței* este despre un cioban care se lasă ucis de alți doi ciobani rivali, chiar dacă una dintre mioarele sale, care avea în mod miraculos darul vorbirii, îl avertizează despre intenția celor doi. *Miorița* poate fi privită ca o interpretare a creștinismului, arătând, într-un mod diferit, curajul lui Iisus de a întoarce și celălalt obraz. Pe de altă parte, balada poate fi considerată și o oglindire a experienței trăite de poporul român, care s-a confruntat cu numeroase invazii, ocupații și umilințe, dar nu și-a pierdut însă niciodată identitatea sa”, scrie BBC.

Belgia: 380 de români au primit în 2013 cetățenia belgiană din partea Camerei Reprezentanților

România tv, 16 ianuarie, www.romaniatv.net

Românii se află între primele cinci naționalități care au obținut în 2013 cele mai multe naturalizări în Belgia prin decizia Camerei Reprezentanților (Camera Inferioară a Parlamentului Federal), alături de marocani, congolezi, ruși și cetățeni din Guineea Ecuatorială, relatează joi *La Derniere Heure*. Anul trecut, Camera Reprezentanților din Belgia a oferit cetățenie unui număr de 8.122 de persoane, față de 4.838 în 2012. Această creștere se explică „printr-o schimbare a metodei de lucru a Comisiei pentru Naturalizări, care și-a sporit capacitatea de lucru pentru a putea procesa mai multe dosare și a recupera din întârziere”, a subliniat președintele comisiei, Georges Dallemagne.

Prezența românească la Festivalul Internațional de Film de la Göteborg

Romanian Global News, 16 ianuarie, www.rgnpress.ro

Anul acesta cinci lungmetraje românești au fost selectate în programul Festivalului Internațional de Film de la Göteborg, care se va desfășura în perioada 24 ianuarie-3 februarie. Este vorba de „A Very Unsettled Summer”, regia Anca Damian, „Carmen”, regia Doru Nițescu, „Când se lasă seara peste București sau Metabolism”, regia Corneliu Porumboiu, „Quod erat demonstrandum”, regia Andrei Gruzniczki, toate proiectate în secțiunea Fem kontinenter (Cinci continente) și lungmetrajul „Love building”, regia Iulia Rugină, în secțiunea Den gudomliga komedin (Divina comedie), toate în premieră în Scandinavia. Fiecare film va beneficia de trei proiecții în cadrul festivalului. O altă prezență românească la Festivalul Internațional de Film de la Göteborg este cea a grupului Redakzia. Proiectul dezvoltat de Redakzia are ca rezultat final producția unui videodocumentar având ca referință controversatul film suedez „Jag är nyfiken – en film i gult” (I Am Curious – A Film in Yellow), produs în 1967.

Cercetătorul român Sergiu Pașca descifrează tainele autismului la Stanford University / Dorin Țimonea

Adevărul, 20 ianuarie, www.adevarul.es

Un tânăr cercetător din Aiud, Sergiu Pașca, desemnat în 2013 cel mai bun student român din străinătate, și-a înființat propriul laborator de cercetare la Universitatea Stanford din Statele Unite ale Americii. „Pașca Lab” cercetează mecanismele moleculare și celulare ale tulburărilor neuropsihiatrice, inclusiv ale autismului. Sergiu Pașca a plecat din România în 2009 și la doar 31 de ani a reușit să dețină propriul laborator la una dintre cele mai mari și mai importante universități din SUA. Începând din ianuarie 2014, dr. Sergiu Pașca conduce propriul său grup de cercetare în calitate de membru al corpului profesoral al Universității Stanford în California. Scopul laboratorului Pașca de la Stanford este de a

descifra mecanismele moleculare și celulare ale tulburărilor neuropsihiatrice, inclusiv ale autismului.

Emigrant de succes în Germania. Povestea doctorului care a învățat o limbă și o specializare de la zero / Cristina Lica

Evenimentul zilei, 21 ianuarie, www.evz.ro

George Crivac a dat medicina de familie pe neurologie, într-un mare spital din Germania, unde câștigă de zece ori mai bine decât în țară. Ca să ajungă acolo, a studiat și câte zece ore pe zi o limbă considerată printre cele mai dificile. Dacă muncitorii sunt priviți ca o amenințare la adresa serviciilor de asistență socială din Vest, există o categorie de profesioniști foarte dorită în străinătate: medicii. În Germania, țară în care se vorbea chiar de amprentarea imigranților, 15% dintre doctori sunt străini, iar cea mai mare pondere o au românii. George Crivac este unul dintre cei 2.700 de medici români care tratează pacienții din spitalele nemțești. Însă drumul de la un sistem bolnav de sărăcie la unul considerat etalon nu a fost ușor. Dorința de a emigra i-a încolțit în cap acum patru ani. Pe atunci era medic de familie la Spitalul Universitar din București și nu știa o boabă de germană. „Studiam și câte zece ore pe zi, fiind motivat să mă realizez în Germania”.

Ziua Culturii Române în Liban

Romanian Global News, 21 ianuarie, www.rgnpress.ro

Cu ocazia Zilei Culturii Române, 15 ianuarie, și a împlinirii a 164 de ani de la nașterea poetului național Mihai Eminescu, Ambasada României la Beirut în colaborare cu Asociația România Levant a organizat o seară de poezie românească. Cu această ocazie copiii comunității românești, sub coordonarea doamnei profesoare Anca Cheaito, au prezentat, vineri, 17 ianuarie 2014, la Centrul Cultural Clac Sin El Fil, un program de poezie eminesciană în română și franceză. Programul manifestării a cuprins versuri și gânduri dedicate lui Eminescu, prezentarea unor picturi și desene inspirate din poezia acestuia, recitări etc.

Povestea studentului român care a construit de la zero o imprimantă 3D / Bogdan Nistor

Adevărul, 23 ianuarie, www.adevarul.es

Claudiu Șovăilă este unul dintre vâfurile de lance ale Facultății de Mecanică din cadrul Universității „Dunărea de Jos” din Galați. El a absolvit specializarea Mecatronică și de-a lungul facultății a realizat mai multe proiecte. Cea mai recentă realizare a lui Claudiu este o imprimantă 3D, construită în premieră într-o facultate din Galați. Aceasta poate crea tot felul de repere în miniatură. „Aceasta este o miniimprimantă 3D. Tehnologia ei de creare de piese este prin adăugare de material, nu prin înlăturare. Materialul folosit este un plastic, un acid polilactic, obținut din amidon”, ne explică Claudiu Șovăilă.

Marea Britanie le face românilor oferte de ucenicie plătite

România tv, 27 ianuarie, www.romaniatv.net

Românii fără un loc de muncă care intenționează să vină în Marea Britanie pot accesa de acum și oferte de ucenicie plătite, în baza unui program lansat de guvernul de la Londra în valoare de 1,5 miliarde de lire sterline, care are drept scop să-i ajute pe tinerii britanici să-și găsească un loc de muncă. Agenții de recrutare din România le propun românilor care doresc să beneficieze de ridicarea restricțiilor pe piața muncii în Marea Britanie contracte de ucenicie plătite cu până la 1.000 de lire sterline și cursuri de pregătire, informează în ediția sa on-line *The Telegraph*. Una dintre aceste agenții anunță oferte de ucenicie, subvenționate de guvernul britanic, la restaurantele „Gordon Ramsay” și la clubul de fotbal Chelsea.

Aventurile muzicianului român care i-a impresionat pe cei de la Scorpions / Bianca Sara

Adevărul, 28 ianuarie, www.adevarul.es

Alen Clay David este un pianist de 41 de ani stabilit în Norvegia, originar din Bistrița. Dacă în Bistrița muzicianul este prea puțin cunoscut, în localurile din Norvegia, Germania sau Austria a făcut furori. De departe însă cea mai valoroasă amintire a sa este legată de întâlnirea cu Scorpions, Haddaway sau Candy Dulfer. A crescut chiar în centrul istoric al municipiului, fiind înconjurat de note muzicale încă de când era copil, asta pentru că tatăl său era un saxofonist, care încânta cu rimuri de jazz români din toate colțurile țării. A început aventura muzicală cu vioara, însă s-a molipsit de la fratele său care momentan cântă în Germania și s-a îndrăgostit de pian. A urmat școala de muzică din municipiu și, recunoscător că părinții i-au dat o educație muzicală aleasă, și-a luat viața în piept, folosindu-se de ce îi era mai drag: pianul.

Aventura liceenilor români la concursul organizat de NASA / Florin Jbanca

Adevărul, 31 ianuarie, www.adevarul.es

O echipă de cinci elevi de la Colegiul de Informatică din Piatra-Neamț a disputat finala unei competiții organizate de NASA, la sediul Agenției Spațiale Europene (ESA) din Noordwijk, Olanda. Românii au ieșit pe locul doi. Povestea celor cinci liceeni de la Colegiul Național de Informatică (CNI) Piatra-Neamț, reușiți în echipa IT ACE („Așii informaticii”), a început în primăvara anului 2013, atunci când profesoara de fizică, Diana Bejan, i-a invitat să participe la proiectul Zero Robotics. Cornel Ghineț (17 ani), Andrei Bursuc (17 ani), Tiberiu Arsene (17 ani), Emilian Lungu-Ailenei (18 ani) și mezina echipei, Ilinca Ionescu (16 ani), elevi din clasele a X-a și a XI-a, au pornit cu entuziasm în concurs, deși niciunul nu s-a gândit cât de aproape s-ar putea afla de primul loc.

Povestea orfanului român, devenit activist pentru copiii defavorizați

/ **Bianca Andrieș**

Adevărul, 3 februarie, www.adevarul.es

Povestea de viață a unui român care a crescut într-un orfelinat din Sighet a atras atenția cotidianului american *The Washington Post*, datorită misiunii pe care bărbatul și-a asumat-o de bunăvoie. Ajuns la vârsta maturității, după ce a fost adoptat și îngrijit de o familie din SUA, Izidor Ruckel a realizat un documentar prin care atrage atenția lumii internaționale asupra problemelor copiilor instituționalizați, privați de afecțiune și sprijin. Devotamentul lui Izidor Ruckel, american naturalizat de origine română, se datorează mai ales propriei sale experiențe în orfelinatele române. Acum este un adult care se poate descurca pe cont propriu, dar este o excepție rară. Ruckel este conștient că o mare parte din copiii din orfelinate nu ajung să mai scape niciodată din sistemul de instituționalizare românesc, așa cum arată documentarul realizat în colaborare cu publicația americană.

Stagii de formare la Ambasada României la Ottawa

Romanian Global News, 4 februarie, www.rgnpress.ro

Ambasada României la Ottawa va iniția, din luna martie 2014, un program de stagii în cadrul misiunii. Acest program de stagii se adresează studenților și absolvenților aflați la început de carieră și urmărește să le ofere acestora posibilitatea de a se familiariza cu specificul activității diplomatice – transmite *Romanian Global News* citând misiunea diplomatică. Practica se va desfășura în cadrul uneia dintre secțiile sale: politică, diplomație publică sau afaceri consulare, sub îndrumarea unui diplomat, și va fi adaptată nevoilor misiunii. Stagiul se desfășoară pe bază de voluntariat, nefiind remunerat. Durata stagiului este, în principiu, de 1-3 luni.

O româncă din Bistrița este moștenitoarea imperiului Swarovsky

Gazeta românească, 8 februarie, www.gazetaromaneasca.com

O frumoasă româncă originară din Bistrița a devenit soția unuia dintre moștenitorii imperiului Swarovsky. Nina și Paul Swarovsky formează un cuplu de 11 ani, dar și-au unit destinele acum trei ani. Paul, unul dintre descendenții lui Daniel Swarovski, s-a îndrăgostit iremediabil de româncă din Bistrița. După o relație de nouă ani, cei doi s-au căsătorit, așa că Nina a intrat în celebra familie Swarovsky, a cărei tradiție în domeniul cristalelor este veche de o sută de ani. Familia Swarovsky este extrem de discretă. Chiar dacă își permit vacanțe exorbitante, Nina și soțul ei nu ratează niciun revelion tradițional românesc în orașul ei natal, Bistrița.

Monica Petrică, întreprinzătorul român al anului 2013 în Italia

Romanian Global News, 10 februarie, www.rgnpress.ro

„Se acordă titlul Întreprinzătorul Român în

Italia 2013 doamnei Monica Petrică, pentru perseverență și rezultatele foarte bune obținute în promovarea produselor tradiționale românești”. Cu aceste cuvinte, președintele Reprezentanței Camerei de Comerț a României în Italia, Eugen Terteleac, a anunțat vineri, 7 februarie, la Verona, prima recunoaștere anuală a valorii întreprinzătorilor români din Italia. Premiera a avut loc în cadrul Forumului Economic România Italia de la Verona, al doilea din acest an, după cel de la Florența. Forumul a fost organizat la Palazzo della Gran Guardia din Verona, în colaborare cu primăria din localitate. Din acest an, titlul se va acorda celor mai merituoși oameni de afaceri cu pașaport românesc din Italia. Premianții vor fi selectați după mai multe criterii: performanță, vârstă, cifră de afaceri etc.

„Prăjitureasa” care a format prima generație de ciocolatieri din Casablanca / Remus Florescu

Adevărul, 11 februarie, www.adevarul.es

Adriana Rotar, specializată în prepararea dulciurilor la Fabrica Feleacul, a plecat, acum 16 ani, în Maroc, unde a format prima generație de patiseri-ciocolatieri, învățându-i secretele bucătăriei franceze. Întoarsă acasă, femeia a pus pe picioare, împreună cu fiicele ei, un laborator de cofetărie inedit. „Casablanca este ca și cum ai întoarce inelul magic și dintr-o dată te-ai trezi într-o lume de basm”, asta i-a spus clujencei Adriana Rotar (57 de ani), șoferul taximetrului care în urmă cu 16 ani o ducea de la aeroport în orașul care a devenit cunoscut ca unul dintre cele mai romantice din lume, datorită celui mai cunoscut film de dragoste al tuturor timpurilor. Pe Adriana Rotar însă nu o aducea în Casablanca o poveste de dragoste, ca în filmul hollywoodian, ci speranța într-o viață mai bună, datorită slujbei primite aici de formator al primei generații de patiseri și ciocolatieri din Maroc.

Tânăra din Galați care ajută româncele din Pakistan să scape de sclavia propriului mariaj / Bogdan Nistor

Adevărul, 12 februarie, www.adevarul.es

Româncele care ajung în Pakistan pică mult prea ușor în mrejele unor închipuiți prinți pe cai albi! O spune Alexandra Țăpeanu, o tânără din Galați căsătorită și ea cu un medic pakistanez, și care lucrează de trei luni ca ofițer de relații publice la Consulatul Român de la Karachi. Este de puțin timp în această țară cu un grad ridicat de risc, dar Alexandra cunoaște destul de bine fenomenul, ea fiind activă într-un grup de pe Facebook, intitulat „Românce în Pakistan”, de unde află în timp real ce se întâmplă. Din acest grup fac parte aproximativ 30 de femei din România căsătorite cu pakistanezi, care discută absolut orice, de la povești de dragoste, până la sfaturi legate de locurile unde se pot găsi diverse produse pe teritoriul țării. Tânăra crede că există două motive principale pentru care multe românce sunt ușor de păcălit și de atras în Pakistan: lipsa banilor în țara lor natală și euforia amorului.

Povestea unui marinar român care a salvat viața unui muncitor francez / Corina Macovei

Adevărul, 21 februarie, www.adevarul.es

Se vorbește prea mult în presa internațională despre faptele urâte ale românilor din străinătate și prea puțin despre lucrurile frumoase, despre seriozitatea și bunul-simț al acestora. Un marinar mehedintean, care a salvat viața unui muncitor francez punându-și propria viață în pericol, dovedește că românii au suflet și știu să se comporte exemplar oriunde ar fi. Navigatori prin tradiție, datorită Mării Negre și fluviului Dunărea, și specializați într-o profesie pe care statul român nu mai pune mare preț, marinarii români sunt căutați în schimb de marile companii de transport fluvial din Europa, găsindu-și locul pe navele de transport mărfuri sau pe motonavele de pasageri, unde munca lor este apreciată la justa ei valoare. Muncesc peste program fără să comenteze, își cunosc foarte bine meseria, dar, peste toate aceste lucruri, sunt profesioniști, modești și cinstiți.

Singura româncă de la prestigioasa Academie de Balet Balșoi

Adevărul, 24 februarie, www.adevarul.es

Francesca Velicu (15 ani) este singura elevă din România acceptată la celebra Academie de Balet a Teatrului Balșoi, rampa de lansare pentru cei mai buni balerini din lume, unde au absolvit balerini celebri precum Maia Plisetskaya. Spune că înțelege deja rusa, se bucură de perfecționismul rece de acolo, dar îi e dor de căldura oamenilor din țară. Francesca Velicu a fost elevă până la 1 octombrie 2013, adică din clasa a V-a și până în clasa a X-a, la Liceul de Coregrafie „Floria Capsali” din București. A ajuns la Moscova la invitația Academiei, după ce a fost descoperită la cea mai mare competiție de balet din lume, Youth America Grand Prix (YAGP), de la New York și a fost invitată, cu bursă, la un curs de vară organizat în Connecticut, Statele Unite, de către Academia rusească Balșoi.

Aniversări/Comemorări 2014

Alina LEMNEAN

APRILIE

- 2 apr. – Ziua Internațională a Cărții pentru Copii
- 2 apr. – 105 ani de la moartea **Elenei Cuza** (1909)
- 3 apr. – 70 de ani de la moartea pictorului **Octav Băncilă** (1944)
- 6 apr. – 30 de ani de la moartea poetului **Virgil Carianopol** (1984)
- 7 apr. – 80 de ani de la nașterea scriitorului maramureșean **Sever Iuliu Utan** (1934)
- 9 apr. – 360 de ani de la moartea domitorului **Matei Basarab** (1654)
- 11 apr. – 70 de ani de la moartea poetului, prozatorului și dramaturgului **Ion Minulescu** (1944)
- 11 apr. – 50 de ani de la moartea matematicianului **Alexandru Ghika** (1964)
- 15 apr. – 135 de ani de la nașterea lingvistului și folcloristului **Theodor Capidan** (1879)
- 15 apr. – 70 de ani de la nașterea scriitorului maramureșean **Valer Turcu-Iorga** (1944)
- 16 apr. – 135 de ani de la nașterea prozatorului **Gala Galaction** (1879)
- 18 apr. – Ziua Mondială pentru Conservarea Monumentelor
- 22 apr. – 120 de ani de la nașterea prozatorului, poetului și dramaturgului **Camil Petrescu** (1894)
- 23 apr. – Ziua Mondială a Cărții și a Dreptului de Autor. Ziua Bibliotecarilor din România
- 23 apr. – 155 de ani de la nașterea lingvistului și folcloristului **Lazăr Șăineanu** (1859)
- 23 apr. – 120 de ani de la nașterea prozatorului și dramaturgului **Gib I. Mihăescu** (1894)
- 26 apr. – Ziua Mondială a Proprietății Intelectuale (Instituită în anul 2000 de către Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale pentru a sensibiliza publicul larg asupra rolului proprietății intelectuale în dezvoltarea economică, culturală și socială a țărilor lumii.)
- 30 apr. – 35 de ani de la moartea omului politic basarabean **Pan Halippa** (1979)

MAI

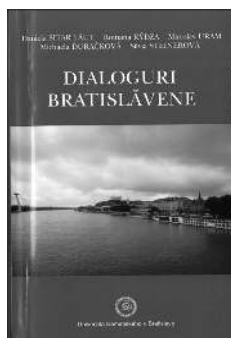
- 1 mai – Ziua Internațională a Muncii
 1 mai – 155 de ani de la nașterea filologului și istoricului **Alexandru Philippide** (1859)
 1 mai – 80 de ani de la moartea criticului literar **Paul Zarifopol** (1934)
 3 mai – Ziua Mondială a Libertății Presei
 8 mai – 90 de ani de la nașterea scriitorului **Petru Dumitriu** (1924)
 9 mai – Ziua Independenței României
 9 mai – Ziua Uniunii Europene
 11 mai – 80 de ani de la moartea lingvistului și folcloristului **Lazăr Șăineanu** (1934)
 13 mai – 45 de ani de la moartea învățătorului, folcloristului și preotului maramureșean **Ion Bârlea** (1969)
 14 mai – 160 de ani de la nașterea inginerului **Anghel Saligny** (1854)
 15 mai – Ziua Internațională a Familiilor
 15 mai – 110 ani de la nașterea scriitorului maramureșean **Aurel Buteanu** (1904)
 15 mai – Ziua Latinității (Instituită prin decizia Congresului XIX al Uniunii Latine – Paris, 2000. Marchează semnarea la 15 mai 1954 a Convenției de constituire a Uniunii Latine, organizație care întrunește statele cu limba și cultura de origine latină.)
 16 mai – 150 de ani de la moartea gânditorului, istoricului și omului politic **Simion Bărnuțiu** (1864)
 17 mai – 75 de ani de la nașterea poetului și ziaristului maramureșean **Vasile Radu Ghenceanu** (1939)
 18 mai – Ziua Internațională a Muzeelor
 20 mai – 65 de ani de la nașterea scriitorului maramureșean **Ion Boloș** (1949)
 21 mai – Ziua Mondială a Dezvoltării Culturale
 21 mai – 50 de ani de la moartea esteticianului, criticului și istoricului literar **Tudor Vianu** (1964)
 22 mai – 75 de ani de la nașterea istoricului **Răzvan Theodorescu** (1939)
 26 mai – 20 de ani de la moartea poetului maramureșean **Tiberiu Utan** (1994)
 29 mai – 685 de ani de la prima mențiune documentară a Băii Mari (1329)

IUNIE

- 1 iun. – Ziua Internațională a Copilului
 2 iun. – 50 de ani de la moartea criticului și istoricului literar **Dumitru Caracostea** (1964)
 5 iun. – 235 de ani de la nașterea pedagogului **Gheorghe Lazăr** (1779)
 5 iun. – 155 de ani de la nașterea actorului **Constantin Nottara** (1859)
 6 iun. – 120 de ani de la nașterea compozitorului **Sabin Drăgoi** (1894)
 6 iun. – 100 de ani de la nașterea poetului maramureșean **Ion Șugariu** (1914)
 9 iun. – 75 de ani de la nașterea ziaristului și scriitorului maramureșean **Ștefan Bellu** (1939)
 10 iun. – 35 de ani de la moartea dramaturgului **Aurel Baranga** (1979)
 15 iun. – 125 de ani de la moartea poetului **Mihai Eminescu** (1889)
 19 iun. – 115 ani de la nașterea criticului și istoricului literar, poetului și prozatorului **George Călinescu** (1899)
 23 iun. – 105 ani de la nașterea folcloristului, criticului și istoricului literar **Ovidiu Papadima** (1909)
 28 iun. – 100 de ani de la izbucnirea Primului Război Mondial (1914)
 29 iun. – 195 de ani de la nașterea istoricului și scriitorului **Nicolae Bălcescu** (1819)

Am primit la redacție

Simona DUMUȚA

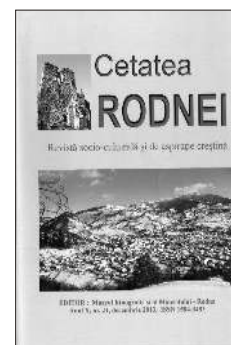
Dialoguri bratislavene, Editura Universității Komenského v Bratislave, Bratislava, 2013, editor și autor Daniela Sitar-Tăut. Un volum de interviuri ce face parte dintr-un amplu proiect, concretizat prin apariția unor cărți scrise, coordonate sau editate de **Daniela Sitar-Tăut**. Alături de aceasta, volumul este semnat de Romana Rydza, Miroslav Uram, Michaela Duracková și Silvia Steinerová. Interviurile au fost realizate în diverse conjuncturi: apariția unor cărți, organizarea unor evenimente omagiale, colocvii, simpozioane, având ca numitor comun raporturile româno-slovace, prin prisma specificității etnice, a istoriei comune, a confluențelor culturale sau a legăturilor sociale dintre cele două națiuni. Printre intervievații ce provin din țări diferite: România, Slovacia, Germania, Serbia și Cehia, dar având preocupări similare, îi întâlnim pe Teresia B. Tătaru, Pavel Gătăianțu, Mihai Gălățanu, Alexandru Buican, Jana

Páleníková, Libusa Vajdová, ș.a.

Cetatea Rodnei, nr. 21, decembrie 2013 – revistă socioculturală și de aspirație creștină, editor Muzeul Etnografic și al Mineritului – Rodna, redactor-șef **Gherasim Solovestru Domide**. Din cuprins: *Fondurile grănicerești născădute, instituție creditoare pentru realizarea unor clădiri publice la sfârșitul sec. XIX în localitatea Rodna* (Adrian Onofreiu), *Gherasim Domide – memorandistul* (Sandu Al. Rațiu), *Secolul al XVIII-lea – un timp al marilor frământări și prefaceri în spațiul Rodnei* (Mircea Mureșianu), *Destine nemuritoare și paradoxul recunoștinței* (Mircea Gelu Buta), *Bradul – între tradiția de Crăciun și rol silviculural* (Al. Ioan Jauca), *Școala Altfel – testimoniu scolastic* (Gherasim Solovestru Domide).

Rugăciuni, Împreună, Adorare și *365 de sonete*, sunt patru volume de poezie apărute la Editura Bibliotheca din Târgoviște, primele trei în 2013 și ultimul în 2014, semnate de poetul **Anatol Covali**, despre care Radu Cărneci, în prefața ultimului volum scrie că „se numără printre cei ce s-au ambiționat a-și construi opera literară înaintând cu dăruire pe calea (deloc ușoară!) a dulcelui stil clasic”, și că ceea ce domină în poezia sa este acel „ton al melancoliei, tristeții, nemulțumirii și revoltei interioare față de un destin aspru, față de timpul istoric apăsător și degradant pe care l-a trăit, față – mai ales! – de prezentul dărmător al unor târzii speranțe”.

Rugăciuni, Împreună, Adorare și *365 de sonete*, sunt patru volume de poezie apărute la Editura Bibliotheca din Târgoviște, primele trei în 2013 și ultimul în 2014, semnate de poetul **Anatol Covali**, despre care Radu Cărneci, în prefața ultimului volum scrie că „se numără printre cei ce s-au ambiționat a-și construi opera literară înaintând cu dăruire pe calea (deloc ușoară!) a dulcelui stil clasic”, și că ceea ce domină în poezia sa este acel „ton al melancoliei, tristeții, nemulțumirii și revoltei interioare față de un destin aspru, față de timpul istoric apăsător și degradant pe care l-a trăit, față – mai ales! – de prezentul dărmător al unor târzii speranțe”.

Apșa, nr. 6 (80)/noiembrie 2013 – gazetă regională social-politică din Transcarpatia, redactor-șef **Echim Vancea**.

În acest număr: reportaje foto de la manifestările desfășurate la Apșa (Apșa de Jos – Apșa de Mijloc: 60 de ani de învățământ mediu românesc în partea dreaptă a Tisei și 95 de ani de la Marea Unire – 1 decembrie 1918 – 22 Noiembrie 2013), articole, precum *Plăiuțenii în vârtejul represaliilor staliniste* (Nuțu Dan), *Profesor universitar doctor Gheorghe Bilașcu (1863-1926)* (Alexandru Rotaru), *In Memoriam Ion Mihalca-Ursanu, Cu dragoste de neam* (Gheorghe Moiş), dar și pagini generoase dedicate poeziei.

Cuprins

ASTRA NĂSĂUD REDIVIVA

ASTRA NĂSĂUD REDIVIVA! / Dr. Teodor ARDELEAN	3
Pagini din istoricul Despărțământului ASTRA Năsăud / Prof. Ioan SENI	5
Despărțământul ASTRA Năsăud / Prof. Ioan SENI	11

ROMÂNI ÎN LUME

Profesorul Apostolos Patelakis: „Sunt un fel de ambasador neoficial al României în Grecia și în special în Salonic și așa voi rămâne” / Dr. Teodor ARDELEAN	35
Locuri și oameni de dincolo de România / Viorica PÂRJA	43
„Distanța de țară nu e mare, dar e grea” – Interviu cu baritonul Vlad Crosman / Anca GOJA ..	48
Românce – „ambasadoare” ale spiritualității românești în lume / Ovidiu SUCIU	52
Publicații românești în lume / Florina VANCUI	54
Ministru nou, suflu nou în abordarea problemelor românilor de pretutindeni / Col (r.) Mihai COZMA	57

ANUL BRÂNCOVEANU

Pictorul Pârvu Mutu și epoca brâncovenească în romanul <i>Culorile sângelui</i> de Mihail Diaconescu / Monica DUȘAN	59
---	----

VALORI ROMÂNEȘTI

Teodor Ardelean – <i>Doctor Honoris Causa</i> al Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad	
Cuvântul președintelui universității / Prof. univ. dr. Aurel ARDELEAN	69
Laudatio	71
Profesorul dr. Teodor Ardelean – un descălecător spiritual / Ovidiu SUCIU	76
Domnul profesor doctor Teodor Ardelean merită titlul de <i>Doctor Honoris Causa</i> al Universității noastre / Dr. Viorel POP	77
Dr. Teodor Ardelean – gânduri la consacrarea Domniei Sale ca <i>Doctor Honoris Causa</i> / Dr. Ilie GHERHEȘ	78
Teodor Ardelean – personalitate providențială / Dr. Ștefan VIȘOVAN	79
Despre Panteonul Național al Românilor / Dr. Teodor ARDELEAN	81
Mihai Eminescu și delta noastră identitară / Dr. Cornel MUNTEANU	85
Palatul Regal din Calea Victoriei București / Dr. Adrian REZEANU	88
Preoteasa artistă Victoria Berbecar	92
„Cosmosul fracturat” al artistului Mircea Cantor și „covoarele zburătoare” ale preotesei din Botiza / Dumitru MANOLACHE	96
Eugeniu Grebenicov: „Trăiesc în Rusia, dar limba, sufletul și conștiința îmi sunt române” / Interviu realizat de Ovidiu SUCIU	99
Liviu Rebreanu, într-o vizită la Teatrul Național din Cernăuți / Ion FILIPCIUC	103
Prof. univ. dr. Alexandru Rotaru la 75 ani / Dr. Viorel PĂLTINEANU	106

FILE DE ISTORIE

Debutul Primului Război Mondial în fostul Comitat Maramureș. Rușii în Sighet și în Slatina Marmației (Solotvino-Ucraina) (I) / Dr. Ilie GHERHEȘ	109
---	-----

SĂ SCRIM CORECT ROMÂNEȘTE!

Probleme ale limbii presei românești din Ungaria (I) / Dr. Viorel HODIȘ	115
---	-----

VARIA

Medalii aniversare la Baia Mare / Dr. Ștefan VIȘOVAN	119
La Runcul Salvei oamenii au încăput într-o carte / Ioan NEAMȚIU	121
Lansarea la Baia Mare a revistei de cultură urbană <i>Orașul</i> (Cluj-Napoca) și a cărții lui Titus Popescu, <i>Estetica urbană</i> , Editura „Ecou Transilvan, 2013 / Dr. Ștefan VIȘOVAN	125
Un „ambasador” al românilor în Germania, Mirel Giurgiu, a conferențiat în Baia Mare / Anca GOJA .	131
C. Belemace: <i>Dimăndarea pârintească</i> / Vasile FRĂȚILĂ	133
<i>Jus Valachicum</i> și dreptul la speranță / Ion FILIPCIUC	136
Valentin Hossu-Longin, <i>Canalul morții. Martor, proză-document</i> , București, Editura Fundației Academia Civică, 2013 / Dr. Ștefan VIȘOVAN	140
Vendeta, codul nescris al răzbunării în Țara Oașului / Anca GOJA	144
Mass-media despre români / Selecție de Laviniu ARDELEAN	147
Aniversări/Comemorări 2014 / Alina LEMNEAN	153
Am primit la redacție / Simona DUMUȚA	155

Pe Valea Izei, în iunie 2013

